

JOHN WARBURTON

Dienaar van een Verbonds-God

DOOR

Rev. J.R. Broome

Waaraan toegevoegd:

**Levensbeschrijving van John Warburton Junior,
dienaar des Evangeliums te Southill (Engeland).**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2022**

John Warburton

Vertaald uit het Engels door drs. G.J. van Rookhuijzen. Oorspronkelijk gepubliceerd door Gospel Standard Publications onder de titel John Warburton. Servant of a Covenant-God (Harpden 1996).

1997 Uitgeverij De Groot Goudriaan – Kampen. Omslagontwerp: Geert de Koning

Toelichting over de schrijver Rev. J.R. Broome

J.R. Broome, John Warburton, dienaar van een Verbonds-God.

'Wij zetten John Warburton (1776-1857) niet op een voetstuk, maar wij verheffen de genade van God in hem. Als hij uit het graf tot ons zou kunnen spreken, zou hij ons gebieden te zwijgen, met diezelfde stem waarmee hij hele gemeenten ontzag inboezemde, en ons vermanen op een toon die ons zou doen beven, de eer van begin tot eind aan God toe te schrijven. Door de genade van God alleen was hij wat hij was. Het hele werk van God in zijn ziel was door genade begonnen, door genade voortgezet en door genade volbracht.'

Zo schreef J.C. Philpot in *The Gospel Standard* in 1857, het jaar waarin John Warburton na zijn laatste woord 'hallelujah', de eeuwige rust inging. Dat genadewerk begon in de 20-jarige John Warburton, toen zijn hart zaligmakend werd doorwond door het Woord: "Dwaalt niet. God laat Zich niet bespotten. Want zo wat de mens zaait, dat zal hij ook maaien". Toen was het de tijd en de plaats 'door God tevoren bepaald, niet om mij genade aan te bieden, maar om mij door genade te roepen'. In zijn bekende boek 'Weldadigheden van een Verbonds-God' heeft Warburton beschreven hoe de Heere hem op allerlei wijze vernederde en verhoogde, doodde en levendmaakte, beproefde en veel verlossing schonk.

Het is ds. J.R. Broome, predikant van de Strict Baptists te Trowbridge, die aangaande deze levensloop onderzoek heeft gedaan naar 'data, feiten en omstandigheden'. Ook plaatst hij Warburtons boek in het licht van de kerkelijke, politieke en sociale gebeurtenissen die rondom Warburton plaatsgrepen. Hoewel naar onze mening één en ander soms wat wijdlopieg en gedetailleerd overkomt, heeft ds. Broome een belangwekkende biografie geschreven.

Het is vaak verrassend en verhelderend hetgeen hij heeft opgediept uit de kerkelijke notulen, de vele brieven van Warburton en uit hetgeen zijn tijdgenoten over hem schreven. Bovendien komen in de hoofdstukken elf en twaalf de laatste 18 jaar van Warburtons leven uitvoerig aan de orde - jaren waarover Warburton zelf niets geschreven heeft.

Zo heeft ds. Broome een fraaie en gepaste lijst weten te maken rondom het schilderij van Warburtons eigen boek.

Verschillende bijlagen geven overzichten van Warburtons brieven, preken, familie, enz.

Drs. G.J. van Rookhuijzen heeft gezorgd voor een vloeiende en duidelijke vertaling. Mocht de uitgever komen tot een tweede druk van dit boek, dan raden we hem aan eerst de veelvuldige drukfouten weg te zuiveren.

ds. Broome heeft gedurende 20 jaar 'de voetstappen van Warburton met liefde gevolgd'. In verbondenheid aan dezelfde waarheid die Warburton verkondigde, mag hij nog steeds de gemeente dienen in Trowbridge, welke Warburton 42 jaar lang heeft mogen bouwen door de genade Gods. Zijn wens is dat 'deze studie er toe moge bijdragen dat wij hem beter leren verstaan en dat zijn gedachtenis zich in een toenemende belangstelling mag verheugen. Want "de gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn".

En werkelijk, de vreze Gods die Warburton deelachtig was, is om jaloers op te worden. Hoe wist hij vanuit een geheiligde kennis te spreken naar het hart van Jeruzalem. En dat in diepe afhankelijkheid, want 'Old John is als een oude lege kan, er is niets goeds in, behalve wat de Heere erin giet, en giet Hij vol, dan giet ik uit'. De oude vijand heeft al de eeuwen door de oude maar altijd nieuwe waarheid beschimpt. Ook Warburton is niet ontkomen aan de naam 'ellendeprediker'.

Evenwel, de HEERE, Die Dezelfde is en blijft, vermenigvuldige de genade onder ons, opdat de taal van Warburton voor ons geen vreemde taal zou wezen.

"Trekt de Heere, dan kan ik lopen. Houdt Hij staande, dan kan ik staande blijven. Stort Hij de genade in mijn hart uit om smeekbeden te doen, dan kan ik mijn gebeden uitstorten voor Zijn aangezicht. Geeft Hij geloof, dan kan ik geloven en op Hem rusten. Noemt Hij mij Zijn kind, dan kan ik Hem Vader noemen, maakt Hij mij week, dan kan ik smelten aan Zijn voeten. Sterkt Hij mij door zijn Geest naar de inwendige mens, dan kan ik roemen in de verdrukking. Drijft Hij de vijand voor mijn aangezicht op de vlucht, dan kan ik 'Victorie' roepen als de besten, al duurt dat over het algemeen zolang als ik de vijand in de rug kijk... O, wat een weldaad is het zulk een Verbonds-God te bezitten!"

‘Warburton heeft zijn pad afgelegd’

In eigen oog was hij een knorrige dwaas, een nutteloos mens. Maar een nauw leven gaf een ruim sterven. ‘Deze oude Warburton, die een stank was in de neusgaten van honderden, maar nooit in de neusgaten van mijn God, gaat naar zijn gezegend huis’.

Oktober 1856. John Warburton, al meer dan veertig jaar predikant in Trowbridge, is ernstig ziek. Geestelijk had hij een goede tijd achter zich. Op zijn ziekbed zegt hij tegen een van zijn twaalf kinderen: ‘Even voor ik ziek werd, deed de Heere mij Zijn gunst smaken. Ik mocht gaan waar ik wilde, de Heere was aldaar. Ging ik in de tuin, daar was Hij. Hij ging met mij mee in de houtschuur als ik daar was om hout te zagen en te hakken. Hij leidde mij terug, de gehele weg die Hij mij had doen gaan, beide in de voorzienigheid en in de genade. O, wat was mijn arme ziel verbroken onder het beschouwen van Zijn goedertierenheid. Ik kon nauwelijks rondlopen, want de toelachingen van mijn God schenen te veel te zijn voor het lichaam om te kunnen dragen. Ten slotte zei ik tot Hem: Lieve Heere, wat zult Gij met deze arme worm doen?’

De duivel uitgedaagd

Warburtons ziekbed werd zijn sterfbed. In zijn laatste weken daagde hij de duivel uit: ‘Hé, duivel, nu kan ik u uitlachen. O, gij vervloekte, ligende ellendeling! Gij zei mij dat ik in wanhoop zou sterven en dat ik de grootste huichelaar was die ooit geboren was. Ik ben geen huichelaar. Komt nu, komt met geheel uw helse stoet. Ik vrees u niet. In de Naam van mijn God zal ik u verhouwen’.

Hij leed veel pijn, maar het deerde niet langer. ‘Wat zijn mijn smarten vergeleken met de Zijne! Zijn slapen werden gekroond met een doornenkroon. Hij werd gekruisigd tussen twee moordenaars, en één daarvan was de broeder van de oude Warburton, door vrije genade verlost, zonder de werken’.

Opstandig was hij niet, nu niet meer, ongeduldig wel. Hij wenste heen te gaan en alles waar hij nog over sprak was over Jezus. ‘Ik heb niets anders nu om over te praten. Het is al dezelfde Jezus, van het begin tot het einde. (...) Ik heb Jezus nodig. Als Hij weg is, is alles weg. Ik dacht dat Hij al aan de deur stond, maar voor ik de deur kon opendoen, was mijn Liefste geweken. Ik geloof dat ik het vreemdste schepsel in de wereld ben. Ik ben zo dikwijls op en neer’.

Geen mens mocht het na zijn dood nog over hem hebben: ‘Laat mijn naam in ’t stof begraven liggen, maar laat de Naam van Jezus tot in eeuwigheid verhoogd worden’.

Sterven en begraven worden

Op donderdag 2 april 1857 kwam het einde. Op de vroege morgen van die dag zei hij nog: ‘Mijn ziel kan het niet al bevatten. Ik zal daar niet gemist worden; ik zal daar niet gemist worden’. Zijn laatste woord, om kwart over zeven in de avond, was ‘*Hal..., hal..., hallelujah*’.

Op Goede Vrijdag 10 april werd John Warburton begraven op het kerkhof aan Road The Down te Trowbridge. De graftekst luidt: 'In zijn bediening streed hij voor de leer en het getuigenis van de gezegende Geest in het hart, en werd in een langdurige ziekte ondersteund met Zijn vertroosting. Stierf triomferend in Jezus. 2 Timotheüs 7: 7 en 8.

Philpot, de geleerde wetenschapper, had altijd veel achting gehad voor Warburton, de linnenwever. In een terugblik op diens leven schreef Philpot: 'Hoe blonken zijn genadegaven uit tegenover mijn geleerdheid. (...) Zoals hij geleefd heeft, is hij ook gestorven, de Waarheid onwrikbaar vasthoudend, nooit omgevoerd wordend met valse leringen of ingaande in hetgeen te hoog voor hem was. In zichzelf zag hij steeds meer wat hij moest verfoeien en waarvan hij een afkeer had, maar in de Heere Jezus zag hij steeds meer wat hij bewonderde en beminde. Hij heeft zijn pad afgelegd, hij heeft de goede strijd gestreden, en zijn loop met blijdschap beëindigd. Hij heeft ons achtergelaten, nog zuchtend en kreunend in de wildernis, echter opziend tot dezelfde God en hopen op dezelfde rijke, soevereine en overvloedige genade'.

ds. J. R. Broome: "Nederland heeft over kerkgangers niet te klagen"

VEENENDAAL - De zogenaamde Gospel Standardgemeenten in Engeland zijn sinds het overlijden van de predikanten John Warburton en Joseph Charles Philpot sterk in omvang afgenomen. Die situatie is zorgelijk. "Maar meer zorgen heb ik over de zielen van de mensen waarmee wij op de dag des oordeels voor Gods rechterstoel zullen staan".

Mr. J. R. Broome, predikant van de Particular Baptistgemeente in Trowbridge, hield gisteravond in Veenendaal een lezing over het leven en het werk van John Warburton. Hij was daartoe uitgenodigd door de plaatselijke Gereformeerde Gemeente. ds. Broome betrok in zijn bezorgdheid over mensenzielen ook de vele jonge mensen in Nederland met wie hij contacten onderhoudt. "Meer zorgen dan over het aantal kerkgangers, waarover Nederland niet te klagen heeft, heb ik over de vraag of God werkt in hun jonge leven. Dat is het enige wat vrede biedt".

De Engelse predikant heeft de afgelopen dertig jaar intensief gestudeerd op de figuur van John Warburton. Begin dit jaar verscheen van Broomes hand een biografie over Warburton, die in het najaar in een Nederlandse vertaling zal verschijnen. ds. Broome dient sinds 1959 de gemeente van Trowbridge, de plaats waar Warburton 42 jaar predikant is geweest.

Onderwijs

ds. Broome plaatste zijn vroegere voorganger in de lijn van John Bunyan en William Huntington. Formeel had Warburton nooit onderwijs genoten, toch wordt hij beschouwd als "een der machtigste dienstknechten die God aan Engeland geschonken heeft". In 1839 voltooide Warburton zijn levensgeschiedenis: "The mercies of a Covenant God" (Weldadigheden van een Verbondsgod).

Philpot beschouwde dit geschrift als "een boek bij uitnemendheid" en zorgde voor uitgave ervan. In een voorwoord schrijft hij: "Het geslacht, dat de waarheid van zijn lippen hoorde, met die zalving, aangenaamheid en smaak, die op zulk een bijzonder wijze daarmede vergezeld ging, zal spoedig voorbij zijn gegaan".

Philpot zag, volgens ds. Broome, zo hoog op tegen Warburtons godzaligheid, "dat hij niet eens het woord tot hem durfde te richten. Warburton op zijn beurt had zoveel ontzag voor Philpots geleerdheid dat hij aanvankelijk nog geen gesprek met hem durfde te voeren. Een gebed van Philpot greep Warburton echter zo diep in het hart dat ze voor de rest van hun leven vrienden waren in de vreze Gods".

Drie punten

In drie punten bracht ds. Broome het leven en werk van John Warburton tot leven: Beking, roeping tot de ambtelijke bediening, en beproeving. Het licht in Warburtons leven ging op tijdens een preek die hij hoorde over Psalm 68: "Gij zijt opgevaren in de hoogte; Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd; Gij hebt gaven genomen om uit te delen onder de mensen; ja, ook de wederhorigen om bij u te wonen, o Heere God". "Op dat moment vloeiden er liefde, hoop, blijdschap en vrede in zijn hart", zei Broome. "Hij zocht nog naar zijn zonden, maar vond ze nergens. Al zijn misdaden zag hij gelegd op Jezus Christus, als het Lam Gods, Dat ook voor hem geleden had".

Warburton begeerde, om zeker te zijn van zijn roeping tot het predikambt, een teken uit de hemel. Hij wenste een tekst te krijgen waarvan hij niet eens wist dat hij in de Bijbel stond. Het teken kwam en de tekst was: "Maak u op en dors, o dochter Sions".

Mag je wel een teken vragen van de Heere? Is dat geen bewijs van je ongelooft? Het was een vraag vanuit de zaal. ds. Broome antwoordde daarop: "Je mag aan de Heere vragen of Hij door een teken tot je wil spreken. Of je het horen en weten mag: "Dit is de weg, wandelt in dezelve". Ook Gideon vroeg tot twee keer toe om zo'n teken. Een teken mag echter nooit afgedwongen worden. En soms vraagt de Heere ook te wandelen door het geloof alleen".

De lezing van ds. Broome werd vertaald door ds. C. Sonneveld, predikant van de plaatselijke gereformeerde gemeente. In een persoonlijk getuigenis vertelde ds. Sonneveld hoe Warburtons boek "Weldadigheden van een Verbondsgod" tot tweemaal toe in zijn leven tot grote zegen was geweest.

ds. Broome overleden

TROWBRIDGE – ds. J. R. Broome, predikant van de Strict Baptist Chapel te Trowbridge (Engeland), is donderdag overleden.

John Robert Broome werd geboren in 1931. Hij doceerde onder meer geschiedenis en Latijn (tot 1986) en publiceerde vele boeken, vooral op het gebied van theologie en kerkgeschiedenis. Het bekendst is zijn biografie over John Warburton (1996).

ds. Broome kwam regelmatig in Nederland. De predikant sprak in verschillende kerken en hij hield vanaf 1994 jaarlijks een lezing voor studentenvereniging Depositum Custodi. "Naast alle goede herinneringen", zo zei hij in 2011 in deze krant, "heb ik ook mijn zorgen. Ik signaleer bij Nederlandse christenen, en dat betreur ik, een toenemende wereldgelijkvormigheid, vooral op het gebied van de kleding. Dat geldt met name voor de jongeren. Kennis en welvaart nemen toe, tegelijkertijd is er helaas sprake van een manifeste afname van de godsvreze."

Deze artikelen werden u aangeboden door: Reformatorisch Dagblad. 18-11-2021

Verwachting voor bekering van de Joden

Er wordt weleens gezegd 'dat Philpot een fervent aanhanger was van de bekering van de Joden en de navolgende heerlijke staat van de kerk, maar dat Warburton zich daarover niet uitlaat.'

Het gebeurt niet veel maar in ieder geval beschrijft hij één keer zijn Bijbelse verwachting:

Preek Warburton van 9 april 1843. Zie Broome blz. 210.

Welke betekenis hadden al de schaduwen en typen anders dan om heen te wijzen naar Hem, het antitype? Hij is er de waarheid, dat is, de gehele inhoud van: Christus gezien door het oog des geloofs. En toen Hij, Die de grote inhoud ervan is, was gekomen en alle typen en schaduwen vervuld waren, hoe ging het toen met de offers?

Waar offeren de Joden nu? Christus is gekomen, maar zij hebben Hem verworpen, met het gevolg dat zij tot de huidige dag toe als ballingen over de hele aarde verstrooid zijn, zonder land, zonder offer en zonder priesters. Er worden veel collecten gehouden en er worden in Londen en elders in het land grote kosten gemaakt om Joden te bekeren, maar wat bereikt men ermee? God haalt er hier en daar één uit (ik zeg niet, dat wij er hier en daar niet één zullen vinden, want in onze kerk' is er één die, naar ik geloof, de waarheid liefheeft en kent en die zich er in verheugt als de waarheid heerlijk tot openbaring komt), maar het Joodse volk als geheel komt niet eerder tot bekering dan dat de volheid der heidenen zal zijn ingegaan. Zo heeft God het bepaald, en al 's mensen inspanningen kunnen de raad Gods niet veranderen. Hij zal Zelf voor de volvoering ervan zorgen. Een volk zal worden geboren op één dag; zij zullen geloven in Christus, het Lam Gods, in Hem, Die in de typen en schaduwen was afgebeeld en door hun voorvaderen verworpen was! Hun ogen zullen geopend worden om te zien dat Hij het is, in Wie alle typen en schaduwen vervuld zijn.

[Het kan zijn dat zich onder de lidmaten van de Zionkapel, Trowbridge, een Jood bevond. De andere mogelijkheid is dat Warburton de Gospel Standard gemeenten bedoelt en aan Edward Samuel denkt. Deze was als bekeerde Poolse Jood begin veertiger jaren gedoopt door David Denham van Hartley Row Chapel. In 1845 werd hij pastor te Farnham. Broome]

Inhoud**Verantwoording****Voorwoord****Hoofdstuk 1 Inleiding****Hoofdstuk 2 Verdorven door de val****Hoofdstuk 3 Uit zijn verloren staat gered****Hoofdstuk 4 Door de raven onderhouden****Hoofdstuk 5 Een gezonden dienaar van Jezus Christus****Hoofdstuk 6 Predik het Woord****Hoofdstuk 7 Begonnen in hoop****Hoofdstuk 8 Veel volk in deze stad****Hoofdstuk 9 Diepe wateren****Hoofdstuk 10 De wind blaast****Hoofdstuk 11 Het in evenwicht hangen der wolken****Hoofdstuk 12 Het zilveren koord ontketend****Hoofdstuk 13 De mens gaat naar zijn eeuwig huis****Bijlage: Overzicht familie Warburton****Bibliografie**

Verantwoording

Toen ik in mei 1959 voor het eerst in Trowbridge kwam, had ik *Mercies of a Covenant* God ('Weldadigheden van een Verbondsgod') van Warburton al eens gelezen. Ik kwam daar voor een sollicitatiegesprek met het oog op een baan als docent aan de 'Trowbridge Boys High School'. 's Morgens zou ik een gesprek hebben met de directeur en 's middags met het bestuur. Ik kon het zo regelen dat ik tussendoor tijd had een wandeling te maken in de stad en het graf van Warburton te bezoeken. Ik ging ervan uit dat die gelegenheid zich geen tweede keer zou voordoen. Hoe kon ik toen weten dat ik zesendertig jaar in Trowbridge zou doorbrengen en tijd en gelegenheid zou hebben om mij grondig te verdiepen in het leven van Warburton?

Bij mijn onderzoek zijn mij bijzonder van dienst geweest de *Wilts County Archivist Department in Trowbridge*, de *Wilts County Library*, de *Local Studies Department* en *Zion Chapel* zelf met de volledig bewaard gebleven kerkelijke archieven. Voortdurend heb ik hulp ontvangen van Ken Rogers, voormalig archivaris van Wilts County, en Michael Marshman, hoofd van de Local Studies Department, destijds een High Schoolleerling van mij en verder Andrew Jones, van Zion Chapel, die ook zelf de archieven van de kapel diepgaand heeft bestudeerd.

Veel dank ben ik verschuldigd aan Zion Church, die haar archieven voor mij openstelde zo vaak ik wilde. Colin Edmunds, eveneens een voormalige leerling van mij, hielp mij bij het onderzoek in de Evangelical Library in Londen. Stephen Pickles onderzocht de biografie van Richard Davis, William Eacott en Nathaniel Rawlings in Regents College Baptist Library in Oxford, aangevuld met informatie uit het wetenschappelijk onderzoek van Karen Smith Ph.D. Jonathan Burgess bezorgde mij de uitstekende kaarten en tekeningen van de Zionkapel.

Ik dank Ben Snell, bibliothecaris van de Gospel Standard Library in Brighton, voor het uitlenen van verschillende stukken. Verder John Howarth, die mij toestond de archieven van Hope Chapel (kapel De Hoop), Rochdale thuis in te zien. Clifford C. Ashton dank ik voor de door hem geleverde afbeeldingen van kapel De Hoop en Peter Hill te Rochdale voor de 19^e eeuwse landkaartenter beschikking. Els Faasse uit Nederland stelde diverse oude familieportretten ter beschikking. De heer Rummings van Trowle Common, Trowbridge deed mij een schilderij toekomen van de oude, nog geleden gesloopte woning van Warburton. Van Paul Ramsbottom kreeg informatie over de dienstregeling van de postkoets. B.A. Ramsbottom en Malcolm Pickles verschaften mij inlichtingen over Warburtons preken.

Tenslotte betuig ik mijn dank aan de nu levende generatie van de familie Warburton, die een genealogie van de familie heeft samengesteld en mij toestond daarvan gebruik te maken, waarbij ik bijzonder wil noemen dr. Hugh Benham en zijn echtgenote, die een nakomeling is van John Warburton jr. van Southill.

Voorwoord

Kan iemand die iets weet van de wondere daden en handelingen van de Heere in voorzienigheid en in genade, zeggen dat er geen wonderen meer gebeuren? 't Is waar, de raven brengen 's morgens en 's avonds geen brood en vlees meer naar Elia aan de beek Krith, lammen stappen niet van het bed en doden staan niet op uit het graf, zoals in de dagen van Jezus' omwandeling op aarde. Maar toch gebeuren er elke dag en elk uur even grote wonderen, ook al zijn die minder zichtbaar voor het lichamelijk oog, wonderen gewerkt door dezelfde Jezus, Die nu gezeten is aan de rechterhand van God.

Het leven en sterven van John Warburton is voor degenen die een oor hebben om te horen en een hart om op te merken één overluide prediking van deze wondermacht van Jezus Christus. Warburton was een treffend voorbeeld van zulke wonderen in de voorzienigheid en in de genade, die getuigen van de macht, de tegenwoordigheid, de barmhartigheid en de liefde van de Verbonds-Jehova. Als het geloof in beoefening is en bij terugleidend licht in het vaak zo raadselachtige boek van Gods voorzienigheid kan lezen, hoe wordt dan 's Heeren voorzienig bestuur in alles opgemerkt! Een ketting kan lang zijn, maar alle schakels grijpen van het begin tot het einde toe in elkaar en zijn elk afzonderlijk onmisbaar, want als één schakel breekt, breekt de gehele ketting.

Waarom geboren uit die en die ouders? Waarom in de vroegste kinderjaren zo en zo opgevoed? Waarom in zulke omstandigheden? Waarom in die streek of plaats? Waarom in een bepaalde periode van ons leven zulke beproevingen en moeilijkheden? Waarom in de loop der jaren naar die bepaalde plaats geleid? Waarom in de jeugd geconfronteerd met dat diep ingrijpende verdriet? Waarom die mooie vooruitzichten, alsof het luchtkastelen waren, vernietigd, juist op een moment dat we er het minst op rekenden? Waarom die gevoelens van geknakte liefde, juist toen we te zwak waren om de schok te verwerken? Waarom namen de gebeurtenissen zo'n plotselinge en onverwachte wending, alvorens wij het uur beleefden dat genade voor het eerst onze ziel bezocht? Allen die enige levende ervaring hebben met de weg van de christen, hebben hun eigen individuele levensgeschiedenis. In Gods hand zijn al die wisselende levensomstandigheden de schakels die samen de prachtige ketting vormen.

Het is waar, niet iedereen kan een zo bewogen levensverhaal vertellen als ons wordt medegedeeld in Weldadigheden van een Verbonds-God. Niet ieder die genade kent, heeft zulke diepe wegen gehad of heeft zulke gelukkige treddingen ervaren als de wever van Lancashire. Wie heeft meegemaakt dat n bezittingen te koop werden aangeboden of dat hij met zijn kinderen in het armenhuis belandde? Weinigen hebben de zware beproevingen in hun zin, in hun kerk of in hun eigen ziel gekend die de Oneindige Wijsheid aan John Warburton had toebedeeld. Nog minder zijn er die kennis hebben van grote zegeningen en krachtige openbaringen van de liefde en goedheid van God, zowel in voorzienigheid als in genade, die hij in zijn bovengenoemde biografie vermeldt. En als zij predikant zijn, heeft hun spreken toch niet geur en die Goddelijke zalving, die zozeer kenmerkend waren voor Warburton, zowel op de kansel als in huis.

God, Die hem tot een groot werk in Christus' kerk bestemd had, bekwaam-hem daarvoor in hoge mate. De voortdurende benauwdheden en ellenden hij moest doormaken, tezamen met de uitlatingen van Gods liefde en barmhartigheid aan zijn ziel, vormden hem op een verborgen wijze tot hetgeen hij straks zijn zou: een dienaar van de kerk van Christus, een man die, ondervinding geleerd, met de gebrokenen van hart en de verslagenen van hart een woord ter rechter tijd wist te spreken.

Het is een opmerking die van wijsheid getuigt, dat God wel gebruik maakt n de dwaasheid der prediking, maar dat Hij geen dwazen zendt om te preken. Met het oog op Warburton is

dit volkomen waar. John Warburton was geen man van veel geleerdheid of van veel ontwikkeling zelfs, maar bezat nature een helder en scherp verstand. Wat hij zou zijn geworden, als zijn aangeboren intellect in zijn jeugd door degelijk onderwijs was ontwikkeld, zullen wij nooit weten. Het is wel zeker dat hij er ijdel door zou zijn geworden. Dan hadden we Warburton de scherpzinnige advocaat gehad of 'Warburton de knappe godgeleerde', maar niet Warburton de bevindelijke prediker, de beproefde en geoeffende man Gods! Om hem voor dit bederf te bewaren, droeg God Zelf zorg voor zijn ontwikkeling door hem op jeugdige leeftijd plaats te geven in de school van Christus. Mozes werd zijn leermeester, hem in de kerk van Bolton voor het eerst aangreep. Hij was daarheen gen om zich de oren te laten strelen door de klanken van het nieuwe orgel, dat in plaats daarvan trof hem zulk een donderslag van dood, hel en toekomen oordeel dat hij ineenkromp.

Hier leerde hij het ABC van de bevinding des geloofs. Hier gebruikte Mozes voor het eerst zijn roede. Hier leerde hij onder veel zuchten en tranen zijn eerste les en moest hij de betekenis leren kennen van het ontzettend vonnis: 'Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen.' Welke school of welk college kon hem bevindelijk leren wat hij voor het eerst in de kerk van Bolton geleerd had: dat hij een zondaar was, onder de vloek van Gods rechtvaardige wet? Welke grondige studie zou hem ooit hebben gebracht tot de uitroep: 'O God, wees mij de zondaar genadig!'

Onderwijs is op zichzelf uitstekend, maar een klassieke of theologische opleiding en een zedelijke of godsdienstige vorming hadden John Warburton niet een christen of een predikant kunnen maken of hem met smeking en geweent aan de voeten van de Verlosser brengen. Het zou hem meer kwaad gedaan hebben dan goed.

Toen hij in de kapel van ds. Roby voor het eerst het gevoel van vrede en van vergiffenis in zijn hart mocht smaken en de rijkdom van Gods vrije, soevereine en overvloeiende genade zalige beleving werd voor zijn ziel, leerde hij in één ogenblik meer van de liefde van God dan alle docenten of wetenschappelijk medewerkers hem in een tijd van een halve eeuw zouden kunnen leren. Hij kreeg te zien waar die liefde haar oorsprong heeft en waar die liefde heenleidt, wat die liefde teweeg brengt en met welk een gelukzaligheid ze de ziel kan vervullen. Toen zware beproevingen zijn ziel benauwden, toen de hel gewapend tegen hem optrok en satan zijn vurige pijlen op hem afschoot, in woede ontstoken omdat zo'n geschikt instrument als John Warburton voor zijn dienst verloren was nu hij was ingelijfd in de dienst aan God, ook toen leerde hij diepere lessen dan een universiteit hem leren kon.

Toen zich, door de Goddelijke voorzienigheid, donkere wolken boven hem samenpakten en hij te maken kreeg met schrijnende armoede en gebrek, toen weinig werk, karig loon, harde tijden en een steeds groeiend gezin hem in een zee van moeite en ellende dompelden, mocht hij gezegende lessen leren, die hij aan een universiteit nooit geleerd zou hebben. Toen de donkere wolken zich in plasregens boven zijn hoofd ontladden en de Zonne der gerechtigheid zowel in voorzienigheid als in genade zijn pad bescheen, toen hij hier een Eben-Haëzer mocht oprichten en daar een heuvel Mizar (Ps. 42:7) leerde kennen, welke boeken zouden hem ooit hebben kunnen leren dat er zo'n God in Israël was of in zijn hart zulk een geloof, hoop en liefde tot Hem wekken? Wat zou, voor iemand met zo'n schat aan ervaring, menselijke geleerdheid zijn in ruil voor dit hemels onderwijs?

Wij zetten John Warburton niet op een voetstuk, maar wij verheffen de genade van God in hem. Als hij uit het graf tot ons zou kunnen spreken, zou ons gebieden te zwijgen, met diezelfde stem waarmee hij hele gemeenten ontzag inboezemde, en ons vermanen op een toon die ons zou doen beven, eer van begin tot eind aan God toe te schrijven. Door de genade van God een was hij wat hij was. Het hele werk van God in zijn ziel was door genade begonnen, door genade voortgezet en door genade volbracht. Groot waren, vooral in de eerste tijd, de rampen die hem troffen, hoewel de vertroosting daarmee gelijke tred

hielden. Maar de Heere was met hem in gijn moeiten en droefenissen, tijdelijk en geestelijk, en deed er hem overwinnend uit te voorschijn komen. In hoofdzaak dankzij de zegen van God zijn boekje Weldadigheden van een Verbonds-God was hij in staat de schuil, waaronder hij jaren lang gebukt was gegaan, op een eervolle wijze .komen af te lossen.

De beproevingen, die hem in Gods voorzienigheid ontmoetten, bleken halve zegeningen te zijn en het feit dat hij onder schulden gebukt ging werden dergelijke gezegende beproevingen weer goedge maakt. Had hij aan de kant met veel tegenspoed te kampen, aan de andere kant werd hij ook met weldaden overladen. Gedurende vele jaren genoot hij een uitstekende gezondheid. Met vrouw en kinderen was de verhouding allerhartelijkst. Van enige van zijn kinderen mocht hij tot zijn blijdschap beleven, dat ook zij genade mochten leren kennen. Hij was zeer bemind en geacht bij Christus' kerk, waarvoor hij tot zo'n buitengewone zegen is geweest. Hij mocht een gezegende leeftijd bereiken, zonder veel hinder te ondervinden van de bekende ouderdomsgebreken. Hij ondervond bij alles wat hem op zijn laatste ziekbed de een zoete ondersteuning door de tegenwoordigheid en de liefde van dierbare Heere en na menigmaal verlangend uitgezien te hebben om heen te mogen gaan, beval hij tenslotte met een 'Hallelujah' op de lippen zijn geest Gods handen.

Hij was zeker niet zonder fouten en gebreken, maar die kwamen voort uit en hingen sterk samen met zijn gloedvol temperament. Hij kon bij tijden prikkelbaar zijn, niet vanwege een gemelijk humeur, maar als een uiting van dezelfde gevoelige natuur, waardoor hij ook zo gesteld was op zijn vrouw, kinderen deinkinderen, en waardoor zijn hart altijd voor hen openstond en hij in zorgen en moeiten deelde en hartelijk belang stelde in alles wat hen bezig hield.

Vaak ook is hem een eigenmachtig optreden ten opzichte van leden en gemeente verweten, maar zowel de Schrift als de ervaring tonen aan dat er in een kerk, als in ieder ander lichaam, orde en regel moet zijn.

(Eng. church and congregation. Met het eerste (church) wordt in deze Baptistische kerken de eigenlijke gemeente bedoeld, de lidmaten, die de doop door onderdompeling hebben)

Als een predikant zijn wettige invloed en gezag dan ook niet laat gelden, zijn er in elke kerk mensen die, als ze de kans krijgen, over de anderen willen heersen en wanneer deze zich daaraan niet voetstoots gewonnen geven, zijn twist en verwarring daarvan het onvermijdelijk gevolg.

Als John Warburton de teugels strak hield en soms scherp kon uitvaren tegen ongeregelde mensen, dan kwam dit in de meeste gevallen de hele gemeente ten goede. Hij beschouwde zichzelf als de vader van de kerk (de leden) en de gemeente. Terecht, want de kerk bestond uit zijn geestelijke kinderen en de gemeente was vergaderd en werd bijeen gehouden door de hem geschonken genade en door de hem verleende gaven. Als een vader voedde hij hen niet slechts, maar hield hen eveneens onder zijn hoede. Zijn positie bracht mee, dat hij leiding moest geven en niet dat hij zich liet leiden, dat hij moest besturen en regelen en niet dat hij toegaf en gehoorzaamde. Als hij soms in het gebruik van zijn gezag verder ging dan gewoon is voor een predikant en de roede hanteerde om kerk (leden) en gemeente, waarover hij met het opzicht was belast, te regeren, deed hij dat niet om zichzelf een naam te maken of omdat hij graag scheuring of dwaling teweeg bracht, maar voor de zaak en de eer van God.

Hij was van nature begaafd met een goed verstand en hij was ook bekend met de zwakheid en de verdorvenheid van het menselijk hart. Ziende hoe spoedig er in een kerk scheuringen kunnen ontstaan en hoe verwoestend die zijn voor de welstand en de vrede, trapte hij de vlam, zodra die uitsloeg, met zijn volle gewicht meteen uit, waar zwakkere en minder

besluitvaardige voorgangers het vuur liever lieten smeulen, om niet hun vingers te branden bij het uitdoven ervan. Als hij gedwarsboomd werd of tegengesproken, kon hij soms scherp zijn en er nijdig uitzien. Er was inderdaad iets in zijn deftig voorkomen, in zijn gebiedende blik en in zijn luide stem, dat schuchtere zielen schrik aanjoeg en praters de mond snoerde, maar er klopte nooit een gevoeliger hart voor de genadetroom. Daar was hij werkelijk een klein kind, een zuigeling, een ootmoedig en verbroken zondaar. Dikwijls heeft men gewezen op zijn driftige en koppige aard, vooral in later jaren, toen zijn kerk met pijnlijke afscheidingen te maken kreeg, maar wij dagen al zijn tegenstanders en lasteraars uit een prediker te noemen die meer verbroken en nederig was voor God dan hij. Wij hebben vele dienaars gekend, vele goede en begenadigde knechten van God, - wij hebben nooit iemand gekend die groter teerheid bezat ten opzichte wat in de zielen omging en die meer verbroken, eenvoudig en kinderlijk wanneer Gods hand op hem was.

Van nature was hij eigennuttig en koppig, maar daardoor is het contrast wat hij door genade mocht zijn, des te groter. Duizenden kunnen getuigen hij was, als hij op de kansel stond. Wie weet wat geestelijke teerheid en hemelse zegeningen zijn, kon hem niet horen bidden of preken, zonder te voelen dat er een bijzondere geur en kracht in zijn woorden lag, wanneer de Heere hem was. Het was deze dauw en deze zalving, waarmee hij boven elke andere dienaar in zijn tijd was beweldadigd, die hem zo aangenaam maakte het beproefde en in ondervinding ervaren huisgezin van God. Niet de gave van welsprekendheid, noch de hoge vlucht van zijn gedachten, noch de heftige wijze van uitdrukken, noch de schoonheid van taal of de kracht van argumenten (want in deze uiterlijke dingen blonk hij niet uit) was het, waardoor de menigten werden aangetrokken om hem in Londen en in het land te horen, maar de bijzondere aangenaamheid en zoetheid die van zijn lippen vloeide.

Hij was waarlijk op een bijzondere wijze een bevindelijke prediker van de waarheid Gods. Hij preekte wat hij zelf in zijn ziel door de kracht van God geleerd had, wat hij voor zichzelf had gesmaakt, gevoeld en getast van het Woord des levens, wat in zijn hart en geweten gewrocht was door de werking en de invloed van de Heilige Geest. In bijzondere mate was de spreuk van de wijze koning op hem van toepassing: 'Het hart eens wijzen maakt zijn mond verstandig en zal op zijn lippen de lering vermeerderen.' (Spr. 16:23) Hij was dienaar van de Geest, niet van de letter'. 'Een arbeider die niet beschaamd wordt maar het Woord der waarheid recht snijdt.' Hij eerde God en God eerde hem.

Er is in de laatste vijftig jaar geen dienaar geweest, behalve William Huntington en William Gadsby, die voor Gods kerk zo ten zegen is geweest en die zoveel zegels op zijn bediening had als hij. Bij het uitspreken van zijn laatste woord 'Hallelujah', een ogenblik vóór hij voor eeuwig inging, is het alsof wij de ziel van de geliefde man in een punt des tijds van de aarde naar de hemel overgaan, meegevoerd met de heerlijkheid, die zich voor hem opende, verslonden in gelukzaligheid. Het is een droog oog, dat bij zo'n sterven geen tranen laat. Het is een hard hart dat niet inwendig zucht: 'Mijn uiterste zij gelijk zijne.'

J.C. Philpot

The Gospel Standard 1857

J.C. Philpot

J.C. Philpot

HOOFDSTUK 1

Inleiding

John Warburton, de auteur van *Weldadigheden van een Verbonds-God*, werd op 28 oktober 1776 in het landelijk gelegen Stand, 8 kilometer ten noorden van Manchester, geboren. Het gebied is nu bebouwd met woonwijken. Bij de golfbaan van Stand en Whitefield is het oorspronkelijke landelijke karakter van de plaats nog goed herkenbaar. Stand ligt ongeveer 2 kilometer ten noordwesten van knooppunt 17 van de autosnelweg M62. Hier aanschouwde John Warburton met zijn tweelingbroertje in de herfst van 1776 het levenslicht in een gezin dat hijzelf omschrijft als 'arm'. Hij noch zijn ouders konden vermoeden dat hij later een vooraanstaand predikant en een beroemd schrijver zou worden en dat van zijn autobiografie meerdere drukken (de laatste nog in de negentiger jaren van de twintigste eeuw) zouden verschijnen in Engeland, Amerika en Nederland.

In zijn geboortestreek hadden zich in geestelijk en sociaal opzicht, evenals op het gebied van industrie en handel, grote veranderingen voltrokken. Sinds 1735 was de achttiende eeuw getuige geweest van een geestelijke opwekking door de bediening van George Whitefield en zijn medestanders. In Haworth, op de heidegronden van Yorkshire, 40 kilometer ten noordoosten van Stand, was William Grimshaw het middel in Gods hand geweest tot een opwekking, die meer dan twintig jaar, tot aan zijn dood in 1763, aanhield. In Huddersfield, 30 kilometer naar het oosten, had Henry Venn van 1759 tot 1771 met veel zegen voor duizenden mensen gepreekt. Kort daarvoor, in 1770 (zes jaar voordat Warburton werd geboren), was George Whitefield in de Verenigde Staten overleden. Een mensenleven lang had hij gearbeid, met een opmerkelijke geestelijke uitwerking, zowel in Engeland als in de Verenigde Staten. Tot de leiders van de achttiende eeuwse opwekking die in 1776 nog in leven waren, behoorden Charles Wesley (t 1788), William Cowper (t 1800), John Newton (t 1807), John Berridge (t 1793), Augustus Toplady (t 1778), William Romaine (t 1795), Daniel Rowland (t 1790) en Henry Venn (t 1797).

Een andere betekenisvolle ontwikkeling die gaande was in de tijd dat hij geboren werd, was de Industriële Revolutie. In 1774 had James Watt zijn beroemde vennootschap met Matthew Boulton opgericht. In 1775 had hij van Schotland naar het zuiden verhuisd om met Boulton in de Soho-fabrieken in Birmingham te gaan werken. De weg was geëffend voor de industriële ontwikkeling van het noordwesten met alle sociale gevolgen van dien. In het laatste kwart van de achttiende eeuw zag Manchester zijn bevolking verdubbelen van 50.000 tot 100.000 inwoners, terwijl Bolton, ten noordwesten van Stand, van 5.000 naar 17.000 inwoners uitgroeide en het inwonertal van Oldham van 400 tot 20.000 inwoners steeg. De industriële ontwikkeling had een grote instroom van arbeiders naar het noordwesten tot gevolg en een toevloed van Ieren naar Liverpool en Manchester en omgeving.

Nieuwe uitvindingen zorgden voor een snel stijgende productie in de spinnerijen en de weefindustrie. De snelschietspoel, een uitvinding van Kay in 1733, vergrootte het vermogen van het met de hand bediende weefgetouw. Dit had een toenemende vraag naar garen tot gevolg. Hierin voorzag Hargreave's verbeterde spinmachine in 1764. In 1769 ontwierp Arkwright een door water aangedreven spinmachine, waardoor de garenproductie toenam. Crompton bracht verdere verbeteringen aan met zijn tredmolen, zodat zijn spintoestel in 1779 een hoeveelheid garen produceerde die honderdmaal zo groot was. Daarop kwam Cartwright met zijn mechanisch weefgetouw. Van deze uitvindingen plukte eerst de katoenindustrie de vruchten en twee decennia later de wolindustrie. John Warburton voorzag de eerste twintig jaar in zijn levensonderhoud als wolwever in

Whitefield, tegenwoordig een deel van Manchester. Daarom waren dit voor hem heel belangwekkende ontwikkelingen. Waarschijnlijk is zijn vader ook wever geweest en hebben veel wevers in Stand en omgeving, als er in hun bedrijfstak weinig werk was, hun toevlucht gezocht in de landbouw.

In het jaar dat Warburton werd geboren, was koning George III zestien jaar aan de macht. Hij en zijn regering hadden gepoogd de Amerikaanse koloniën directe belastingen op te leggen. Dit had tot oorlog geleid en de Amerikaanse koloniën hadden op 4 juli 1775 de onafhankelijkheid uitgeroepen. Toen tenslotte op 30 november 1782 de vrede getekend werd tussen Groot-Brittannië en de Verenigde Staten van Amerika, was Warburton een knaapje van zes. De wereld begroette een nieuw tijdperk, een tijdperk van democratie en vrijheid. Amerika was hierin koploper en Frankrijk zou spoedig volgen. In 1789 brak de Franse Revolutie uit en begin 1793 viel het hoofd van de Franse koning onder de guillotine. Warburton was toen een jongeman van zeventien jaar. Engeland werd bestuurd door de bekwame William Pitt, die op 19 december 1783 als vierentwintigjarige jongeman Eerste minister geworden was en tot 1801 in dat ambt zou aanblijven. Vier weken nadat de Franse koning Lodewijk de 16^e was terechtgesteld, verklaarde Frankrijk op 1 februari 1793 aan Engeland de oorlog. Die oorlog zou duren tot de nederlaag van Napoleon in de slag bij Waterloo op 18 juni 1815. Warburton zou de gevolgen daarvan bij hem thuis ervaren, met name in de gestegen voedselprijzen, als onderdeel van de ontberingen die heel de natie kreeg te doorstaan. Toen de oorlog voorbij was, was hij reeds uit Lancashire vertrokken en woonde hij in Trowbridge, Wiltshire, waar hij op vrijdag 31 maart 1815 was aangekomen. Hier zou hij tot aan zijn dood op 2 april 1857 herder zijn van een gemeente van de Particular Baptists. Hij zou de gevolgen ondervinden van de door het parlement in 1815 aangenomen Con; Laws (graanwetten). Die hielden de prijs van brood kunstmatig hoog, wat voor de armen diepe ellende meebracht.

Hij zou vernemen van het bloedbad van Peterloo in 1819, in de omgeving van Manchester, waar hij vroeger had gewoond. Daar kwam een menigte van tussen de vijftigduizend en honderdduizend mensen op de been, die betoogden tegen de hoge broodprijzen en de lage lonen en die politieke hervormingen eisten. Ze werden bestormd door vier afdelingen van het 15^e legerkorps Huzaren, ten gevolge waarvan elf mensen het leven lieten en zeventig gewond raakten. Later, in 1838 en 1839, ten tijde van de Chartistenbeweging, zouden dergelijke massale protestbijeenkomsten in Trowbridge zelf worden georganiseerd.

Hoewel Warburton het grootste deel van z'n leven met de postkoets reisde, heeft hij de opening van de spoorwegen nog meegemaakt. Zo gebruikte hij Brunels lijndienst van Paddington naar Bristol, per postkoets bereikbaar sinds 1840, toen de lijn naar Chippenham werd geopend; vanaf 1848 kon hij de trein nemen, toen Trowbridge een breedspoor railverbinding kreeg. Geboren in de dagen van Charles Wesley, zag hij de wonderen van het eerste elektrische telegraaf-systeem, dat in 1839 in gebruik werd genomen door de Great Western Railway tussen Paddington en West Drayton. Zo maakte hij ook mee, dat het stoomschip 'de Great Westren' in 1838 voor het eerst de Atlantische Oceaan overstak. Van deze zeereizen kreeg hij uit de eerste hand verslag van gemeenteleden die naar Canada en Amerika emigreerden. Na verloop van tijd maakte hij in 1848 opnieuw een franse revolutie mee en na de staatsgreep van 1851 de komst van een tweede Napoleon, die een jaar later als keizer Napoleon III de troon beklom. Dat moet hem allemaal onheilspellend in de oren geklonken hebben. Twee jaar later, tegen het einde van zijn leven, raakte Engeland met Rusland in oorlog, toen in 1854 de Krimoorlog uitbrak. Hij moet ook gehoord hebben van de aanval van de Lichte brigade (25 oktober 1854) en hun heldenmoed. In maart 1856 werd, na een verlies van 25.000 mensenlevens, de vrede getekend. Zeker moet hij van Florence Nightingale gehoord hebben, het meisje uit Hampshire, dat de gewonden verzorgde.

In de tweeënveertig jaar dat Warburton in Trowbridge verbleef, zag hij grote veranderingen zich op sociaal gebied voltrekken. Met één ervan kwam hij rechtstreeks in aanraking door de Marriage Act (huwelijkswet) van 1836, die de huwelijkssluiting toestond in kerk, kapel of voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Van groter belang echter was de Reform Act (kieswet) van 1832. Rellen in Bristol en veel onrust in het binnenland resulteerden tenslotte in een gewijzigd kiessysteem. Terwijl zijn naam wonderlijk genoeg voorkomt op de lijst van kiezers te Trowbridge voor de verkiezingen van 1819, werd nu aan zijn vaderstad Manchester eindelijk voor de eerste maal stemrecht verleend ter verkiezing van twee parlamentsleden. Eveneens maakte hij de afschaffing van de slavernij in 1833 mee en de invoering van de Poor Law Amendment Act (armenwet) in 1834, waarbij de armen niet meer thuis steun ontvingen, maar naar een armenhuis moesten om voor steun in aanmerking te komen. Hijzelf was in 1801, toen hij nog niet zo lang getrouwd was, bijna gedwongen met zijn gezin naar het armenhuis te gaan. De intrekking van de graanwetten in 1846 zal hij verwelkomd hebben, evenals zijn grote vriend, dominee William Gadsby van Manchester, die over deze kwestie had gesproken op bijeenkomsten van tegen de achtduizend mensen in de Free Trade Hall te Manchester. Het geweld van de chartistenbeweging (1838-1848) sprak hem niet aan. Hij waarschuwde de leden van zijn kerk zich te distantiëren van deze revolutionaire organisatie. Velen vonden dat hij, eens zelf een arme wever, de arme textielarbeiders van Trowbridge verraden had door zijn steun aan deze beweging te onthouden.

In 1851, in de avond van zijn leven, zetten de tijdgenoten van koningin Victoria en haar gemaal hun successen luister bij in de Grote Tentoonstelling. Als hij die zelf al niet bezocht heeft, dan waarschijnlijk wel een paar van zijn kinderen. Zijn zoon Gideon was in 1839 uit Trowbridge naar Londen vertrokken, waar hij zijn hele verdere leven, tot aan zijn dood in 1879 toe, zou blijven. Zoon John was omstreeks dezelfde tijd naar Londen gegaan en woonde sinds 1846 in Southill, Bedfordshire, waar hij herder was van een Particular Baptist Church.

Het leven van John Warburton viel samen met een belangwekkende periode in Englands geschiedenis: de eerste vijftig jaar onder de koningen George 3 en George 4 en de laatste twintig jaar van zijn leven onder de jonge koningin Victoria. De periode van William Pitt en Lord Palmerston, met daartussen beroemde namen als de hertog van Wellington en Sir Robert Peel.

Na deze beschrijving van de tijd waarin hij leefde, wenden wij ons tot de kring van zijn vrienden onder de Particular Baptists en de Independenten, met wie hij nauwe relaties onderhield. Hier zijn ondermeer de namen te noemen van William Huntington, John Vinall, William Gadsby, John Kershaw, John Grace, Joseph Charles Philpot, William Tiptaft, Thomas Godwin en vele andere predikanten van de Gospel Standard Baptists overal in het land. Met William Gadsby en John Kershaw wordt John Warburton tot de grondleggers van deze kerken gerekend. Nu in deze biografie voor het eerst een schets van zijn leven en werken wordt geboden, is het ons doel aan te tonen dat deze benaming juist is.

Lange tijd (sedert 1839) is Warburton alleen beoordeeld op grond van zijn autobiografie *Mercies of a Covenant God*. Het enige andere geschreven materiaal dat van hem is bewaard gebleven, bestaat uit enige brieven, die in verschillende stichtelijke tijdschriften zijn gepubliceerd, en een bundel preken, die tijdens het uitspreken zijn vastgelegd. Tien preken zijn in 1976 in boekvorm uitgegeven onder de titel *The Gospel of a Covenant God* ('Het Evangelie van een Verbonds-God'). Kenmerkend voor zijn autobiografie is het eenvoudige en ongeunstelde verslag van 's Heeren handelingen met hem en de ondervinding daarvan in zijn ziel. Hij gaat daarin voorbij aan de dingen van het dagelijks

leven, behalve als die in verband staan met wat hij geestelijk doorleefde. Weldadigheden is dus zo goed als geheel verstoken van jaartallen of data. Die waren absoluut onbelangrijk voor hem. Het boek heeft een sterke overeenkomst met *Grace Abounding*, de autobiografie van John Bunyan.

Onze taak is het structuur aan te brengen in het levensverhaal, wat betreft de data, feiten en omstandigheden, niet alleen in Trowbridge, maar ook als hij op reis was, het land door, want hij had de vaste regel elk jaar een maand lang voor volle kerken in Londen te preken en dan zijn bediening uit te strekken tot diep in het land, vaak tot in Lancashire en Yorkshire of ook wel in Sussex en in de omgeving van Wiltshire, het graafschap waar hij woonde. Ook was het boeiend onderzoek te doen naar zijn gezin, zijn twaalf kinderen en hun nakomelingen. Enkelen van hen hebben zelf onderzoek verricht naar hun wortels. Met liefde heb ik de voetstappen van deze godzalige dienaar van Jezus Christus gevolgd. Hij was niet zonder fouten en gebreken, zoals J.C. Philpot in het voorwoord van deze biografie aangeeft, niettemin een man met een weldadige en geestelijke uitstraling. Hij was niet alleen zeer geliefd bij zijn eigen mensen waarvan hij van 1815-1857 verbonden was in de Zionkapel, Union Street, Trowbridge, maar ook bij velen die hem in die tijd elders in het land hadden gehoord en nadien niet minder bij de grote kring van lezers van *Weldadigheden van een Verbonds-God*. Moge deze studie ertoe bijdragen dat wij hem beter leren verstaan en dat zijn gedachtenis zich in een toenemende belangstelling mag verheugen. 'De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.' (Spr. 10:7)

HOOFDSTUK 2

Verdorven door de val

'Ik ben in oktober 1776 te Stand, ongeveer 8 kilometer van Manchester, geboren. Mijn ouders waren arm, zodat ik maar weinig gelegenheid heb gehad om iets te leren. Door Gods ontfermende genade over mij kon ik toch een beetje leren lezen en schrijven, een zegen waar ik dikwijls dankbaar voor ben geweest.'

Deze weinige regels in Weldadigheden bevatten de voornaamste feiten die John Warburton over zijn jeugd en zijn ouderlijk huis ons heeft meegedeeld. Stand heeft een centrale ligging in het gebied dat wordt omringd door Radcliffe in het noorden, Whitefield in het oosten en Prestwich in het zuiden. Tussen Ringley Road (A 667) in het zuiden en St. Pilkington Way (A 665) in het noorden loopt de anderhalve kilometer lange Stand Lane. Halverwege Stand Lane vindt men Chapel Field en Radcliffe Independent School. Hier stond destijds de kerk van de Independenten te Stand. Volgens de registers van de nationale volkstelling van 1851 had Warburton als zijn geboortedag opgegeven 28 oktober 1776 en als zijn geboorteplaats Pilkington. Dat wijst er op, dat zijn ouderlijk huis mogelijk aan het noordeinde van Stand Lane heeft gestaan.

Hij vertelt ons dat zijn ouders arm waren. Omdat men hem in de leer deed bij een linnenwever, mogen we veronderstellen dat zijn vader hetzelfde handwerk uitoefende. Overigens vermeldt hij nergens in zijn geschriften iets over zijn vader. Dat is tamelijk raadselachtig en zou er op kunnen wijzen dat zijn vader al vroeg overleden was. In Weldadigheden noemt hij zijn broer William en zijn moeder; over haar spreekt hij met tedere genegenheid. De archieven wijzen uit dat de familie Warburton al in de 18e eeuw in dat gebied woonde. William Warburton trouwde op 6 september 1772 in de St. Mary Church te Radcliffe met Mary Barlow. Het is zo goed als zeker, dat zij de ouders van John zijn geweest. Verder zijn er in Independent Unitarian Chapel, Stand, blijkens de doopregisters kinderen met de naam Warburtons gedoopt. De archieven van de gemeente tonen aan dat onder Prestwich in 1713 reeds Warburtons woonachtig waren.

De vroegste herinnering waarnaar Warburton in Weldadigheden verwijst, dateert uit 1784, toen hij acht jaar was. We geven hem zelf het woord. 'Mijn moeder was, geloof ik, een vat tot de heerlijkheid bereid, eer de bergen geboren waren. Dit bracht God aan het licht, toen ik ongeveer acht jaar oud was, op een wijze die mij dikwijls met verbazing vervuld heeft. Vaak ben ik verwonderd geweest, als ik mijn moeder zag zuchten, kermen en wenen, terwijl zij in haar Bijbel las, maar één zo'n moment herinner ik mij nog heel duidelijk. Het was bij gelegenheid dat een buurvrouw binnenkwam en mijn moeder in tranen aantrof, waarop zij vroeg wat er aan scheelde.

Zodra mijn moeder in staat was te spreken, riep zij uit dat haar arme ziel voor eeuwig verloren was, waarover die vrouw zich verbaasde en ik niet minder. Daarop deed die vrouw haar best mijn moeder te troosten, door te zeggen dat zij een goede vrouw, moeder en buurvrouw geweest was en daarom geen reden had te vrezen. Als zulke goede mensen als zij verloren waren, dan was er voor duizenden geen enkele hoop! Dergelijke redeneringen zeiden mijn arme moeder echter niets en zij riep uit: 'ik ben de grootste zondares die ooit op aarde leefde en ik moet voor eeuwig verloren gaan! Voor mij is er geen behoud! O was ik maar nooit geboren!'

Warburton vertelt, dat de zielenood van zijn moeder een diepe indruk op hem maakte, want wanneer een goede vrouw als zij reden had te twijfelen aan haar behoud, dan hij zeker. Daarom zocht hij een verborgen plaats op en voor de eerste maal bad hij daar voor zichzelf. Hij beloofde een beter leven te zullen leiden en ging nadenken over het liegen,

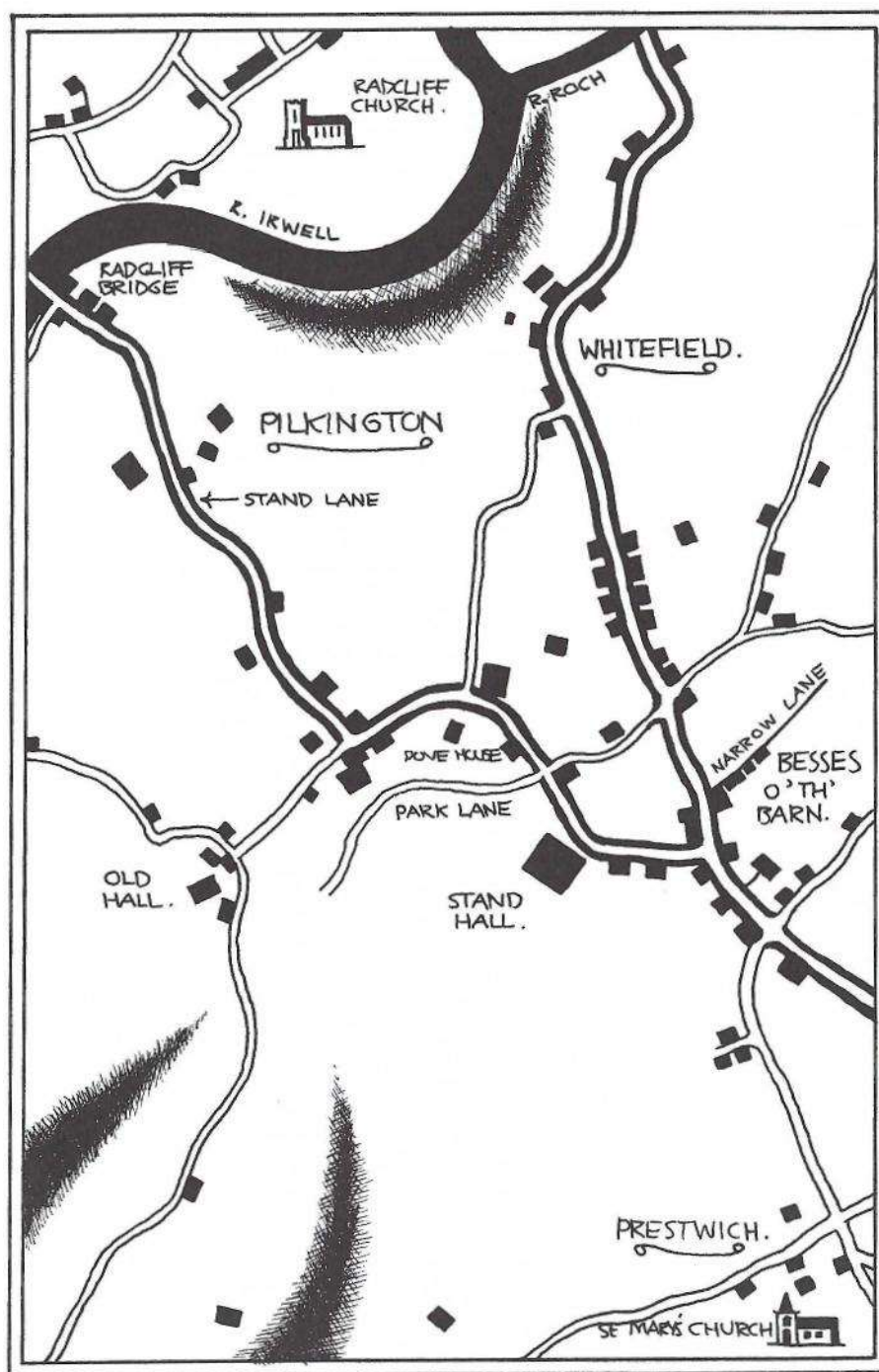
zweren en bestelen van andere kinderen, waar hij nog nooit een punt van gemaakt had. Van die dag af leefde hij, volgens zijn zeggen, met veel 'natuurlijke overtuigingen', tot ongeveer z'n vijftiende of zestiende jaar, toen hij voor een paar jaar in de leer ging om zich te bekwamen voor zijn vak. Nu kwam hij, zo bekenst hij, in aanraking met 'veel losse kameraden' en gaf hij zich over aan 'alle mogelijke goddeloosheid, tot aan tijd en plaats door God tevoren bepaald, niet om mij genade aan te bieden, maar om mij door genade te roepen.'

'In die tijd', schrijft hij, 'was ik een getrouwd man.' Volgens het kerkarchief is John Warburton op 28 december 1795 in Prestwich met Lydia Sandiford getrouwd. Zij was als dochter van James en Alice Sandiford in Radcliffe gedoopt op 4 mei 1777. Toen hij trouwde, was Warburton dus negentien en zijn vrouw achttien jaar. In het begin van zijn huwelijk woonde hij in een klein huis vlakbij The Dove House, tussen Stand en Whitefield, aan Park Lane, dat nu langs de sportterreinen van de huidige Philip's High School loopt. (Van Park Lane af is er een doodlopende weg met de naam Dove House Close.) Hier is in 1796 hun eerste kind William geboren en in 1797 hun tweede, Sara, op 16 april als 'Sally' gedoopt in Pilkington.

In 1798 werd nog een kind geboren, dat in maart 1800 overleed. Hier was het dat de Heere in het eerste of tweede jaar van hun huwelijk Zijn werk in het hart van John Warburton begon. Verscheidene plaatsen in Weldadigheden maken duidelijk dat hij erin opgevoed was om naar de kerk te gaan. Zo herinnert hij zich de indruk die een preek op hem had gemaakt die hij in z'n eigen parochiekerk beluisterd had.' Ook vertelt hij op een of twee plaatsen hoe zijn moeder hem meenam naar Manchester om ds. Roby te horen preken in diens kerk in Cannon Street.' Zo bereidde de Heere de weg tot het werk dat Hij zo plotseling en onverwacht in Warburton zou aanvangen.

Warburtons huis in Park Lane, Stand

Stand en Beses o' th' Barn

HOOFDSTUK 3

Uit zijn verloren staat gered

'Het was in die tijd - ik was inmiddels getrouwd -, dat mij ter pre kwam dat in Bolton, een plaats 10 kilometer verderop, een nieuwe kerk zou worden geopend. Deze kerk beschikte over een prachtig orgel en ik nam het besluit erheen te gaan. Op de terugweg zou ik met de enkels, shillings die ik rijk was, mijn vertier zoeken in de herbergen. Jarenlang waren dit de gelegenheden geweest waar ik mijn vermaak had gezocht, maas gezegend zij de goede God: ditmaal had Hij met mij iets anders voor.'

Er moest in Bolton, waar de bevolking als gevolg van de Industriële Revolutie in het laatste kwart van de achttiende eeuw met tweederde was toegenomen, een nieuwe kerk komen. Het was zowel vanwege de architectuur als om het orgel, dat John Warburton de opening wilde meemaken. 'Toen de bewuste dag gekomen was', zegt hij, 'ging ik er naar toe en het gebouw was is inderdaad een lust voor het oog.'

Het feit dat zijn moeder hem, toen hij nog een kind was, naar anglicaanse en independentistische kerken meenam, schijnt erop te wijzen dat zij, hoewel behorende tot de armen, een vrouw met erin zekere culturele interesse geweest is. Met name het gevoel voor muziek zal John van zijn moeder geërfd hebben. De Evangelical Awakening (evangelische opwekking) van de 18e eeuw had een stroom van gezangen voortgebracht, waaraan allerlei dichters, te beginnen bij Isaac Watts, het hunne hadden bijgedragen. Befaamde dichters waren Charles Wesley, Augustus Montagu, Poplady, John Newton, William Cowper, John Berridge, Anne Steele en William Williams. Bij de nonconformisten werd de samenzang meestal door een voorzanger geleid, terwijl bij de anglicanen daarentegen prachtige orgels dienst deden. Van belang is, dat deze wever, negentien jaar oud en kort tevoren getrouwd, tien kilometer liep voor een gratis uitvoering, met een paai shilling op zak om zich, ondanks zijn armoede, op de terugweg naar huis ;sast bier te goed te doen. Sombor en eentonig als het leven was, onafgebroken dag in dag uit achter het weefgetouw om aan de kost te komen, vond John Warburton afleiding bij het gezelschap in de herberg en bij de orgelklanken in de kerk.

Maar de reis naar Bolton pakte heel anders uit dan hij zich voorgesteld had. Toen de predikant achter de lezenaar plaats nam, herkende Warburton hem als iemand die 'vele jaren terug' in zijn eigen parochiekerk had gepreekt. Hij was nu ongeveer negentien of twintig jaar, dus het zal ongeveer 1790 geweest zijn, toen hij veertien of vijftien jaar oud was. Die preek was hij nooit meer vergeten. Het gehoorde had hem dermate verschrikt dat hij 'vele beloften had gedaan z'n leven te beteren'. Maar daarna was alles weer verflauwd, de beloften werden verbroken en in het bedrijven van 'openbare goddeloosheid' was het van kwaad tot erger met hem gekomen.

Tijdens de dienst in de nieuwe kerk in Bolton hield God hem staande op zijn weg. De wijze waarop de gebeden gelezen werden liet niet na indruk op hem te maken, maar toen de predikant daarop de kansel beklom en zijn tekst aflas, 'drong deze als een tweesnijdend zwaard het hart van Warburton binnen'. De tekst was: 'Dwaalt niet, God laat Zich niet bespotten. Want zo wat de mens zaait, dat zal hij ook maaien.' (Gal. 6:7) Hij vervolgt: 'Al mijn zonden en ongerechtigheden van kindsbeen af stonden mij in het aangezicht, zodat ik trilde als een blad.' De voorganger tekende het goddeloze leven dat hij leidde en maakte duidelijk hoe het doen van beloften om die vervolgens te verbreken een bespotten van God is.

'Nu zag en voelde ik (wat ik nooit tevoren gezien of gevoeld had), dat ik heel mijn leven God bespot en mijn ziel bedrogen had.' Tot besluit klonk het nog eens van de kansel: 'God laat Zich niet bespotten', en Warburton schrijft: 'Zodra hij amen gezegd had, ben ik als een dief de kerk uit geslopen.'

Op de terugweg naar Stand, naar huis toe, ging hij het veld in, viel op z'n knieën en smeekte vanuit het diepst van zijn hart: 'O God, wees mij zondaar genadig!' Hij kwam voorbij de herbergen, maar nu was het: 'Al de verschrikkelijke dingen waaraan ik mij in deze vervloekte huizen schuldig heb gemaakt, rezen op voor mijn arme ziel.' En vervolgens: 'Ik had de moed niet ernaar te kijken, nog veel minder durfde ik er binnen te gaan om mij te vermaken met de dingen die ik in gedachten had, toen ik van huis ging.' Zijn vrouw was verbaasd dat hij al zo gauw weer thuis was en vroeg zich af, waarom hij zo stil was. Hij trachtte zijn smart voor haar te verbergen, maar al gauw kreeg zij in de gaten dat er iets met hem gebeurd was. Ze wierp hem voor de voeten dat hij 'een methodist' geworden was. Wanneer zij had kunnen spreken met de bewoners van de heidegronden in Haworth, dan zou het haar duidelijk zijn geworden dat hetgeen haar man ondervonden had, niet iets zeldzaams was. Het was de bevinding van duizenden geweest tijdens de opwekking in de boeken *The Bank of Faith* ('De bank des geloofs') en *The Kingdom of Heaven taken by Prayer* ('Het koninkrijk der hemelen genomen door gebed') zo helder getekend hebben.

Het was dezelfde ondervinding die de apostel Paulus had op zijn weg naar Damascus. Het zou tot 1820 duren, het jaar waarin Rhoda, haar jongste kind kwam te overlijden, eer dat Lydia, Warburtons vrouw, die weg ook zou leren kennen. Meer dan twintig jaar lang had John Warburton de Heere gebeden om het behoud van haar ziel, toen Hij de dood van hun driejarig dochttertje gebruikte om haar te doen ontwaken uit de duisternis van haar natuurstaat.

De zondag daarop liep Warburton opnieuw naar Bolton om dezelfde predikant, van wie hij nu wist dat hij Jones heette, te gaan horen. Hij voelde zich 'een verloren mens' en verlangde de weg der verlossing te leren kennen, want een andere weg dan van 'doen en laten' en trachten God te behagen, kende hij niet. De preek bracht geen verruiming, maar hij kreeg te horen dat allen die met 'werken' het leven denken te verwerven, onder de wet zijn en mitsdien onder de vloek. Hij voelde zich ellendig toen hij in Stand terugkeerde. Zijn vrouw gaf hem de raad dat hij, als hij niet gek wilde worden, moest ophouden naar ds. Jones te gaan.

De zaterdagavond daarna kwam zijn maat hem halen om te gaan kaarten. Warburton was er zich van bewust dat hij, als hij niet meeging, in heel de parochie voor methodist zou worden uitgekreten. Hij nam zich voor nog éénmaal mee te gaan en dan z'n vrienden te vertellen dat het de laatste keer was geweest. Hoe ellendig hij zich ook voelde, toch ging hij, want dat men hem als 'godsdiensig' of als 'methodist' zou brandmerken, daar was hij veel benauwder voor. Maar aan de speeltafel was hij zo bezet met zijn zielenood, dat hij zich niet concentreren kon. Hij werd uitgelachen en het eindigde ermee dat hij, onder het voorwendsel zich niet goed te voelen, gauw opstapte.

Op weg naar huis liep hij het veld in om daar alleen te zijn en te bidden. In Weldadigheden zegt hij: 'Nu kwamen al mijn zonden, van mijn jeugd af, als een leger op mij aan. Het gewicht daarvan was zo groot dat het mij werkelijk naar ziel en lichaam tegen de grond drukte. Zo lag ik daar enige tijd. (...) Maar o, wat was die God, Die ik zo beledigd had, verbazend goed! Hij gaf mij een kruimeltje moed: 'Zoekt en gij zult vinden. Klopt en u zal opengedaan worden.' (Matth. 7:7) (...) Ik stond op en keek rond om te zien of er iemand was die deze woorden gesproken zou kunnen hebben, maar ik hoorde of zag niemand. Evenwel klonken diezelfde woorden opnieuw in mijn ziel, nog krachtiger. (...) Hieruit kreeg mijn arme ziel zo'n moed, dat ik opnieuw tot God riep. Ik zei Hem dat ik, als Hij

mijn zonden wilde vereven ik heel de wereld vertellen zou wat Hij an mijn ziel gedaan had.

Toen ging ik naar huis, vastbesloten om dag en nacht genade en vergeving te zoeken, totdat ik ze zou ontvangen hebben. Dit 'kruimeltje moed'; zoals hij het noemde, betekende in feite de eerste belofte die God aan hem deed, en zonder het zich bewust te zijn had hij zich bereid verklaard het Evangelie te verkondigen.

Die zaterdagavond ging hij vroeg naar bed. De volgende morgen was het zondag en terwijl vrouw en kinderen thuis bleven, ging hij alleen naar het tien kilometer verder gelegen Bolton, want hij wilde ds. Jones nog eens beluisteren, in de hoop dat hij onder zijn gehoor enige troost zou mogen ontvangen. Evenwel, 'ds. Jones preekte alleen voor de uitverkorenen en voor degenen die wedergeboren waren'. Dit bracht hem ertoe uit te roepen: 'Och, dat ik één van die wedergeborenen was!' Nu verstond hij, dat de wet Gods niet alleen heilige daden eiste, maar ook heilige gedachten. Voor zijn aandacht kwam het woord der Schrift: 'Gij zult liefhebben den HEERE uw God met geheel uw ziel en met geheel uw hart en uw naaste als uzelf.' Daar achteraan kwam: 'Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen.' Dan zegt hij: 'Nu zag ik zo klaar als de dag Gods heiligheid en gerechtigheid in mijn verdoemenis', en vervolgt: 'Verscheidene maanden bracht ik in deze ellendige toestand door.'

Om zijn geest niet langer onder al die droefenissen gebukt te laten gaan, besloot hij om in de hooibouw te gaan werken. De lieden met wie hij aan het hooien was, kenden hem goed en er waren er die riepen: Warburton is een methodist geworden' en die de spot dreven met hem. Hij probeerde er zich lachend van af te maken en toen er diezelfde middag 7 kilometer verderop een hooifeest werd gehouden, ging hij er met zes van zijn metgezellen heen. Hij nam zich voor al zijn ellende te gaan verdrinken. Maar toen hij de herberg was binnengegaan, kwamen deze twee Schriftwoorden met kracht tot hem: 'Daarom, dat Hij een dag gesteld heeft, op welke Hij de aardbodem rechtvaardiglijk zal oordelen door een Man, die Hij daartoe geordineerd heeft' en 'Het is de mens gezet éénmaal te sterven en daarna het oordeel.' Hij zegt, dat hij opstond en wegging, met een hart vol afgrijzen, uitroepend: 'O God, wees mij zondaar genadig!'

Het was nu zo donker van binnen, dat hij erover begon te denken zichzelf van kant te maken. Uiteindelijk kwam het zover, dat hij daadwerkelijk de hand aan zichzelf wilde slaan. Meerdere malen ging hij met een scheermes naar zijn slaapkamer, vast van plan zich de keel door te snijden. Zelf zegt hij: 'Mij dunkt, nooit zal ik de nacht vergeten vóór God mijn ziel verlost. Vastbesloten mijzelf kwaad te doen, ging ik zaterdag omstreeks middernacht naar een waterpoel en deed op weg daarheen de plechtige gelofte, dat niets mij weerhouden zou om te doen wat ik mij voorgenomen had. Toen ik aan de poel gekomen was, o wat een ontzettend gezicht kreeg ik toen van de majesteit, gerechtigheid en heiligheid van God, geopenbaard in een rechtvaardige wet. (...) Nadat deze gedachten mij enige ogenblikken lang hadden bezig gehouden, stond ik op om in de poel te springen, toen zo luid alsof iemand mij toeriep, deze woorden in mijn ziel daalden: 'Wie weet?' Ik stond roerloos en sprak: Wat kan dat zijn: Wie weet?' Nog eens en nog eens klonken dezelfde woorden in mijn ziel en er scheen iets op te springen in mij, dat aan die woorden deze uitleg gaf: 'Wie weet of God Zich toch nog erbarmen wil over mijn arme ziel? Manasse, de moordenaar aan het kruis, Saulus van Tarsen en Maria Magdalena en vele anderen hebben Zijn vergevende genade ervaren, en wie weet of die arme ellendeling, John Warburton, ook nog genade zou mogen vinden?' Dit hield mij terug mezelf te verdrinken. Ik voelde mijn hart zachter gestemd worden, en als mijn ziel ooit tot het gebed is uitgegaan, dan geloof ik dat het toen was. Er gloorde een vleugje hoop in mij. Wie weet, dacht ik, of God ten laatste niet naar mijn roepen zou willen horen! Omdat het de volgende

dag zondag was, besloot ik 's morgens naar Manchester te gaan. Ik wilde nog een keer proberen daar enige vertroosting te vinden."

Hij zegt: 'Ik ben vele malen naar Manchester en andere plaatsen geweest, verder weg en dichterbij, om maar wat troost te vinden voor mijn ziel, maar alles was vergeefs.' Welke reizen dat waren en welke kerken hij bezocht heeft, is niet meer te achterhalen. Vanuit Stand is het circa 8 kilometer naar Manchester, naar Rochdale ongeveer 10 kilometer, naar Bury 7 kilometer en naar Bolton tien. Dit betekent dat hij vice versa op een zondag gemiddeld 14 tot 16 kilometer liep, terwijl hij ook nog de hele week achter het weefgetouw stond te werken. Maar hij was jong en sterk en volgens alle beschrijvingen die er van hem bekend zijn fors gebouwd; daarnaast bezat hij niet alleen een sterk karakter, maar ook een grote wilskracht en was hij een mens met sterke driften en gevoelens. Hij was toentertijd, in 1796 of 1797, twintig of eenentwintig jaar oud. Omdat hij heel de week thuis was vanwege zijn werk, kon hij het met z'n geweten overeenkomen om Lydia en de kinderen 's zondags alleen achter te laten.

Die aankomende zondagmorgen begaf hij zich dus naar Manchester langs de weg die hij zo goed kende. Deze keer werd hij gekweld door een gevoel van hopeloosheid en meermalen dacht hij erover rechtsomkeert te maken, maar dan herinnerde hij zich de tot hem gesproken woorden: 'Wie weet?' en ging hij toch voort. Eén tekst was hem die morgen bijzonder liefelijk, deze namelijk: 'Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.' (1 Tim. 1:15) Dat de Schrift een voortdurende bron van zegen voor hem was bij alle moeite en zorg, bewijst dat hij als jonge man goed in de Bijbel thuis was; en dat hij, ofschoon hij bekend heel weinig onderwijs genoten te hebben en nauwelijks kon lezen of schrijven, niettemin met zijn eenentwintig jaren over een uitstekende Bijbelkennis beschikte. Na deze tekst uit de brief van Paulus aan Timotheüs kwam, zo zegt hij, een ander Schriftwoord buitengewoon zoet en dierbaar tot zijn ziel: 'Want het gezicht zal nog tot een bestemde tijd zijn, maar op het einde zal het spreken en niet liegen; zo het vertoeft, verbeid het; want het zal gewisselijk komen, het zal niet achterblijven.' (Hab. 2:3 eng.vert.) Deze teksten, zegt hij, gaven hem moed en versterkten in hem de hoop dat de Heere hem in genade wilde ontmoeten.

's Morgens ging hij naar de kapel aan de Mosley Street. Daar zag hij hoe een eerbiedwaardige, oude man de preekstoel beklom. Het Schriftgedeelte dat hij las, was Galaten 3 en gekomen bij het tiende vers, las hij: 'Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen.' Warburton voelde zich, zegt hij, zo door de verdoemenis achtervolgd overal waar hij kwam, dat hij geen aandacht aan de preek schonk. Na de dienst zwierf hij door de straten van Manchester, tot hij bij St George's Church (de Sint Joriskerk) kwam. Daar ging hij op de trappen zitten en liet zijn tranen de vrije loop tot hij geen tranen meer had. Toen stond hij op en ging naar huis om een eind aan z'n leven te maken. In Cannon Street werd zijn aandacht getrokken door een kerk waar mensen samendromden. Het was, zo herinnerde hij zich, de kapel van ds. Roby, waar hij vroeger wel met zijn moeder was geweest. Hij stond stil en vroeg zich af of hij naar binnen zou gaan, maar omdat hij zijn toestand als hopeloos beschouwde besloot hij door te lopen. Juist was hij evenwel het gebouw voorbijgelopen, of het echode in zijn hart: 'Wie weet?' en hij keerde terug om naar binnen te gaan.

Dan zegt hij: 'Als ik ooit een dienst bezocht heb met een hart dat het uitschreeuwde tot God, Hem smekend om mij, indien mogelijk, genade te bewijzen, dan geloof ik dat het toen was.' Nadat het eerste gezang was gezongen, deed ds. Roby een kort gebed, waarin hij de Heere vroeg of Hij, als er mogelijk iemand in de kerk was gekomen om een laatste beroep op Zijn barmhartigheid te doen. Warburton had het gevoel dat hij het wel kon uitschreeuwen. Na het tweede gezang zag hij hoe de dienaar de Bijbel van het kussen nam

en zijn tekst opzocht. In angstige spanning wachtte hij wat het zijn zou. Werd het: 'Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen?' Na enige ogenblikken legde de dienaar de Bijbel weer op het kussen en Warburton kon zien dat het boek niet bij de brief aan de Galaten, maar middenin geopend lag. Terwijl hij de Heere smeeke hem zijn zonden te vergeven, las ds. Roby zijn tekst af. 'O', zegt hij, 'een wonderheerlijk licht scheen in mijn ziel.' De tekst was genomen uit Psalm 68:19: *'Gij zijt opgevaren in de hoogte, Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd, Gij hebt gaven voor de mensen ontvangen, ja ook voor de wederhorigen, opdat de HEERE God onder hen mocht wonen.'* (eng. vert.)

Hij zegt: 'O, wat een liefde, vrede en blijdschap vervulden mijn hart, toen hij deze woorden sprak.' Met verbazing vroeg hij zich af: 'Wat kan dit betekenen? Waar zijn mijn zonden? (...) Waar is de last waaronder ik gebukt ging en waar zijn de toorn en de verschrikking die mij maandenlang terneerdrukten?' Daarop vloede de tekst in zijn ziel: 'Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd, Gij hebt gaven voor de mensen ontvangen, ja ook voor de wederhorigen, opdat de HEERE God onder hen mocht wonen.' Hij getuigt: 'Ik zocht mijn zonden en kon schuld noch zonde meer vinden. (...) Ik ontving zo'n gezicht van Christus' lijden en dood, dat ik er een geheel verbroken hart aan overhield. (...) O, de liefde die ik voelde voor mijn dierbare Zaligmaker vanwege Zijn onverdiende goedheid.'

Na de dienst keerde hij huiswaarts en verliet Manchester via de Old Bury Road. Buiten de stad liep hij jubelend, springend en dansend het veld in om God te prijzen voor Zijn genade. Hij viel op de grond, zo zegt hij, en hij zag dat Gods heilige Wet, die hem maandenlang verschrikt had, door Christus volkomen was onderhouden en rechtvaardig voor hem vervuld. De woorden uit Rom. 10:4 waren hem bijzonder dierbaar: 'Want Christus is het einde der wet, tot rechtvaardigheid een iegelijk die gelooft.' (eng. vert.)

Ook hetgeen Paulus in Gal. 3:13 schrijft: 'Christus heeft ons verlost van de vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk die aan het hout hangt.' Hij zag dat Christus voor al zijn zonden volkomen voldaan en de wet opgeluisterd en verheerlijkt had. Toen hij die dag laat in de avond thuis kwam, vond hij een hevig bezorgde echtgenote. Hij vertelde haar van de verkregen vertroosting, hoe de Heere al zijn zonden vergeven had en dat hij nu de zekerheid bezat van het eeuwige leven, omdat Christus aan het kruis voor hem had geleden en voor hem was gestorven. Dit was een grote verborgenheid voor haar. Hij is vast de kluts kwijt, dacht ze. Twintig jaar zouden er nog voorbijgaan, voor zij dat Godswerk dat in haar man verheerlijkt was, ook voor zichzelf mocht leren kennen.

HOOFDSTUK 4

Door de raven onderhouden

Nadat hij deze verlossing voor zijn eigen hart had leren kennen, schijnt John Warburton niet meer bij ds. Roby in Cannon Street, Manchester te zijn teruggekeerd, maar naar de kerk van de Independenten in Mosley Street te zijn gegaan.' In Weldadigheden zegt hij dat hij daar op een zeker moment (het moet rond 1801 zijn geweest) lid was; wanneer en hoe hij dat lidmaatschap verkregen heeft, daarvan maakt het boek geen melding. Dit zou er op kunnen wijzen dat het vooral aan de invloed van zijn godvrezende moeder te danken was, dat hij in de jaren na 1797 steeds meer opschoof in de richting van de Independenten; vóór zijn roeping had hij connecties met de Anglicanen. In 1803 ging hij voor het eerst naar de Particular Baptist Church in Baptist Street (nu Dyche Street), Back Lane Chapel genoemd; daarbij sloot hij zich in 1804 aan, terwijl hij de relatie met de Independenten verbrak.

Als we de periode van 1797 tot 1803 overzien, dan wordt duidelijk dat de doorstane ontberingen, armoede, zorgen en conflicten dienstbaar waren aan het doel dat de Heere met hem voorhad: hem te vormen tot het predikambt, waartoe hij in 1806 zou worden geroepen. Deze tien jaren, van zijn twintigste tot zijn dertigste, waren voor hem wat de woestijn was voor Mozes, de knecht des Heeren: een leerschool in geduld, onderwerping en gehoorzaamheid. Hij leerde zo in zijn eigen leven verstaan wat geloofsbeproeving inhield, waarbij hij ook in de praktijk van het gebedsleven werd ingeleid.

Van de verlossing die hem geschonken was, schrijft hij: 'In deze gelukkige toestand van vrijheid, vrede en lofzegging leefde ik maandenlang.' Op een andere plaats: 'Bijna twaalf maanden lang genoot mijn ziel weinig anders als vreugde en vrede.'" Dit was in 1796/1797. In Weldadigheden verwoordt hij het als volgt:" 'Drie keer in deze twaalf maanden is het gebeurd dat de liefde van God zo met kracht in mijn hart was uitgestort, dat ik werkelijk niet wist of ik in of buiten het lichaam was. Een van die keren herinner ik mij heel goed. Het was op de dag des Heeren, dat ik na de dienst op de terugweg was van Manchester naar huis. Ik voelde mij zeer gelukkig en ruim gesteld naar de ziel, maar zwak en uitgeput naar het lichaam. Ik had een ontzaglijke honger. En daar schoot het ineens door mij heen: 'Ja, en je weet dat je niets te eten hebt als je thuis komt, en geen stuiver om iets te kopen voor je morgen je werk hebt thuis gebracht.' Dit deed mij een ogenblik stilstaan. 'Wat moet ik doen?' dacht ik. Maar de Heere kwam met enige dierbare gedeelten uit Zijn lieve Woord en deed ze in mijn ziel druppen als honing uit de honingraat en wel duizendmaal schoner dan gouden appelen in zilveren gebeelde schalen! 'De mens zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord dat door de mond Gods uitgaat.' (Matth. 4:4) 'Zijn brood wordt hem gegeven, zijn wateren zijn gewis.' (Jes. 33:16) 'Mijn is het zilver en het goud en het vee op duizend bergen.' (Ps. 50:10)'

Hij had, zegt hij, zo'n gezicht op Gods eeuwigdurende liefde tot hem, dat hij op de grond moest gaan liggen en een verlangen voelde om in de hemel opgenomen te worden. Toen hij thuiskwam, bleek het dat zijn vrouw verschillende levensbehoeften geleend had. Zo hadden ze een kop thee en genoeg voor het ontbijt van de volgende morgen. Dit stelde hem in staat vroeg in de morgen op te staan en het stuk, waarmee hij aan het weefgetouw bezig was, af te maken. Kwam dit namelijk niet op tijd klaar, dan was er geen geld om het middagmaal te gebruiken.

Al gauw daarna begon de Heere Zijn vertroosting en meer en meer in te houden en hij voelde 'dat hij niet die vertederingen en niet die vrije toegang tot Hem meer had als voordien'. Verschrikkelijke gedachten rezen op in zijn hart, wat hem bevreesd maakte.

'Mijn grootste smart', zegt hij, 'was, dat ik de uitlatingen van Zijn liefde jegens mij missen moest.' Hij begon te vrezen dat hij zich vergist had, tot de Heere zeer liefelijk deze woorden tot hem sprak: 'Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.' (Jer. 31:3) Toen zag hij dat, welke veranderingen zich bij hem ook mochten voordoen, Gods liefde en trouw dezelfde bleven.

'Ik had in die tijd', vertelt hij, 'twee kleine kinderen en mijn vrouw stond op het punt van het derde te bevallen. Met de handel ging het erg slecht en levensmiddelen waren duur: meelbloem kostte vijf of zes pennies per pond en andere dingen navenant. Het waren wat wij noemden 'gersttijden', want voor de armen was er nauwelijks iets anders als gerst te krijgen, zodat onze tafel zeer schaars voorzien was.' Er was geen geld en weinig voedsel in huis. Hij ging de dokter halen voor zijn vrouw en voelde hoe hij geleid werd om naar Manchester 8 kilometer verderop te gaan, om te kijken of hij misschien een halve guinee kon lenen van zijn patroon. Hij wist dat het diens gewoonte niet was geld te lenen aan zijn werkvolk. Tot zijn verbazing leende hij hem het geld en toen hij de winkel juist had verlaten om naar huis te gaan, ontmoette hij een van de leden van kapel Mosley Street, waar hij in die tijd opging, die hem nog eens een halve guinee gaf. Toen hij thuis kwam, was zijn vrouw gelukkig en wel verlost van het kind, zodat hij zich zeer verheugde over de zorg door de Heere hem betoond. Uit de omstandigheden is op te maken dat dit geschied is in het jaar 1798.

John Warburton was namelijk geen historicus. Om jaartallen dacht hij zelden, maar feilloos wist hij zich het aantal kinderen te herinneren dat hij op enig moment had. Aan de hand daarvan stelde hij de tijd van bepaalde gebeurtenissen vast. Zo had hij nu bijvoorbeeld 'twee kleine kinderen en zijn vrouw stond op het punt van het derde te bevallen.'" Willem, de oudste, was in 1796 geboren, Sarah, het tweede kind, op 16 april 1797, en het derde in de eerste maanden van 1798.

Als volgend voorval vermeldt hij dat zijn huisbaas er op aandrong dat hij het huurhuis in Park Lane zou verlaten en met zijn drie kinderen in de kelder zou gaan wonen. In die kelder had voorheen het weefgetouw gestaan. De eigenaar had het huis voor zichzelf nodig en omdat Warburton hem nog huur verschuldigd was, had Warburton geen keus. 'Mijn vrouw, die nog maar kort geleden bevallen was, had zoveel te lijden van de vochtigheid van die plaats, want het was werkelijk een treurige plaats om in te slapen, dat zij een tijd lang haar handen bijna niet kon gebruiken vanwege de kramp in handen en vingers. In die toestand was zij zelden in staat zichzelf of het kind aan te kleden.'" Het is niet verwonderlijk dat dit arme kind, dat in zo'n beklagenswaardige omgeving opgroeide, al in maart 1800 overleed.

In deze beginjaren van zijn geestelijke omzetting werd Warburton door veel mensen in de Independent Church van Mosley Street, Manchester heel dikwijls verkeerd begrepen. Toen hij tijdens de eerste gebedssamenkomst die hij bezocht, aan hen verhaalde wat hij beleefd had," waren er die om hem lachten en zijn opmerkelijke verlossing 'vreemd vuur' noemden. Was het dan bedrog geweest, zo vroeg hij zich af, dat hij zijn zondenlast was kwijt geraakt en gevoeld had dat zijn zonden waren vergeven? Op de terugweg naar Stand viel hij onder een heg op z'n knieën en smeekte de Heere hem te laten zien of hij zichzelf bedrogen had, waarop hij zo gezegend werd met een reeks van beloften, dat hij zich volkomen verlost voelde. 'Toen ik opstond', zo zegt hij, 'schoot het door me heen dat het dezelfde plaats was, waar de duivel mij menig keer verzocht had een eind aan mijn leven te maken.'

Na afloop van de volgende gebedssamenkomst deelde hij de leden mee wat hem op de terugreis naar Stand wedervaren was, maar zij wilden er niets van weten.

Zij zeiden hem dat hij Antinomianse neigingen had, als hij ontkende dat de zedelijke wet de leefregel voor de gelovigen is. Daarop vroeg Warburton of zij die wet bedoelden waarvan Paulus zegt: 'Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen'. Dit beaamden zij inderdaad. Toen zei Warburton: 'Dan ben ik een van die Antinomianen! Geloofd zij God, Hij heeft mij van die wet verlost. Christus heeft die voor mij gehoorzaamd en is tot een vloek gemaakt voor mij, ja Hij heeft alles voor mij volbracht.' Daarop vroeg hij hun of zij wisten wat het was van de wet bevrijd te zijn, maar zij hadden iets dergelijks nooit ondervonden en hielden vol dat de gelovigen de wet moesten gehoorzamen en evenzeer in Christus moesten geloven. Warburton bleef erbij dat zijn gehoorzaamheid was in Christus, die de wet voor hem gehouden had. Zijn spijs en drank was de wil van Christus te doen. Hij kwam tot de slotsom dat hij niemand kon vinden die kennis had van de weg waarin hij was geleid. De mensen waren gemelijk tegen hem en waarschuwden anderen uit zijn buurt te blijven. Uiteindelijk vroegen ze hem te vertrekken en hielden hem voor dat hij misleid was. Een van hun voorgangers, woonachtig in Bury en die gewoon was te preken in een huis in Radcliffe Bridge nabij Stand, trachtte John Warburton van zijn dwaling te overtuigen. Warburton verhaalde hem van zijn verlossing onder ds. Roby en vroeg daarop aan ds. Ely wat deze had gevoeld toen hij onder de wet was en wat hij wist van de verlossing van de vloek der wet. Hierop werd Ely boos en beschuldigde Warburton zijn leermeester te willen zijn. Warburton wist zijn gevoelens echter staande te houden en is blijkbaar bij de Independent Church in Mosley Street gebleven, totdat hij zich in 1803 bij de Particular Baptists aansloot.

Dan vervolgt hij zijn levensverhaal met wat omstreeks augustus of september 1800 voorviel. Hij had toen, volgens zijn zeggen, drie kinderen en zes maanden tevoren hadden ze er één verloren.' Zijn vrouw had een zuigeling aan de borst. De drie kinderen moeten William, Sarah en de op 10 augustus 1800 geboren James zijn geweest. Kort daarvoor, in maart 1800, was het jongste kind in de leeftijd van twee jaar gestorven. Het had heel z'n kortstondige leven in de vochtige kelder in Park Lane doorgebracht. Bij het verlies van Rhoda in 1820, zijn laatste kind, denkt hij ook weer terug aan de dood van dit kleintje in 1800.

'Toen God mijn eerste kind wegnam', zo zegt hij, 'leefde mijn ziel in die zalige blijdschap in God. Ik zag en gevoelde dat Hij die de wijsheid zelve is, Zich niet vergiste, en dat Hij die de goedheid zelve is, niet zonder liefde handelde, zodat ik toen dacht dat het een lichte zaak was een kind te verliezen.' Hieruit blijkt dat hij het verlies van dit derde kind geheel kon overgeven, in onderwerping aan Gods wil. Zoals we nog zullen zien, was hij heel anders gesteld toen hij de driejarige Rhoda moest verliezen.

Men vraagt zich af hoe zijn arme vrouw haar lijden en smart beleefd heeft in de kelderwoning in Park Lane. Waarschijnlijk heel anders dan haar man.

Hij vertelt dat, toen ze in de kelder woonden, de voorraad voedsel eens opraaakte. Omdat hij wist wat dat betekende, maakte hij lange uren achter het weefgetouw om zijn werkstuk zaterdag af te hebben, om op tijd geld te hebben. Maar nu raakte hij, doordat hij hoofdzakelijk op gerst leefde en daarbij hard werkte, zo uitgeput dat hij vrijdag z'n werk niet meer kon doen. Juist op een tijd dat er geen voedsel in huis was! Die vrijdagnacht bad hij de Heere of de kinderen mochten slapen, ook al hadden ze honger. De kinderen sliepen. Zijn arme vrouw trachtte James, de baby, te voeden en Warburton stond zaterdagmorgen heel vroeg op om alsnog te proberen het kledingstuk af te maken. Hij stond aan het weefgetouw totdat hij zo verzwakt was dat hij bijna niet meer kon lopen of staan. Zijn vrouw, die zwak en ziekelijk was, barstte in tranen uit, omdat ze vreesde dat ze van honger en gebrek zouden sterven.

De genadeklap voor Warburton kwam, toen William, die ongeveer vijf jaar oud was, zijn vader aanzag, terwijl de tranen hem over de wangen stroomden, en huilend sprak: 'Vader, geef mij wat brood, o vader, geef mij toch wat brood!'

Warburton zegt: 'Ik dacht dat mijn ziel van smart zou bezwijken.' Dan beschrijft hij hoe hij naar een plaatsje onder de keldertrap vluchtte. Daar viel hij op zijn knieën en smeekte God zijn leven weg te nemen om niet te hoeven zien hoe zijn vrouw en kinderen van de honger omkwamen. 'Terwijl ik op mijn knieën lag', zegt hij, 'en God smeekte mijn leven weg te nemen, daalden deze woorden met grote kracht en nadruk in mijn ziel: 'En zij aten allen en werden verzadigd en zij namen op, het overschot der brokken twaalf volle korven.' (Matth. 14:20)' En nog eens kwamen diezelfde woorden, waarop hij er bij werd bepaald hoe de Heere de vijfduizend had gevoed met vijf broden en twee vissen. Alleen kon hij niet zien hoe deze woorden iets van doen hadden met de situatie van dat ogenblik. De Heere evenwel liet hem zien dat Hij voor hem zou zorgen. Met veel zoetheid kwamen hem de woorden: 'Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid' (Hebr. 13:8) voor de aandacht. Dit versterkte Warburtons geloof zo, dat hij zegt: 'Ik stond van mijn knieën op, sterk als een reus naar de ziel en naar het lichaam'. Hij vertelde zijn vrouw dat de Heere in hun noden zou voorzien en heel gauw ook.

Dan schrijft hij: 'Maar even daarna klopte er een man aan de deur.' Het was de knecht van een fabrieksdirecteur, die er op uit gestuurd was om wat haringen aan het werkvolk te brengen. Hoewel hij geen opdracht had om bij de Warburtons aan te gaan, vond hij dat hij er hem twaalf moest aanreiken. Warburton was zo overweldigd dat hij nauwelijks spreken kon. Een paar minuten later kwam een buurman twee broden brengen. Hij zegt: 'Ik zocht de eenzaamheid in het kleine paleis onder de keldertrap, dezelfde plaats waar ik een paar uur geleden de Heere gesmeekt had mijn leven weg te nemen. Wat een hemelse plaats was dit! Nadat ik God gedankt had, waren enkele vissen al gauw klaar en namen we allen huilend plaats aan de tafel.

'Kom, lieve kinderen', zei ik, 'wij hebben nu een middagmaal van hetzelfde voedsel als Jezus en de vijfduizend in de woestijn.' En hij vervolgt: 'Ik geloof, dat Jezus met ons aan de tafel was. O, de liefelijkheid van die vis en dat brood!'

In die tijd waren hij en zijn vrouw ongeveer 24 jaar, William was vijf, Sarah drie a vier en James een paar weken oud.

De volgende morgen, op de rustdag, maakte Warburton in alle vroegte een wandeling door de velden. Een heerlijk gezicht had hij op zijn Verbonds-God en kon Hem niet alleen *Vader* noemen, maar ook *Broeder*. Later op de dag kwamen enkele vrienden hem bezoeken, die mondvoorraad meebrachten, zodat ze voor die gehele dag genoeg hadden. Als hij de diensten in Mosley Street bezocht, bevreesdde het hem dat de predikanten nooit spraken van de uitreddingen die hij zowel in zijn zieleleven als in zijn gezin ondervonden had. Hij wandelde met zijn God en kende rijke gebedsverhoringen. Hij zag er naar uit daarvan in de prediking meer te vernemen, maar kwam tot de slotsom dat de predikanten die hij hoorde, vreemdelingen waren van deze God en diens kracht. De inhoud van hun preken bestond uit te zeggen wat christenen moeten doen en wat de plichten zijn die zij moeten volbrengen. Warburton vertelt dat heel zijn wezen in verzet kwam tegen zulk een leer. Zijn verlangen was dat de kracht van de Geest de prediking zou gaan doortrekken.

Daarna kwam hij in een grotere crisis terecht. Het tijdstip daarvan weten we uit zijn mededeling: 'Mijn vrouw, een vruchtbaar schepsel (veel te vruchtbaar in omstandigheden als de onze, vonden velen), was weer in blijde verwachting.'¹⁸ Het volgende kind, Elizabeth, zou op 20 november 1801 geboren worden, dus het zal in de vroege lente van 1801 zijn geweest. De huisbaas van Warburton wilde hem uit zijn kelder hebben, zodat hij die voor z'n eigen weefgetouw kon gebruiken. Maar ook was hij bang geen huur te krijgen,

nu Warburton zo arm was. Omdat die hem nog vier pond aan huishuur schuldig was, ontbood de huisbaas de gerechtsdienaars om een inventaris van zijn weinige goederen te laten opmaken en Warburton zag al voor zich hoe zijn bed, weefgetouw, en zelfs borden en lepels bij opbod werden verkocht. Zijn pogingen om hulp te krijgen waren vergeefs en het scheen hem toe dat God Zijn aangezicht voor hem verborg. In zijn nood en ellende zocht hij de armenverzorger van de gemeente van Prestwich op. Die vertelde hem dat hij niet bij zijn parochie in aanmerking kwam voor bijstand, omdat hij onder de aangrenzende ressorteerde, 5 kilometer verderop. Dit was waarschijnlijk de parochie van Bury, noordelijk van Prestwich. De bakermat van de familie in Stand gold naar alle waarschijnlijkheid als criterium voor de kerkelijke steunverlening aan de Warburtons.

Deze toestand greep Warburton sterk aan. Op het eind van zijn leven, in november 1856, als hij in Dorset House in The Halve, Trowbridge woont, komt die tijd hem in een gesprek met zijn vriend John Gadsby weer levendig voor de geest: 'O, als ik dan terugdenk aan Park Lane bij The Dove House! Ik herinner mij hoe ik daar met mijn twee kinderen heenging en zag hoe al mijn huisraad van een prijskaartje voorzien was om voor de huishuur te worden verkocht. En zie nu eens aan! Hier lig ik, door veren kussens ondersteund.'"

De twee kinderen moeten William en Sarah zijn, respectievelijk vijf en vier jaar oud. James kon nog nauwelijks lopen. De volgende dag ging hij met zijn zwangere vrouw en de kinderen, James op zijn arm, naar Bury om de armenverzorger te bezoeken. Die was op dat moment niet thuis. Zijn vrouw ontving hen zeer onwellevend, maar Warburton voelde zich zo geslagen dat zij, als zij dat wilde, haar schoenen aan hem zou mogen afvegen. 's Avonds kwam de armenverzorger thuis en luisterde naar Warburtons verhaal. Hij zei hem weer naar huis te gaan en als zijn huisraad was verkocht, de dag erna terug te komen. Dan zou hij met hem en zijn gezin naar het armenhuis gaan. De armenverzorger gaf hem een halve kroon mee en daar sjouwde het gezin die nacht weer voort, de 5 kilometer lange weg terug naar Park Lane.

Zijn goederen schijnen niet dadelijk verkocht te zijn en zodoende had Warburton gelegenheid het kledingstuk aan het weefgetouw af te maken en het na een dag of twee naar zijn baas in Manchester te brengen. Daarvandaan bracht hij een bezoek aan een kleermaker, de heer Ramsay, die diaken was van de kerk in Mosley Street en in Shudehill woonde. De oude heer vroeg hem hoe het ging met het gezin, waarop hij hem zei dat ze allemaal naar het armenhuis moesten. Het antwoord van de oude man was: 'Vrees niet, John, uw goederen zullen niet verkocht worden.'

Warburton maakte hem duidelijk dat de verkoopdag was gesteld op de eerstvolgende maandag. Maar Ramsay zei hem, dat hij naar Clegg, zijn medediaken, moest gaan. Die had geld voor hem klaar liggen en verwachtte hem. Genoemde Clegg had namelijk van Warburtons moeilijkheden gehoord en had een collecte voor hem gehouden onder de leden van de kerk. Nadat hij het geld van Clegg ontvangen had en afscheid had genomen, zei hij: 'De eerste verborgen plaats die ik vinden kon op straat, kroop ik in, en o, wat een lof, dankzegging en aanbidding vloeiden er uit mijn hart en van mijn lippen tot God.' Nu kon hij de huur betalen en dan bleef er nog een pond over om levensmiddelen van te kopen. Zijn huisbaas stuurde hem naar de deurwaarder om die te betalen. Zijn vrouw en hijzelf hebben, zo bekent hij, als twee kleine kinderen gehuild. 'Deze God is mijn God', verklaarde hij tegenover haar, 'en ik geloof dat ik de dag nog zal beleven, dat Hij ook uw God is.'

De relatie met de huisbaas was nu zeer gespannen, zodat Warburton serieuze pogingen deed elders woonruimte te vinden. Na veel moeite kreeg hij eindelijk de toezegging van

een huis in Narrow Lane in Besses-o'-th'-Barn. Hij zegt: 'Op dezelfde dag dat ik het huis huurde, pakte ik mijn huisraad bij elkaar, omdat ik bang was dat de man misschien zijn toezegging zou intrekken.'

Hoewel hij nog twee dagen werk aan het touw had, wilde hij daar niet blijven tot het af was. Met hulp van zijn broer William verhuisde hij zijn bezittingen met paard en wagen naar een plaats circa 2 kilometer daarvandaan, aan de andere kant van de Old Bury Road. Meteen al moest hij geld lenen van een herbergier en van een winkelier. 'Ik had nu alles wat mijn hart begeerde', vertelt hij, 'eten genoeg, een geriefelijk huis in vergelijking met de kelder waar ik vandaan kwam, terwijl de liefde, de genade en de gunst van God mijn hart vervulden.' Tenminste drie jaar had Warburton in die kelder gewoond. In Narrow Lane zou hij tien jaar blijven, tot hij die plaats begin 1811 verwisselde met Hope Chapel House (pastorie van kapel De Hoop) in Rochdale. Van zijn oude adres Park Lane, in Pilkington, dat kerkelijk ressorteerde onder Prestwich, verhuisde hij naar Narrow Lane, Besses-o'-th'-Barn, Whitefield, dat eveneens ressorteerde onder Prestwich.

Niet lang na zijn aankomst had hij, zoals hij in Weldadigheden memoreert, een opmerkelijke droom, die hem hevig aangreep. Hij droomde dat hij zijn moeder ging bezoeken en onderweg, toen hij voorbij een boerderij kwam, ineens oog in oog stond met een zwarte stier. Terwijl de stier op hem afstoof, dacht hij dat het met hem gedaan was. Maar hij bad tot God en slaagde erin de stier de baas te worden, waarop hij ontwaakte met de woorden: 'Verblijd u niet over mij, o mijn vijandin! Wanneer ik gevallen ben, zal ik weder opstaan; wanneer ik in duisternis zal gezeten zijn, zal de HEERE mij een licht zijn' (Micha 7:8).

Hij geloofde vast dat dit een voorteken was van een grote beproeving die voor de deur stond, en dat kwam wel uit, want kort na de geboorte van Elizabeth in november 1801 werd zijn vrouw door een ernstige ziekte getroffen, die met hoge koorts gepaard ging. Dit duurde verscheidene weken en omdat het waarschijnlijk de cholera was, mocht niemand het huis binnen. Intussen moest Warburton zijn werk doen aan het weefgetouw, zijn vrouw verzorgen en de kinderen te eten geven. Met de mededeling 'wij hadden toen vier kinderen' dateert hij deze beproeving.

Er waren toen William, Sarah, James en de baby Elizabeth. Bij al die moeilijkheden had hij ook nu weer hopeloos geldgebrek. Hij schreeuwde tot God, zegt hij, of Hij borg voor hem zijn wilde, waarop de Heere met kracht deze woorden tot hem sprak: 'En de raven brachten hem des morgens brood en vlees.' (1 Kon. 17:6) Nu geloofde hij vast, dat de Heere aan hem verschijnen zou, zoals Hij eenmaal aan Elia was verschenen.

De volgende morgen, zo zegt hij, klopte er iemand op de deur. Het was een man die kwam zeggen dat hij geen rust had gehad, maar de hele nacht aan het gezin van Warburton had moeten denken. Nu kwam hij hem een halve guinee brengen, hoewel hij volgens zijn zeggen geen vriend was van Warburtons religieuze denkbeelden. Toen de man was weggegaan, had hij zo'n dierbaar gezicht op een Verbondhoudend God, dat hij uitriep: 'Wie is een God als mijn God, Die de raven tot mij gezonden heeft om mij te voeden!'

Terwijl zijn vrouw nog ziek was en hij de rekeningen van de dokter moest betalen, dreigde een van de schuldeisers weer met de deurwaarder. Daarop kwam hem via een buurman ter ore, dat zijn vriend Clegg naar hem gevraagd had. Toen hij naar Manchester ging om hem te bezoeken, kreeg hij daar zeven pond om zijn schulden te betalen. Maar de tekst kwam terug: 'Verheug u niet over mij, mijn vijandin!'

De vrouw van de schuldeiser stierf later, zegt Warburton, aan de typhus, zelf ging hij failliet, en in minder dan twaalf maanden belandde hij met zijn kinderen in het armenhuis. Nadat Lydia was hersteld, kreeg Warburton zelf waterzucht. Een vreemde ziekte voor een jonge man van vijfentwintig jaar, mogelijk een gevolg van de doorstane ontberingen en het

ononderbroken gebruik van zijn benen bij het weefgetouw. Veertien weken duurde deze toestand en ééns kon hij het alleen nog maar met een stok klaarspelen om te lopen. In zijn Weldadigheden beschrijft hij hoe neerslachtig en duister hij toen gesteld was. Maar toen hij in De Christenreis van Bunyan zat te lezen en las hoe Christen de Vallei der schaduw des doods passeerde, gaf de gedachte dat Bunyan dezelfde weg was gegaan hem enige verruiming. Terwijl hij in zijn verdriet geknield lag, sprak de Heere deze woorden tot zijn hart: 'Zal God dan geen recht doen Zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij lankmoedig is over hen?' (Luk. 18:7-8). Hoe hij het financieel redde tijdens zijn ziekte is niet duidelijk, maar zonder twijfel zullen de vrienden van Mosley Street hem wel wat in het oog gehouden hebben. Ook zijn broeder en zijn moeder waren dichtbij genoeg om de helpende hand te kunnen bieden.

HOOFDSTUK 5

Een gezonden dienaar van Jezus Christus

'Wat ik nu ga beschrijven, is mijn roeping tot de bediening van het Evangelie. Dit was voor velen in de streek waar ik woonde een wonder, maar voor mijzelf het allermeeft. Ik geloof dat de eerste keer dat God mij werkzaam maakte met de bediening was, toen ik gedoopt werd door die waardige Godsgezant William Gadsby van Manchester. Al verscheidene jaren was ik ervan overtuigd dat ik gedoopt moest worden, maar ik had gedaan wat ik kon om mijn gemoed gerust te stellen, zonder er op door te gaan. Ik kon er niet toe komen de Independent Church te verlaten, omdat de leden daarvan mij zo uitermate vriendelijk hadden bejegend. Het zou naar mijn gedachte wel erg ondankbaar zijn na zoveel bewezen hartelijkheid hen de rug toe te keren. Bovendien, omdat ik in die tijd niet één baptistenkerk kende waar ik mij mee zou kunnen verenigen, achtte ik het mijn plicht te blijven waar ik was. Enige tijd later kwam ds. Gadsby naar Manchester om een dienst waar te nemen in de kerk van de baptisten, waarvan hij nu predikant is. Ik besloot erheen te gaan om hem eens te horen.'

Dit is het verslag dat John Warburton in Weldadigheden zelf geeft van wat hij in zijn ziel ondervond als het begin van het werk van God, Die hem zond om het Evangelie te prediken als een gezonden dienaar van Jezus Christus. De Schrift was heel duidelijk voor hem: 'Hoe zullen zij prediken, indien zij niet gezonden worden?' (Rom. 10:15) Hoe en wanneer hij aan de overtuiging kwam dat de doop van volwassenen door onderdompeling een Schriftuurlijk gebruik is, vermeldt hij niet. De Independenten hadden de kinderdoop gemeen met de Anglicaanse Kerk. Waarschijnlijk is Warburton tot het standpunt van de doop der gelovigen gekomen door zijn Bijbel te lezen, waar hij las van de doop van Christus in de Jordaan en van de kamerling door Filippus in een woestijnoase. (Hand. 8:38) Hoewel hij dus in zijn hart overtuigd was dat hij moest worden gedoopt door onderdompeling, werd hij tegengehouden door het simpele feit dat hij loyaal wilde zijn jegens de leden van de Independent Church in Mosley Street, die zo vriendelijk voor hem waren geweest toen hij in moeilijkheden zat.

In 1803 kwam William Gadsby voor het eerst naar Manchester en preekte er in kapel Back Lane in Baptist Street, waar John Warburton hem ging horen. Hij geeft in Weldadigheden te kennen hoe hij vol vooroordelen plaats nam in de oude baptistenkapel. Het gebouw vond hij maar sober en naargeestig, hij voelde een afkeer van de gemeente en toen Gadsby de preekstoel besteeg had hij de indruk dat 'hij leek op een onwetende dwaas, zonder gezond verstand'. Toen Gadsby een gebed had gedaan (wat wel een heel kort gebed was), voelde hij haat jegens de man en kwam al tot de conclusie dat hij nooit een preek zou kunnen houden.

Maar precies als tijdens zijn bezoek aan Bolton, waar hij vele jaren terug was heengegaan om het nieuwe orgel te horen, kwam het anders uit dan hij had gedacht! De Heere, Die over dit diep gevallen schepsel de wacht hield, had het zo bestemd dat deze man, die hij uit blind vooroordeel zo verachtte en die hem tegelijk volkomen onbekend was, zijn beste vriend zou worden en dat vele jaren lang! William Gadsby gaf zijn tekst op, Matth. 12 vers 35, en las die vervolgens zeer langzaam voor: 'De goede mens brengt goede dingen voort uit de goede schat des harten en de boze mens brengt boze dingen voort uit de boze schat.' Het langgerekte voorlezen ergerde hem zo, zegt hij, dat hij zijn hoofd liet zakken en een dutje wilde doen. Maar nu hield Gadsby een lange pauze, voor hij verder ging, zodat Warburton weer opkeek. Hij zag dat Gadsby zijn ogen heel de kerk rond liet gaan en toen

hij eindelijk begon, maakten de eerste woorden zo'n indruk op hem, dat Warburton deze zich in 1838, toen hij het eerste deel van zijn *Weldadigheden* schreef, nog goed kon herinneren.

'U gaat er wellicht van uit, dat wij naar ons gevoelen op de aarde geen goed mens kunnen vinden. Maar met Gods hulp zullen wij die vinden, al moeten we daartoe de Bijbel doorlopen van Genesis tot Openbaring.' Met die woorden begon Gadsby zijn preek, en zoals deze predikers wisten: met de eerste zin moet men de aandacht van de hoorders weten te trekken.

Warburton: 'Mijn vooroordeel werd in één slag weggevaagd en mijn ziel smolt als was voor de zon! In gedachten riep ik uit: 'God zegene u! De Heere moge u helpen die goede mens te vinden!'" Eerst toonde Gadsby aan dat niemand van nature goed is, wat hem leidde tot de beschrijving van 's mensen verloren en ellendige staat. Daarna beschreef hij de goede mens, zoals hij stond in Christus, en de goede dingen die voortkomen uit het hart van zo één. Voor het eerst hoorde Warburton duidelijk de weg verklaren die God met hem gehouden had en zegt: 'Had hij in mijn hart kunnen zien, dan had hij het niet duidelijker kunnen verwoorden. Nog nooit had ik hetgeen ik had ondervonden, mijn hoogten en diepten, mijn licht en mijn duister, mijn droefheid en blijdschap zo horen openleggen.

Hij kon zeggen als eenmaal Ruth tot Naomi, sprak: 'Waar gij zult heengaan, zal ik ook heengaan en waar gij zult vernachten, zal ik vernachten. Uw volk is mijn volk en uw God mijn God.' (Ruth 1:16) En: 'Mijn ziel werd aan hem verbonden als Jonathans aan Davids ziel.' Vanaf die dag bezocht hij de baptistenkapel, hoewel William Gadsby toen nog niet als predikant aan die gemeente verbonden was.

Toen William Gadsby in 1804 voor de tweede keer in kapel Back Lane voorging, werd John Warburton door hem gedoopt. Dit betekende een keerpunt in zijn leven. Hij verliet nu de Independent Churches om zich te voegen bij de Particular Baptist Churches.

De wortels van deze kerkgemeenschap gaan terug op mannen als Samuel Medley, dr. Gill en John Brine, de voormannen van de Baptist Confession van 1689, en nog vroeger *John Bunyan*, *Hansard Knollys*, *Francis Spilsbury* en *William Kiffin*.

Warburton was op die dag de enige die daar gedoopt werd. Wat daarbij in hem omging, verwoordt hij in *Weldadigheden* als volgt: Wat een gezicht had ik op de Heere Jezus Christus, toen ik afdaalde in het water! Door het dierbaar geloof zag ik Hem gezonken in diepe wateren waar Hij niet staan kon, terwijl al de golven en baren van Gods toorn hem overstroonden voor mijn arme ziel. Nooit kan ik de plechtigheid, nederigheid, heilige verwondering, aanbidding, zelfvernedering en droefheid naar God beschrijven, die ik voelde toen ik in het water stond. E

erst deed de eerwaarde ds. Gadsby een kort gebed en daarop doopte hij mij. Voordat hij de doopplechtigheid besloot, legde hij zijn hand op mijn schouder en smeekte de Heere mij te zegenen, te bewaren, bij te staan, te ondersteunen en te beschermen. Maar wat mij het meest verbaasde was, dat hij zijn gebed besloot met God te smeken dat Hij mij als een instrument in Zijn hand wilde toebereiden, tot de glorie van Zijn Naam en waarheid. Ik geloofde en gevoelde van binnen, terwijl ik nog in het water stond, dat God ieder woord dat van zijn lippen vloeide, hoorde en beantwoordde. Hierna was ik niet meer dezelfde als voordien. Ik vond rust noch vrede, of ik moest bij iedere gelegenheid in het Woord van God lezen, het onderzoeken en biddend bemediteren. Het gebeurde wel dat een Schriftwoord met zoveel licht en leven in mij kwam, dat mijn ziel in liefdebrand geraakte tot God en Zijn volk. En zo heb ik het uitgeroepen: 'O Heere, hier ben ik! Zend mij met een boodschap van genade en vrede tot Uw lieve kinderen, die in gevangenschap worden gehouden onder wetspredikers.'"

Als hij op zichzelf zag, voelde hij zich volkomen ongeschikt om te preken. Een groot gezin (William was negen, Sarah acht, James vier, Elizabeth drie en Leah was op 16 april 1804 geboren), arm, diep in de schulden, dikwijls een halfvolle maag. Degelijk onderwijs had hij niet gehad. Hij kon maar net een paar gedeelten uit de Bijbel lezen en zijn eigen naam schrijven. 'Ik moet zeker wel een dwaas zijn geweest om maar te denken over preken', zegt hij. Toen hij op een dag na zat te denken over alles wat de weg naar de bediening onmogelijk maakte en hij tegen de Heere zei dat hij niet behoorlijk kon spreken, kwamen die woorden met kracht in zijn hart: 'Wie heeft de mens de mond gemaakt? Of wie heeft de stomme of dove of ziende of blinde gemaakt? Ben Ik het niet, de Heere? En nu, gaat henen, en Ik zal met uw mond zijn en zal u leren wat gij spreken zult.' (Ex. 4:11-12) Zijn ziel versmolt en boog zich neer aan Zijn voeten.

Terwijl hij bad, viel met kracht in zijn ziel: 'Vrees niet, want Ik ben met u. Zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God. Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand Mijner gerechtigheid.' (Jes. 41:10) Nu kon hij de zaak van het ambt in Gods gezegende handen overgeven, dat de Heere alles werkte in de weg die Hij wilde en, indien het Zijn wil en welbehagen was, de weg voor hem op Zijn tijd zou openen. 'Ik voelde zozeer de grootheid en het gewicht van het werk', zegt hij, 'en ook het vreselijke van te lopen zonder gezond te zijn, dat het bij dagen en bij nachten mijn ernstige verzuchting was, dat ik mij niet mocht bedriegen of het mocht ondernemen zonder Zijn gezegende goedkeuring en gunst.'

Vanaf nu zag hij er naar uit dat de Heere duidelijkheid hierover in zijn hart wilde geven en een klaar bewijs dat het een zaak van Hem was. Toen hij op een avond een gebedssamenkomst zou bezoeken, vroeg hij de Heere of Hij hem een teken wilde geven tot bevestiging dat het Zijn zaak was. Dit teken zou dan bestaan in een bijzondere vrijmoedigheid in het gebed die avond. Tot zijn verwondering gaf de Heere wat hij gevraagd had en vol troost en blijdschap ging hij naar huis. Daarna bad hij, met hetzelfde doel, dat de Heere iemand wilde zenden die hem zou vragen of hij werkzaamheden had met het ambt. Juist toen hij dit bedacht, kwam een diaken, Francis genaamd, van kapel Back Lane Chapel, hem in Narrow Lane opzoeken en vroeg hem een wandeling met hem te maken in Besses-o'-th'-Barn.

Tijdens de wandeling vroeg hij aan Warburton: 'John, heb jij van binnen geen werkzaamheden met het predikambt gehad?' Hij vertelde Warburton dat de leden van kapel Back Lane, sinds hij op de ledenvergadering uit zijn innerlijk leven had gesproken, hadden gevoeld dat de Heere hem voor de bediening had bestemd.

Daarop deelde Warburton al de werkzaamheden die hij sinds zijn doop gehad had aan de diaken mee.

De heer Francis vertelde hem ook dat een paar vrienden afgesproken hadden in zijn huis eenmaal per week een samenkomst te houden, waar elk om de beurt over een tekst uit de Schrift zou spreken, als de Heere hen ertoe bekwamen wilde. Hij vroeg of John Warburton zich bij de vrienden wilde voegen.

Hier stemde hij in toe en na veertien dagen zou het dan zijn beurt zijn. Deze veertien dagen bracht hij in veel vreze door, maar toen de avond was aangebroken en hij zijn tekst had voorgelezen, werd alle vrees van hem weggenomen en hij sprak de eerste keer met veel vrijmoedigheid. Het volk voelde zich gezegend onder het Woord en men kwam overeen dat hij veertien dagen later weer zou spreken. Warburton was zo vol van binnen dat hij naar de afgesproken dag uitzag. De kamer was vol mensen en opnieuw ontving hij veel vrijheid in het spreken en het volk was voldaan.

Maar nu begon zijn hart hoogmoedig te worden. Hij verbeeldde zich dat hij een groot en populair prediker zou worden. Maar de Heere zou hem, wat hij later noemt, 'een waarlijk nuttige les' leren. In zijn trotse verwaandheid ging hij, juist enige tijd vóór hij opnieuw

moest spreken, naar Manchester, waar de dienstdoende diaken Mouncey woonde. Toen hij diens winkel binnen trad, trof hij hem aan in gezelschap van Holt, een andere diaken. Warburtons opzet was uit de mond van Mouncey te horen of die dacht dat hij een groot prediker zou worden.

Om z'n doel te bereiken zei hij tegen Mouncey en Holt dat zijn bediening zo arm was dat hij voelde niet meer te kunnen spreken. Hij slaagde in zijn opzet, want zij drongen er bij hem op aan door te gaan en verzekerden hem dat de Heere, zoals voorheen de apostel Paulus, ook hém had bestemd voor iets groots. Dit was precies wat Warburton horen wilde en zo keerde hij terug naar Narrow Lane, steeds denkend aan die woorden iets groots. De hoogmoed had zijn hart vervuld.

Nu kwam de les.

De volgende keer dat hij zou spreken wilde hij natuurlijk niet met een gewone tekst voor de dag komen, dus koos hij een tekst die naar zijn gedachte wat dieper was: 'Wij moeten door vele verdrukkingen ingaan in het Koninkrijk Gods.' (Hand. 14:22) Hij gaf een vers op, deed een gebed en zou aan de preek beginnen. Maar er viel een grote duisternis over hem en na zo'n tien minuten wat gehakkeld te hebben, moest hij gaan zitten en tot de erkenning komen dat de Heere zijn mond gesloten had.

De kamer was vol en de mensen waren verbaasd. Somber en ellendig was zijn gemoedstoestand toen hij naar huis ging. Zo donker was het, dat hij, door de verzoeker verleid, van plan was alles op te geven, vrouw en kinderen te verlaten en in Liverpool bij de marine te gaan. Hij bevond zich inderdaad al op de weg naar Liverpool, toen de Heere tot hem sprak door het vers van William Cowper, 1731-1800

:24

*'t Blinde ongeloof moet zeker dwalen,
't aanschouwt Gods daden tevergeefs.
God alleen kan God verklaren:
dan wordt alles duidelijk en klaar.*

William Cowper

Dit deed hem omkeren en naar huis gaan. Onderweg kreeg hij al zijn trots en huichelarij naar hem toe. Zijn vrouw was zeer ontstemd, want het was middernacht toen hij eindelijk thuis kwam. Vier weken liep hij in diepe duisternis vanwege het gebeurde, totdat de Heere deze woorden tot hem sprak: 'Werpt al uw bekommernis op Hem, want Hij zorgt voor u.' Daarop daalde er een grote vrede in zijn ziel en werd hij opnieuw werkzaam met de

bediening. Maar het was een gezegende les voor hem geweest, die hem toonde hoe afhankelijk hij in dat werk was van de Heere. 'Honderden keren is het sindsdien gebleken dat deze beproeving mij ten zegen is geweest. Het was inderdaad een nuttige les, die ik nooit ben vergeten!'

Nu werd het een zaak van gebed of de Heere, als het Zijn wil was hem in de bediening te stellen, een weg voor hem wilde ontsluiten. Het antwoord op dit gebed kwam al heel spoedig. Enige vrienden in Bury waren overeengekomen een kamer te huren om samenkomsten te houden en nodigden hem uit. De tweede zondag vroegen de vrienden hem een woordje te spreken. Met vreze en beven gaf hij daaraan gehoor en sprak voor een gezelschap van zes of zeven personen. Voor de zondag daarop vroegen ze hem ook. Om drie uur zondagmorgen werd hij wakker en had geen tekst voor die dag. Toen hij van Narrow Lane naar Bury vertrok, had hij nog steeds geen tekst. Heel de 7 kilometer lange weg naar Bury scheen de Bijbel voor hem een verzegeld boek, alles was donker.

Tenslotte stopte hij en draaide zich om, om naar huis terug te keren, vast van plan het preken uit zijn hoofd te zetten. Op dat ogenblik sprak God met kracht die woorden tot zijn hart: 'Niemand die zijn hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter hem is, is bekwaam tot het Koninkrijk Gods.' (Luk. 9:62) Nu gaf hij zich over aan de wil des Heeren en vervolgde zijn reis naar Bury. Toen hij daar aankwam, had hij nog altijd geen tekst, maar onder het zingen voor de preek vielen deze woorden met kracht en zeer zoet in zijn ziel: 'Wanneer de ellendigen en noodduftigen water zoeken en daar is geen, maar hun tong versmacht van dorst, Ik de Heere zal ze horen, Ik de God Israëls zal ze niet verlaten.' (Jes. 41:17 eng.vert.) Het werd Warburton vergund met veel vrijheid over deze tekst te spreken en na afloop greep de oude John Crompton, die al veertig jaar kennis had aan de waarheid, hem bij de hand en sprak: 'Moge de Heere, de God van Abraham, Izak en Jakob u zegenen! God heeft u uitgestoten in Zijn wijngaard en u gezonden om het eeuwig Evangelie te prediken. Wees sterk in de Heere en in de sterkte Zijner macht. U bent jong en hebt nog vurige beproevingen te doorstaan, maar God zendt u niet de strijd in op uw eigen kosten. Vrees niet, want Hij zal met u zijn en ik vertrouw dat Hij u door alles heen zal helpen.' Hij ging die avond zeer verkwikt naar huis.

In die tijd, 1805/1806, trachtte hij meer klaarheid te krijgen bij de Heere over zijn roeping tot het ambt. Bij gelegenheid worstelde hij twee dagen lang om een teken. Terwijl hij voor het bed neerknielde, vroeg hij de Heere of Hij door Zijn Woord tot hem wilde spreken. Daarop opende hij de Bijbel en las de woorden: 'Indien dan gij die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelse Vader de Heilige Geest geven dengenen die Hem bidden?' (Luk. 11:13) Die woorden gingen met een opmerkelijke kracht en zoetheid vergezeld. Een glans van heerlijkheid scheen in zijn ziel en hij geloofde dat nu ten opzichte van zijn roeping alles in orde was.

Kort daarna geraakte hij echter weer aan het twijfelen, want, dacht hij, het kon toch wel toeval zijn dat juist op deze woorden het eerst zijn oog was gevallen. Het had net zo goed een andere passage geweest kunnen zijn en zo kon hij het met die woorden uit Lukas niet meer doen. Dit drong hem de Heere om een nieuw teken te bidden. Hij vroeg of er met kracht in zijn ziel een Schriftwoord gegeven mocht worden waarvan hij niet wist dat het in de Bijbel stond. Op een nacht, toen heel het gezin al op bed lag, worstelde hij met de Heere om zo'n bijzondere tekst. De Heere wilde Zijn gunst hierover niet onthouden en gaf hem deze woorden: 'Maak u op en dors, o dochter Sions! Want Ik zal uw hoorn ijzer maken en uw klauwen koper maken en gij zult vele volken verpletteren en Ik zal hunlieder gewin den HEERE verbannen en hun vermogen den HEERE der ganse aarde.' Hij bezat een beknopte concordantie en kon deze woorden dan ook niet in de Bijbel vinden. Maar nadat hij

verscheidene dagen gezocht had, kwam hij tenslotte bij Micha 4, waar hij ze aantrof in het laatste vers. 'Wat ik onder deze zegen gevoelde', zegt hij, 'zal ik nooit kunnen beschrijven.' Daarna gooide de vijand het over een andere boeg.

Nu verzocht hij hem dat onder zijn bediening nooit iemand in vrijheid van het Evangelie was gezet. Terwijl hij zo gesteld was, volhardde hij in het gebed en durfde zelfs voor deze moeilijkheid bij de Heere om een teken te vragen. Eindelijk ontving hij een uitnodiging te komen preken in Liverpool, in een kapelletje in de Matthew Street. Zijn tekst was Rom. 8:38-39: 'Want ik ben verzekerd dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onze Heere.' Onder het preken was hij zeer duister gesteld, de vrijheid die hem eerder verleend was, werd hem nu onthouden.

Toen hij van de preekstoel kwam, verliet hij meteen de kapel en begaf zich regelrecht naar z'n logeeraadres, vastbesloten de volgende morgen de eerste paardenkoets naar Manchester te nemen. Maar hij werd gevolgd door een dame, die hem na een poosje aansprak. Hij was niet erg te spreken, maar zij vertelde hem wat een zegen zij had mogen ontvangen onder de prediking vanmorgen. Zij had maanden aaneen onder overtuigingen geleefd, tot een diepe wanhoop haar deed besluiten zichzelf te verdrinken. Toen ze deze zondag voorbij de kapel kwam, had ze horen zingen en aandrang gevoeld naar binnen te gaan. Daarna zou ze, door niemand opgemerkt omdat het donker was geworden, zich gaan verdrinken. Maar de prediking die hij vandaag gehouden had, was het middel in Gods hand geweest om haar in de vrijheid van het Evangelie te stellen. Alles wat hij gezegd had was in haar hart gevloeid en de Heere had haar bekend gemaakt dat Hij haar met een eeuwige liefde had liefgehad en dat haar zonden haar vergeven waren. 'Mijn hart was te vol', getuigt Warburton, 'om veel met de arme vrouw te kunnen spreken, want mijn ziel smolt weg aan de voeten van een dierbare Jezus, Die getuigenis had gegeven aan het Woord van Zijn genade en dat door zo'n waardeloze pijp. Daarom, ik kon nu niet naar huis.'

Hoe liefelijk was mij de oude tekst: Maak u op en dors, o dochter van Sion!' Zo had hij het teken gekregen waarom hij had gevraagd en in de loop der jaren gebruikte de Heere deze 'waardeloze pijp', zoals hij zichzelf noemde, bij talloze gelegenheden op dergelijke wijze om vele kostbare mensenzielen zalig te maken.

HOOFDSTUK 6

Predik het Woord

Na de doop van Warburton bij de Particular Baptists waren twee jaren verstreken. Intussen was William Gadsby naar Manchester gekomen en had in oktober 1805 de herdersstaf opgenomen in Back Lane Church, de kerk waarvan Warburton lid was. Hij dateert die tijd op de hem eigen wijze. 'Wij hadden in die tijd zes kinderen beneden de twaalf jaar.' Dat waren William (1795), Sarah (1797), James (1800), Elizabeth (1801), Leah (1804) en Rachel, die 16 juni 1806 geboren was. Dit jongste kind, Rachel, zou voor hem een grote zegen worden. Ze bleef ongehuwd thuis bij haar ouders wonen en heeft tot hun dood voor hen gezorgd. Zelf werd ze niet ouder dan 64 jaar en stierf in 1870. Ze ligt begraven bij haar ouders in het familiegraf op de begraafplaats in Trowbridge.

Warburton was nu dertig jaar oud en zou nog tien jaar van zijn leven in het noorden doorbrengen. Daarna zou hij in Trowbridge, in het zuiden, het pastoraat op zich nemen, waar hij de laatste veertig jaar van zijn leven zou blijven. Zoals de Heere vele eeuwen geleden Mozes in de woestijn geleid had om hem voor te bereiden op zijn levenswerk, zo deed Hij nu ook met Warburton. Veertig jaar aan het hof van Farao en veertig jaar in de woestijn waren een leerschool voor Mozes om straks het Israël van de oude dag veertig jaar lang te kunnen leiden vanuit Egypte naar het beloofde land. Zo had ook John Warburton zijn leerschool, opdat hij straks in Gods wijngaard een heerlijk instrument in de handen van zijn Meester zou kunnen zijn. De weg die de Heere daartoe met hem insloeg was er een van smart, armoede, lijden, aanvechting, overpeinzing en gebed. Dat dit de weg is waardoor de Heere Zijn knechten voorbereidt op de ambtelijke bediening, wist de grote hervormer Maarten Luther ree ds.

Warburton schrijft in Weldadigheden dat Bury de eerste plaats was waar hij regelmatig voorging. Daar zijn bediening gezegend werd, kwamen er geleidelijk aan wel dertig mensen de bijeenkomsten bezoeken, zodat de kleine gemeente een grotere zaal moest huren in King Street. Warburton bleef het weversvak uitoefenen, terwijl de kleine Baptistengemeente hem tegen vier shilling per week verzocht een jaar lang tweemaal per zondag voor hen te preken; hoewel de nood evengoed zo nu en dan erg groot was.

Dikwijls moest hij vroeg aan het werk om het kledingstuk dat hij onder handen had af te maken, anders was er geen geld om het eten voor die dag te betalen. Eens gebeurde het dat hij zijn werk niet af kon krijgen voor het middageten. Zijn vrouw moest de baby borstvoeding geven, hoewel ze verzwakt was van de honger. Hij zond Sarah om garen te halen bij de baas, waarop zij niet alleen met garen terugkwam, maar ook met een tas vol eten, die ze op straat gevonden had; er zat brood, vlees, kaas en een toetje in. Omdat Sarah de eigenaar niet had kunnen achterhalen, bracht ze het eten mee naar huis. Hoe liefelijk kwamen nu die woorden hem voor: 'De beesten op duizend bergen zijn Mijn, de aarde is Mijn, al het goud en zilver is Mijn' en ook: 'Zijn brood wordt hem gegeven, zijn wateren zijn gewis.' (Jes. 33:16)

Door de armoede waarin het gezin Warburton verkeerde, leefden zij constant met het schrikbeeld van het armenhuis. Volgens sommigen blijkt uit Weldadigheden dat financieel beheer niet de sterkste kant van Warburton was. Anderen menen dat mogelijk niet hij, maar z'n vrouw verantwoordelijk was voor het financieel wanbeheer. Zelfs toen hij als pastor van Zion, Trowbridge £3 per week kreeg (een traktement dat hij ongewijzigd 42 jaar lang uitbetaald kreeg), moest hij, naar men zegt, voortdurend geld lenen om zijn schulden te betalen. Bij gelegenheid verplaatste hij z'n schulden door het ene gat met het andere te vullen. Maar om hem recht te doen, moet men de ongunstige factoren niet uit het oog

verliezen, waarmee hij z'n leven lang te maken had: Hij kwam uit een arm gezin, had al vroeg geen vader meer, erfde niemendal en woonde z'n leven lang in huurwoningen. Bovendien had hij een gezin van twaalf kinderen, waarvan er minstens acht of negen hem overleefden; als wever was het hard werken tegen een betrekkelijk laag loon, totdat hij in 1810 naar Rochdale ging. Levensmiddelen waren nagenoeg al de tijd nagenoeg al de tijd dat het gezin voor zijn bestaan van hem afhankelijk was (van 1795 tot 1830), duur. De hoge voedselprijzen waren niet alleen het gevolg van de napoleontische tijd, maar ook van de graanwetten van 1815, die tot 1846 van kracht bleven. Het was beslist geen ideale tijd om kinderrijke gezinnen groot te brengen!

Degenen die Warburton in gebreke stellen, hebben vermoedelijk nooit zelf aan den lijve ondervonden (zoals de Warburtons) wat het is echt honger te lijden. Een systeem van sociale zekerheid ten behoeve van de werklozen die van liefdadigheid moeten leven, bestond evenmin. Ook maakt Warburton nergens in Weldadigheden melding van enige met regelmaat door hem ontvangen kerkelijke steun. Die hem wél dikwijls hebben geholpen, zijn de leden van de gemeenten waar hij lid was of waar hij voorging.

Omstreeks 1806/7 kreeg hij een verzoek om een zondag voor te gaan in een plaatsje in Cheshire, ongeveer 20 kilometer ver. 's Zaterdags vertrok hij met een lege maag en een ellendig gevoel, omdat er nauwelijks eten in huis was voor hem en zijn gezin. Zijn vrouw verklaarde, toen hij op pad ging, dat hij preken zou totdat ze allen van honger zouden omkomen. Hij had zo'n honger, dat hij meende de lange reis te voet niet te kunnen volbrengen. Maar al lopend daalde de Heere met die woorden tot hem af: 'Vrees niet, want Ik ben met u. Zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God.'

Meer was niet nodig. In dat gezegend geloof kon hij zijn gezin in 's Heeren hand overgeven. Hij bereikte zijn logeeraadres en bracht er een aangename nacht door. De volgende morgen kwam hij in een huis waar enige mensen waren samengekomen, de meesten arm. Zijn prediking werd aan hun harten gezegend die dag en toen hij zou weggaan, gaven ze hem van harte wat geld mee van het weinige dat ze met hard werken hadden verdiend. Alles bij elkaar had hij die zondag £1 14s aan geld ontvangen en een pak koekjes voor de kinderen. Hij was vol van dankzegging aan 'de God die al mijn behoeften vervult, naar ziel en lichaam beide'.

Bij een andere gelegenheid ontving hij op een zaterdagavond een briefje van een man, aan wie hij £2 10s schuldig was. Die man dreigde hem, als hij niet betaalde, een proces aan te doen. De zondag erna moest hij in Back Lane Chapel in Manchester een beurt waarnemen voor William Gadsby. Die morgen vroeg waren die woorden hem tot bijzondere versterking: 'Roep Mij aan in de dag der benauwdheid, Ik zal er u uithelpen en gij zult Mij eren.' (Ps. 50:15)

Hij verklaart dat hij die 8 kilometer naar Manchester die zondag met een bezwaard gemoed had gelopen, vol van zorgen, en toch niet zonder hoop dat de Heere hem helpen zou. Onder het preken viel alle benauwdheid weg. Toen hij van de kansel kwam, overviel het hem weer. Maar bij het verlaten van de kerk drukte een oude dame hem een halve guinee in de hand, waardoor hij zeer bemoedigd werd. Tijdens de middagdienst vielen opnieuw alle drukkende lasten van hem weg. Nadat de preek gedaan was, keerden alle zorgen weer terug. Maar daar stond in de consistorie dezelfde oude dame hem op te wachten. Ze zei hem dat haar hart haar had geslagen toen zij na de morgendienst naar huis was gegaan, omdat ze hem niet genoeg gegeven had. Daarom bracht ze hem nog eens twee pond!

De Heere had voorzien in zijn schulden en hij had nog zes pennies over. Hierop barstte hij in een vloed van tranen uit. Hoe groot was zijn gebrek geweest, maar hoe groot is ook de uitkomst als de Heere de druk komt verlichten! Toen hij de oude dame de reden van zijn tranen vertelde, begon ook zij te wenen en meteen keerde zij haar beurs op tafel om: nog eens tien tot 12 pond. Dat weigerde hij. 2 pond en een halve guinee, dat was genoeg. Bij

het verlaten van de consistorie kwamen die woorden in zijn hart: 'De Heere heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd.'

De ongelovige wereld kent en verstaat zulke gebedsverhoringen niet, maar John Warburton kon met Israëls gezalfde dichter uitroepen: 'De HEERE leeft en geloofd zij mijn Rotssteen. Verhoogd zij de God mijns heils!' (Ps. 18:47) Zowel de noden als de uitredingen in het leven van Warburton gaven aan zijn bediening gezag en inhoud. Het was voor hem de leerschool van Christus. 'Roep Mij aan in de dag der benauwdheid en Ik zal u uithelpen en gij zult Mij eren.' (Ps. 50:15) Hij zegt: 'Ik had een afkeer van mijzelf vanwege dat ellendige wantrouwen van God.' Tezamen met het pond dat het voorgaan die dag hem opgeleverd had, had hij genoeg om zijn schulden te voldoen en om in het onderhoud van het gezin te voorzien.

Maar de zorgen keerden steeds terug en altijd dreigde de honger. Hij beschrijft in Weldadigheden hoe hij een keer was voorgegaan op een plaats 11 kilometer mijl van Whitefield. Het was al laat in de avond toen hij naar huis terugkeerde, rammelend van de honger. Hij wist dat er, als hij thuis kwam, geen eten voor hem zou zijn. Maar toen hij op het punt stond het huis binnen te gaan, kwam de Heere met die woorden tot hem: 'De vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des mensen heeft niet, waar Hij het hoofd nederlegge.' (Matth. 8:20) Wat kreeg hij nu een dierbaar gezicht op het lijden van Christus van kribbe tot kruis! Daarop kwam hem voor: 'Dit leed mijn Heere en zal ik morren?' (John Newton, Olney Hymns, *'Wijk, ongelooft! Mijn Heiland is nabij'*)

Hij was beschaamd over zijn opstandige gedachten enkel vanwege een beetje honger. Hij was bedroefd over zijn zonden en om Christus. Met veel zoetheid kwamen hem nu deze woorden voor: 'Hij is om uwentwil arm geworden, daar Hij rijk was, opdat gij door Zijn armoede zoudt rijk worden.' (2 Kor. 8:9) Hij zegt: 'Nu was mijn klein en ledig huis (Narrow Lane) in mijn ogen als een paleis, gevuld met allerlei rijkdommen.' Toen nam hij een kaars om te kijken of hij een oude broodkorst vinden kon om zijn honger te stillen. Hij vond er een, zo hard als steen, die niet te eten was. Maar met een kop water en met die korst ging hij tot de Heere om een zegen. 'O, hoe dierbaar waren deze woorden voor mijn ziel: 'De mens zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord dat door de mond Gods uitgaat.' (Matth. 4:4)' Hij vervolgt: 'Ik nam de droge korst, maar die was zo zacht en zo smakelijk gemaakt door de liefde en de barmhartigheid van God, dat het manna voor de oude Israëlieten nooit zoeter geweest kan zijn!' Het water smaakte hem als de beste wijn en nooit was, zegt hij, het lichaam meer verkwikt en de eetlust meer verzadigd dan op dit ogenblik.

Al gauw werd de plaats in Kingstreet te klein om de gemeente, waar Warburton voorging, te herbergen. Men huurde een groter lokaal in Butcher Lane, waar het aantal bezoekers de eerste tijd nog toenam. Er rezen evenwel moeilijkheden. Sommigen maakten hem verwijten dat hij zo vaak op zondag bij hen wegging. Zelfs verklaarde een van de diakenen dat hij hun altijd tot last was geweest en dat hij zich afvroeg hoe Warburton het met z'n geweten kon overeenbrengen wekelijks vier shilling van zulke arme mensen te nemen. Warburton: 'We zijn verscheidene keren bij elkaar gekomen, maar het kon niet worden bijgelegd, dus gaf ik het op om daar nog langer te prediken. In mijn plaats heeft nog een ander een tijdje elke zondag daar gepreekt, maar al gauw was er niets meer van over en verliep het helemaal.' Het was een droevig einde voor de kerk waar Warburton als pastor begonnen was.

Nu was hij gedwongen grotere reizen te maken om 's zondags te kunnen preken. Zo ging hij onder andere naar Pool Moor in Yorkshire, een afstand van 35 kilometer en dan weer terug. Of hij te voet ging dan wel met de postkoets reisde, is niet duidelijk. Meer dan waarschijnlijk is het dat hij die 70 kilometer te voet aflegde. Van zijn vriend William

Gadsby is bekend dat hij immense afstanden liep over de heidegronden van Yorkshire, om het Evangelie te verkondigen, weer of geen weer. Ook Thomas Godwin, een latere vriend van Warburton, was gewoon elke zaterdag te voet meer dan 30 kilometer door de heuvels van Wiltshire te reizen. John Cennick, een leraar uit de achttiende eeuw, deelt mee dat hij van Londen naar Bristol liep en daarbij overnachtte in Sandy Lane tussen Chippenham en Devizes, waar ook de postkoets van Londen naar Bath destijds een halteplaats had.

Pool Moor Chapel stond midden op een groot onbebouwd veld en Warburton voelde zich aangetrokken tot de plaats en het volk. Wat een verschil met de industriebevolking van Bolton, Bury en Manchester! Geen wonder dat hij er zin in kreeg naar Pool Moor te gaan. Niet alleen omdat hij er graag zou gaan wonen, maar ook omdat hij merken mocht dat de Heere zijn bediening zegende, begon hij vurig te bidden dat hij de leraar van deze kerk zou mogen worden. Meerdere keren reisde hij naar die plaats om er te preken en dan was hij onderweg maar biddend of er een weg daarheen voor hem geopend zou mogen worden. Maar hij kwam er achter dat een predikant van Liverpool, Webster genaamd, daar ook preekte en dat de kerk hem wilde beroepen. Toen hij op een zaterdagavond aankwam om er de volgende dag te preken, kreeg hij te horen dat ds. Webster inderdaad was beroepen. Warburton zegt dat hij die zaterdagavond dat huis verliet en buiten Pool Moor door de heuvels liep 'als een brullende beer die van jongen beroofd is'.

De hele nacht hield zijn boosheid aan, totdat zondagmorgen vroeg deze tekst in zijn hart kwam: 'Wat Ik doe weet gij nu niet, maar na dezen zult gij het verstaan.' (Joh. 13:7) Weg was nu in één ogenblik de hardheid van binnen! Dan: 'Het is de stem mijns Liefsten!' En wat sprak de Liefste: 'Gij bidt en gij ontvangt niet, omdat gij kwalijk bidt, opdat gij het in uw wellusten doorbrengen zoudt.' (Jak. 4:3)

Nu zag hij hoe het een door hem zelf bedachte weg was geweest, vol zelfbedoeling, en geheel buiten de weg Gods. Hij preekte die zondag voor het laatst in Pool Moor en kon met een oprecht hart de Heere bidden of Hij hen en hun nieuwe voorganger wilde zegenen. Hij achtte deze les de grootste zegen die hij in heel z'n leven had ontvangen. 'O, het nut dat ik daarvan wel honderd maal in mijn leven heb gehad!' Hier was Jezus' onderwijs voor hem praktijk: 'Wat gaat dat u aan? Volg gij Mij.' (Joh. 21:22) Een paar mensen van Pool Moor scheidden zich later af en begonnen voor zichzelf. Voor hen heeft Warburton nog enkele jaren van tijd tot tijd gepreekt.

Maar de Heere had iets anders met hem voor. Niet lang na deze les kreeg hij een uitnodiging om voor enkele mensen in Rochdale te preken. Die hadden zich afgescheiden van de kerk van ds. Littlewood. Zij wilden namelijk Gadsby in Back Lane, Manchester, eens horen, wat Littlewood niet naar de zin was. Eerst had hij hun verboden hem te gaan horen, maar toen zij zijn verbod trotseerden, had hij hun het lidmaatschap van zijn kerk ontnomen. Hun eerste samenkomsten hielden zij in een boerderij in Casson Gate, waarna zij een schoollokaal huurden in Drake Street, Rochdale. Daar ging Gadsby vanaf mei 1807 op hun verzoek eenmaal per maand op maandagavond voor. Warburton ging aanvankelijk zo nu en dan in Rochdale voor, maar al gauw werd hij verzocht er, tegen een vergoeding van zes shilling per zondag, regelmatig voor te gaan. Van Whitefield naar Rochdale was een reis van 15 kilometer dwars door heuvelachtig gebied. Ieder weekend was het 30 kilometer lopen. In november 1809 werd hij er beroepen tot predikant. Dit beroep nam hij aan en hij begon in 1810 zijn werk onder hen. Het duurde tot januari 1811, voor hij erheen verhuizen kon.

In *Weldadigheden* zegt hij ervan: 'O, wat heb ik beroerde tochten gemaakt van Narrow Lane, Whitefield, waar ik woonde, naar Rochdale, en dat bijna twee jaar achtereen (1809-1810). Heel wat keren gebeurde het dat ik van huis ging en mijn gezin zonder geld en zonder eten achterliet; dat ik tot over m'n oren in de schuld zat, met een hart vol ongeloof

en vleeselijke overleggingen, overtuigd dat ik nog eens een blaam zou werpen op de zaak van God en Zijn Waarheid. O mijn ziel heeft het wel uitgebruld als een beer en gekird als een duif, als ik zaterdagavond of ook wel zondagmorgen door de eenzame velden liep, veelal zonder een tekst, terwijl al mijn schuld mij in het aangezicht staarde, geen uitzicht om een enkele week door te komen en al onze kleren bijna versleten (...) Hoe vaak zei ik de mensen dat ik het preken moest opgeven. Dan lachten ze alleen maar wat en verklaarden dat ik, als ik van deze beproevingen niets afwist, vast geen goede prediker zou kunnen zijn. Ja, dat ik op de beste school was, waar God mij brengen kon om mij voor de preekstoel te bekwamen...! Dit kon dan zo zijn, dacht ik, maar vlees en bloed zeiden het wel anders! En toch, naderhand bevond ik altijd dat het waarheid was, wat die mensen zeiden. Zo goed als ik zeker ben van mijn eigen bestaan, zo ben ik er ook zeker van dat er voor elke beproeving die mijn God en Zaligmaker mij toezond een goede reden bestond en dat er niet één teveel bij was. Zij hebben alle in de hand van God moeten dienen om mij te ontledigen en te ontdoen van alle menselijke steunsels, ja om mij te brengen tot God als mijn 'alles in allen'.

Het eerste notulenboek van de Particular Baptists te Rochdale is bewaard gebleven. Het vermeldt dat de gemeente gesticht is op 16 april 1809. Ondertekend door James Brearley, William Wilson, Benjamin Tweedale, Samuel Lord, Peggy Hardman, Samuel Ormerod, James Brearley jr., James Stott en Mary Brearley, opent het boek met de verklaring: 'Dit boek is als notulenboek in gebruik bij de leden van Christus die op vrijdag 2 december 1808 tijdens een ledenvergadering uit de kerk van Town Meadows gezet zijn door de onschriftuurlijke handelswijze van haar voorganger ds. Littlewood, daar het immers niemand geoorloofd is heerschappij te voeren over het erfdeel des Heeren, want één is Heere en Meester en Wetgever, namelijk Christus en zij zijn allen broeders. Mogelijk vraagt men naar de reden, waarom zij van de kerk werden afgesneden. Was het vanwege onbehoorlijk gedrag of vanwege afwijkende godsdienstige gevoelens? Nee, de enige reden bestond hierin dat zij niet wilden breken met hun gewoonte om ds. Gadsby te horen, die eens per maand uit Manchester kwam om te preken, hoewel men erkende en geloofde dat hij het Evangelie predikte en in opvattingen zeer weinig van hen verschilde.' Daarna volgt de lijst met namen van hen die van hun lidmaatschap vervallen verklaard waren.

Vervolgens vermeldt het boekje de verkiezing van James Brearley sr. en Samuel Lord tot diakenen en lezen we dat zij overeenkwamen regelmatig te vergaderen in een tot dat doel gehuurd lokaal van de school van Greenwood in New Road, naar het kanaal. Op 16 april 1809 vermeldt het boek: 'Moge het verheven Hoofd van de Kerk ons bewaren, behoeden en beschermen tegen ketterijen in leer en in praktijk en ons bekwaamheid verlenen om te handhaven en voor te staan dat geloof dat eenmaal de heiligen is overgeleverd, dat is die leer die de zondaar op het diepst vernedert en Christus verhoogt als de Leidsman en Voleinder des geloofs, ja alle lering te handhaven en voor te staan die overeenkomt met Gods soevereine, eeuwige, onveranderlijke en verkiezende liefde en voorts de apostolische vermaningen, de doop der gelovigen en andere ordinantiën van het Evangelie, die te talrijk zijn dan dat wij ze hier zouden kunnen noemen.' Het was deze kring van gelovigen, die begin 1809 John Warburton vroeg om eens te komen preken en het kerkboek tekent stipt aan: 'John Warburton, dienaar van het Heilig Evangelie, aanvaardde in de Heere het ambt van predikant anno 1810.'

Maar het ging Warburton niet in alles voor de wind. Hij zegt in Weldadigheden van Rochdale: 'Hier genoot ik veel vertroosting, maar ook veel droefheid ondervond ik er. Ik heb daar oprechte vrienden ontmoet, maar ook aperte vijanden.' Enkele van die ' vertroosting' staan in het notulenboek opgetekend. Op 24 mei 1809 werden zes personen door Gadsby gedoopt, die zich dezelfde dag bij de kerk van Rochdale aansloten. Het waren

met name John Stott, Joseph Gee, John Kershaw, James Mayden, John Howarth en Abram Fletcher. Een van de genoemden, John Kershaw, zou later, van 1817 tot 1870, ook hun predikant worden! In zijn Autobiography beschrijft Kershaw wat er die dag, woensdag na Pinksteren, plaats vond:

'Aangezien wij geen kerk en geen doopvont hadden, rees de vraag waar de doop plaats zou moeten vinden. Een van de vrienden, een boer, zei dat er bij hem door het land een kleine beek liep, die voor dat doel kon worden gebruikt. Hierin stemde men toe. Toen de dag aanbrak, waren tweeduizend mensen bijeen gekomen. Belijdend en niet-belijdend waren verzameld om getuige te zijn van de doop door onderdompeling. Gadsby stond op de rand van een soort bassin, dat als tribune diende, waar velen zaten. De grootste menigte mensen had hij vóór zich op het land. De tekst van zijn preek was Joh. 5:39: 'Onderzoekt de Schriften enz.' Hij was in die tijd ongeveer zesendertig jaar oud en zo krachtig was zijn stem, dat men hem op een afstand van anderhalve kilometer nog kon horen, zonder de woorden evenwel te kunnen onderscheiden. Na de preek doopte hij zes personen. Een uur daarna hadden we een vergadering in de boerenwoning, waar we tot een kerk geformeerd werden en het Avondmaal gebruikten. Het ging als naar apostolisch gebruik, toen de gemeenten in particuliere huizen samenkwamen tot de breking van het brood en het gebed. Ik heb een aangename en plechtige herinnering aan die dag behouden, waarop vijftien zielen werden saamverbonden.'

John Kershaw was op 25 augustus 1792 te Lower Fold, Healey, dat kerkelijk tot Rochdale behoort, geboren. Evenals Warburton was hij van beroep wever. Toen hij werd gedoopt, was hij zeventien jaar oud. Het notulenboek vermeldt dat Warburton op 13 november 1809, toen hij juist het beroep aangenomen had, Mary Butterworth doopte. Nog altijd kampte hij met geldgebrek. In Weldadigheden schrijft hij, dat hij in de periode dat hij tussen Whitefield en Rochdale heen en weer reisde (1809-1810), op een keer 1 guinee te kort kwam om de huishuur te kunnen betalen. Hij hoopte het de zondag erop van een van de vrienden te Rochdale te kunnen lenen. Maar de meeste van deze vrienden leefden in grote armoede.

John Kershaw vermeldt in zijn Autobiography (p.69): 'Toen John Warburton onze predikant werd, moesten wij een wekelijkse inzameling houden om de kosten van zijn overkomst op te brengen.' Door zijn middagmaal op zondag over te slaan, kon Kershaw elke week drie pennies geven. En dan daarbij nog een guinee voor zijn huurschuld, dat was geen kleinigheid voor die mensen.

Die zondag kon niemand Warburton helpen en de volgende dag moest de huur van Narrow Lane worden betaald! Zeer terneergeslagen liep hij die zondagavond de lange weg terug naar Whitefield. Hij moest door Heywood gaan en daar aangekomen, herinnerde hij zich dat hij aan een oude dame die daar woonde, bericht zou doen dat William Gadsby haar wilde bezoeken. De oude dame drong er op aan dat hij zou binnenkomen en iets zou gebruiken. Het gebeurde, terwijl zij spraken over de Heere en Zijn dienst, dat een meisje dat daarbij aanwezig was, door hetgeen zij beluisterde geraakt werd. De oude dame verzocht hem, eer hij afscheid nam, met hen te lezen en een gebed te doen. De tegenwoordigheid des Heeren was merkbaar. 'Toen ik van mijn knieën opstond en afscheid nam', zegt hij, 'kreeg ik van de oude dame een guinee. Hierop wist ik mij niet te bedwingen en barstte in tranen uit.'

Hij legde uit in welke omstandigheden hij zich bevond en dat hij de volgende morgen de huur moest voldoen. Op zijn lange en eenzame reis door het donker van de nacht, juichte het in zijn hart. Onder het lopen zong hij het vers van Cowper: 'Gods wegen zijn ondoorgrondelijk', vooral de beginregels:

*Gij heiligen vol vrees,
schep nieuwe moed!
en even verder:*

*God alleen kan God verklaren,
nu is alles duidelijk en klaar.*

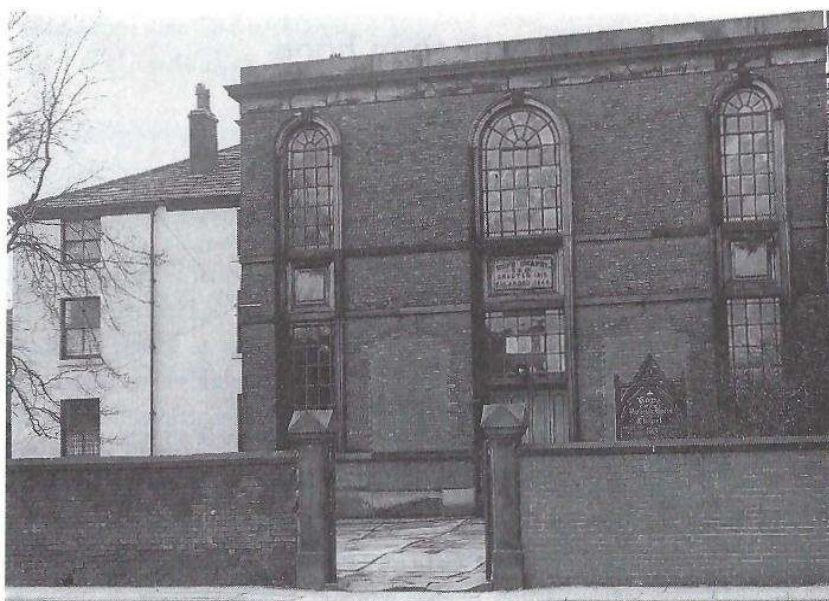
In Weldadigheden citeert hij Psalm 23 in z'n geheel, waarvan zijn hart die nacht een zoete bevinding had. Zo wisselden in deze jaren zegeningen en droefenissen elkaar af en was het inderdaad voor hem 'een tijd om te wenen en een tijd om te lachen, een tijd om te kermen en een tijd om op te springen'. (Pred. 3:4)

HOOFDSTUK 7

Begonnen in hoop

'Korte tijd later (in 1810) begonnen wij in Rochdale, waar ik toen enige tijd had gewerkt, met de bouw van een nieuwe kerk. Daar de Heere mijn arbeid beliefte te zegenen, was het vergaderlokaal al gauw te klein, zodat we besloten een nieuwe kerk te bouwen. Het was werkelijk verwonderlijk te zien hoe de Heere hiertoe een weg opende, want de armoede onder ons was groot. Maar o, hoe dikwijls ondervonden wij de waarheid van Gods Woord: 'Mijn is het vee op duizend bergen' en 'Mijn is het zilver en het goud.' Want de harten van mensen veraf en dichtbij werden geopend om bij te dragen aan de oprichting van Hope Chapel. Dit was de naam die wij aan onze kerk gaven, want, zeiden wij, het was begonnen in hoop en voortgezet in hoop. Een hoop die niet beschaamd maakt! Vandaar de naam Hope Chapel (kapel 'De Hoop'). Met veel inspanning en door veel moeilijkheden heen kregen wij de kerk klaar, zij het dat er een aanzienlijke schuld op lag, die zwaar op onze schouders drukte.'

Binnen een paar maanden nadat Warburton er de herdersstaf had opgenomen, besloot de gemeente te Rochdale een poging te doen om een eigen kerk met pastorie te bouwen. De Heere zegende de prediking van Warburton onder hen, met het gevolg dat hij in het eerste jaar van zijn bediening de volgende personen doopte: op 6 mei Daniel Eastwood en Samuel Stott, op 9 mei Martha Taylor, op 4 augustus Betty Ashworth, op 7 oktober John Howarth en Jacob Wolfenden en op 2 december John Cockcroft. Voor de nieuw te bouwen kerk, die meer dan £1000 moest kosten, werden door een systeem van vaste vrijwillige bijdragen fondsen gevormd. In 1810 kocht men een bouwterrein en werden de fundamenteën gelegd.

Hope Chapel, Rochdale

De opening vond het volgende jaar in de week na Pinksteren plaats; zij werd verricht door William Gadsby, die preekte over de woorden: 'Ik zal het huis Mijner heerlijkheid heerlijk maken.' (Jes. 60:7) In 1811 doopte Warburton vijf mensen. Het waren James Wild op 6 juni, David Moffitt en Mary Holmes op 6 oktober en als laatsten Sarah Chadwick en Hannah Lord op 3 november. Het notulenboek vermeldt dat hij op 31 mei 1812 zijn oude vriend de Schot Thomas Niven doopte. De laatste die hij doopte vóór hij in april 1815 van Rochdale naar Trowbridge vertrok, was Jenny Berry. Toen hij hen in 1815 verliet, hadden zij nog een schuld van ongeveer £600. Het traktement was gedurende zijn verblijf aldaar 25 shilling per week.

Trowbridge Wiltshire

Trowbridge is de provinciestad van Wiltshire, Engeland, aan de rivier de Biss in het westen van de provincie. Het ligt dichtbij de grens met Somerset en ligt 8 mijl (13 km) ten zuidoosten van Bath, 31 mijl (49 km) ten zuidwesten van Swindon en 20 mijl (32 km) ten zuidoosten van Bristol.

Het Kennet en Avon-kanaal ten noorden van Trowbridge, dat al lang een marktstad was, speelde een belangrijke rol in de ontwikkeling van de stad, omdat het kolen kon vervoeren vanuit het Somerset Coalfield en zo de komst markeerde van door stoom aangedreven productie in wollen lakenfabrieken. De stad was de belangrijkste producent van deze steunpilaar van hedendaagse kleding en dekens in het zuidwesten van Engeland in de late 18e en vroege 19e eeuw, toen het de bijnaam "The Manchester of the West" had.

De burgerlijke parochie van Trowbridge had een bevolking van 33.108 bij de telling van 2011. De parochie omvat de nederzettingen Longfield, Lower Studley, Upper Studley, Studley Green en Trowle Common.

Enkele maanden na de opening van de kerk kon Warburton Whitefield verlaten en z'n intrek nemen in de nieuwe pastorie, die bij de kerk was aangebouwd. Hij was namelijk van opvatting, dat er aan verhuizen niet te denken viel zolang al die kleine schulden in Whitefield niet betaald waren. Naar zijn zeggen had de duivel hem jarenlang gekweld, dat indien hij ooit Narrow Lane zou verlaten, het zou zijn richting armenhuis! Maar nu hadden vrienden voorgesteld dat men ineens alle schulden voor hem zou betalen. Vandaar dat hij zeggen kan: 'Toen mijn bezittingen op de wagen geladen werden, was er geen hond die zijn tong tegen mij roeren kon.' En: 'Zo gingen wij met zes kinderen daar vandaan. Weliswaar hadden wij er zeven in 't geheel, maar de oudste (William) woonde toen niet thuis.' Men mag aannemen dat William was weggegaan om een vak te leren, of dat hij mogelijk in White-field bij zijn oom William woonde. Hij was ten tijde van de verhuizing in 1811 ongeveer 1 jaar; Sara 13, James tien, Elizabeth negen, Leah zes, Rachel vier en Gideon twee. Mevrouw Warburton bevond zich opnieuw in gezegende omstandigheden en op 23 januari 1811, een of twee weken na hun aankomst, werd het gezin uitgebreid met de geboorte van een zoon.

Bijna meteen na aankomst in Rochdale was Warburton genoodzaakt bij de plaatselijke winkelier krediet aan te vragen om aan de nodige levensmiddelen te komen. Weer moest hij van de één lenen om de ander te kunnen betalen. Tegen de tijd dat het kind geboren zou worden, stond hij voor extra uitgaven. Het schijnt, dat hij nog altijd aan het weefgetouw werkte, want toen Lydia zou bevallen, moest hij naar Manchester op reis (dat is tweemaal 16 kilometer), waarschijnlijk om een kledingstuk bij z'n baas in de fabriek terug te brengen, om aan wat geld te komen. In zulke omstandigheden zijn gezin in Hope Chapel House achter te laten, wat een angstige reis moet dat geweest zijn! Maar in Manchester ontmoette hij een vriend, vermoedelijk van kapel Back Lane, die hem financieel de helpende hand reikte. Toen hij daarop van Manchester weer terugkeerde naar Rochdale, kwamen deze woorden liefelijk en met kracht in zijn hart: 'De Engel des HEEREN handelde wonderlijk in zijn doen en Manoah en zijn huisvrouw zagen toe.' Hij zegt: 'En waarlijk, ik zag ook toe! Ik geloofde werkelijk dat het met mijn vrouw goed was en dat het kind een jongen was en zo riep ik uit, terwijl ik op weg was: 'Zijn naam is Manoah!' Hoe anders was nu de reis naar huis. De hele weg naar Manchester brulde de duivel en de hele terugweg verliep onder de uitlatingen van Gods liefde. Toen ik thuis kwam, was alles wel. Mijn vrouw lag goed en wel op bed en het kind was een jongen. Met veel tederheid nam ik het lieve kind in mijn armen en zegende het in de Naam des Heeren en sprak: 'Zijn naam is Manoah en moge de Engel des HEEREN wonderlijk voor hem handelen en zijn arme ziel aanzien.' Dat mocht God op Zijn tijd willen schenken.'"

Van Manoah is verder niets bekend. Hij kwam in 1815 met zijn ouders naar Trowbridge en had daar vermoedelijk werk, gezien zijn leeftijd. Hij stierf op achttwintigjarige leeftijd op 4 november 1839 en ligt begraven in het familiegraf in de Zionkapel. Blijkens het

begraafregister bevindt dit graf zich 'aan de voorzijde van de kerk direct naast de deur'. In hetzelfde graf was in oktober 1820 zijn drie jaar en drie maanden oude zusje Rhoda begraven. In het tweede deel van zijn *Weldadigheden*, dat in 1839 verscheen en waarin hij de jaren 1815 tot 1839 behandelt, kon Warburton het overlijden van Manoah niet meer opnemen. Alles wat we van de jongen weten, is de zegen die bij zijn geboorte over hem was uitgesproken. Het ontbreken van verdere informatie over Manoah in *Weldadigheden* laat bij de lezer de indruk achter dat hij een onopvallend leven leidde en dat zijn ouders zich niet veel zorgen over hem hoefden te maken.

Warburton heeft het als een grote zegen ervaren dat hij in zijn nieuwe huis, Hope Chapel House in Rochdale, zondags zijn gezin bij hem had. 'Van die tijd af dat de Heere mijn mond had geopend om in Zijn Naam te spreken, was er altijd het gebed, dat Hij mij nog eens een plaats wilde geven waar ik op de dag des Heeren mijn gezin bij me hebben mocht (...), maar weinig kon ik vermoeden dat de Heere mij wilde begunstigen met een woning naast de kerk. En toch, het was zo! Ik geloof zeker, als de Heere mij niet had ondersteund, dan was ik, toen ik mijn vrouw en kinderen de kerk zag binnenkomen, op de preekstoel flauw gevallen. O, wat een kracht lag er voor mij in die woorden van David: 'Gij had de mens op ons hoofd doen rijden, wij waren in het vuur en in het water gekomen, maar Gij hebt ons uitgevoerd in een overvloeiende verversing.'

Maar Warburtons geluk duurde niet lang en al gauw bevond hij zich in nieuwe moeilijkheden. Zoals hijzelf het uitdrukte: 'We raakten achterop in de winkel.' De onbetaalde rekening aan levensmiddelen beliep bijna zeven pond, terwijl er maar twee pond in kas was.

Echt in problemen raakte hij, toen een van zijn twee diakenen, James Brearley sr. of Samuel Lord, naar de winkelier ging en hem 'uit vriendschap' waarschuwde, dat hij z'n geld gauw van de predikant moest zien te krijgen, wilde hij het nog ooit terugzien. Dit was de diaken die bij de komst van Warburton voorgaf zoveel met hem op te hebben, maar niet lang nadien begon hij 'zijn haat en vijandschap tegen mij te tonen door mij te kwellen, te plagen en te bedroeven'. De handelwijze van de diaken had tot resultaat dat de winkelier Warburton onder druk zette om zonder uitstel schoon schip te maken.

Het was zaterdag toen hij die boodschap kreeg en hij was zo van slag dat hij niet wist hoe hij de volgende dag zou kunnen preken. 'Maar', zegt hij, 'door de tedere barmhartigheid van een Verbonds-God, had ik een goede dag in de voorhoven des Heeren.' Die nacht vroeg zijn vrouw hem hoe hij dacht dat zij de week moesten doorkomen met slechts twee shilling, buiten de twee pond die zij voor de schuld aan de winkel opzij gezet hadden. Hij stelde voor de komende morgen af te wachten.

Die morgen bracht de postbode een brief, met een rekening van 1 shilling en 11 pennies aan portokosten door ons te betalen! Zijn vrouw kwam daarop boven, waar hij op bed lag, en smeed de brief voor hem neer met de laatste penny die van de 2 shilling over was.

Ze sprak: 'Met zo'n geloofsvoorraad als jij hebt, heb je nu nog een hele penny om naar de markt te gaan', waarop ze in een slecht humeur naar beneden ging. Toen Warburton de brief had geopend, haalde hij er een briefje van twee pond en een briefje van één pond uit. Wat was ze verbaasd, toen hij beneden kwam en het haar liet zien. Die morgen kregen ze bezoek van een oude vriend, de Schot Thomas Niven, en toen hij het hele verhaal had gehoord, ging hij naar huis en kwam met twee pond terug, zodat er nu bij elkaar precies zeven pond in huis was!

Hij schrijft: 'Mijn oude dame kleepte zichzelf in haar mooiste jurk en ging met de zeven pond de deur uit om de schuld met eer te voldoen.' Hij zelf ging alleen naar kapel De Hoop om de Heere te danken, terwijl onderweg de gedachte door hem heen schoot: 'Waarom zat er nu maar drie pond in de brief en geen vijf?' Deze ondankbaarheid smartte hem. Hij zegt:

'Ik leerde dat dankbaarheid een gave is die van Boven komt.' Maar een paar dagen later daalde de Heere met veel liefde af in zijn ziel en kon hij Hem danken voor deze opmerkelijke uitredding.

Niet alleen had Warburton in zijn gezin met schulden te maken, ook op de kerk zelf drukte een zware hypotheek. John Kershaw zegt in zijn *Autobiography* dat de geschatte kosten voor kerk en pastorie op £1000 à £1100 begroot werden, wat uiteindelijk, toen de bouw voltooid was, verscheidene honderden ponden hoger bleek uit te vallen. Toen Warburton daar kwam wonen, zegt Kershaw, bracht hij een groot gezin mee. Daarbij ging het slecht met de handel en werden de levensmiddelen ook steeds duurder. Het kwam er op neer dat hij meer steun nodig had dan de kerk hem kon geven, vanwege de hoge hypotheek op het kerkgebouw en vanwege de door de kerk te betalen pacht voor de grond. Tijdens de kerkelijke vergaderingen gebeurde het dikwijls dat leden die thuis zelf nauwelijks de eindjes aan elkaar konden knopen, gevraagd werd geld te geven, wat door die mensen niet op te brengen was. Kershaw voegt er aan toe: 'Terwijl ik dit schrijf, voel ik mee met een man Gods in de bediening, die te maken heeft met een groot gezin, een arm volk en een kerk zwaar onder de schuld.'

De wrijving tussen Warburton en de diakenen vloeyde zonder twijfel voor een deel voort uit de aanzienlijke schuld, die voor de nodige spanningen zorgde. In Zijn voorzienigheid gaf de Heere Thomas Niven, een Schot, een welgestelde zakenman, om hen in deze nood te hulp te komen. In mei 1812 had hij zich bij de kerk aangesloten. Warburton had hem gedoopt. In deze tijd van crisis was hij de kerk tot grote steun. Kershaw zegt dat Thomas Niven 'de zorg voor de stoffelijke belangen van de gemeente een tijdlang voor zijn rekening nam (...) De diakenen brachten hem de opbrengst van het plaatsengeld en van andere collecten en het tekort past hij uit eigen zak bij. Hij betaalde aan Warburton elke vrijdag z'n traktement, de rente betaalde hij, alsmede de huur van de grond en andere zaken waar wij tegenaan liepen.'

Warburton deed wat hij kon voor de schulddelging van de kerk. 'In 1812 verlangde de kerk, omdat er tweehonderd pond op tafel moest komen op straffe van wettelijke maatregelen, dat ik het land door zou gaan om gelden in te zamelen. Zo reisde ik door de verschillende graafschappen, tot ik in Londen kwam.' Het zou interessant zijn te weten welke plaatsen hij zoal aandeed en hoelang hij afwezig was. In het licht van zijn latere levensloop is het best mogelijk dat hij zelfs tot Maidstone in Kent is gereisd. Later ontving hij namelijk een beroep uit die plaats, terwijl over de vraag hoe zij hem kenden of waar iemand hem gehoord zou kunnen hebben, geen duidelijkheid bestaat. Er is geen verslag bewaard van zijn rondreis langs de verscheidene kapellen waar hij gepreekt heeft in het kader van de collecte voor kapel De Hoop, Rochdale.

Alleen over zijn bezoek aan Londen en zijn ontmoeting met William Huntington in die stad zijn mededelingen bewaard.

Huntington had geen jaar meer te leven. Op 1 juli 1813 overleed hij in Tunbridge Wells in de leeftijd van negenenzestig jaar. Warburton was vijfendertig toen hij Huntington ontmoette. Hij was al eerder met de geschriften van William Huntington in aanraking gekomen. In *Weldadigheden* geeft hij de volgende beschrijving: 'Een aantal jaren voordat ik begon te preken, was ik op een avond bij een bidstond aanwezig, die ik wel vaker bezocht (waarschijnlijk in de kapel van de Independenten in Mosley Street omstreeks 1797/1798). Er was daar iemand die mij een boek wilde lenen met de titel: *The Kingdom of Heaven taken by Prayer*' (Het Koninkrijk der hemelen genomen door gebed'), geschreven door Huntington, een kolensjouwer... De in dit boek beschreven weg, zo sprak hij, kwam in alles overeen met mijn bevinding en ik zou het zeker met genoegen lezen. Ik

leende het dus en o, wat heb ik die avond genoten van dit gezegende boek! Ik kan niet een duizendste beschrijven van wat ik daarbij ondervond! Nu eens hilde ik, dan weer lachte ik en het volgende moment loofde en prees ik God, totdat ik zo overweldigd werd, dat ik nauwelijks wist of ik op de aarde was. Bijna tot zonsopgang toe bleef ik lezen in dat boek en o, wat werd mijn ziel aan die dierbare man Gods verbonden! Ik deed de plechtige gelofte aan God, als Hij mij in Zijn voorzienigheid ooit in de nabijheid van die man zou brengen, dat ik naar hem toe zou gaan en hem vertellen hoe zijn boek mij tot zegen geworden was."

Toen hij dan op die dag in 1812, zoals gezegd, in Londen was, kwamen die woorden met kracht tot hem: 'Doet geloften en betaalt ze den HEERE uw God!' Hij voelde zich gedrongen Huntington in zijn huis op Hermes Hill op te zoeken, om hem te vertellen hoe zijn boek tien of vijftien jaar geleden hem tot zegen geweest was. Bij het huis gekomen, vroeg hij om een onderhoud. Dit werd toegestaan. Eerst deed Huntington erg koel, maar dat veranderde toen Warburton hem vertelde hoe hij een doemwaardige voor God was geworden en onder de bediening van de oude ds. Roby in vrijheid was gezet, waarbij zijn ziel met vreugde en vrede was aangedaan.

'Huntington keek op en terwijl de tranen hem langs de wangen liepen, loofde hij God voor wat Hij mij had willen leren.' Zij hadden een lange en aangename conversatie, waarna hij Huntington de reden van zijn verblijf in Londen vertelde en dat hij pastor was van de baptistenkapel De Hoop in Rochdale. Huntington zei hem dat een collecte voor dat doel in zijn gemeente niet mogelijk was, gezien de uitgaven die men voor het eigen kerkgebouw had moeten doen. Daarop opende hij een la en gaf al het zilvergeld dat hij daarin vond. Dat mocht hij meenemen voor zijn gezin. Toen zij afscheid namen en elkaar de hand reikten, zegende de oude patriarch hem met de woorden: 'Moge de HEERE, de God van Abraham, Izak en Jakob u zegenen en met u gaan.'

Warburton: 'En de Heere ging wonderlijk met mij, want mijn reis leverde de £200 op, zodat ik met blijdschap en vrede naar Rochdale terugkeerde.' Hierdoor verminderde de schuld aanzienlijk. Niettemin maakt John Kershaw duidelijk, dat in maart 1817, toen hij er pastor werd, de schuld nog steeds £600 bedroeg, op een kleine gemeente van niet meer dan twintig zielen en een jaarsalaris van £20. Om zijn gezin te kunnen onderhouden moest hij het weversvak blijven uitoefenen.

Op een ledenvergadering ergens tussen 1810 en 1813 was men algemeen van opinie dat de Heere **John Kershaw**, die niet ter vergadering aanwezig was, tot het **predikambt** had bestemd. Men zond een van de diakenen om hierover met hem te spreken. Hierop deelde Kershaw de diaken mee welke zijn werkzaamheden hieromtrent waren, maar verzocht hem tevens de predikant te vragen hem nog niet meteen te laten voorgaan. De tussenliggende tijd bracht Kershaw in armoedige omstandigheden door. Op een zondagavond eind 1813 zaten twee of drie vrienden bij Warburton in de zitkamer van Chapel House, toen John Kershaw er binnenkwam. In zijn Autobiography tekent Kershaw ervan op: 'In de loop van het gesprek, waarin Warburton een zeer nederige geest openbaarde, zei hij: 'Vrienden, volgende week woensdag zal er, als de Heere ons het leven spaart, een preek worden gehouden in plaats van een gebedssamenkomst.' Toen een van de vrienden vroeg wie zou preken, was het antwoord: 'Het lot zal op Jona vallen', waarbij hij mij ernstig aankeek en sprak: John nu geen verontschuldigen meer, we mogen het niet langer uitstellen. Dat voor ons uit schuiven bezwaart mijn gemoed, als ik voor de Heere in het gebed ben, al te lang... Ik heb besloten dat jij op de genoemde tijd met Gods hulp in ons midden voorgaat.'

Op woensdagavond 9 januari 1814 preekte John Kershaw over Psalm 110:3: 'Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkraft.' Zijn tweede preek, op 23 januari 1814,

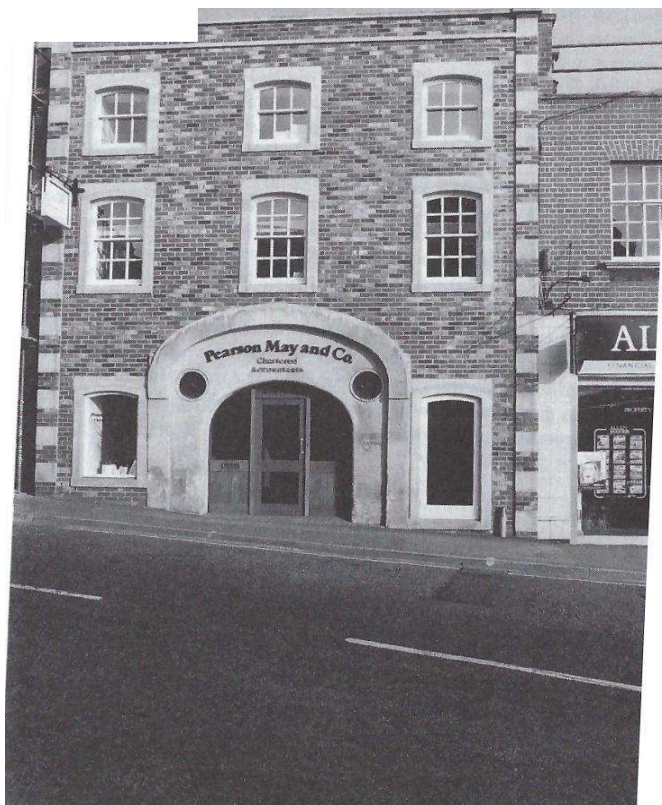
handelde over Rom. 8:14: 'Want zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.' Hij vermeldt: 'Juist op de dag dat ik voor de tweede maal voorging, vertrok onze voorganger om aan het volk in Trowbridge zes sabbatten lang het Woord te bedienen.'

De daarop volgende dag des Heeren, 27 januari, zou een predikant uit Manchester in kapel De Hoop voorgaan, maar een hevige sneeuwval verhinderde dat en zo gebeurde het dat John Kershaw op eenentwintigjarige leeftijd de kansel van kapel De Hoop beklom om in plaats van de eigen predikant de gemeente voor te gaan. Toen Warburton was teruggekeerd, werd een ledenvergadering gehouden, waarop met algemene stemmen werd besloten aan Kershaw preekconsent te verlenen. Nadat Warburton in april 1815 afscheid had genomen om zich aan de gemeente van Trowbridge te verbinden, werd John Kershaw in zijn plaats beroepen. Hij begon zijn ambtelijke bediening in maart 1817, op vierentwintigjarige leeftijd. Bijna drieënvijftig jaar lang, tot aan zijn dood op 11 januari 1870, is hij daar predikant geweest.

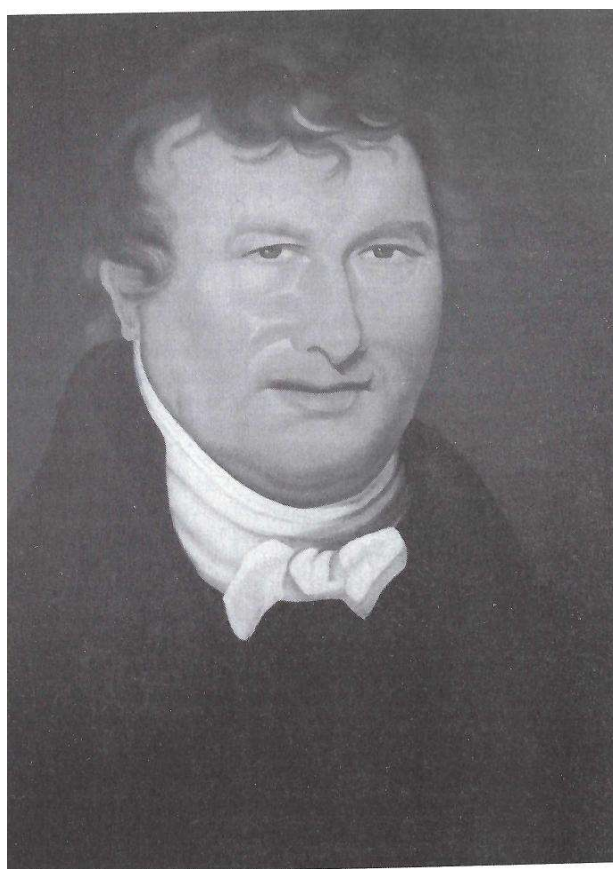
Sommige voorvallen brachten Warburton tot het besef dat de tijd naderde dat hij kapel De Hoop los zou moeten laten. In Weldadigheden zegt hij: 'Spoedig daarna ontmoette ik de ene moeite na de andere in Rochdale en ik begon te begrijpen dat ik daar niet lang meer zou kunnen blijven. Ik kreeg de vaste overtuiging dat dit ook Gods weg niet was, want iedere weg werd toegesloten. Zelfs kwam ten laatste mijn oude vriend, de Schot, mij zeggen dat hij niet kon beloven dat hij zoveel kon blijven bijdragen als hij tot nu toe gedaan had. En wat deze zoveel jaren achtereen gedaan had, was werkelijk verbazend! De diakenen (James Brearley en Samuel Lord) zeiden mij dat het duidelijk was dat de Heere mij had bestemd voor een andere plaats. Zij vonden dat ik, als de Voorzienigheid een weg opende, de gelegenheid moest aangrijpen. O, wat kwam dit hard aan! Ik had een gezin met acht kinderen (het laatste kind, Ruth, was in Hope Chapel House geboren op 27 oktober 1813), ik zat tot over de oren in de schuld en daarbij van binnen en van buiten niets dan wolken en donkerheid..."

Nog geen twee dagen later ontving Warburton twee brieven. De eerste bevatte een uitnodiging van Maidstone in Kent om een maand lang op proef het pastoraat in die gemeente waar te nemen.

De tweede kwam van **Trowbridge** en behelsde een zelfde verzoek. Pas vier jaar had hij vertoefd in het nieuw gebouwde huis en dito kerk in Rochdale en daar verscheen opnieuw de wolkkolom, die hem nu zou uitleiden uit het door hem zo beminde Lancashire. Zijn verbondenheid met William Gadsby en John Kershaw zou evenwel even hecht blijven als voorheen, ja zelfs nog versterkt worden. Deze drie leraars, waartoe ook nog mannen als William Huntington gerekend kunnen worden, waren diep in de bevindelijke waarheid ingeleid. Het waren mannen die uit hetzelfde hout gesneden waren als Maarten Luther en John Knox, toen het erop aankwam stelling te nemen tegenover de dwalingen van Andrew Fuller. De dwalingen van deze man hadden zich in die tijd onder de Particular Baptists verbreid en veroorzaakten in de regio Manchester en elders in het land een afscheiding. William Gadsby verklaarde meermalen openlijk, wat altijd zijn mening was geweest, namelijk dat Andrew Fuller de grootste vijand was die Gods kerk ooit gehad had, omdat hij zijn leerstellingen een schijn van rechtzinnigheid wist te geven.'

Het Bonden Warehouse op Wicker Hill, Trowbridge

John Warburton

HOOFDSTUK 8

Veel volk in deze stad

Terugkijkend naar zijn korte ambtsperiode in kapel De Hoop, is het niet zo eenvoudig te zeggen wat er verkeerd gegaan is. Warburton was een krachtige en bij tijden emotioneel reagerende persoonlijkheid. J.C. Philpot (voorheen docent van Worcester College Oxford, mede-redacteur van 7-he Gospel Standard Magazine 1840-1849 en redacteur 1849-1869), met wie hij later nauw bevriend was, beschrijft hem als 'een persoon voornaam van gestalte, met een gebiedende blik en een luide stem, die de schuchteren schrik inboezemde en praatgrage lieden tot zwijgen bracht'. Hij karakteriseert hem verder als opvliegend en koppig, maar verwijst ook naar zijn meermalen aan de dag tredende teergevoeligheid: een combinatie van sterk uiteenlopende eigenschappen. Hoewel van het karakter van mensen als Samuel Lord en James Brearley, de beide diakenen van kapel De Hoop, weinig bekend is, is uit de notulen op te maken, dat er na de ambtsaanvaarding van John Kershaw in 1817 vaak problemen waren op de ledenvergaderingen en dat het behoud van de vrede grotendeels te danken was aan de godzalige oude Schot Thomas Niven. de notulen vermelden de dood van Abram Brearley in 1842 en dat hij 'een zoon was van de oude James Brearley, die een van de leidinggevende personen was ten tijde van de scheuring in 1826, en broeder van Thomas Brearley, die ons bij de genoemde scheuring eveneens verliet'. Dit maakt duidelijk dat ook John Kershaw in moeilijkheden kwam met James Brearley en dat de laatste tegelijk met zijn zoon in 1826 uiteindelijk kapel De Hoop de rug toekeerde.

Het is interessant om na te gaan hoe men in Trowbridge voor het eerst van John Warburton had gehoord en wat de aanleiding was dat hij in januari 1814 voor hen kwam preken, juist in dezelfde tijd dat John Kershaw zijn predikarbeid begon. De afscheiding van de kerk van ds. Littlewood in Town Meadows vloeide voort uit de separerende prediking van William Gadsby, die in 1807 voor de eerste maal in Rochdale was voorgegaan.

Littlewood, naar het oordeel van Kershaw een godzalige man, hield William Gadsby, die in 1805 te Manchester was gekomen, voor een Antinomiaan. In de strikte betekenis van het woord was een Antinomiaan iemand die zich voor een christen uitgaf en er tegelijkertijd een ongebonden en zedeloos leven op na hield. Omdat het Littlewood bekend was dat Gadsby niet aan die beschrijving beantwoordde, moeten we er dieper op ingaan om te begrijpen waarom hij Gadsby een Antinomiaan noemde en hem niet op zijn preekstoel wilde toelaten, terwijl hij uiteindelijk de leden van de kerk van Town Meadows die hem geregeld gingen horen, uit de gemeente wierp, een gebeurtenis die, zoals we weten, tot de *stichting van kapel De Hoop in Rochdale leidde*.

In zijn wijze van preken stond Gadsby niet alleen. In veel opzichten vertoonde zijn prediking dezelfde karakteristieke trekken als die van enkele Particular Baptists in de achttiende eeuw. Bij de meergenoemde William Huntington, een zeer krachtig prediker in Londen tussen 1783 en 1813, komen dezelfde kenmerkende trekken naar voren. Littlewood noemde Gadsby een Antinomiaan, omdat deze de wet der tien geboden als levensregel voor de gelovigen loochende. Niet de wet, maar het Evangelie was voor Gadsby en anderen de regel om naar te leven. 'Het Evangelie als de hoofdsom, het wezen en de roem van al de wetten die God ooit vanaf Zijn troon had uitgevaardigd.' De verordeningen van Christus in het Evangelie staan model voor de volmaakte wet der vrijheid, die alle christenen uit liefde tot Christus moeten onderhouden. Dat dit in geen geval de deur opent tot een ongebonden leven, daarvan getuigen het voorbeeldig leven van

Gadsby (tot zijn dood in 1844 toe) en van anderen die deze opvatting huldigden. De beschuldiging van Antinomianisme was boosaardig en ongefundeerd.

Maar er waren nog meer punten waarop Gadsby zich onderscheidde. In 1781 had de baptist Andrew Fuller een werk gepubliceerd, getiteld *The Gospel Worthy of all Acceptation* ('Het Evangelie alle aanneming waardig'), waarin hij had getracht te bewijzen dat alle onbekeerden in hun onbekeerde staat het Evangelie konden aannemen. Hun onbekwaamheid om dat metterdaad te doen, rust enkel op het feit dat zij onwillig zijn het aan te nemen. Om die stelling te onderbouwen verwees hij naar Psalm 2 vers 12: 'Kus de Zoon', volgens hem een bevel, geadresseerd aan heel de mensheid. Op grond hiervan meende hij te kunnen bewijzen dat het Evangelie krachtig moest worden gepredikt als een aanbieding van de zaligheid aan alle mensen, omdat de Schrift duidelijk ieder mens verplicht tot het 'kussen van de Zoon'. Alle mensen zijn tot geloof en berouw verplicht en zij worden om hun weigering het aangeboden Evangelie te aanvaarden verdoemd.

Daarop had William Gadsby in zijn dagen gereageerd met een aantal boeken waarin hij het Schriftuurlijk standpunt uiteenzette. Hij was niet de eerste, want vóór hem was William Huntington al in het krijt getreden tegen Andrew Fuller. Kort na december 1804 had Gadsby een artikel gepubliceerd, getiteld *The Gospel, The Believer's Rule of Conduct* 'Het Evangelie de leefregel voor de gelovige'. Andere titels waren: *he Present State of Religion. What are the people miscalled Antinomian?* (1809), *The Perfect Lalt, of Liberty* (1811), *Hints to Messrs. Bogue and Bennett* (1823) en *Controversial Works on the Law*. Hierin maakte hij duidelijk dat het Evangelie de levensregel voor de gelovigen zijn moet en dat volgens de Schriften het Evangelie niet moet worden aangeboden, maar gepredikt, terwijl geloof en berouw verre van wettische plichten, juist als genadegaven van de Geest moeten worden gewaardeerd. De Schrift maakt nergens ook maar één keer melding van een aanbieding van het Evangelie, maar zegt veeleer met grote beslistheid: 'Predik het Evangelie Dát is de last aan Gods knechten gegeven! En sprekende van het werk van de Geest in de wedergeboorte, gebruikt de Schrift eerder de term roeping dan dat zij de benaming aanbod gebruikt.

John Warburton was zelf in vroeger jaren, toen hij aan de kapel van de Independenten van Mosley Street verbonden was, als een Antinomiaan gebrandmerkt, toen hij zijn vrienden wilde vertellen, hoe de Heere hem van de vloek der Wet had verlost onder de prediking van de oude Roby. Toen William Gadsby omstreeks 1804 in Liverpool kwam preken, kwam hij in aanvaring met Richard Davis, de voorganger van de baptistenkapel in Byrom Street, waar voordien de gezangendichter Samuel Medley het leraarsambt had vervuld. Davis was daar in 1800 als predikant bevestigd door Littlewood van Rochdale. Richard Davis was drie jaar als predikant verbonden geweest aan een kerk in Thorn, Bedfordshire, en had nauwe banden gehad met de zending van de Baptisten. Onder zijn relaties telde hij mannen als John Ryland, John Sutcliff en Andrew Fuller. Toen hij naar Liverpool kwam, was hij stellig overtuigd dat de zienswijze van Andrew Fuller met de Schrift overeenstemde.

Op het moment dat William Gadsby in Liverpool begon te preken en een behoorlijk aantal mensen van Davis' gemeente, onder wie twee van zijn diakenen, hem geregeld gingen horen, stoorde dit Richard Davis dan ook behoorlijk. Tenslotte was de verdeeldheid in de kerk zo groot, dat hij meende uit Liverpool te moeten vertrekken. Hij aanvaardde in 1810 een uitnodiging om de pastorale zorg op zich te nemen over de baptistenkapel in Back Street, Trowbridge, ook wel Kleine Samenkomst genoemd.

In 1811 of 1812 werd William Gadsby gevraagd om in Bath te komen preken. Er waren toen al moeilijkheden in de baptistenkapel van Back Street, Trowbridge, omdat Richard Davis de ideeën van Andrew Fuller over het aanbod van het Evangelie was gaan uitdragen. Rond 1812 was er een groep van bijna vijftig leden, die aanstalten maakte zich los te

maken van kapel Back Street en apart samen te komen, vanwege bezwaren tegen de nieuwe leer van Richard Davis. Tevoren had Nathaniel Rawlings deze kerk gediend; in 1763 was hij gekomen en in 1769 benoemde tot predikant. Nadat er problemen waren ontstaan, was hij weggegaan en predikant geworden te Broughton, Hampshire, waar hij van 1771 tot 1778 bleef. Daarna keerde hij terug naar Back Street, waar hij tot aan zijn dood toe gestaan heeft. Hij stierf in 1809 op vijfenzeventigjarige leeftijd. Door zijn bediening was de kerk een eenheid geworden. Tijdens zijn ambtsperiode had hij 175 mensen in die gemeente gedoopt. Het is duidelijk dat hij noch in Broughton noch in Back Street op dezelfde manier gepreekt heeft als Richard Davis. Met de verandering van predikant was de onrust in de gemeente gekomen. De leden die weggingen, waren ontstemd over de leerstellingen van Andrew Fuller en Richard Davis en wilden blijven bij de waarheid zoals die door Nathaniel Rawlings was gebracht.

[Aanbieden is in het latijn offere, d.i. (op)offeren. Christus offerde Zichzelf op. Paulus zegt: Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege alsof God door ons bade: laat u met God verzoenen, enz. 2 Kor. 5:20.]

William Gadsby vermeldt in zijn geschriften, dat hij, terwijl hij in Bath vertoefde, door twee mannen werd benaderd die hem uitnodigden naar een plaats 11 kilometer verderop te komen, wat hij beloofde te doen, als zij het vervoer regelden. Die twee personen behoorden tot de groepering die bezig was zich van kapel Back Street af te scheiden. Zij waren benieuwd of Richard Davis bereid was William Gadsby op zijn kansel in Back Street toe te laten. Maar toen Gadsby de naam van Richard Davis hoorde noemen, verzekerde hij hun dat daarop niet viel te rekenen. Nadat men hem op die manier elke kansel had geweigerd, kwam William Gadsby voor de eerste maal in Trowbridge en preekte er in de Unitarian Church op de Conigre. Zijn tekst die avond was: 'Heere, leer ons bidden, zoals Johannes zijn discipelen geleerd heeft.' (Luk. 11:1) Gadsby: 'Ik ging dus met hen mee naar die plaats en het bleek Trowbridge te zijn. Ik preekte daar en die avond werd het begin van de gemeente waarover John Warburton nu gesteld is.'

De twee mannen die William Gadsby in Bath hadden aangesproken, behoorden zo goed als zeker tot de leidinggevende personen van de afgescheiden groep. Waarschijnlijk waren het William Eacott en Samuel Hurd, die later diakenen bij Warburton zouden zijn. In A Brief Memoir of William Eacott, door Joseph Rudman, wordt gesteld dat mevr. Eacott de eerste was die William Gadsby te Bath had beluisterd en dat het op haar aanbeveling was dat hij gevraagd werd in Trowbridge te komen preken. Als tijdstip wordt erin aangegeven: 'Voor men de winkel kon krijgen en de grote bovenkamer gemeubileerd was (...) Na de opening van het vertrek door William Eacott was het niet langer een probleem waar mannen van de waarheid zouden kunnen voorgaan.' Uit de laatste opmerking blijkt dat Richard Davis niet als een 'man van de waarheid' beschouwd werd; William Gadsby wel.

Het eerste notulenboek van Zion, Trowbridge memoreert de betreffende zaak:

'Wij ondergetekenden waren leden in volle gemeenschap van de Particular Baptist Church en hielden erediensten in Back Street, Trowbridge, onder de pastorale leiding van wijlen de heer Nathaniel Rawlings, wiens bediening, zo mogen wij geloven, in overeenstemming was met het Goddelijk Woord en ons tot zegen is geweest.

Nadat hij ons door de dood was ontvallen, was het ons vurig gebed tot God dat Hij genadig in de ledige plaats wilde voorzien door ons een dienaar van de Geest te zenden, door wiens bediening onze zielen gebouwd zouden worden zoals door onze overleden pastor. Dat het zo niet zijn mocht, bezorgde ons veel hartzeer. Bijna drie jaar (1809-1812) hebben wij ons onder het gehoor van de nieuwe voorganger (Richard Davis, pastor vanaf 1810) begeven,

maar bleven ongetroost en onvoldaan. Bedroefd over de pijnlijke toestand waarin wij ons bevonden, beraadden wij ons dikwijls over de vraag wat ons nu te doen stond. Nadat wij de brieven biddend (zowel verborgen als openbaar) voor God hadden uitgespreid, kwamen wij tot de conclusie dat de vrede en ons geestelijk welzijn het meeste gediend waren, wanneer wij ons terugtrokken uit de kerk waarvan wij lid waren en een afzonderlijke gemeenschap zouden vormen, terwijl wij zouden omzien naar iemand die ons geestelijke leiding kon geven. Door Gods voorzienig bestel konden wij met Thomas Timbrell Esq. overeenkomen een huis te huren op zijn erf nabij de brug in Trowbridge. Na het gebouw te hebben ingericht ten behoeve van de eredienst begonnen wij op de derde dag van januari 1813 (de eerste zondag van dat jaar) openbare godsdienstoefeningen te houden, overtuigd dat hetgeen wij ondernamen van God was. Wij stemmen er wederkerig en hartelijk mee in dat de christelijke gemeenschap een ordening van God is tot verbinding aan elkander en tot stichting van een aparte kerk van Christus volgens de overtuiging van de Particular Baptists.'

Daarna volgt een lijst van twaalf geloofsartikelen. Artikel vijf verklaart: 'Wij geloven, dat de mens gevallen is; dat thitsdien het gehele menselijke geslacht schuldig staat aan de erfzonde en (zodra men geboren is) aan dadelijke overtredingen tegen God en uit kracht van de val onmachtig en onwillig is zichzelf te verlossen.'

Hier verwoordden zij waarin het verschil bestond, namelijk dat zij tegenover Fuller en Davis handhaafden dat de mens vanwege zijn totale verdorvenheid krachtens de val in Adam onmachtig is tot Christus te komen. Hierover schrijft Andrew Fuller in het tweede deel van zijn Werken, op pag.83, in het slot van zijn boek: *The Gospel Worthy of all Acceptation* ('Het Evangelie alle aanneming waardig'): 'Indien de onmacht van de zondaar om enig geestelijk goed tot stand te brengen, een onmacht van nature is of bestaat buiten de keuze van zijn vrije wil om, zou het ongerijmd en wreed zijn hem op dergelijke wijze (het Evangelie als aanbieding nl.) aan te spreken. Niemand die bij zijn verstand is, zal een blinde toeroepen dat hij toezien moet of een dove dat hij horen moet of een dode dat hij moet opstaan en spreken, en hem, als hij weigert te gehoorzamen, met straf dreigen. Niet ongerijmd of wreed is deze aanspraak echter, als die blindheid voortkomt uit het liever hebben van de duisternis dan het licht; als die doofheid lijkt op die van de adder, die het oor stopt en niet hoort de stem van de bezweerder, al klinkt die nog zo betoverend, en als die dood bestaat in vervreemding des harten van God en in de afwezigheid van elk verlangen naar Hem.'

De nieuwe Baptist Church te Trowbridge geloofde dat de mens krachtens de val geheel en al onmachtig is om tot God weder te keren. De mens is geboren 'dood in zonden en misdaden'. De dwaling in de theologie van Andrew Fuller bestond hierin dat hij een geheel andere kijk op de erfzonde en haar gevolgen had. Christus had geleerd: 'Tenzij iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien.' Dus geloofden zij dat het mensenhart, eer het is wedergeboren door de Geest van God, onontvankelijk is voor welk aanbod dan ook. Alleen 'een nieuw schepsel in Christus Jezus' kan daaraan gehoor geven, naar het Schriftwoord: 'Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke.'

Met Warburton, Gadsby en Huntington geloofden zij dat de nodigheden van het Evangelie alleen geest en leven konden worden voor 'gevoelige zondaren', dat zijn zij die, wedergeboren door Gods Geest, onder de vervloeking van de heilige Wet gebracht zijn.

Het was deze groep van vijftig gemeenteleden, die John Warburton vroeg om te komen preken en voor wie hij in januari 1814 voor de eerste maal voorging. Vanuit Rochdale ondernam hij de verre reis met de postkoets en hij bereikte hen via Manchester, Birmingham, Bristol en Bath. Hij vertrok op woensdag 23 januari, toen er veel sneeuw lag

in het noorden, en preekte te Trowbridge in de winkel vlakbij de brug (een plaats die nog bestaat, al is veel vernieuwd, voorheen bekend als het 'Bonded Warehouse' ('Entrepot'), nu een makelaarskantoor). Het bood aan plm. vierhonderd personen plaats. William Eacott had £100 bijgedragen aan de inrichting van het pand tot kerkgebouw. de notulen vermelden dat William Marvin (een van de vijf diakenen die op 13 april 1813 waren gekozen) £2 ontving om voor John Warburton te zorgen, zolang deze in Trowbridge was.

Trowbridge nam volop deel aan het industrialisatieproces. Daardoor zou het uiteindelijk de naam krijgen van het 'Manchester van het westen'. Het Kennet-Avon kanaal werd in deze tijd voltooid, zodat de stad rond 1805 in verbinding stond met de kolenmijnen van Radstock, via het Somersetshire kolenkanaal. Dit had in 1805 geleid tot de installatie van de eerste stoommachine voor de lakenindustrie in de stad. Toen Warburton in januari 1814 in Trowbridge kwam en in het Bonded Warehouse zou preken, stond er tussen het Bonded Warehouse en de stadsbrug de Bridge lakenfabriek Trowbridge met een in 1808 gebouwde stoommachine van 20pk. Later, op 1 augustus 1824, zou Warburton vierentwintig mensen dopen bij Bird's Coal Whad. (de kolenkade van de heer Bird) te Hilperton Marsch aan het Kennet-Avon kanaal, op de plaats waar de kolen werden gelost die de stoommachines in Trowbridge tot ontbranding moesten brengen. De Courtsfabriek aan de Polebarn Road was sedert 1812 eveneens een stoominstallatie van 20pk rijk. De stad volgde de trend die eerder door de lakenindustrie in Yorkshire was uitgezet.

Warburton, van origine wever, kwam tussen een volk dat voor het merendeel uit lakenwerkers bestond. Dat was voor hem een vertrouwde omgeving en men kan zich voorstellen dat hij in de zes weken die hij daar doorbracht, wel een bezoek zal hebben gebracht aan de Bridgefabriek om de krachtige nieuwe machine van naderbij te bezichtigen. Deze fabriek stond op nog geen honderd meter van het Bonded Warehouse, waar de gemeente samenkwam en waar hij voorging. Hij preekte er zondag 27 januari 1814, vervolgens de zondagen in februari en tenslotte op 3 maart, waarna hij terugkeerde naar Rochdale, naar zijn gemeente Hope Chapel. Hij was er lang genoeg geweest om een indruk van Trowbridge te krijgen, om te zien hoe velen in armoede leefden, om het winterweer daar te leren kennen, de roet van de fabrieken en de onwelriekende straten, ofschoon hij aan dat laatste in Rochdale wel gewend was. Uit hetgeen hij daarvan zegt in Weldadigheden is het duidelijk dat Trowbridge te veel van Rochdale en Manchester weg had, dan dat hij er voor voelde daar te gaan wonen.

Eind 1814 ontving hij de schriftelijke uitnodiging zowel van Maidstone als van Trowbridge om op beroep te komen preken en hij besloot eerst naar Maidstone te gaan om er een maand lang te preken. Daarna zou hij naar Trowbridge gaan om voor William Eacott en zijn vrienden voor te gaan. Wat de beslissing betreft welk beroep hij zou aannemen, was het voor hem al een uitgemaakte zaak dat het Maidstone zou worden. In Maidstone hadden ze blijkbaar een kerkgebouw, terwijl er in Trowbridge een nieuwe kerk zou moeten worden gebouwd. Warburton had recent ondervonden welke problemen de bouw van De Hoop kapel meebracht, zodat hij er niet op zat te wachten dat opnieuw mee te maken. Ook was de gemeente van Maidstone over het algemeen meer welgesteld. Die van Trowbridge omschrijft hij als 'een arm volk'. Zelf had hij een groot gezin en toen hij beslissen moest welk van beide beroepen hij aannemen zou, was zijn vrouw weer in verwachting. Hij kon vooruit wel bekijken, dat er straks heel wat financiële steun nodig zou zijn, maar hoe zou Trowbridge in staat zijn die op te brengen?

Begin 1815 vertrok hij van Rochdale naar Maidstone en bleef daar vier weken. Hij kreeg het beroep en alles was, zegt hij, 'zo aangenaam voor het vlees als hij zich maar wensen kon.' Hij besloot dat het Maidstone zou worden, maar eerst moest hij nog zijn afspraak met Trowbridge nakomen om die gemeente een maand lang te dienen. 'In Trowbridge,' zegt hij, 'was de zaal stampvol met mensen (op Wicker Hill in het Bonded Warehouse), en God

zegende het gesproken Woord rijkelijk.' Maar hij was vastbesloten naar Maidstone te gaan. Ook die van Trowbridge beriepen hem als hun pastor en hij vervolgt: 'Omdat de tijd van beraad ten einde liep, moest er een antwoord komen.' Daarop bad hij de Heere dat Die hem wilde gebieden naar Maidstone te gaan. 'Want bidden om in Trowbridge te blijven', zegt hij, 'kon ik niet. Ik zag namelijk alleen maar moeilijkheden, beproevingen en narigheid, want ik begreep heel goed wat de bouw van een nieuwe kapel betekende en daar zag ik tegenop, omdat ik wist wat een verdriet en ellende kapel De Hoop mij bezorgd had.'

Daarna kwam de nacht van 4 op 5 maart 1815, voorafgaande aan de dag dat hij definitief beslissen moest. Volgens het de notulen nam hij het beroep naar Trowbridge op 5 maart 1815 aan. Die avond en nacht bracht hij voor het grootste deel in eenzaam gebed door, terwijl zijn vrouw en gezin ver weg in Rochdale waren en hij zelf zich geheel alleen bij vreemden bevond. Wat een gewichtvolle uren waren dat voor hem! In Weldadigheden geeft hij een verslag van zijn worsteling met God die nacht, waarbij men sterk herinnerd wordt aan de geschiedenis van Jakob aan de Jabbok (Gen. 32:22-32): 'O, wat een nacht was dat, de nacht voordat ik ermee klaar was of ik naar Maidstone gaan moest of in Trowbridge moest blijven! Ik worstelde, ik smeekte en ik riep tot God tot drie uur in de morgen, of Hij mij naar Maidstone wilde laten gaan. Maar wat zonk ik weg toen Hij deze woorden tot mij sprak: 'Blijf, want Ik heb veel volks in deze stad.' (Hand. 18:10). 'O Heere', riep ik uit, 'laat mij toch naar Maidstone gaan. Alstublieft, Heere, vertoorn U niet over mijn arm smeekgebed, laat mij toch naar Maidstone gaan.' Maar telkens en telkens kwam dat Woord terug: 'Blijf, want Ik heb veel volks in deze stad', maar nog bleef ik aanhouden dat Hij mij naar Maidstone wilde laten gaan. Op het laatst besliste de Heere de zaak in een ogenblik, doordat Hij deze woorden tot mijn ziel sprak: 'Indien zijn kinderen Mijn wet verlaten en in Mijn rechten niet wandelen, indien zij Mijn inzettingen ontheiligen en Mijn geboden niet houden, zo zal Ik hun overtredingen met de roede bezoeken en hun ongerechtigheid met plagen.' (Ps. 89:31-33) Hoe duidelijk was de stem die sprak tot mijn ziel: 'Je kunt naar Maidstone gaan, maar hier is de roede, en iets anders is er niet te verwachten, als je gaat.'

Ik viel neer en riep uit: 'Niet mijn wil, maar Uw wil geschiede. "Maar", riep ik uit, 'hoe moet het dan, wanneer ik hier ben? Hoe kan ik hier rondkomen met een gezin van tien kinderen en de elfde op komst? Hoe kan ik hier ooit leven met een volk dat zo arm is?' Maar in Zijn nederbuigende goedheid sprak de Heere deze woorden tot mij, waardoor ik alles aan Hem kon overgeven: 'De beesten op duizend bergen zijn Mijne. Al het goud en het zilver is Mijne, de aarde en haar volheid. Uw brood wordt u gegeven, uw wateren zijn gewis. Vrees niet, want Ik ben met u. Zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God. Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand Mijner gerechtigheid.' (Ps. 50:10; Hagg. 2:9; Jes. 41:10) Toen riep ik uit: 'Het is genoeg, het is genoeg. Amen, zo zij het!'

Vanaf dat moment was Maidstone volkomen uit mijn gedachten en ook de wens mij daar als predikant te vestigen. Het was mij alsof ik nooit van die plaats had gehoord. En nu ben ik nog steeds hier in Trowbridge, een arme worm, en ik heb al bijna tweeëntwintig jaar ondervonden dat Gods Woord de waarheid is."

Nu keerde hij weer terug naar Rochdale, waar een tijd aanbrak die in het teken stond van zijn aanstaand afscheid. Hij moest zijn gemeente, zijn nieuwe pastorie en al zijn vrienden vaarwel zeggen. Hij zegt dat het hem door de ziel sneed, toen hij afscheid nam van oude vrienden als de Schot Thomas Niven, Jacob Wolfenden (33 jaar diaken en 35 jaar lid), Hannah Lord (30 jaar lid en een zielsvriendin van Thomas Niven en een vriendin van Margaret, de vrouw van John Kershaw), de jonge dienaar John Kershaw en Jenny Berry, die hij begin 1815 vlak voor zijn vertrek als laatste gedoopt had en die 38 jaar lang tot haar dood in 1853 lid bleef. In Weldadigheden zegt hij, dat hij de hoop had in Rochdale te

zullen leven en sterven en nooit verwacht had hen te moeten verlaten. Het was een tijd van tranen, nu hij de kudde moest overgeven in de handen van de Opperherder.

De gebeden die hij voor kapel De Hoop en het volk daar had opgezonden, zo schreef hij in 1837, waren volkomen verhoord, toen de Heere binnen twee jaar na zijn vertrek John Kershaw, zijn zoon in het geloof, in zijn plaats aan de gemeente tot een pastor gaf. De afscheidsprek, gehouden op zondag 26 maart, had tot tekst Hand. 20:32: 'En nu broeders, ik bevele u Gode en het Woord Zijner genade, Die machtig is u op te bouwen en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden.'

De maandag erna vertrok hij met z'n gezin van Rochdale naar Manchester, waar zij in de avond aankwamen en twee nachten bleven. Dinsdagavond 28 maart ging Warburton in kapel Back Lane William Gadsby horen. De tekst was Spr. 5:15-17 : 'Drink water uit uw bak en vloeiden uit het midden van uw bornput. Laat uw fonteinen zich buiten verspreiden en de waterbeken op de straten. Laat ze de uwe alleen zijn en van geen vreemde met u.' Hij voelde hoe de hele preek die avond voor hem was en een bevestiging was van zijn roeping naar Trowbridge. 'Ik heb nadien wel honderd maal ervaren hoe het woord van die avond mij tot bemoediging was, als ik met betrekking tot mijn bediening in diepe wateren van wanhoop verkeerde.' Dikwijls als hij het gevoel had nooit meer te kunnen preken, kwamen diezelfde tekstwoorden hem bemoedigen: 'Drink water uit uw bak enz.' Hij zegt: 'Inderdaad heb ik reden te geloven dat God die preek voor mij bestemd had. Want ik moet bekennen dat ik mijn leven lang nooit een preek gehoord heb, die mij zo lange tijd tot grote zegen was! Als ik tot vertwijfeling gebracht werd of ik ooit weer zou kunnen preken, dan beurden die woorden mij altijd weer op.'

Woensdagmorgen 29 maart 1815 vertrokken Warburton, zijn vrouw (die in augustus een kind verwachtte) en hun acht kinderen met de postkoets naar Birmingham, een reis van 110 kilometer, die ongeveer tien uur in beslag nam. Sarah was in die tijd 18, James 14, Elizabeth 13, Leah 10, Rachel 8, Gideon 6, Manoah 4 en Ruth 11/2. De oudste, William, ging niet mee en is ook later niet in Trowbridge gekomen. Hij was enige tijd van huis geweest, waarschijnlijk om een vak te leren. De broer van John Warburton, William, die in Whitefield woonde, hield hem wel wat in het oog. John Warburton jr., die in augustus 1815 in Trowbridge het levenslicht aanschouwde, bezocht hem vele jaren later in Whitefield. De gezinsleden zaten gedurende de reis waarschijnlijk niet bij elkaar: Sarah, haar moeder, de meisjes en de kleintjes zaten binnen in de koets, vader, James en de kleine Gideon bovenop. Het was natuurlijk erg opwindend, zo'n reis van drie dagen met een gemiddelde snelheid van 11 kilometer per uur, hetgeen op een afstand van 275 kilometer neerkomt op 25 uur rijden.

Woensdag waren ze in Birmingham waar ze overnachtten, om hun reis de volgende morgen voort te zetten naar Bristol, 130 kilometer verder, een rit van 11 uur. Ze zullen wel erg vermoeid zijn geweest, toen zij die avond in Bristol aankwamen. Daar brachten zij de nacht door.

Vrijdagmorgen 31 maart reed de koets hen naar Trowbridge, de laatste 35 kilometer van de reis. Onderweg vingen zij een blik op van het schilderachtige Bath en bereikten in de avond Trowbridge via Bradford-on-Avon.

Warburton: 'Mijn arme ziel smolt weg van dankbaarheid jegens de God van alle barmhartigheid, dat Hij voor zo'n worm en z'n huishouden een vriendelijk Beschermmer was geweest door ons bijna 280 kilometer veilig te geleiden. Eenmaal te Trowbridge aangekomen, raakte ik diep onder de indruk toen ik zag hoezeer de harten van het volk geopend waren en hoe zij hun hartelijkheid betoond hadden door een huis voor mij te meubileren met al het nodige, van bedden tot schotels en lepels! Waarlijk, dacht ik, de Heere is aan deze plaats! Het waren immers over het algemeen zeer arme mensen. Maar

wat kan er niet tot stand gebracht worden, als God werkt! Bij Hem zijn alle dingen mogelijk."

Ongetwijfeld moet het rijtuig die avond zijn aangekomen bij de halte George Inn aan de Markt in Fore Street, Trowbridge. Was hier alles vreemd voor zijn gezin, voor John Warburton zelf niet. William Eacott, Samuel Hurd en de overige diakenen zullen daar samen met andere leden hun opwachting hebben gemaakt om hun nieuwe pastor en zijn gezin te verwelkomen en vervoer te regelen van de nieuw aangekomenen en hun bagage naar het huis in The Halve, waar ze de komende twee of drie jaar zouden wonen. Zaterdag 1 april bracht hij z'n huis op orde en zondag 2 april deed hij zijn eerste predikaties in het Bonded Warehouse op Wicker Hill.

Aan een vriend, met name George Greenough, diaken bij William Gadsby in Manchester, schreef Warburton op 14 mei 1815: 'De opkomst is goed,' en hij vervolgt, 'we zijn allen veilig in onze nieuwe woning gearriveerd, waar God ons een tijd lang hebben wil. Hoelang dat zijn zal, is mij niet bekend, maar voorzover ik zien kan, lijkt het er op dat het de wil van de Heere is dat ik hier voorgoed blijf. Mijn gebed is dat het zijn mag tot Zijn eer. Nog geen twee weken na mijn komst in Trowbridge preekte Gadsby hier en zijn onderwerp was: "De verbintenis van volk en dienaar.' Hierover sprak hij aan de hand van twee Schriftplaatsen. De ene was: 'Predik het Woord' en de andere: 'Ziet, dat gij Dien die spreekt, niet verwerpt.' Zeer ernstig en met buitengewone vrijheid mocht hij dit doen.'

Warburtons eerste huis in The Halve, Trowbridge

Dit maakt duidelijk dat William Gadsby in april 1815 Warburton naar Trowbridge is gevolgd en dat hij binnen veertien dagen na aankomst in het Bonded Warehouse op Wicker Hill preekte. Het was stellig de bevestigingspreek, waarmee hij Warburton tot zijn dienstwerk inleidde.

Op 27 juli 1815 schreef John Warburton een antwoordbrief aan zijn jonge vriend John Kershaw, die eerder aan zijn oud-predikant had geschreven. Daarin verwijst hij naar het vriendelijke schrijven dat hij van Kershaw had ontvangen en noemt hem 'mijn zeer geliefde zoon in het geloof'. Vervolgens spreekt de schrijver zijn bewondering uit wegens

's Heeren 'wonderlijke goedheid gedurende al mijn reizen, want Hij bracht mij door een rechte weg'. Hij vertelt Kershaw: 'Drie personen van de andere kerk (Back Street) hebben zich bij ons aangesloten en drie anderen hebben hun uitschrijving aldaar verzocht, dat is bij elkaar zes, en binnen twee weken zullen veertien personen de doop ontvangen. Wat de gemeente betreft, we hebben op de dag des Heeren zoveel volk bijeen, dat het benauwd wordt. De Fullerianen zijn razend. Ik ben, zeggen ze, een regelrechte Antinomiaan, een kerkrover, een dwaas en een onruststoker. Zij menen dat de mensen zichzelf niet meer zijn, anders zouden ze mij nooit gaan horen.' Verder deelt hij mee dat hij aan de gemeente van Rochdale geschreven heeft, maar niet op antwoord rekt, en voegt daar aan toe: 'Hoe minder zij mij liefhebben, des te meer heb ik hen lief.' Tenslotte een bijzondere groet aan Samuel Lord en mede namens zijn vrouw aan Hannah Lord, waarop hij laat volgen: 'Zeer dikwijls hebben wij het over haar. Wat zouden wij het fijn vinden als ze zo eens bij ons binnenkwam om een praatje te maken.' Ook groet hij James Brearley en zegt dat hij diens brief nog niet ontvangen heeft. Tot besluit vraagt hij John Kershaw hem spoedig weer te schrijven.

Uit deze brief maken we op dat het de dwaalleer van Andrew Fuller was, die eind achttiende en begin negentiende eeuw tweespalt veroorzaakte in de Particular Baptist Churches, waaruit onder leiding van William Gadsby, John Warburton en later John Kershaw de Gospel Standard Churches zijn voortgekomen.

Het geboorteregister van de Zionkapel vermeldt de eerste grote gebeurtenis, waarmee het gezin in hun nieuwe woning in The Halve te maken kreeg: de geboorte van een zoon op 4 augustus 1815. Hij werd naar zijn vader John genoemd. Hij zou zijn vader veel verdriet aandoen door zijn eigenzinnigheid. Later, toen hij net als zijn vader beroepen werd als predikant, zou de harmonie hersteld worden en zou zijn vader veel vreugde aan hem beleven. We kunnen er zeker van zijn dat zijn intrede in de wereld ingeleid werd door het gepiep van zwaluwen, die elkaar nazaten en rondjes draaiden om de huizen van de lakenfabrikanten (die waren gebouwd in 1793) in The Halve met hun prachtige achttiende eeuwse gevels, precies zoals die beestjes al eeuwen lang tot nu toe elk jaar uit Afrika terugkeren en de lucht doorklieven rond de parochiekerk van Trowbridge met z'n oude torenspits en in vroeger eeuwen rond het kasteel van Trowbridge. Hoogstwaarschijnlijk was het huurhuis van Warburton in The Halve eigendom van William Hayward, een plaatselijke lakenfabrikant. Hij was een belangrijke steun voor de nieuwe gemeente en verstrekke een lening voor de bouw van de nieuwe Zionkapel in 1816. Zijn familie in The Halve en elders in de stad was goedge.

Het jaar 1815 zou een gewichtig jaar worden. In zijn Memorials beschrijft John Warburton jr. het als een jaar 'dat in de kronieken vermeld zal worden als een jaar van opzienbarende gebeurtenissen, waarin de vrede na een lange, wrede, verwoestende en moorddadige oorlog werd hersteld.' Op 18 juni van dat jaar hadden de hertog van Wellington en maarschalk Blücher met hun verenigde strijdkrachten keizer Napoleon in de slag bij Waterloo de nederlaag bezorgd, waarmee na tweeëntwintig jaar de vrede in Europa weerkeerde. Helaas betekende dit niet dat er nu ook onmiddellijk sprake was van welvaart. De lakenhandel werd namelijk als gevolg van de vrede aanvankelijk geconfronteerd met een dalende vraag, terwijl de graanwetten van 1815 gericht waren op de bescherming van boeren die gedurende de oorlog een overproductie hadden en nu te maken kregen met een terugval in de vraag naar graan. De beschermende maatregelen van de regering dreven de broodprijzen kunstmatig op, waardoor vooral de armen getroffen werden.

Niet lang nadat John Warburton zich eind maart 1815 in The Halve had gevestigd, klonken opnieuw met kracht die woorden in zijn ziel: 'Blijf hier, want Ik heb veel volks in deze

stad.' En: 'Mijn is het vee op duizend bergen en Mijn is het zilver en het goud.' Hij had er als een berg tegenop gezien om naar Trowbridge te gaan. En nu zag hij tot zijn verbazing dat in alles voorzien was, tot en met een gemeubileerde woning compleet met voorraden. Liefde had alles tot stand gebracht! De gemeente kwam bijeen in het Bonded Warehouse op Wicker Hill vlakbij de Bridge lakenfabriek. Warburton was nu achtendertig jaar en in de volle kracht van zijn leven. Hij had een forse gestalte, een sterk lichaam en was een krachtige persoonlijkheid. Over het aanvaarden van het beroep door Warburton op 5 maart 1815 zeggen de notulen: 'De heer John Warburton heeft het beroep naar deze gemeente aangenomen, om hier predikant te zijn zolang hij en de meerderheid van de kerk het goed zullen vinden.' De kerk bestond oorspronkelijk uit de eenenveertig leden die kapel Back Street hadden verlaten. Op 28 augustus 1814, na Warburtons eerste bezoek en nog vóór hij als predikant tot hen was overgekomen, had John Dymott, sinds 1810 predikant van de baptistenkapel in Hilperton, zes nieuwe leden voor de kerk op Wicker Hill gedoopt, waarschijnlijk in het kanaal bij Hilperton Marsh, de plaats waar hij gewoonlijk ook de leden van zijn eigen kerk doopte. Op 18 juni 1815 werden nog drie leden aangenomen na overkomst vanuit een andere kerk. Op 13 augustus 1815, een paar dagen na de geboorte van zijn zoon John, doopte Warburton twaalf nieuwe leden. Een van hen was William Hayward, de vader van John Hayward, die later met Warburtons dochter Elizabeth zou trouwen.

Warburton vermeldt dat de zaal op Wicker Hill, die drie- tot vierhonderd mensen kon bevatten, vol was. 'Ik geloof dat God ons daar op een wonderlijke manier bezocht en getuigenis gaf aan het Woord van Zijn genade, wat bleek uit de tekenen die erop volgden. De toeloop werd zo groot, dat de ruimte binnen een paar weken nauwelijks groot genoeg was om de mensen te kunnen herbergen. Dit bleef zo voortgaan, zodat we inzagen dat er een nieuwe kapel nodig was, want het hart van het volk was waarlijk verlevendigd en het Woord Gods had zijn loop en werd verheerlijkt (...) Spoedig was er een groot aantal mensen dat kwam vertellen wat God aan hun zielen gedaan had en die zich bij ons aansloten, mensen die zich niet schaamden hun kruis op te nemen en hun dierbare Heere te volgen door goed en door kwaad gerucht.'

Aan kwaad gerucht intussen geen gebrek, want Warburton werd beschuldigd 'een dweper' te zijn, 'een vijand van alle heiligheid', men noemde hem 'een Antinomiaan', hij was 'aanmatigend en liefdeloos'. Geruchten zeiden dat hij weigerde zich te verenigen met arianen en socinianen. Dit duidt erop dat hij los stond van de Unitarian Church op de Conigre, dat is de kerk die ooit, in de jaren 1700-1725, de eerste Particular Baptist Church in Trowbridge was geweest. Nadien was men ertoe gekomen het leerstuk van de Drieëenheid te loochenen, met als gevolg dat degenen die aan deze belijdenis vasthielden zich in 1736 afscheidten en in 1754 voor eigen gebruik het gebouw met de naam 'The Linie Meeting' ('De kleine samenkomst') in Back Street oprichtten, waarvan Nathaniel Rawlings van 1778 tot 1809 predikant was geweest." Richard Davis was in 1816 tenslotte van Back Street Baptist Church vertrokken en naar Devonport gegaan. Vooral vanuit deze hoek schijnt er sprake te zijn geweest van behoorlijke oppositie tegenover degenen die zich in 1813 van hen hadden afgescheiden! Bovendien waren er ook nu nog die van Back Street de overstap naar Wicker Hill maakten. Onder de leden die Warburton aannam na overkomst (personen die reeds waren gedoopt), waren waarschijnlijk leden van Back Street.

Zo breidde de gemeente van Warburton zich uit en al spoedig begon men aan de bouw van een kapel in de Lower Courts, aan het benedeneind van de stad ter hoogte van de rivier. Op een dag kwam een advocaat voorbij de bouwplaats en vroeg wat daar gebouwd werd en waarom op een plaats zo achteraf. Toen hij hoorde, wat de bedoeling was, bood hij de kerk

de eerste optie op een veel hoger gelegen stuk land in Union Street, niet ver van de parochiekerk. Dit land werd aangekocht voor £124 6s, een uitgestrekt terrein waarvan het achterste gedeelte tot begraafplaats werd bestemd. De bouw van de kapel, die 'Zionkapel' genoemd werd, kostte £ 1231 12s, voor arme mensen als zij waren een zeer groot bedrag. De ruimte bood plaats aan 700 personen. Diakenen waren in die tijd Samuel Hurd, William Chapman, William Eacott en William Marvin. Op 28 september 1816 schonk William Hayward, die kort daarvoor door Warburton was gedoopt, een lening aan de kerk van £500 tegen 5% rente. In maart 1817 leenden Samuel Hurd, William Eacott en James Hayward elk £100 tegen eenzelfde percentage. Bij elkaar had de kerk, toen de bouw in 1816 voltooid was, een schuld van £800. Uit het feit dat alle rekeningen betaald waren, kan worden afgeleid dat de gemeente zelf £500 op tafel had gelegd. In 1841 werd de laatste schuld afgelost. Toen William Hayward in 1835 overleed, was £440 van het door hem geleende geld terugbetaald en werd de rest op naam van zijn zoon John Hayward gezet. Zo had de kerk een flinke schuld op het moment dat John Warburton onder hen zijn pastoraat aanving. Om zijn kerk er boven op te helpen, deed hij rondreizen langs andere kerken, waar hij liet collecteren voor schulddelging.

Terwijl de bouw vorderde, nam de kerk in ledental toe. Op 10 september 1815 kwamen twee personen over uit een andere kerk en op 5 november doopte Warburton vier mensen, terwijl er drie van elders overkwamen. Op 3 december kwamen er weer vijf over. Bij elkaar dus negenentwintig leden die zich in de eerste negen maanden van zijn pastoraat bij de kerk voegden. Hoewel zulke zegeningen zijn bediening vergezelden, was Warburton, als hij de bouw van de kapel zag vorderen, niet vrij van bange voorgevoelens. In Weldadigheden lezen we: 'Toen de ruimte waarin wij samenkomst hielden te klein was geworden, gingen wij over tot de bouw van een kapel, die plaats bood aan zeven- tot achthonderd zielen. O, wat maakte soms de angst zich van mij meester, dat wij het werk niet zouden kunnen afmaken! Toen ik eens het tot aan het eerste raam opgetrokken gebouw stond te bekijken, ontzonk mij de moed. Ik vreesde dat er niets van terecht zou komen en dat onze vijanden straks zouden gnuiven: 'Haha, zo is het ons naar de zin.' Velen zeiden namelijk dat het ons onmogelijk zou lukken. Ook waren er die zich vrolijk maakten met de gedachte dat de kapel goed als fabriek zou kunnen dienen. Ik kwam thuis op mijn kamer (in The Halve) in een toestand van volslagen ongeloof (...) O, wat kermde en zuchtte ik uren lang of de Heere wilde overkomen en mij een bewijs wilde geven dat Hij de hand er in had, dat Hij ons toch voorspoedig wilde maken en met ons zijn. Hoe liefelijk werden toen die dierbare woorden uit Psalm 2:1-6 aan mijn ziel toegepast: 'Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdelheid? (...) Die in de hemel woont zal lachen. O wat deden die woorden in mijn hart vloeien (...) een ootmoed, vrede vreugde en vertrouwen Hoe zoet klonken diezelfde woorden die mij tevoren aan' Trowbridge verbonden hadden, mij in de ziel: 'Blijf hier, want Ik heb veel volks in deze stad.'

Toen de kapel in 1816 gereed was, vond de plechtige opening plaats onder leiding van John Warburton en John Dymott, die sinds 1810 predikant was van de baptistenkapel in Hilperton. In dat jaar werden er vier nieuwe leden in de kerk aangenomen en het jaar daarop, in 1817, doopte John Warburton acht personen in april en nam hij drie leden aan die van elders overkwamen. Zo kwam de Heere zijn prediking aanhoudend te zegenen en bevestigde Hij Zijn belofte: 'Want Ik heb veel volks in deze stad.'

HOOFDSTUK 9

Diepe wateren

Warburton maakt in Weldadigheden melding van 'een buitengewoon treurige en beproevende omstandigheid, die zich in mijn gezin voordeed en die, naar ik vreesde, mijn dood zou worden'. Vervolgens legt hij uit, waarom hij die geschiedenis in 1838 (het jaar waarin zijn boek verscheen) aan de openbaarheid prijs gaf. 'Ik werd gedrongen', zegt hij, 'het neer te schrijven, vanuit de overweging dat, mocht het ooit uitgegeven worden, het wel eens in handen zou kunnen komen van een of ander arm kind van God dat misschien hetzelfde heeft doorgemaakt of er juist .midden in zit.' De bedoelde gebeurtenis deed zich voor net voordat de bouw van de Zionkapel voltooid was, medio 1816 dus.

Het betrof zijn dochter Sarah, die op 14 april van dat jaar negentien was geworden. Van de kinderen die uit Rochdale mee verhuisd waren, was zij de oudste. Of zij in betrekking was, is niet duidelijk. Bij haar huwelijk op 22 maart 1819 tekende zij de akte in het trouwregister van Trowbridge met een kruisje. Ze kon dus niet schrijven. De verhuizing van het gezin naar het zuiden had stellig ook in haar leven diep ingegrepen. Al haar vrienden had ze in Rochdale moeten achterlaten, waar ze vanaf haar dertiende jaar gewoond had, toen het gezin vanuit Besses-o'-th'-Barn naar Rochdale was verhuisd. De jongere kinderen zullen met het herhaaldelijk verhuizen minder moeite hebben gehad dan zij.

Nu was ze als meisje uit Lancashire in Trowbridge aangekomen en moest ze opnieuw vrienden zien te maken. Ongetwijfeld heeft de grote verandering haar niet onberoerd gelaten. Het duidelijke Lancashire accent, dat zij (net als het hele gezin) sprak, zorgde ervoor dat ze opviel in een omgeving waar men het Wiltshire-dialect van Trowbridge sprak. (Het zou, met het oog op Warburtons accent, interessant zijn om te weten of zijn gemeente hem goed verstaan kon.) Sarah kreeg een vriend. Het was een jonge man, bijna zeker dezelfde als de man met wie zij in maart 1819 zou trouwen. Zijn naam was John Earle. Warburton vertelt in Weldadigheden dat hij een week lang uit preken was geweest en daarbij verscheidene plaatsen in het land had bezocht. Met veel vrijheid had hij het Woord bediend. Toen hij vrijdag op huis aan trok en nog ongeveer 2 kilometer van Trowbridge verwijderd was, vielen deze woorden in zijn hart: Geniet het goede ten dage des voorspoeds, maar ten dage des tegenspoeds zie toe, want God maakt ook de een tegenover de ander, opdat de mens niet zou vinden iets dat na hem zal zijn.' (Pred. 7:14) Hij was er zeker van dat hem, als hij thuis kwam, slecht nieuws wachtte. Zijn vrouw Lydia was in tranen toen zij hem zag, om hem vervolgens te vertellen 'dat de jonge man die met zijn oudste dochter bevriend was, haar in een ontorende toestand had achtergelaten'.

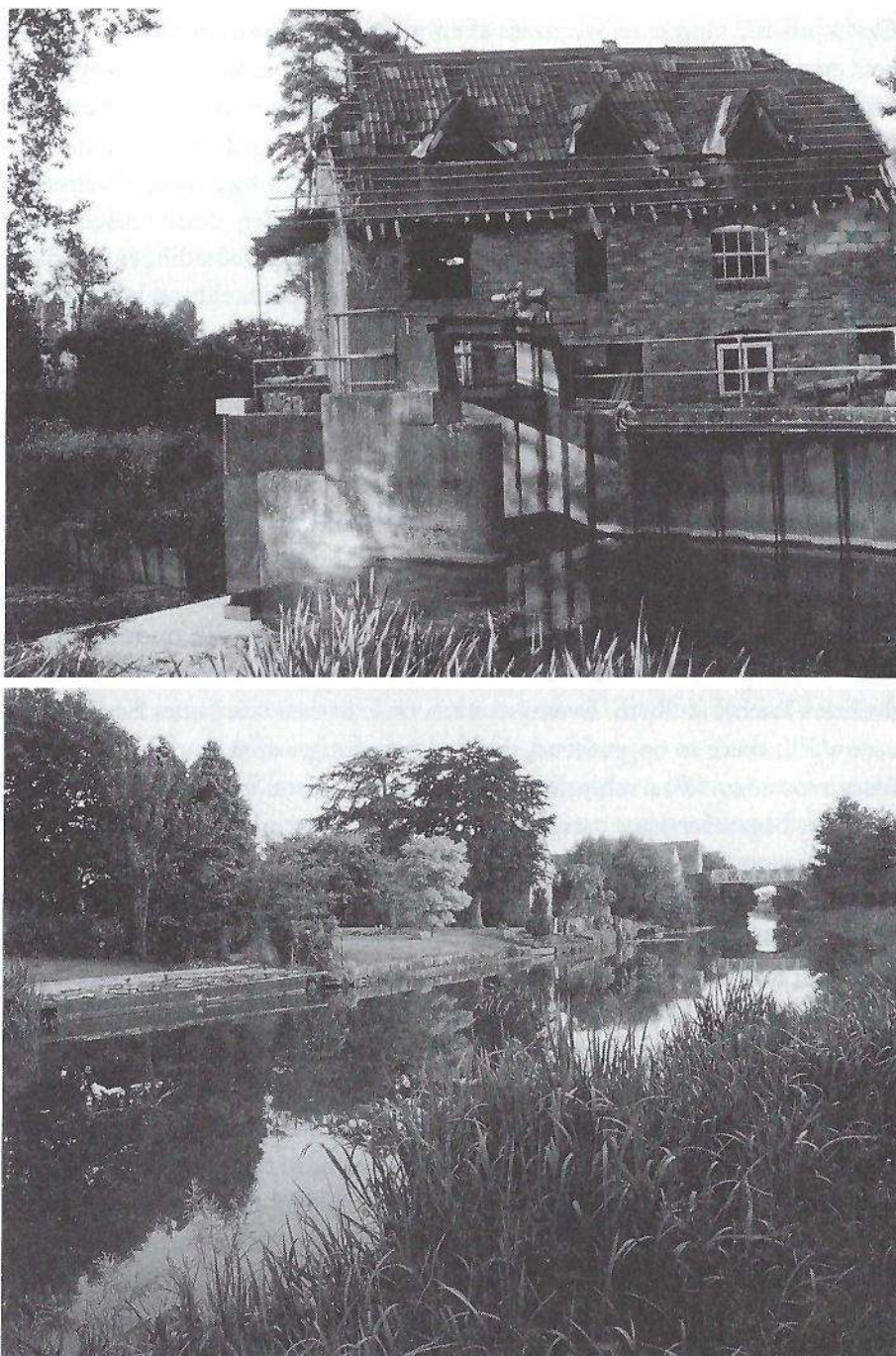
Zeven dagen lang werd Warburton door hevige smart gekweld. Hij dacht, dat hij niet weer zou kunnen preken. In zijn gemeente heerste ontsteltenis. Zijn echte vrienden bedreven rouw. In de ogen van sommigen was het een oordeel, omdat hij 'een particuliere verkiezing, toegerekende gerechtigheid en verzoenend bloed voor geen anderen dan de schapen' preekte. Er waren er, die weliswaar voor zichzelf met deze leerstellingen instemden, maar vonden dat dit niet op de preekstoel moest worden gebracht, omdat het arme zondaars zou afschrikken tot Christus te komen en tot de Zaligmaker te naderen. Anderen zeiden dat hij een Antinomiaan was, die de Wet als levensregel voor de gelovigen loochende en dat hij daarom zijn kinderen niet goed had opgevoed. Velen dachten dat hij nooit meer zou kunnen preken. Met Gods hulp kwam hij er de volgende zondag echter doorheen. Maar op Sarah was hij heel boos.

In de week daarop gebeurde het, toen hij op weg was naar zijn slaapkamer, dat hij op de trap naar boven met deze woorden werd stil gehouden: 'Want wie onderscheidt u en wat hebt gij dat gij niet hebt ontvangen?' (1 Kor. 4:7) Ineens zag hij dat hij geen steen op z'n dochter zou kunnen werpen. Hij kreeg te zien, als God hem aan zijn verdorven natuur had overgelaten, dat niet zij, maar hijzelf zou zijn gevallen. Dit verbrak zijn hart vanwege de barmhartigheid Gods, die hem bewaard had. Hij voelde een diepe liefde in hem opkomen voor zijn kind en een vurige behoefte om voor haar te bidden. Hij smeekte God de ziel van zijn kind te redden en haar als een vat van Zijn barmhartigheid openbaar te willen maken. Hij voelde hoe er kracht lag in die woorden: 'Zijt stil en weet dat Ik God ben.' Dan zegt hij: 'O, wat een rust was er. Hoe was alles in een oogwenk tot stilte gebracht.' Hij kon weer met vrijheid en ruimte zijn preekarbeid hervatten.

Niet helemaal duidelijk is, hoe het met Sarah verder is gegaan. Bepaalde feiten kon ik natrekken. Ze trad in het huwelijk met John Earle. (Het kind dat ze verwachtte, werd waarschijnlijk in 1817 geboren en mogelijk heeft ze nog twee jaar lang, eer zij trouwde, met het kind thuis bij haar ouders gewoond.) Het gebed dat haar vader voor haar gedaan had, werd verhoord.

In het geboorteregister van Zion wordt op 11 oktober 1835 de geboorte van een dochter **Mary Anne Earl** vermeld. Haar ouders waren John en Ann Earle, die in Union Street, Trowbridge, woonden. Alles wijst erop, dat deze John het in de zomer van 1817 geboren onechte kind van Sarah was. Hij was nu getrouwd en vader geworden van zijn eerste kind. Volgens de statistiek van de nationale volkstelling van 1841 woonden John en Sarah Earl in Prospect Place en hadden ze een zoon Manoah, die vijftien jaar was en smidsleerjongen. Dezelfde volkstelling vermeldt ook een Martha Earl, die ouder was dan vijftien en op Waterloo Terrace woonde, bij John Warburton en zijn twee dochters Rachel en Ruth. Eveneens staan er de namen van James Earle en zijn vrouw Elizabeth in opgetekend, die beiden twintig waren en ook in Prospect Place woonden. Waarschijnlijk was hij ook een zoon van Sarah.

In het begraafregister van Zion vinden we de vermelding dat John Earle, overleden op 17 maart 1853, aldaar werd begraven, met de aantekening dat hem in 1835 het kerklidmaatschap ontnomen was. In dezelfde tijd, in september 1835, had ook Sarah zich onttrokken als lid van de kerk. Mogelijk houdt dit laatste verband met het in druk verschijnen van Weldadigheden juist in deze tijd. In 1838 en 1839, toen het boek werd gepubliceerd, had Sarah een zoon en een dochter, beiden tieners, en wellicht was de buitenechtelijk geboren zoon net getrouwd. Wat moet het in dat geval pijnlijk voor het gezin zijn geweest, dat de jeugdzonde van vader en moeder weer opgehaald werd. Het heeft er veel van weg, dat Sarah haar lidmaatschap van Zion in 1835 opzegde, omdat haar vader de misstap in haar jeugd in de publiciteit wilde brengen. Hoe Warburton dat ook voor zichzelf meende te kunnen rechtvaardigen, hij heeft zich waarschijnlijk onvoldoende gerealiseerd, hoe dit bij Sarah en haar gezin zou overkomen. Sarah is tenslotte, na vierentwintig jaar als weduwe te hebben geleefd, op 13 november 1877 in de leeftijd van tachtig jaar overleden. Ze werd begraven in een onopvallend graf in dezelfde rij als haar vader, zeventien graven verder, door Edwin Porter, predikant van de Baptistenkapel te Allington. Ze is waarschijnlijk tot haar dood toe de Zionkapel blijven bezoeken.

De Ladydown Mill & Bird's Coal Wharf en het kanaal

Warburtons Weldadigheden kreeg overal bekendheid en beleefde vele herdrukken. Maar voor Sarah bleef het een bittere droefheid, die haar haar leven lang, men zou geneigd zijn te zeggen, als een stigma bleef achtervolgen, hoewel ze, toen ze zich in 1823 bij de kerk voegde, toch ongetwijfeld gevoeld had dat de Heere haar vergeving had geschonken. In juli 1817 bracht de vrouw van Warburton haar laatste kind ter wereld. Nu was, zei hij, 'het dozijn vol'. Eén was er in maart 1800 overleden en William was in het noorden

achtergebleven, dus waren er nu tien thuis. De jongste boreling was een dochter, die de naam Rhoda kreeg. Het geboorteregister van Zion vermeldt datum en plaats van geboorte.

Vlak voor haar geboorte was het gezin verhuisd naar een woning iets verderop, waar drie rijen huizen stonden, van elkaar gescheiden door een pad. **Brick Plat** heette die plaats, ten noorden van The Halve. Blijkens de statistiek van de nationale volkstelling woonden zij in 1821 nog in Brick Plat. Waarschijnlijk was het hun bij de verhuizing te doen om een ruimer huis voor het grote gezin. Niet lang daarna evenwel bevond hij zich, net als in Rochdale, in financieel moeilijkheden. Terwijl hij een schuld had van tien pond, ontving hij van Zion £3 per week aan traktement. Door zorgen gedrukt liep hij op een dag Back Lane (nu St.Thomas Road) uit, het veld in, ter hoogte van Brick Plat, waar hij een vriend van de Zionkapel tegenkwam, die hem een briefje van tien pond in de hand drukte. Hij vertelt, dat hij, toen die vriend was vertrokken, het veld in liep, vol van de ontfermende trouw van zijn God. Opnieuw kwamen die woorden met kracht: 'Blijf, want Ik heb veel volks in deze stad' en 'Uw brood zal zeker zijn, uw water gewis.' Meteen kon hij nu zijn schulden afdoen.

Spoedig daarna achtte hij het echter noodzakelijk de diakenen van de kerk mee te delen dat **de financiële druk erg groot was**. Hij deed hun het voorstel, dat zij bovenop zijn traktement ook de huur van zijn huis in Brick Plat zouden betalen, waarmee zij instemden. Het kerkarchief vermeldt, dat op 25 maart en 29 september 1818 £11 10s voor dit doel werd betaald en eenzelfde bedrag op 25 maart 1819. Zion zelf stond er financieel echter niet florissant voor. Eind 1818 was het batig saldo 2s en eind 1819 6s.

In 1818 kwamen de diakenen Samuel Hurd, William Chapman en William Eacott op een dag naar Brick Plat en zeiden Warburton dat het te zwaar werd voor de kerk om zijn huishuur te betalen. Zij stelden hem voor dat hij de huur zelf zou betalen en dat de kerk hem twee maanden in het jaar vrijaf zou geven, in de lente en in de herfst, om in andere gemeenten te preken. Zij zouden het honorarium betalen van de predikanten die in zijn afwezen zouden voorgaan.

Brick Plat, Trowbridge

Hier stemde hij in toe, ofschoon hem een ogenblik verzocht werd met de gedachte dat hij in een zelfde situatie als in Rochdale zou terecht komen en dat de genegenheid van het volk jegens hem zou verkoelen. Straks zou men hem liever kwijt dan rijk zijn! Maar men moet wel bedenken dat de mensen in Trowbridge voor het merendeel arm waren en dat er een zware schuld op de kerk drukte.

Ongeveer vijf weken nadat hij met de diakenen gesproken had, ontving Warburton een brief uit **Londen**, gedateerd 28 mei 1818. Deze bevatte een uitnodiging om een aantal zondagen voor zijn oude vriend en broeder, ds. Edmund Robins, waar te nemen. Die was destijds, van 1811 tot 1815, predikant van kapel York Street, Bath, en preekte nu in kapel Conway Street voor een aantal voormalige hoorders van William Huntington, die na diens heengaan op 1 juli 1813 zich van de New Providence Church hadden afgescheiden. Warburton zag er tegen op om naar Londen te gaan en voordeze gemeente te preken. Hij had een keer eerder voor hen gepreekt en zich toen niet erg op z'n gemak gevoeld. Maar toen hij zich de ontmoeting met William Huntington in 1812 te binnen bracht, wist hij dat hij zou gaan. Hun voorganger was ernstig ziek en William Gadsby preekte vijf zondagen voor hen, van de 17e mei tot de 21e juni. Zij vroegen Warburton te komen voor zondag 28 juni en hen opnieuw met een bezoek te vereren.

Hij vertelt dat hij vol bekommering was, toen hij in de postkoets plaatsnam. 'Heel de reis vanaf mijn huis tot aan Londen toe ging gepaard met tranen, verzuchtingen en gebeden tot God,. dat Hij met mij wilde zijn en heel de weg van Londen terug naar huis was het anders niet als lof en dankzegging wegens Zijn goedheid en barmhartigheid, dat Hij mij een tong om te spreken had gegeven en dat Hij de harten van Zijn volk geopend had om te voorzien in al mijn behoeften.' Piggots Directory (1822-1823) vermeldt dat de postkoets naar Londen elke zondag, dinsdag en donderdag 's middags om 4 uur in Trowbridge van George Inn aan de Markt vertrok en over Devizes, Marlborough en Reading naar Londen reed, een reis van ongeveer 13 uur. De mijlpaal in Roundstone Street, Trowbridge, vertelde de reiziger dat het naar Londen nog 99 mijl was. De bewegwijzering met mijlpalen was duidelijk. Veel van die stenen aan de weg van Devizes naar de westzijde van de A4 staan er nog steeds en ze zijn ook te zien aan de noordkant van de A4 (The Great Bath Road), richting Marlborough.

Een andere brief is van de hand van J. Gautrey, diaken van de gemeente van Conway Street, geschreven in juli 1818. Hierin deelt hij aan William Gadsby mee dat John Warburton naar Londen was gekomen en twee zondagen had gepreekt. 'Hij is hier in de Naam van zijn Zender goed ontvangen en het Woord is gezegend geworden aan velen. Hoewel het erg warm was en nog is, zijn de plaatsen alle bezet.

Er is een collecte gehouden voor de kerk in Trowbridge.' De opbrengst van deze collecte was £52. Los hiervan had een vriend nog eens 10 pond voor hem persoonlijk aan Warburton ter hand gesteld. Het kerkarchief van Zion wijst uit dat Handsforth, predikant van de Old Baptists in Devizes, en Knights elk een zondag in Zion hadden waargenomen, waarvoor zij £1 kregen uitbetaald. Uit het kasboek van Zion blijkt dat aan William Hayward, die £500 aan de kerk had geleend, op 28 augustus 1818 £100 werd terugbetaald. Het was deels de collecte van de kapel in Conway Street, die de kerk daartoe in staat stelde.

Ongetwijfeld zat John Warburton boven op de postkoets, toen hij op die hete julidag in 1818 uit Londen, langs de Great Bath Road, naar huis kwam. Hij moet, met die £62 voor zijn kapel en voor eigen schulden op zak, het gevaar van een roofoverval door struikrovers hebben beseft. In Cherhill, tussen Calne en Beckhampton aan de genoemde Great Bath Road werden struikrovers na hun proces aan de galg gehangen, nadat ze eerst in Devizes waren geëxecuteerd.

Wiltshire, in het Engelse graafschap Wiltshire

In de brief aan William Gadsby is ook te lezen dat Warburton, toen hij in Londen was, naar Kent was geweest om er twee zondagen te preken. Warburton', schrijft de heer Gautrey aan Gadsby, 'heeft schoon genoeg van zijn reis naar Kent.' Het is niet ondenkbaar dat hij naar Maidstone was gegaan. In Weldadigheden memoreert Warburton: 'O, het genoeg en de blijdschap die ik voelde bij mijn thuiskomst, dat ik nu mijn schulden, waaronder ik zo gebukt was gegaan, grotendeels kon voldoen! Want vier of zes weken tevoren meende ik nog, dat ik er aan ten onder zou gaan...'

De gemeente van Conway Street bouwde een nieuwe kapel in Gower Street, Londen, die op 9 juli 1820 werd geopend. Hun eerste predikant werd op 1 januari 1821 **Henry Fowler**, die er bleef tot aan zijn dood op 16 december 1838. De bouwkosten waren £4000, waarvan £1400 hypotheek. Vanaf 1820 gingen John Warburton en William Gadsby elk jaar een maand lang in die gemeente voor. Dan werden er twee speciale collecten gehouden met een jaarlijkse opbrengst van ongeveer £120-130, waarmee de hypotheekrente en de huur van de grond gefinancierd konden worden. Vanaf nu werd het aantal mensen dat Warburton met zijn prediking bereikte, steeds groter. Daardoor was hij in staat de financiële zorgen, waarin zowel zijn gezin als de kerk verkeerden, meer en meer het hoofd te bieden.

Het land maakte, zowel plaatselijk als landelijk, moeilijke jaren door. De nasleep van de in 1815 opgehouden napoleontische oorlogen leidde ertoe dat grote aantallen soldaten uit leger en marine naar huis terugkeerden, zonder veel uitzicht op werk. De ontwikkeling van de industriële revolutie had een geleidelijke omschakeling van de huisnijverheid naar de fabriek tot gevolg gehad. Met name in het noorden en westen had dit tot onrust onder de arbeidersbevolking geleid. Slechte oogsten in combinatie met de in 1815 ter bescherming van de boeren aangenomen graanwetten veroorzaakten grillige bewegingen in de tarweprijzen en dus in die van het brood. De prijs van 50 kg tarwe was in januari 1816 52s 6d, wat overeenkwam met 71/2 d voor een brood. Een strenge winter, gevolgd door een mislukte oogst in 1816, deed de prijs stijgen tot 111s 6d voor dezelfde hoeveelheid tarwe, zodat de broodprijs opliep naar 151/2d. Dit was een van de oorzaken, waarom Warburton steeds onder de schuld zat, want hij moest zijn gezin, 12 mensen onderhouden. Of, zoals hij het uitdrukte: 'De uitgaven voor levensmiddelen rezen de pan uit.'

Honger, schulden en opdoemende werkloosheid hadden in Trowbridge al hun schaduwen geworpen. Iedere keer als Warburton van Brick Plat naar de Markt liep en het kerkhof passeerde, kwam hij voorbij het graf van Thomas Hilliker, een negentienjarige knaap, die was opgehangen in Salisbury vanwege zijn vermeend aandeel in de brand van Littleton Mill bij Whaddon Brook, ten oosten van Trowbridge aan de weg naar Devizes. Er waren daar in 1802 door waterkracht aangedreven installaties geplaatst, waarmee men de wol

machinaal kon knippen. De wolscheerders van Trowbridge, die van de mechanisatie werkloosheid duchtten, waren in de nacht van 21 juli 1802 naar de fabriek getrokken en hadden die platgebrand. Hilliker beantwoordde aan het signalement van iemand die bij het oproer betrokken was geweest en hoewel hij volgens velen onschuldig was, werd hij in 1803 na een proces opgehangen. Zijn collega-scheerders gingen naar Salisbury en brachten zijn lichaam naar Trowbridge terug, waar zij hem op het parochiekerkhof begroeven en een kostbare grafsteen plaatsten, die tot vandaag toe nog altijd fraai onderhouden wordt.

Van een soortgelijke verwoesting van machines als in het gebied van Trowbridge in 1802 was Warburton in 1811 getuige, toen hij in Rochdale predikant was en het Luddite-oproer meemaakte, dat de kop opstak in Lancashire, Yorkshire, Derbyshire, Nottinghamshire en Leicestershire. Op 2 december 1816 ontstond er in Londen een oproer, dat bekend staat als de Spa Field Riot (het 'Spa Field' oproer), dat uitliep op een vergeefse poging de Tower te overmeesteren. Op 28 januari 1817 werd op het rijtuig van de prins-regent, toen hij van de opening van het parlement terugkeerde, een aanslag gepleegd, waarbij de ramen van de koets werden vernield. Koning George III was krankzinnig, daarom was zijn zoon in zijn plaats tot regent benoemd. De regent zelf was een losbandig man, die gescheiden leefde van zijn gemalin, koningin Caroline. Namens de regering reageerde Lord Sidmouth van Binnenlandse Zaken (naar hem werd door de wetsgetrouwe graanhandelaars, die onrust vreesden en de regering ondersteunden, een straat genoemd in Devizes bij Trowbridge) met het buiten werking stellen van de plicht tot voorgeleiding gedurende het jaar 1817, zodat verdachte personen voor een langere periode zonder vorm van proces konden worden gearresteerd en in bewaring gehouden.

In maart 1817 trok een groot aantal arbeiders te voet van Lancashire naar Londen op om bij de prins-regent te protesteren tegen de schorsing van de voorgeleidingsplicht. Elk had een deken bij zich, zodat deze beweging als de March of the Blanketeers ('Mars van de dekendragers') bekend staat. Ze werden bij Stockport tegengehouden en velen van hen werden gearresteerd. Hierop volgde in augustus 1819 een massaprotest in St. Peters Fields in Manchester, precies naast de voor Warburton zo vertrouwde Mosley Street. Daar waren 50.000 tot 100.000 mensen verzameld om Orator Hunt, een boer uit Wiltshire, te horen spreken over de noodzaak van politieke hervormingen en over het onrecht de armen aangedaan. De autoriteiten verklaarden de bijeenkomst onwettig en deden een vergeefse poging de vrijwillige cavallerie op de spreker af te sturen. Toen dit mislukte, brak er paniek uit en zond men het 15e regiment huzaren er heen, die de menigte met paarden en uitgetrokken sabel uiteendreef. Het resultaat was elf doden en 400 gewonden, van wie er zeventig in het ziekenhuis terecht kwamen. De gewonden, zegt men, lagen 'in hopen verspreid'.

Groot was de woede onder de bevolking over wat bekend werd als 'The Peterloo Massacre' ('het bloedbad van Peterloo'). Warburton, Gadsby en Kershaw, die hun domicilie hadden respectievelijk in Trowbridge, Manchester en Rochdale, moeten diep verontwaardigd zijn geweest over deze gebeurtenis. Zij voelden zich er bij betrokken, want het raakte de streek die ze goed kenden. Gemeenteleden van William Gadsby, die er getuige van waren geweest, zullen hem verteld hebben, wat ze met eigen ogen gezien hadden.

In hetzelfde jaar had Gadsby de arme handwevers van Manchester al hulp geboden bij het aanbieden van een petitie aan het parlement, waarin de herroeping van de graanwetten verlangd werd. De eerste minister, Lord Liverpool, en de minister van Binnenlandse Zaken, Viscount Sidmouth, vaardigden als reactie hierop, met toestemming van de prins-regent, de Six Acts uit. Die legden openbare bijeenkomsten aan banden en gaven de autoriteiten volmacht om huiszoeking naar wapens te verrichten, terwijl pamfletten op dezelfde manier als de nieuwsbladen onder censuur werden geplaatst. Buitengewoon

streng waren deze maatregelen niet, maar het is duidelijk dat de regering bevreesd was voor een soort revolutie.

In februari 1820 werd het 'complot van Cato Street' door een geheim-agent ontdekt. Dit was een samenzwering om de ministers van het kabinet tijdens een diner in Londen te vermoorden en zich meester te maken van de Bank van Engeland. Vijf van de samenzweerders werden opgehangen en vijf anderen werden gedeporteerd.

Het land was in verwarring, politiek, sociaal en economisch. De gematigden wensten parlementaire hervormingen. Als het aantal stemgerechtigden zou toenemen, konden hervormingsvoorstellen op meer steun binnen het parlement rekenen. Het kiesregister van 1818 vermeldde de namen van tenminste elf leden van de gemeente van Warburton, de Zionkapel. Onder hen waren Samuel Hurd, William Eacott en William Hayward. De naam van John Warburton zelf komt, nadat hij was verhuisd naar Brick Plat, voor in het kiesregister van 1819 Witshire had vóór 1832 2 parlemenstleden Het kiesstelsel waaraan zij un verkiezing dankten, stelde een zeer beperkt aantal mensen in staat een stem uit te brengen. Het verrast ons daarom de naam van de wolwever uit Lancashire in het kiesregister aan te treffen. We moeten evenwel bedenken dat het salaris dat hij van Zion uitbetaald kreeg, £3 per week, vergeleken met dat van de plaatselijke arbeiders in 1819, heel behoorlijk was. Bovendien bedroeg de huishuur voor Brick Plat, die weliswaar in 1818 en de eerste helft van 1819 door de kerk voor hem betaald werd, £23 per jaar.

In 1819 traden **twee kinderen van Warburton** binnen een week na elkaar in het huwelijk. De eerste was Sarah. Zij trouwde op 22 maart met John Earle in de parochiekerk van St. James in Trowbridge, een kerk met een fraaie torenspits, de hoogste in de omgeving op de kathedraal van Salisbury na. In 1846 maakte zij mee, dat hij naar beneden stortte en weer hersteld werd. (Niet lang geleden is hij door een orkaan getroffen en opnieuw naar beneden gevallen). Zij was, toen ze trouwde, eenentwintig jaar. Haar man overleed op 17 maart 1853, vijf dagen vóór hun vierendertigste trouwdag.

Op 28 maart 1819 trouwde haar broer James met Martha Edwards. Het huwelijk werd voltrokken in de parochiekerk ten overstaan van William Eacott, diaken, en van William Nightingale, koster van de parochiekerk. Bij geen van beide plechtigheden trad John Warburton zelf als getuige op, waarschijnlijk omdat men van trouwerijen minder ophef maakte dan nu dikwijls het geval is. Zeker is, dat zowel dochter Sarah als schoondochter Martha niet schrijven konden, want zij ondertekenden de akte met een kruisje.

James Warburton was net als zijn vader wever. Na zijn huwelijk woonde het gezin jarenlang in Shail's Lane in Trowbridge. Hij had twee zoons. John, naar zijn grootvader genoemd, werd geboren op 19 november 1819 en James zag het levenslicht op 1 januari 1825. John werd wever en James stoffenverver. Martha, hun moeder, overleed in 1868. Hun vader in 1874. Het hele gezin werd in Trowbridge begraven, op maar enkele meters afstand van het graf van John Warburton senior, niet ver van de plaats waar Sarah Earle lag begraven.

Het jaar 1820 zou Warburton nooit vergeten. In dat jaar kreeg hij mogelijk de smartelijkste ervaring van zijn leven te verwerken. Hij vertelt dat zijn **dochttertje Rhoda** juist drie jaar was geworden. We weten daarom dat het in de maand augustus of september van dat jaar was. Hij stond op het punt om Trowbridge voor een maand te verlaten om preekbeurten te vervullen in Wallingford (tussen Reading en Oxford), Londen en Brighton. Hij had zijn dochttertje Rhoda de grote favoriet in zijn leven laten worden. Zij was het jongste kind, en na het verdriet dat hij met zijn oudste dochter had beleefd, Jozef wilde de Heere ook John Warburton treffen in z'n afgod.

In Weldadigheden beschrijft hij de omstandigheden waaronder hij Brick Plat verliet en zich naar de George Inn aan de Markt begaf, waar de postkoets een halteplaats had: 'O, wat

was ik met heel mijn ziel aan dat kind verknocht! Wat dit kind ook zei, het was in mijn ogen allemaal prachtig. In alles wat ze deed had ik schik. Mijn lieve vrouw zei mij dikwijls, dat ze ervan overtuigd was dat het kind van ons zou worden weggenomen en het was haar een raadsel waarom ik zo in haar opging. Toen ik van huis ging, gaf de kleine meid mij een kus en zei mij gedag. Even later, toen ik het pad af liep, kwam ze mij achterna en riep: 'Vader, geef me nog een kusje.' Toen ik bij de deur was, kwam ze weer en met tranen in haar mooie ogen vroeg ze: 'Toe vader, geef mij er nog een.' En met een angstig bezorgde blik in haar ogen, die dwars door mij heen ging, zei ze: 'Vader, zal ik u ooit weer terug zien?' O, wat sneed mij dit als een dolkstoot door de ziel! Mijn plicht noodzaakte mij echter het kind en het gezin achter te laten. Heel de straat (Union Street) uit moest ik mijn tranen de vrije loop laten. Ik was bang dat ik het kind in deze wereld niet meer zou zien. En zo was het, ik heb haar nooit weer gezien.'

Hij reisde naar Wallingford om daar te preken en logeerde bij zijn vriend Thomas Clowes. Daarna kwam hij in Londen, waar hij uit brieven van thuis vernam dat Rhoda ziek was. Voortdurend smeekte hij de Heere het leven van het kind te willen sparen. Met de postkoets ging het toen van Londen naar Brighton. De volgende morgen bereikte hem daar een met zwart omrande brief. Hij opende de brief en las dat Rhoda gestorven was. Diezelfde avond moest hij in Brighton preken. Terwijl hij overstelpt was door droefheid, kwam de tekst voor die avond tot hem: 'Bekommernis in het hart des mensen buigt het neder, maar een goed woord verblijdt het.' (Spr. 12:25)

Bij al zijn droefheid ondervond hij hulp in het preken. De volgende dag nam hij de postkoets en reisde naar Trowbridge. Toen hij thuis kwam (oktober 1820), had de begrafenis al plaats gevonden. Rhoda was begraven in het graf voor de predikant 'aan de voorzijde van de kapel onder het voetpad vlakbij de deur'. Ze was drie jaar en drie maanden oud geworden. Het huis was leeg en troosteloos. De Heere kwam hem echter met deze woorden verkwikken: 'Laat af en weet dat Ik God ben.' (Ps. 46:11) Nu daalde er een grote rust in zijn ziel en hij vervolgt: 'Van niet één opstandige gedachte had ik meer hinder.' Met Job kon hij nu zeggen: HEERE heeft gegeven, de HEERE heeft genomen, de Naam des HEEREN zij geloofd.' (Job 1:21)

Eerder, in 1798, had hij een kind door de dood moeten verliezen. Omdat hij dat verlies toen beter kon verwerken, had hij het sterven van een kind voor een betrekkelijk lichte zaak gehouden. Zelf zegt hij: 'Ik heb toen meer dan eens een arm kind van God hard behandeld, omdat het murmurde tegen God, als Hij van hen een kind had weggenomen.' Maar nu was de Heere met hem een weg gegaan, die hem milder gemaakt had en die ook zijn bediening ten goede kwam.

Ook voor zijn vrouw Lydia betekende het verlies van het kind, terwijl haar man afwezig was, een aangrijpende ervaring. De diakenen en de leden van de kerk, die een eindje verder, in Union Street woonden, zoals William Hayward, zullen haar zeker hulp geboden hebben bij het regelen van de begrafenis. Verder waren er haar getrouwde zoon James, die twintig jaar was, en haar schoonzoon John Earle en dochter Sarah, dan haar achttienjarige dochter Elizabeth en tenslotte de andere kinderen: Leah 16 jaar, Rachel 14 jaar, Gideon 12 jaar, Manoah 9 jaar, Ruth 7 jaar en John 5 jaar.

Een begrafenisstoet als op die dag in de Zionkapel, waar heel de familie Warburton, op de vader na, was bijeen gekomen om de kleine Rhoda te begraven onder het hoofdpad in de kapel, moet in die tijd bepaald geen zeldzaamheid zijn geweest. De kindersterfte was groot, zij het dat de cijfers een opzienbarende daling lieten zien. Tussen 1700 en 1750 stierf 75 % van de kinderen vóór hun zesde levensjaar; in de jaren 1800-1820 was dit cijfer tot 40% gedaald. Deze vooruitgang was grotendeels te danken aan het verbeterde wegnemet, waardoor melk en vlees in grotere hoeveelheden de steden bereikten. Daarnaast zijn te noemen het afnemende aantal gevallen van scheurbuik en de verbeterde

landbouwmethoden. In Trowbridge daarentegen waren de sanitaire voorzieningen slecht en vervuilde bronnen zorgden voor verontreinigd water.

In de herfst van 1820 sprak het lied van de dichter William Cowper, Gods wegen zijn hoger dan onze wegen, bijzonder tot hem:"

*Gij heiligen vol vrees, vat nieuwe moed!
De wolken, die u zo verschrikken,
zijn zwaar van barmhartigheid en breken uit
in zegeningen op uw hoofd.*

[William Cowper (Berkhamsted, 1731 1800) een Engels dichter

In Weldadigheden schrijft hij: 'O, wat een zegeningen stroomden er uit de wolken, die ik zo gevreesd had. Ik kan er geen duizendste deel van vertellen, want er kwam een zegen waar ik twintig jaar om gebeden had, namelijk de redding van mijn dierbare echtgenote! Vanaf de tijd dat de Heere mijn ziel in de vrijheid zette, lag haar ziel op de mijne gebonden. O, wat een worstelingen gaf het mij, als ik de Heere smeekte of het Hem behagen mocht haar ogen te openen.' Hij voegt hier aan toe, dat er onder het bidden soms tijden waren dat hij van de verhoring ervan verzekerd was, terwijl hij op andere tijden het gevoel had dat het er nooit van komen zou.

Omstreeks 1804, het jaar waarin hij gedoopt werd en zich aansloot bij de baptistenkapel van Back Lane, Manchester, kwam zijn vrouw aan toevallen te lijden. Veel heeft hij toen voor haar gebeden, dat ze herstellen mocht, maar ze kreeg herhaaldelijk nieuwe aanvallen. In dat jaar hadden ze vijf kleine kinderen, waarvan de jongste (waarschijnlijk Leah, geboren op 16 april 1804) de borst kreeg. De angst greep hem aan dat hij alleen nooit een heel gezin aan zou kunnen. Straks zou hij ze allemaal naar het armenhuis moeten brengen! In Weldadigheden lezen we, dat hij op een avond van een bidstond op de terugweg was naar huis (Narrow Lane in Besses-o'-th'-Barn). Hij ging door het veld, waar hij zich op de grond wierp en worstelde met God. 'Ik zei tot Hem, dat Hij mij één van beide geven zou: ofwel Hij zou mijn gebed om herstel van mijn vrouw verhoren ofwel ik wilde op deze zelfde plaats sterven. Toen viel dit Woord in mijn hart: 'Laat Mij gaan, want de dageraad is opgegaan.' (Gen. 32:26) Met mond en hart riep ik echter uit: 'Ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij zegent.' Terstond daarop kwam de Heere met majesteit over: 'U geschiede gelijk gij wilt.' (Matth. 15:28) Ootmoedig antwoordde mijn arme ziel hierop: 'Heere, mijn bede is, dat mijn vrouw geen toevallen meer zal krijgen.' Zeer vriendelijk antwoordde Hij mij: 'Ik heb u uw bede gegeven.' O, wat een vertrouwen was er in mijn hart dat God mijn verzuchtingen had gehoord en mij geantwoord had.'

Laat op de avond kwam hij thuis en vertelde zijn vrouw dat zij geen last van toevallen meer zou hebben. 'Ik mag hopen dat je gelijk hebt', was haar antwoord. We lezen dan in Weldadigheden: "Het is nu dertig tot veertig jaar geleden dat dit plaats vond en nooit heeft ze sindsdien meer een aanval gehad.' Toen het gebed dat hij voor haar herstel deed verhoord was, kreeg hij ook vrijmoedigheid om de Heere bij vernieuwing te smeken dat Hij haar ogen openen wilde. Zij vond haar man wat overdreven godsdienstig. Zo zei ze hem dat hij preken beluisterde en bidstonden bezocht met een ijver goed voor wel twintig personen. Haar godsdienst bestond hierin, dat als men maar z'n gezin verzorgde, z'n plicht deed en daarbij vertrouwde op de barmhartigheid van God, het meer dan genoeg was. Het woord van Christus: 'Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien,' (Joh. 3:3) was zonder betekenis voor haar.

Toen hij in **oktober 1820** van Brighton terugkeerde, zag hij dat **zijn vrouw helemaal veranderd was**. Hij dacht dat het kwam door het verlies van het kind, totdat ze op een dag in tranen uitbarstte en zei: 'Ik ben verloren, voor eeuwig verloren!' Op zijn vraag of het was vanwege het verlies van de kleine Rhoda, antwoordde ze van niet. 'Nee, het gaat over mijn onsterfelijke ziel, die voor eeuwig verloren is.' Hij wilde weten hoe zij aan zulke gedachten gekomen was. Daarop vertelde ze hem dat hij, vlak voor zijn vertrek en voordat Rhoda ziek was geworden, in de Zionkapel een preek had gehouden over de vreselijke staat van de goddelozen, die in hun zonden kwamen te sterven en de ontzaglijke eeuwigheid die deze arme zielen tegemoet gingen. Waarop hij driemaal had uitgeroepen: '*O, eeuwigheid, eeuwigheid, eeuwigheid!*' Als een zwaard was dit door haar ziel gegaan. Zij had gevoeld dat zij het was, die de eeuwige toorn tot in alle eeuwigheid dragen moest. Waarop Warburton getuigt: 'O, wat voelde ik mijn hart volstromen van vreugde, nu ik dit van haar hoorde!' De tijd dat Lydia Warburton in geestelijke donkerheid wandelde, hield tamelijk lang aan, totdat haar man eens het Woord bediende uit Ef. 3:18-19: 'Opdat gij ten volle kondet begrijpen met al de heiligen, welke de breedte en lengte en diepte en hoogte zij en bekennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat.' Nu delgde de Heere al haar ongerechtigheid uit als een nevel. Toen zij die dag de Zionkapel verliet, was haar hart vervuld van blijdschap en vrede. 'Wat mij bovenal trof en verbaasde', aldus Warburton, 'was, dat Hij mijn armoedige tong had willen gebruiken om haar uit satans macht te rukken en haar te verhogen uit de drek en te plaatsen naast de prinsen Zijns volks.'

Warburton vermeldt dat het gezin, toen dit voorviel, buiten de stad woonde. 'Wij woonden toen buiten de stad en als de godsdienstoefening was afgelopen, was het onze gewoonte, voor we naar huis gingen, even bij een van onze diakenen aan te gaan.' Nu gebeurde het, dat de vrouw van deze diaken aan mevrouw Warburton vroeg of ze aanstaande dinsdag, voor het begin van de avonddienst, bij haar thee kwam drinken, waarop ze ten antwoord gaf: *Dat wil ik doen als de Heere het geeft*. Wetend dat ze zo in het duiser had gelopen, viel hij tamelijk bot, zoals hij zijn kon, tegen haar uit: 'Hoe kom je erbij om dinsdagavond hier te komen? Wat heb je hier te zoeken? Je staat er toch buiten, zeg je?'

Hoe verbaasd was hij, toen ze hem antwoordde: 'Loof den Heere! Ik weet wat het is de liefde van God te voelen en ik ben er zeker van te delen in die liefde, want ik voel de dierbaarheid ervan in mijn hart.' Toen begreep Warburton dat de dag gekomen was, waarop hij twintig jaar had gewacht.

Hieruit is af te leiden dat haar ziel behouden werd toen zij aan de Trowleweide woonden, dus in de periode mei 1821 tot februari 1822. Volgens de notulen werd zij kort daarna, op 21 juli 1822, te Ladydown Mill door haar man gedoopt, tegelijk met haar schoonzoon John Earle en nog tweeëntwintig personen. Het moet voor Warburton een bijzondere ervaring geweest zijn, toen hij zijn vrouw die dag het water deed ingaan. Al haar kinderen stonden er omheen om de gewijde plechtigheid te zien en een grote vergadering hoorde Warburton die dag in juli preken. Misschien was het bij deze gelegenheid dat haar beide dochters Sarah en Elizabeth het verlangen voelden hun moeders voetstappen te volgen, want in het volgende jaar, op 13 juli 1823, werden zij tegelijk met zestien anderen op dezelfde plaats gedoopt. John Warburton Junior, de jongste zoon, schrijft in april 1891 een brief" aan een vriend in New York in de Verenigde Staten, waarin hij onder meer meedeelt: 'De Zionkapel werd in 1816 gebouwd en vaag herinner ik mij hoe mijn vader bij Ladydown Mill doopte.' Hij was bijna zeven jaar oud, toen zijn moeder de doop ontving.

Nu heersten vrede en geluk bij Warburton in huis, want een geestelijke eenheid die zij voordien nooit gekend hadden, bond hen samen. Korte tijd later werd mevrouw Warburton evenwel bestreden, of alles wat ze van binnen ervaren had geen inbeelding geweest was. Ongeloof bedekte haar ziel met duisternis. In die toestand ging ze op Warburtons preken

kritiek oefenen. Zo was er een uitdrukking die hij op de preekstoel bezigde, die haar aanstoot gaf. 'Door de duivel voortgesleept' achtte zij een ongepaste zeggwijze. Ze had in het werk van Huntington en in de preken van Gadsby zo'n platte uitdrukking nooit gevonden of beluisterd.

Daarop nam zij het besluit een avond in de week een dienst in een andere kerk in Trowbridge te bezoeken. Waarschijnlijk is ze toen Macfarlane in de baptistenkapel van Back Street gaan horen. Toen Warburton vroeg, hoe het haar daar was bevallen, was het antwoord dat ze toch liever over 'van de duivel voortgesleept' hoorde preken dan daar te kerken. Later hield Warburton een preek over: 'Om de verwoesting der ellendigen, om het kermen der noodduftigen, zal Ik nu opstaan, zegt de HEERE. Ik zal in behoudenis zetten dien hij aanblaast.' (Ps. 12:5)

Die preek werd zozeer aan haar hart gezegend, dat ze nooit meer iets kwaads van de preken van haar man gezegd heeft. Nu besepte ze een weinig in haar eigen hart, dat satans verzoeken werkelijkheid zijn in het leven van elk kind van God, om hen te leren: 'Zonder Mij kunt gij niets doen' en 'Met Christus vermag ik alle dingen.'

Terwijl zijn vrouw onder bestrijding was, kreeg Warburton zelf intussen ook zijn portie. Toen hij in oktober 1820 van Brighton thuis kwam, was het met zijn *financiën ook weer eens een benarde toestand*. Van de oorzaken geeft hij de volgende opsomming: schoolrekeningen, huur, belastingen, kleren en levensmiddelen. Alles was in die tijd duur. Daarbij tekent hij aan, dat de kinderen, als zij aan tafel gingen, 'telden voor mannen en vrouwen'. Bij de jaarwisseling 1820/1821 was Elizabeth inderdaad 19, Leah 16, Rachel 14, Gideon 12, Manoah 9, Ruth 7 en John 5.

Nauwkeurige gegevens over Warburtons lichaamslengte zijn er niet, maar uit verschillende aanwijzingen kan men opmaken dat hij fors van gestalte was. Waarschijnlijk was hij minstens 1.80 meter lang. In dat geval is het aannemelijk dat ook zijn kinderen een flink postuur gehad zullen hebben. Verschillende portretten maken duidelijk, dat zijn zoon John later eveneens tot een behoorlijke lengte uitgegroeid is. J.C. Philpot, die schreef over Warburton seniors 'zwarte tred', 'welgedaan voorkomen' en 'gebiedende blik', mat zelf ruim 1.80 meter. Geen twijfel, of de Warburtons waren mensen met een gezonde eetlust, mensen die lang sterk en gezond bleven. Van de twaalf kinderen zouden er vier ouder dan tachtig worden en drie ouder dan zeventig. Slechts twee stierven als kind. Een kleindochter, het jongste kind van John junior, overleed in februari 1961 op de leeftijd van 101 jaar. Vanaf de geboorte van haar grootvader in 1776 tot haar eigen overlijden in 1961 omspannt een tijdvak van maar liefst 185 jaar in drie generaties!

Eind 1820 zocht Warburton naar een mogelijkheid om uit zijn financiële problemen te raken, toen er een oplossing in zicht kwam. Er stond een huis te huur in een landelijke omgeving ten noorden van Trowbridge, bekend onder de naam 'Trowle Common' (Trowleweide). Het was een tamelijk groot huis met een rieten dak en een groot erf erbij, met een stuk gemeenschappelijk land in de buurt waarop één of twee koeien konden grazen, met een behoorlijke boomgaard en dito tuin. Het leek Warburton een ideale manier groenten verbouwen, zijn eigen koeien en varkens houden en vetmesten, terwijl hij met verkopen misschien iets kon verdienen. Bovendien zou hij z'n gezin een leefomgeving bieden die hen sterk en gezond zou maken, weg van de bedompte huisvesting van Brick Plat met z'n schamele sanitaire voorzieningen en slechte watertoevoer.

Hij ging het huis met toebehoren bekijken en had een ontmoeting met de eigenaar, Thomas Ruming, een erkend mouter. (Het huis met het rieten dak is nu gesloopt, maar de mouterij erachter bestaat nog steeds, nu als woning. De huidige eigenaar is een directe afstammeling en draagt dezelfde familienaam Ruming.) Genoemde ontmoeting moet in de lente van 1821 hebben plaats gevonden, want tegen mei kon Warburton Brick Plat

verlaten, weg van de fabrieken van Trowbridge en de vuile rook, om het te verwisselen met het hoger gelegen, open landschap van de Trowleweide met zijn fraaie vergezichten op het zuiden, wel 15 kilometer ver naar Salisbury Plain en op het noorden over Bradford-on-Avon tegen de heuvels van Bath. Wie de streek goed kent, begrijpt meteen de aantrekkingskracht die ervan uitging op iemand als Warburton, die een landelijke sfeer gewend was, zowel in Stand als toen hij in Narrow Lane in Besses-o'-th'-Barn woonde.

Boeiend is het te weten dat honderd jaar eerder aan de Trowleweide een baptist had gewoond, namelijk Thomas Cator met zijn gezin. Zijn dochter Anne was getrouwd met William Steele, baptistenpredikant te Broughton in Hampshire. Hierdoor was zij de stiefmoeder geworden van Anne Steele, de schrijfster van geestelijke liederen. Anne Steele ging in 1729 als meisje van twaalf naar Trowbridge op school en is stellig vaak te gast geweest bij haar stiefgrootouders aan de Trowleweide. De oude Thomas Cator overleed in 1733 op 82-jarige leeftijd. Later, van 1771 tot 1778, maakte zij Nathaniel Rawlings mee als predikant te Broughton. Deze was ook aan de kapel van Back Street verbonden geweest. Eenenviertig leden daarvan maakten nu de kern van Warburtons gemeente uit.. Het is zeer waarschijnlijk dat Warburton op de hoogte was van de relatie tussen Anne Steele en de Trowleweide.

Warburtons vrienden en zijn vrouw waarschuwden hem dat het dwaasheid was daarheen te verhuizen. Zijn vrouw zei hem: 'Ik ben ervan overtuigd dat alles wat je buiten het preken wilt gaan doen, geen voorspoed zal hebben, want ik geloof dat je van het Evangelie leven moet.' Hier blijkt de genade die in haar hart verheerlijkt was, want nu vermaande ze hem oprecht, terwijl ze tot 1820 gedacht zou hebben dat hij maar overgodsdienstig was.

Maar niet minder blijkt nu, wat een eigenzinnige en koppige natuur hij had. Tegen alle welgemeende raad in, zette hij door. Het bleek nadien wel, zo zegt hij zelf, moest hij het eerst geprobeerd hebben. In dit verband is het aardig te weten dat A. B. Taylor, die in 1848 William Gadsby als predikant van kapel Back Lane, Manchester opvolgde, later een boerderijtje met de naam 'Moss Cottage' in Middleton kocht, waar hij een paar koeien hield.'

A.B. Taylor bleef de rest van zijn leven de pastoor van de **Rochdale Road-kapel** in Manchester. Zoals 'Gadsby of Manchester' een begrip was onder de Strict Baptists, zo was 'Taylor ook.

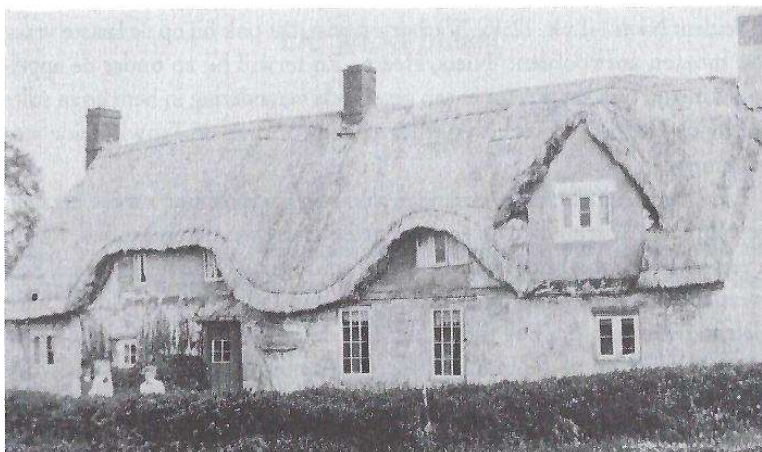
Wat Warburton betreft, uit alles bleek dat hij er fout aan gedaan had daarheen te gaan. Alles wat hij aanpakte, eindigde in een fiasco. Met £20, die hij geleend had, ging hij naar de markt en kocht er vijftien varkens. Toen hij ze had gemest en ze wilde verkopen, waren de prijzen zo laag dat hij er niets aan overhield. Dus hield hij ze zelf en mestte ze verder met . Toen hij de beesten tenslotte van de hand deed, kreeg hij nauwelijks een derde van wat hij gehoopt had ervoor te beuren. Na ongeveer zes maanden maakte hij de balans op en stelde vast dat hij veertig pond meer schuld had dan toen hij nog op Brick Plat woonde. Toen hij tenslotte de balans opmaakte, was het, zo schrijft hij, 'of ik daar zelf in het veld zou moeten omwroeten'.

Met de varkens was het een hopeloze onderneming, de aardappelen verrotten in de grond, met de appels in de boomgaard werd het ook niets. Hoe hij die maanden door zijn preken heenkwam, kon hij niet zeggen. Zijn hart was vol wrok tegen God en mensen, alles liep verkeerd thuis, de varkens braken dikwijls uit het hok en liepen de tuin voor het huis in, waar ze de aardappelen en de overgebleven kool uit de grond wroetten. Op een zaterdagavond braken zij meerdere keren uit en renden de tuin in, juist terwijl hij in de Bijbel aan het lezen was om een tekst voor de komende rustdag te vinden. 'O', dacht ik, 'de duivel moet in de zwijnen gevaren zijn en ik denk dat hij er ook niet ver vandaan was toen ik bij ze kwam (...)' Hoe ik de volgende dag heb kunnen preken, weet ik niet.'

Midden in al die ellende ging de Heere hem onderwijzen. Deze woorden werden aan zijn hart toegepast: 'Weet gij niet dat degenen die de heilige dingen bedienen, van het heilige eten en die steeds bij het altaar zijn, met het altaar delen? Alzo heeft ook de Heere geordineerd dengenen die het Evangelie verkondigen, dat zij van het Evangelie leven.' (1 Kor. 9:13-14) Een ander woord waaruit hij onderwijs kreeg, was: 'Niemand die in de krijg dient, wordt ingewikkeld in de handelingen des leeftochts, opdat hij dien moge behagen die hem tot de krijg aangenomen heeft.' (2 Tim.,2:4) Deze vragen kwamen vanuit de Schrift tot hem: 'Wie dient ooit in de krijg op eigen bezoldiging?' (1 Kor. 9:7) En: 'Zorgt God ook voor de ossen?' (1 Kor. 9:9) En: 'Als Ik u uitzond zonder buidel en male en schoenen, heeft u ook iets ontbroken? En zij zeiden: Niets.' (Luk. 22:35) Warburton wist, dat ook hij op de laatste vraag zou moeten antwoorden: 'Niets, Heere.' En terwijl hij zo onder de appelboom in zijn tuin zat, kwam er een gezegende verandering in hem en in stilte bad hij de Heere of Hij een weg wilde openen om van de Trowleweide weg te komen. Eind januari 1822, twee maanden vóór hij de huishuur moest betalen, terwijl hij al £22 schuldig was voor de reeds verstreken tien maanden, kwam er een man uit Trowbridge naar hem toe met de vraag of hij het hele spul kon overnemen. Hier stemde Warburton gaarne in toe. De man wilde er liefst meteen intrekken om nog tijdens de lente de akker in te kunnen zaaien en vroeg Warburton of die binnen twee weken met zijn gezin het huis wilde ontruimen. Warburton ging naar Trowbridge en vond in Yerbury Street een leegstaand huis." Thomas Yarvis, lakenhandelaar te Bratton, was de eigenaar. Hij schrijft: 'Een week later verhuisden wij en betrokken onze woning.' Het huis was omstreeks 1793 gebouwd, dus nog tamelijk nieuw.

Toen kwam de rekening en moest de schuld worden betaald. Het scheen hem onmogelijk daaraan te voldoen. Enkele leden van de kerk hielden echter een inzameling voor hem, waarvan de opbrengst £20 was. Toen kwam op een morgen een brief waarvan de portokosten 1s 11d bedroegen, afkomstig van William Gadsby van Manchester. Er zat een briefje van £10 in. Op dat moment had Warburton juist een schuld van £10 uitstaan, waarvan de aflossing niet langer wachten kon. Hij moest, zo schrijft hij, zijn slaapkamer opzoeken, waar hij op zijn knieën viel en de Heere dankte. In werkelijkheid had Gadsby hem zelfs £20 gegeven, maar de andere £10 had hij aangewend om Warburtons oude

schulden in Manchester en Rochdale te voldoen. Tén ding is voor mij aan de Trowleweide komen vast te staan', zo schrijft Warburton, 'en dat is, dat God mij bestemd had om van het Evangelie te leven.' En hij besluit deze geschiedenis met op te merken: 'De nood is mij opgelegd een bevindelijke godsdienst voor te staan.'

Het huis te Trowle Common, Trowbridge

De Yerbury Street, Trowbridge

HOOFDSTUK 10

De wind blaast

'De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet vanwaar hij komt en waar hij heengaat. Alzo is een iegelijk die uit de Geest geboren is.' (Joh. 3:8)

Over de betekenis van deze woorden van Christus bestond bij Warburton niet de minste onduidelijkheid. Ten diepste was heel zijn bediening erop gericht dat deze woorden werkelijkheid zouden mogen worden. Vanaf de aanvang van zijn bediening in Trowbridge, de eerste zondag van april 1815, was zijn prediking bijzonder gezegend. De wind des Geestes had geblazen waarheen Hij wilde en er was geestelijke vrucht openbaar gekomen. In augustus en november 1815 had hij zestien personen gedoopt en dertien waren er van elders ingekomen. In 1816 waren er vier van elders ingekomen en in 1817 had hij er acht gedoopt en vijf anderen waren van elders ingekomen. De doopsbedieningen van augustus en november 1815 en van april 1817 waren waarschijnlijk voltrokken in het kanaal bij Hilperton Marsh. Deze plaats werd gebruikt door William Dymott en de leden van zijn baptistengemeente in Hilperton. Het was mr. Bird's Coal Wharf (de kolenkade van de heer Bird), waar de kolenschuiten uit de mijnen van Radstock werden gelost en de kolen met paard en wagen naar de lakenfabrieken in Trowbridge werd vervoerd om als brandstof te dienen voor de stoommachines. In 1820 had Trowbridge tenminste een dozijn door stoom aangedreven fabrieken, naast andere werkplaatsen waar kleinere stoommachines in gebruik waren.

Op 2 oktober 1818 schreef Warburton aan de vrienden van kapel Conway Street in Londen om hen te bedanken voor de bij hen ondervonden gastvrijheid, toen hij in mei en juni van dat jaar bij hen verkeerde had. Hij kon in die brief" getuigen: 'De Heere was kennelijk met ons in Trowbridge. Na mijn thuiskomst is de kerk met negen zielen gegroeid. Voor zes van hen maakte de Heere gebruik van mij, arm en onwaardig instrument, om hen tot de zalige vrijheid te brengen.'

Het notulenboek van Zion vermeldt bij de door John Warburton bediende **doop** van deze negen mensen op 4 oktober, dat de plechtigheid voor de eerste maal bij **Ladydown Mill** plaats vond.

Ladydown Mill was een fabriek waar laken gevold werd. Hij stond aan het eest stroomafwaartse gedeelte van de rivier de Biss, even voor die uitmondt de Avon, niet ver van de Zionkapel, te bereiken vanaf Down Gate, aan de Canal Road, ten noorden van Trowbridge. Eigenaar was de familie Elton te Bristol, die het had verhuurd aan Edward Franklin. Toen deze in 1817 was gestorven, ging de huur waarschijnlijk op William Franklin over. In 1828 werd de fabriek verkocht en was William Stancomb de nieuwe eigenaar." Franklin is een naam die we onder de gemeenteleden van Zion tegenkomen die men ook vindt in het begraafregister van Zion. Mogelijk behoorden William Franklin of diens verwanten tot de bezoekers van de Zionkapel. Warburton kreeg van 1818 tot 1823 eenmaal per jaar verlof het fabrieksterrein gebruiken. Daarna trok men de toestemming in, wat mogelijk verband Ad met het feit dat de fabriek verkocht zou worden. Hij stond in 1817 te op, maar is niet verkocht.

Hier, naast de oude, uit 1726 daterende fabriek, met aan weerszijden van Biss het geleidelijk oplopende weidelandschap, hier was de plaats waar John Warburton met zijn gemeente bijeenkwam en waar hij hen in het openbaar de doop der gelovigen leidde als de ordinantie door Christus ingezet en Jr Hem geheiligd, toen Hij Zelf door Johannes de Doper in de Jordaan loopt werd. Wat was het een getrouw voorbeeld van de leer van

Christus. Een zichtbaar getuigenis voor de hele gemeenschap waarvan zij deel maakten, dat zij nu navolgers van Jezus Christus waren, bereid om hun kruis op te nemen en Hem na te volgen. Een paar honderd meter noordelijker, tussen kaden en door een aquaduct over de Biss, het Kenneth-Avon kanaal, waarover een voortdurende stroom trekschuiten voer. In een brief van november 1822 zegt John Warburton: 'Het gaat voorspoedig bij ons in Trowbridge. Ik geloof dat de Heere met ons is en Zijn Woord overvloedig zegent. Het stroomt hier vol met volk, het loopt naar de duizend.'

Als dit inderdaad het aantal mensen weergeeft dat regelmatig de bijeenkomsten bezocht, dan is de toeloop bij de doopplechtigheden waarschijnlijk dubbel zo groot geweest, omdat er dan ook veel mensen uit de stad kwamen kijken. De gemeente van Zion had een koor en een voorzanger. Tijdens de male diensten leidde de voorzanger de samenzang. Het was wellicht niet gebruikelijk dat de bijeenkomsten buiten aan het water eveneens het karakter hadden van een normale dienst, met Schriftlezing en gebed, terwijl Warburton een preek hield van een uur en de gemeente verscheidene gezangen zong. *The Trowbridge Advertiser* van 10 april 1857 geeft een verslag van de begrafenis van John Warburton op Goede Vrijdag 9 april op de begraafplaats van Trowbridge. Het verslag vermeldt dat er naar schatting tweeduizend mensen bijeengekomen waren. Onder leiding van William Keats en het koor van Zion zongen zij de zes verzen van gezang 468 uit Gadsby's Selection (de gezangbundel die bij de Zionkapel in gebruik was), waarvan de beginregel luidt: 'De dood is geen vreesaanjagende vijand meer, omdat ik met Christus zal regeren.' Als dat toen de gewoonte was, dan was de gemeente van Zion ook in de doopdiensten gewoon aan bijeenkomsten in de open lucht, met samenzang, gebed en prediking. Zulke diensten waren in de achttiende eeuw geen uitzondering. Denk aan George Whitefield, die meer dan dertig jaar lang regelmatig in de open lucht preekte. Zelf had Warburton zulke plechtige samenkomsten in het noorden meegemaakt, waar iemand als William Gadsby vaak in de open lucht preekte.

Het notulenboek maakt gedurende verscheidene jaren melding van deze jaarlijks terugkerende gebeurtenis. De eerste maal dat een dergelijke plechtigheid te Ladydown Mill plaats vond, was op 4 oktober 1818. Negen personen ontvingen toen de doop. In 1819 werd de doop er niet bediend. Maar op 25 juni 1820 doopte John Warburton drieëntwintig personen. Een van hen was Richard Knee, die in 1825 tot diaken werd verkozen en in 1864 overleed. Op 23 september 1821 werden te Ladydown negen mensen gedoopt door John Dymott, pastor van de kapel te Hilperton. Om onbekende redenen was John Warburton niet in staat zelf de dienst te leiden. In het jaar daarop, op 21 juli 1822, doopte Warburton vierentwintig nieuwe leden van zijn kerk, onder wie zijn vrouw Lydia en zijn schoonzoon John Earle, de echtgenoot van Sarah. Op 13 juli 1823 was het voor de laatste maal, dat de gemeente van Zion van de molenvijver te Ladydown gebruik maakte. Bij die gelegenheid bediende Warburton de doop aan achttien zielen. Onder hen bevonden zich twee van zijn dochters, met name Sarah Earle en Elizabeth Warburton. De laatste trad later in het huwelijk met John Hayward, die directeur zou worden van Salter's lakenfabriek.

Er is van deze opmerkelijke samenkomsten, voor zover bekend, geen eigentijds verslag bewaard gebleven. Voor geen enkele krant waren ze kennelijk belangrijk genoeg om er commentaar op te leveren. In het in 1913 gepubliceerde *Historical Account of Zion Chapel*, ter gelegenheid van de herdenking van het honderdjarig bestaan van deze kerk, leest men (pag.20): 'Voor sommigen onder ons, die nu lid zijn van de kerk, was de tijd van 'Old John de tijd van zijn jeugd. Ze herinneren zich de oude man, zijn manier van preken; plechtig, helder, scherp. Bij elke dienst in de kapel was het zo vol met kerkgangers, dat alle plaatsen bezet waren. In de avonddienst moesten stoelen worden geplaatst in de paden. Ook weten zij nog hoe meeslepend en welluidend hij sprak. Zo duidelijk en krachtig was zijn stem, dat men elk woord die hij uitsprak, gemakkelijk genoeg kon horen.'

Bij deze woorden is het, alsof wij de heldere, krachtige stem van Warburton over het wateroppervlak bij Ladydown Mill horen weerklinken om de rondom aanwezige mensenmassa het Evangelie van Christus te verkondigen. Hij was toen tussen de tweeënveertig en zevenenveertig jaar oud, met een sterk lichaam en een lengte van meer dan 1.80 meter. Hij was een bewogen Evangelieprediker, ja een buitengewone evangelist, want hij wist door zijn bediening niet alleen de harten van zijn eigen mensen te treffen, maar ook van hen die nooit in de kapel kwamen. Hoevelen moeten er geraakt zijn door zijn eenvoudige, warme prediking van het Evangelie. Dit was dan ook een doorleefde werkelijkheid voor z'n eigen ziel. Hij sprak met een gezag als van Christus, zijn Meester zelf. Daarna kon men zonder moeite de kapel binnen sluipen, om onopgemerkt, opgelost in de menigte, van de waarheid die hij predikte, meer te weten te komen.

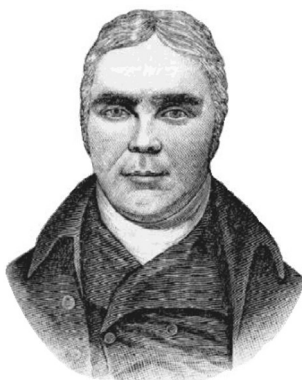
Mogelijk dat een of twee van de vromen merkten, dat er een vreemde in de kapel zat, want de stad was niet groot en bovendien een zeer hechte gemeenschap. (In 1811 telde de bevolking ongeveer 5800 zielen, wat in 1821 tot 9500 was opgelopen.) In de jaren 1815 tot 1825, het door God gezegende decennium van de openluchtprediking, werd het woord vervuld: 'Ik heb veel volks in deze stad', de belofte waarmee Warburton die nacht in maart 1815 voor Trowbridge was ingewonnen. Tot de gemeente van Warburton behoorde een aanzienlijk aantal ingezetenen van Trowbridge. Hij moet zelf een welbekende figuur in de stad zijn geweest.

In de tijd dat de gemeente van Warburton groeide, nam **de stad** eveneens in omvang toe. K. Rogers geeft in *The Book of Trowbridge* (1984) een gedetailleerde beschrijving van de uitbreiding van de stad. Daaruit is op te maken, dat Warburton en zijn gemeente, als zij zich in de jaren 1818 tot 1823 naar Ladydown Mill begaven, nieuw aangelegde straten en woonwijken moesten passeren. Tegenover de Zionkapel was in 1814 een nieuwe, brede straat aangelegd, die Timbrell Street genoemd werd en die aan de toenmalige eisen van hygiëne voldeed. Deze straat leidde noordwaarts (in plaats van Frog Lane) de stad uit en liep via Islington, Down Gate en Canal Road naar Ladydown Mill en Staverton. Aan weerszijden ervan werd een uitgebreid bouwproject gerealiseerd, waaronder Cross Street, Thomas Street, Charlotte Buildings van vlak na de napoleontische oorlogen. Veel leden van Warburtons gemeente, evenals sommigen van zijn eigen familie zouden daar een woning vinden. In 1821 werden Castle Street, Court Street en Mortimer Street aangelegd.

Eind achttiende eeuw waren er verschillende grote gebouwen in de stad verzeen. Te noemen zijn Bellefield House (1794) aan de hoofdweg richting Devizes, en Rodney House (1789) in Roundstone Street, uit prachtige Bath-natuursteen opgetrokken huizen, gebouwd in zgn. 'Georgische stijl'. In 1794 was ook de kazerne voor de cavalerie gebouwd, aan die kant van de stad die zich richting Frome uitstrekt. Na afloop van de napoleontische oorlogen werd het gebouw verkocht, maar in 1839, in de tijd van de Chartisten-opstand, werd het opnieuw door het leger in gebruik genomen. In 1819 verzeen er twee grote gebouwen aan Hilperton Road, namelijk Sunnyside en het tegenwoordige Hilbury Court Hotel. Vlakbij de Zionkapel bouwde men omstreeks 1815 een rijtje fraaie Georgische huizen, waaraan men de naam 'Waterloo Terrace' gaf. In een van deze huizen zou Warburton later tien jaar wonen. Zo breidde de stad zich steeds uit. Tegen de tijd van de nationale volkstelling van 1831 had het inwonertal bijna de elfduizend bereikt. Meer van zulke Georgische huizenrijen, die er met hun mooie gevels in Bath-natuursteen zo schitterend uitzagen, eenvoudig en smaakvol van stijl, kwamen aan Hilperton Road en in Stallard Street, tegenover de Holy Trinity Church (kerk van de heilige Drieëenheid). Tussen 1817 en 1822 zijn er volgens de berichten vijfhonderd huizen in Trowbridge gebouwd. Ook al heerste er veel armoede en werkloosheid onder de arbeidersbevolking, de fabrieken breidden zich uit en draaiden dag en nacht om de vraag naar laken bij te houden.

Warburtons bediening sloeg aan te midden van de industriële bedrijvigheid van Trowbridge. Intussen bereisde hij ook de omliggende steden en dorpen om er het Evangelie te verkondigen en nieuwe kerken te openen. Het kwam wel voor, dat men aanvankelijk in arbeidershuizen of in verbouwde woningen bij elkaar kwam. Later, als de middelen het toelieten, bouwde men dan een eigen kapel. In 1817, nog geen twee jaar na zijn komst in Trowbridge, preekte Warburton op nieuwjaarsdag in Calne ter gelegenheid van de stichting van een nieuwe gemeente, die men de naam 'Zionkapel' gaf. Die gemeente vergaderde eerder in een huis in Castle Street, dat precies vóór de huidige Zionkapel stond. Zestien leden van de Old Baptist Church (de tegenwoordige Castle Street Chapel) hadden zich afgescheiden en zelf een gemeente gevormd. De redenen voor hun afscheiding zijn niet helemaal duidelijk. Een van de redenen was dat zij het niet vinden konden onder de bediening van hun voorganeer Joseph Stennett. Het feit dat zij een beroep deden op Warburton deden om 's morgens en 's avonds het Woord te bedienen (Ds. Milford deed de middagdienst), geeft al aan welke ligging ze hadden.

Andrew Fuller
1754 – 1815

De '**Modern Question**', zoals men de leer van **Andrew Fuller** noemde, was het gesprek van de dag. Warburton stelde zich in zijn prediking krachtig op tegen die leer en verwierp het aanbod van genade, zowel als geloof en bekering in plichten bestaande. De regel waarnaar de gelovigen moesten leven, was volgens hem niet de Wet, maar het Evangelie. Op dit punt scheidden de wegen tussen enerzijds de kapel van Somerset Street in Bath en anderzijds York Street. Het verschil tussen de gemeente van Zion en die van Back Street, beide in Trowbridge, kwam op hetzelfde neer. De kapel van Studley nabij Calne was in 1814 door Martha Wiltshire en haar vrienden gebouwd. Zij schreef dat John Warburton in 1813 voor de eerste maal in Studley preekte. Warburton en Gadsby hadden in 1814 en 1815 in Devizes gepreekt. Zion in Calne is duidelijk uit dezelfde leerstellige bezwaren voortgekomen als Zion in Trowbridge. Beide stonden afwijzend tegenover Fullers dwalingen.

De aanwezigheid van Warburton bij de opening demonstreert dit duidelijk genoeg. In 1818 beriep deze kerk N. Milford als haar predikant. ds. Handsforth van Devizes deed de bevestigingspreek. Handsforth was predikant van de Old Baptist Church in Devizes van 1813 tot 1819. Hij preekte in 1818 voor Warburton in Trowbridge. Hieruit volgt duidelijk, dat de Old Baptists in Devizes, Zion in Calne en Zion in Trowbridge, één in de leer waren.

Veel later, in 1837, bouwden kerk en gemeente van Zion in Calne een eigen kapel, de huidige Zionkapel. Voor de openingsplechtigheid nodigden zij naast John Warburton ook J.C. Philpot uit. Geen twijfel dus, welke leer men daar aanhing. Omdat Warburton verhinderd was te komen, nam William Cowper van de Dicker in Sussex voor hem waar. In 1835 ging het tijdschrift *The Gospel Standard* (De Evangeliebanier) van start. Initiatiefnemer was William Gadsby.

Kerken die de leerstellingen van Fuller afwezen, sloten zich aaneen en kregen bekendheid als *Gospel Standard Baptists*. Aan de wieg van deze baptistengemeente stonden William Gadsby, John Warburton en John Kershaw. De ontstaansgeschiedenis van Calne is daarvan een goed voorbeeld. J.C. Philpot, de eminente redacteur van *The Gospel Standard*, en John Warburton preekten beiden ieder jaar in mei in Calne, op de jaarlijkse ontmoetingsdag aldaar. Pas in 1856 werd dit voor John Warburton te zwaar en moest hij dit vanwege zijn leeftijd en zwakke gezondheid opgeven.

In 1821 kreeg Warburton te maken met een gelijksoortige situatie als in **Calne**. Nu in Melksham. Net zoals het in Rochdale (Town Meadows) was gegaan, waar enkele personen naar William Gadsby waren gaan luisteren, zo gingen in Melksham negen mensen Warburton horen. Volgens het notulenboek van de Baptist Church van Melksham 'lieten zij hun plaats in eigen gemeente leeg en bezochten zij een samenkomst waar de heer Warburton voorging'.⁵¹ Melksham beschouwde dit als een steunen van 'Antinomianen' en ontnam hun op 27 mei 1821 het lidmaatschap van de kerk. Die geschrapt waren verzochten John Curnick de benedenverdieping te mogen gebruiken van diens voormalige bakkerij. Deze bood plaats aan honderd mensen. Hier kwamen zij samen en vroegen John Warburton over te komen van Trowbridge om voor hen te preken. Hierin stemde hij toe en al gauw raakte het lokaal vol.

Ook ten aanzien van de oorsprong van deze gemeente bestaat er geen onduidelijkheid over wat er precies gebeurd was. Het was de dwaling van Fuller, die onder de predikanten Thomas Ward (1797-1818) en John Shoveller (1818-1823) in de bestaande gemeente van de Particular Baptist Church in Melksham voor verdeeldheid had gezorgd. Thomas Ward had aan het door John Ryland geleide Bristol Baptist College gestudeerd en was bevriend met Andrew Fuller. De groep die de dwaling van Andrew Fuller afwees, had een nieuwe kerk gesticht. In 1835 bouwden zij zelf een kapel in Union Street. John Warburton leidde, op hun verzoek, de openingsplechtigheid. Een van de eersten die zich afscheidde en tevens een van de grondleggers van de nieuwe kerk, was John Taylor. Zijn kleinzoon, Harry Taylor, sloot zich in 1886 bij de kerk aan. Hij werd in 1894 tot diaken gekozen. Tot aan zijn dood in 1944 bleef hij dit ambt bedienen. Dit is de achtergrond van het ontstaan van de gemeente te Melksham. Sinds 1835 noemt de gemeente zich een *Gospel Standard Baptist Church*.

In hetzelfde jaar 1821 kwam Warburton ook in het verder weg liggende **Wantage** in Berkshire. De Particular Baptist Church daar was tijdens de bediening van John West verdeeld geraakt. Een groep mensen had zich afgescheiden en hield samenkomsten in een huis te Grove, even buiten Wantage. Een van de predikanten die er werden genodigd om voor te gaan was Edmund Robins van York Street in Bath. Later bouwden zij voor £250 een kapel. John Warburton en Weldon van Marlborough, een voormalig sergeant-majoor tijdens de napoleontische oorlogen (hij preekte in 1826 voor Warburton in Zion) verrichtten de opening. Ook hier is de aanwezigheid van John Warburton, de man die door de Fuller Baptisten gehaat en verguisd werd, te verklaren uit het standpunt dat de gemeente van Grove Chapel bij haar instituering innam.

Hetzelfde geldt voor Edmunt Robins, de latere predikant van Conway Street Chapel, Londen. De lectuur van William Huntington en van William Gadsby was bij het volk van Wantage geliefd. Zij ontvingen Warburton hartelijk, als hij uit het verre Trowbridge tot hen overkwam om voor hen te preken.

In **Wiltshire** kwam de opbouw van een eensgezind kerkelijk leven tot stand. Hierbij speelde, dankzij de invloed van William Gadsby, de gemeente van York Street, Bath aanvankelijk een rol van betekenis. Door Warburton en John Dymott kreeg de beweging vaste voet in Trowbridge en Hilperton en omgeving. Een verdere uitbreiding richting Devizes vond plaats door toedoen van William Gadsby, terwijl Warburton er de hand in had dat de beweging ook Melksham, Studley, Calne en Grove bij Wantage, bereikte. Hier ligt de oorsprong van de Baptist Churches in het westen des lands. Na 1835 sloten zij zich aan bij de Gospel Standard, die in dat jaar werd opgericht. De leden van deze nieuw gevormde kerken hadden zich van de oude Particular Baptist Churches van de achttiende eeuw afgescheiden in reactie op de dwaalleer van Andrew Fuller, die steeds verder was doorgedrongen. De kerken die zij verlieten, raakten hun calvinistische inslag veelal helemaal kwijt en ook van de gesloten Avondmaalsbediening bleef niets over. In de negentiende eeuw ging het geloof in de particuliere verzoening bij hen verloren. Zij vormden tenslotte de groepering van kerken die bekend staat onder de naam General Baptists.

Omgeving Hilperton

Van bijzonder belang is de afscheiding van **de kerk van Hilperton**, niet ver van Trowbridge. Deze kerk is te beschouwen als een 'natuurlijke afscheiding' van kapel Back Street in Trowbridge, toen Nathaniel Rawlings daar in 1806 predikant was. Het was Rawlings' gewoonte begaafde leden van zijn kerk in Back Street naar de 'heggen en steggen' van Hilperton te sturen om daar het Evangelie te prediken.' De eerste die bekeerd werd, was William Lindsey, die door Rawlings in 1797 gedoopt werd en zich bij Back Street aansloot. Nadat hij negen personen uit Hilperton had gedoopt, besloot Rawlings in 1806 daar een baptistengemeente te stichten en er een kapel te bouwen. Op 9 februari van dat jaar werd er een kerk in Hilperton gesticht. Deze kerk kwam tot bloei. Op zondag 2 augustus 1807 doopte Dymott zeven nieuwe leden in het kanaal (ook de New River genoemd) te Hilperton Marsh. In 1808 ontving John Dymott een beroep en hij werd op 7 november 1810 als predikant bevestigd. Het doopboek vermeldt dat er in juni 1808 acht personen werden gedoopt, in juni 1811 vijf, in juli 1813 elf en in augustus 1814 vijf.

Op 20 augustus 1815 doopte John Warburton veertien leden van de kerk van Hilperton voor John Dymott, zo goed als zeker in het kanaal bij Hilperton Marsh. Een week eerder, op 13 augustus, had hij twaalf mensen van zijn eigen kapel gedoopt. Op 13 juli 1817 doopte John Dymott er vijf, die bij hem lid werden, en John Warburton sprak bij die gelegenheid aan het water. In september 1818 doopte John Dymott nog vier leden. Op 28 juli 1822 werden door John Dymott negen personen gedoopt, terwijl John Warburton aan het water de preek hield. Dit was precies een week nadat John Warburton vierentwintig mensen van zijn eigen gemeente bij Ladydown Mill op 21 juli had gedoopt. Het is mogelijk dat Dymott (die reeds in 1821 voor John Warburton had gedoopt) daar de mensen van de eigen kapel doopte. Op 14 september 1823 bediende John Dymott aan zeven leden de doop, terwijl William Eacott, die voorheen diaken bij Warburton was en in 1818 met preken was begonnen, aan het water de preek hield. De maandagavond hierna preekte William Gadsby in Hilperton. Blijkens de opgaven van de Zionkerk preekte William Gadsby in september eveneens in Zion, Trowbridge. Eerder was hij daar in september 1821 en op 21 februari 1822 al voorgegaan.

Een van de eerste leden van de kerk van Hilperton was Henry Rawlings. Hij was waarschijnlijk verwant aan de overleden predikant van Back Street. Het interessante hierbij is niet alleen dat Hilperton een zelfde geestelijke bloei doormaakte als Zion in Trowbridge, maar vooral dat de kerken van Zion en Hilperton feitelijk één waren. Als we in aanmerking nemen, dat Hilperton als een 'natuurlijke aftakking' geldt van Back Street onder Nathaniel Rawlings, dan is het duidelijk dat het volk van Hilperton de dwalingen van Andrew Fuller en Richard Davis niet had ingedronken. Het toont ook, dat de bediening van Nathaniel Rawlings niet door de dwalingen van Andrew Fuller en Richard Davis was besmet. Tussen Hilperton, het 'stekje' van Back Street gedurende dat Rawlings er predikant was, en de Zionkapel van Warburton ontstond in later jaren een hechte gemeenschap.

In meerdere nog bestaande brieven van Warburton komt naar voren, dat zijn bediening niet alleen in Zion, Trowbridge vruchten afwierp. In Hilperton werkte hij nauw samen met John Dymott. Hij stond in contact met de gemeenten van Melksham, Calne, Studley en Grove. Deze brieven geven ook een indruk van zijn activiteiten in de wijdere omtrek.

Een brief van 12 mei 1819 eindigt als volgt: 'Komende week vertrek ik uit Trowbridge naar Manchester en misschien ben ik pas over twee of drie maanden thuis.' Een andere brief uit 1819, gedateerd 20 augustus, is een antwoord op een schrijven van kapel Conway Street in Londen. Warburton geeft te kennen 'dat hij niet eerder kon antwoorden, omdat hij van huis geweest was.

Hij vervolgt: 'Toen ik in Conway Street was'. Dit moet betekenen dat hij daar in 1819 gepreekt heeft, mogelijk toen hij op reis was van of naar Manchester. In die stad vervulde hij dan een beurt voor William Gadsby. Ook een brief van 29 april 1820 vermeldt zijn vertrek uit Londen en wettigt de veronderstelling dat hij eerder dat jaar een bezoek aan Conway Street had gebracht. Gedurende de afwezigheid van Warburton in 1819 en 1820 preekte William Eacott waarschijnlijk in Zion.

In de tweede zin van een brief van 4 mei 1821 schrijft hij: 'Sinds ik van Plymouth Dock thuis gekomen ben, ben ik druk bezet met het blazen van de bazuin in de verschillende dorpen in de omtrek. Door 's Heeren goedheid maakt het gezin het goed. Ik heb een tijdje gesukkeld, maar nu gaat het beter.'

In april was hij in Plymouth geweest, een lange reis met de postkoets. David Denham, predikant en dichter van gezangen, diende van 1816 tot 1824 de gemeente van de Rehobothkapel in Plymouth.'

Voordien was hij in 1815 verbonden geweest aan de kapel van York Street, Bath. Hij was een jongeman van vierentwintig jaar, toen Warburton hem de eerste maal in York Street,

Bath ontmoette. Zes jaar later had hij Warburton gevraagd om in Plymouth te komen preken.

Arthur Triggs

Hier kwam Warburton in het gebied waar ook iemand als Arthur Triggs werkte. Deze preekte in september 1821 voor het eerst voor Denham in Rehoboth. Hij werd predikant van Denhams gemeente, toen die in 1828 verhuisde naar Trinity Chapel (de Drieëenhedskapel) in York Street, Plymouth. In juli en augustus 1837 zouden Warburton en Triggs in nauw contact met elkaar komen, nadat Warburtons jongste zoon, John, aan de zwier was gegaan en zich in Exeter bij het leger had aangemeld."

In 1821, zo blijkt, heeft Warburton de postkoets naar Salisbury genomen. Hier stapte hij op de lijndienst Londen-Devonport, die 'The Quicksilver' werd genoemd. Deze kwam van Londen, via Basingstoke en Stockbridge, en ging verder over Blandford Forum, Dorchester, Bridport, Axminster en Honiton naar Exeter en Plymouth/Devonport. De afstand die hij vanaf Salisbury moest afleggen was ongeveer 225 kilometer en gerekend vanaf Trowbridge bedroeg de afstand 270 kilometer. De gemiddelde snelheid was ongeveer 16-20 kilometer per uur. Per kilometer kostte de reis 5 pennies. Het was dus een reis van ongeveer 17 uur en aan reiskosten was men voor een enkele reis ongeveer £4 5s kwijt, plus de fooi voor de koetsier. 'The Quicksilver' had een wacht aan boord, gewapend met donderbus, korte sabel en twee pistolen, ter beveiliging van de koninklijke post in de koets. Helaas had de wacht niet kunnen verhinderen dat een ontsnapte leeuw op 20 oktober 1816 alle paarden van 'The Quicksilver' doodde! Dit vond plaats toen de koets, op weg naar Stockbridge, zich te Winterslow even buiten Salisbury bevond.

Altijd was er de dreiging van struikrovers, terwijl ook sneeuw en overstromingen de postkoets overlast konden bezorgen. Wanneer de koets een dorp of stad naderde, moest de wacht op de hoorn blazen. Verder was het zijn taak ervoor te zorgen dat de koets op tijd reed. Daarom moest hij een klok in een leren hoes bij zich hebben. Bij een ongeluk, sneeuwval of overstromingen diende hij een van de paarden te nemen en met de post vooruit te rijden. Twee passagiers mochten naast de koetsier op de bok zitten en zes konden er op het dak plaats nemen. De koetsier droeg altijd een keurig uniform. De koetswagens waren van prachtige bekleding voorzien. Als Warburton deze reis, zoals we aannemen, in de lente van het jaar ondernam, moet het een bijzonder fraaie rit zijn geweest, door een schitterend landschap, waarbij hij meermalen in de verte een glimp opving van Het Kanaal.

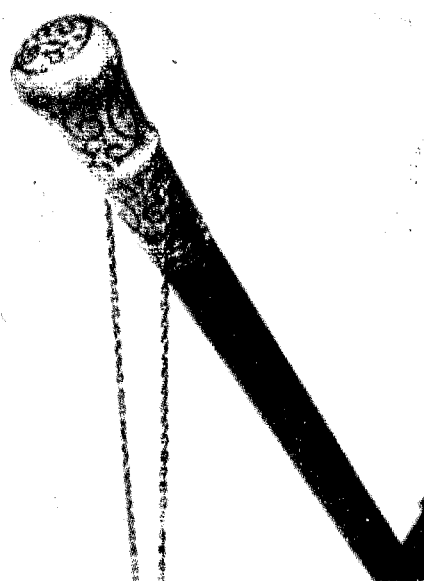
Dezelfde brief van 4 mei 1821 vermeldt verder, dat Warburton het Evangelie **in de dorpen van Wiltshire** verkondigde. Eveneens vernemen we hierin van een paar lange reizen. Op 23 september van dat jaar doopte John Dymott voor hem bij Ladydown Mill, wellicht omdat hij uitgeput was door het aanhoudend preken en reizen. Uit het jaar 1822 zijn twee brieven bewaard. In die van 4 juni schrijft hij: 'Ik kwam veilig thuis en trof mijn gezin en de vrienden allen wel aan.'

Op 5 november van dat jaar schrijft hij: 'Ik had gedacht naar Eastbourne en Brighton te komen en was daarom van plan de heer Grace te berichten, dat ik volgende week zondag daar zijn zou. Maar sinds ik uw brief ontving, heb ik ze een berichtje gestuurd om ze te laten weten dat ik mijn bezoek aan hen wilde uitstellen tot na de Kerst. Dat lijkt me beter, want de heer Gadsby is er nog onlangs geweest.'

John Grace, die in de negentiende eeuw een bekende predikant zou worden, was in de tijd van Warburtons correspondentie tweeëntwintig jaar. Met zijn vrouw en enkele vrienden had hij vóór 1822 in een verbouwde bakkerij in Eastbourne een kapel opgericht. In 1822 of 1823 had John Grace met eigen middelen op zijn land buiten de bakkerij een flinke kapel gebouwd, die aan honderd mensen plaats bood. Hij stond aan het eind van Seaside Road, helemaal in het noordoosten. Deze kapel was vanaf 1823 onafgebroken in gebruik tot mei 1857, toen de kapel van Cavendish Place werd geopend. In de kapel van John Grace hebben William Gadsby, John Warburton, Henry Fowler en John Vinall, voorganger van de Jirehkapel in Lewes en van Providence Chapel (de Voorzienigheidskapel) in Brighton, dikwijls het Woord bediend.' Als Warburton zijn toezegging in de brief van 5 november 1822 heeft waargemaakt, dan heeft hij in het begin van 1823 gepreekt in de Voorzienigheidskapel in Brighton en in de nieuwe kapel van John Grace.

In een brief, die vanuit Trowbridge geschreven is' en gedateerd 15 juni 1825, heet het: 'Door Gods goedheid ben ik veilig thuis gekomen, waar ik mijn gezin en al de vrienden in goede welstand aantrof.' Dan gaat het verder: 'Groet de heer V. van mij.' Hij noemt een aantal vrienden met name en vervolgt: 'De Heere zegene hen, want ik heb ervaren dat Hij met me was, toen ik bij u was in B. en ik heb hoop dat de Heere het Woord heeft willen zegenen. Hiermee is mijn ziel het meeste vertroost, als ik zie dat het Woord des Heeren z'n loop mag hebben en verheerlijkt wordt. Ik hoop, als ik het leven hebben mag, u komende lente nogmaals te bezoeken, zo de Heere wil.'

In deze brief wordt ds. Vinall van de Jirehkapel in Lewes en van de Voorzienigheidskapel in Brighton genoemd. Het is duidelijk dat Warburton in de lente van 1825 opnieuw in Brighton was. Mogelijk is hij ook bij John Grace in Eastbourne geweest. Hij hoopte er in de lente van 1826 weer heen te gaan, 'zo de Heere wil'.

Er is een lange brief bewaard, die vanuit Trowbridge op 7 december 1826 geschreven is." Daarin lezen we: 'Uw brief ontvangen en was werkelijk verblijd iets van u te horen. Ik meende waarlijk dat mijn reis naar Norfolk weinig of geen nut had gedaan. Daarom verblijdt het mij te horen dat de Heere het toch voor enige arme zielen daar heeft willen gebruiken. Ik ben ervan overtuigd de schat in aarden vaten te dragen en dat de uitnemendheid der kracht zij van God en niet uit ons. Ik kan zeker met genoeg op deze reis terugzien. Ik voelde me bij u alsof ik thuis was.'

Uit deze brief vernemen we van weer een andere grote reis in dezelfde tijd, nu naar Norfolk. Het is moeilijk met zekerheid uit te maken, waar hij precies is geweest. We weten wel dat er van Warburtons preken, die onder de naam *The Gospel of a Covenant God* (Het Evangelie van een Verbonds-God') in 1976 in herdruk zijn uitgegeven, twee op 22 augustus 1841 in Norwich zijn uitgesproken. Mogelijk heeft de brief van 1826 een eerder bezoek aan Norwich op het oog. Maar het belang van deze brief reikt verder. Er volgt: 'Sinds ik u heb gezien, heb ik voor hete vuren gestaan. Wij hebben in onze kerk hier een afscheiding gehad. Die zich van ons afscheidde, vonden een andere plaats van samenkomst en doen wat ze kunnen om ons het bestaan onmogelijk te maken.'

Daarop geeft hij op de volgende wijze lucht aan zijn gevoelens: 'Trekt de Heere; dan kan ik lopen. Houdt Hij staande, dan kan ik staande blijven. Stort Hij de genade in mijn hart uit om smeekbeden te doen, dan kan ik mijn gebeden uitstorten voor Zijn aangezicht. Geeft Hij geloof, dan kan ik geloven en op Hem rusten. Noemt Hij mij Zijn kind, dan kan ik Hem Vader noemen. Maakt Hij mij week, dan kan ik smelten aan Zijn voeten. Sterkt Hij mij door Zijn Geest naar de inwendige mens, dan kan ik roemen in de verdrukking. Drijft Hij de vijand voor mijn aangezicht op de vlucht, dan kan ik 'Victorie' roepen als de besten, al duurt dat over het algemeen zolang als ik de vijand in de rug kijk... O, wat een weldaad is het zulk een Verbonds-God te bezitten! Ik sta alleen. De geordende predikanten in het hele graafschap Wiltshire beschouwen mij zonder uitzondering als een onheilstichter, een kwade geest en achten het gevaarlijk met mij van doen te hebben. Na de afscheiding die bij ons voorviel, is het in de hele stad aan het gisten en sommigen die mij even lief waren als mijn eigen leven, hebben zich met alle macht tegen mij gekeerd. Ja vriend, soms gebeurt het dat ik op de dag des Heeren opsta en geen tekst heb. En dan driemaal voor te moeten gaan, terwijl het van binnen aardedonker is...!'

Deze brief handelt over de verdeeldheid binnen de gemeenschap van Zion, met als uiteindelijk resultaat dat een aantal **leden zich onttrok** en een eigen gemeente stichtte. Toen Warburton aan zijn Norfolkse vrienden schreef, nadat hij hen in 1826 bezocht had, waren de moeilijkheden in zijn kerk al uitgelopen op een breuk die niet meer te herstellen was. De notulen van de ledenvergaderingen van Zion in de periode september 1825 tot mei 1826 geven een verslag van de gebeurtenissen. Ook wordt een aantal oorzaken van de ontstane moeiten belicht. De notulen vermelden 24 mei 1826 als datum van de definitieve afscheiding.

In deel 2 van *Weldadigheden*, dat in 1839 voor het eerst gepubliceerd werd, memoreert Warburton de afscheiding en de oorzaken ervan vanuit zijn standpunt gezien. Vanaf zijn komst te Trowbridge in 1815 was er, zegt hij altijd een ontevreden minderheid onder zijn gemeenteleden geweest: 'Jarenlang deden wij niets dan lappen en pleisteren, maar de scheur werd alleen maar groter. Al direct toen ik in Trowbridge kwam, merkte ik, dat sommigen over bepaalde punten anders dachten. Toch zeiden ze mij als dienaar van God te ontvangen en dankten zelfs God in het openbaar" dat Hij mij naar Trowbridge gezonden had, hoewel ik geloof dat zij God met nog meer vrijmoedigheid gedankt zouden hebben,

als het Zijn wil geweest was mij uit Trowbridge te laten vertrekken, want het Woord van God zegt duidelijk: 'Aan hun vruchten zult gij hen kennen.'"

Sommigen maakten **aanmerkingen op zijn jaarlijks traktement** van £156. Per kwartaal werd hij uitbetaald, alleen in de jaren 1829 tot 1841 werd het traktement jaarlijks in één keer met hem verrekend. De meesten vonden £3 per week veel te veel. Van 1815 tot 1857 bleef zijn traktement ongewijzigd. Zijn vriend William Gadsby kreeg, toen hij in oktober 1805 in Manchester kwam, £125 per jaar.' Dit jaarsalaris werd in 1820 tot £230 opgetrokken." Tot aan zijn dood in 1844 genoot hij dit traktement. Men dient hierbij te bedenken dat Warburton een veel groter gezin had te voeden en te kleden dan Gadsby. Toen William Gadsby in 1807 geen mogelijkheid zag om van zijn salaris te bestaan en vroeg om tot zijn manufacturenhandel terug te mogen keren, informeerde men hem hoeveel hij verlangde. Zijn antwoord hierop was: 'Even weinig als u voor uzelf denkt nodig te hebben, tenminste voor zover u een zelfstandig ondernemer bent en mij niet vergelijkt met een schoenmakers- of een kleermakersknecht. Ik ben tevreden als u me zoveel geeft als u zelf nodig hebt om met uw gezin van rond te komen.' Hij vervolgt: 'Nooit heb ik meer een verschil van mening met hen gehad over mijn salaris tot nu toe.'

Bovendien moet men niet vergeten dat Warburton in 1818-1819 £23 aan huishuur moest betalen voor zijn huis in Brick Plat, Trowbridge. In zijn Book of Trowbridge (1984) citeert K. Rogers op pagina 96 een bericht uit het nieuwsblad van Devizes, waaruit blijkt dat Trowbridge in 1826 tweemaal zo groot was als in 1814: 'In die tijd (1814) waren de armen in de stad samengepakt in kleine, benauwde woninkjes. Een heel gezin leefde samen op één enkele kamer en betaalde daarvoor 3s 6d per week (V 2s per jaar). Maar tegenwoordig worden er nette huisjes gebouwd in de buitenwijken van de stad en is er voor £6 tot £8 per jaar een comfortabel huis te krijgen.'

Downgate

Volgens de armenboeken van Trowbridge woonden John Warburton en zijn gezin van 1822 tot 1824 in Yerbury Street in een huurhuis, dat aan Thomas Jarvis in eigendom toebehoorde. In januari 1825 verhuisde Warburton naar een van de nette huisjes in de

buitenwijken, Down Gate genaamd, aan de weg naar Staverton, niet ver van Ladydown Mill. Hier zou het gezin tot 1832 blijven wonen.

Alle omstandigheden in aanmerking nemend, is het moeilijk te zeggen of Warburton teveel of te weinig traktement kreeg, dus of zijn critici al dan niet gelijk hadden. Zelf oordeelde hij, dat sommigen dit als voorwendsel gebruikten, terwijl het hun in werkelijkheid om de inhoud van de prediking te doen was.

Een ander punt van kritiek was, dat zijn prediking altijd weer op hetzelfde neerkwam.

Men zei, dat hij elke zondag met een nieuwe tekst kwam maar dat zijn preek bestond in het telkens herhalen van dezelfde dingen. Op deze kritiek reageerde hij met te zeggen, dat dit helemaal waar was! In Weldadigheden verwoordt hij het als volgt:

'Het was nog de volle waarheid ook, want laat de tekst de tekst zijn, men kon er zeker van zijn dat ik steeds weer mijn oude paadje bewandelde of er niet ver vandaan was, namelijk dat ik aantoonde de verloren, erbarmelijke staat en volstreekte machteloosheid aantonen van de mens, of hij nu een heilige is of een goddeloze. Hiertegenover moest ik verheffen de vrije, soevereine, verkiezende en onderscheidende genade van de Heilige Drieëenheid in het zaligen van de uitverkorene, die daarvan getuigenis ontvangt in zijn hart door de onderwijzingen van de Heilige Geest. Ja, dat dit genadewerk vruchten draagt in handel en wandel, om daarmee de leer van onze God en Zaligmaker te versieren, wat aan degenen die rondom ons zijn getuigenis geeft, <dat de genade Gods ons onderwijst dat wij de goddeloosheid en de wereldse begeerlijkheden verzakende, matig en rechtvaardig en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld.' (Tit. 2:12) Dit is altijd de inhoud van mijn prediking geweest, vanaf de dag dat mijn mond geopend werd."

Op een morgen kwam een van de leden Warburton bezoeken om zijn hart te luchten en hem te zeggen, dat hij en vele anderen zijn eentonige preken moe waren. Hij zei dat Warburton meer verscheidenheid in zijn stof zou kunnen aanbrengen als hij over de gelijkenissen ging preken. Dat het bij die man niet uit vriendelijkheid voortkwam, voelde hij duidelijk genoeg, maar hij was toch bereid zijn raad op te volgen.

Hij trachtte de gelijkenissen te bestuderen, maar, zegt hij, hoe meer hij studeerde, hoe duisterder het hem werd en tenslotte scheen de hele Bijbel voor hem van begin tot eind een gelijkenis. Maar toen het zaterdagavond laat was en hij het gevoel kreeg dat hij de langste tijd in Trowbridge geweest was, daalden deze woorden in zijn ziel: 'Ik zal de blinden leiden door de weg die zij niet geweten hebben. Ik zal ze doen treden door de paden die ze niet geweten hebben. Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht. Deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten.' (les. 42:16) De volgende morgen ging hij naar de Zionkapel, terwijl hij 'als een kind op de Heere leunde'. De preek ging over: 'Doch hetzij dat wij verdrukt worden, het is tot uw vertroosting en zaligheid, etc.' (2 Kor. 1: 6-7) Wat een vrijheid en zoetheid stroomden in zijn ziel. Hij bad voor de man die hem gezegd had dat hij over gelijkenissen moest preken, want daardoor was hij aan de weet gekomen 'dat niemand een tekst geestelijk kan verstaan, tenzij de Geest het hem openbaart'.

Hij schrijft: 'Ik heb die lieve man sinds hij mij kwam zeggen, dat ik over gelijkenissen moest preken, vele keren gezegend, want ik heb sindsdien wel honderdmaal met de discipelen moeten vragen: 'Heere, verklaar ons deze gelijkenis.'" Hij had geleerd dat het, om te kunnen preken, van geen nut is om hulp te zoeken bij dr. Gill, dr. Doddridge, dr. Goodwin, dr. Hawker of dr. Huntington, maar dat hij gaan moest tot de onfeilbare Leraar Jezus. Hij had ervaren dat hij in de werken van anderen nooit iets had kunnen vinden wat op de preekstoel van enig nut voor hem geweest was. Hun geschriften had hij lief en zij hadden zijn ziel persoonlijk goed gedaan, maar op de kansel betekenden ze niets voor

hem.' Hij besluit met: 'Ik kan niet met de schets van een ander de stoel op', want dan zou hij moeten bekennen: 'Och mijn heer, want het was geleend.' (2 Kon. 6:5)

Tenslotte kwam de *ondergronds woelende geest* van kritiek aan de oppervlakte, toen Zion in 1825 werd uitgesloten van het gebruik van het water van Ladydown Mill voor hun doopdiensten. Dit was de plaats waar alle andere baptistenkerken in Trowbridge gewoon waren te dopen. De vergunning werd Zion geweigerd door de man die zeggenschap had over die plaats. Volgens hem stelden Warburton en de zijnen zich exclusief op, alsof zij het alleen wisten, en waren zij van een bekrompen en separatistische geest. Hier nam hij aanstoot aan. Een van de diakenen van Zion ging de stad rond op zoek naar een andere locatie waar de doop in de open lucht kon plaatsvinden, maar slaagde er niet in een geschikte gelegenheid te vinden. Dus werd er in Zion op 14 september 1825 een ledenvergadering bijeengeroepen. Met 84 stemmen voor en 74 tegen, een verschil van tien stemmen, werd besloten een doobassin in de kapel te bouwen, 'daar het dopen in de rivier hun geweigerd werd'. Een doobassin was spoedig gebouwd en op 9 oktober 1825 doopte Warburton zes nieuwe leden, de eersten die in de kapel werden gedoopt.

Maar dit was het eind nog niet. Omdat hij met zo'n kleine meerderheid de zaak doorgezet had, werd Warburton voor 'paus' uitgemaakt. Hij kreeg talrijke anonieme brieven, waarin hij er de schuld van kreeg dat de verkondiging van het Evangelie in de openlucht was opgehouden. Velen vonden het een volkomen verkeerde beslissing om de doopdiensten in het vervolg binnen te laten plaatsvinden. Opvallend is, dat ook de kerk (d.w.z. de leden) op dit punt verdeeld dacht. Warburton had te kennen gegeven geen bezwaar te hebben tegen een doopgelegenheid in de kapel. Dit lijkt merkwaardig, want wat had hij niet een buitengewone openluchtsamenkomsten meegemaakt, toen hij nog in het noorden was, zoals in Rochdale, waar William Gadsby in aanwezigheid van tweeduizend mensen John Kershaw had gedoopt! Het kan bevreemden dat dit kennelijk niet méér voor hem betekende en dat hij de doopdiensten van Zion niet gewoon voortzette bij de kolenkade van de heer Bird in Hilperton Marsh, net als in 1824. Blijkbaar heeft hij, toen hij een nieuwe plaats om te dopen zocht, alleen rondgekeken in Trowbridge zelf. Hij schrijft: 'Door al die tegenstand liet ik mij echter niet van de wijs brengen. Ik ging recht door zee volgens hun eigen reglement. Dit reglement stond al in het notulenboek, voordat ik als predikant aan hen verbonden werd.' Artikel één luidde: 'Bij ieder punt van verschil, dat zou kunnen ontstaan in de kerk, beslist de meerderheid, dat is het grootste aantal.' Dit artikel lijkt minder verstandig, omdat het op die manier mogelijk is dat over belangrijke wijzigingen met één stem meerderheid beslist kan worden.

Aanvankelijk had de kerk in 1813 niet meer dan vier artikelen. Nummer 2 tot en met 4 daarvan hadden betrekking op de vraag, wie tot het Avondmaal werden toegelaten en gerechtigd waren de ledenvergaderingen te bezoeken. Op 1 juni 1825 werd er een ledenvergadering gehouden, die instemde met de uitbreiding van het aantal artikelen met 4 tot 8 Artikel 5 bepaalde nu: 'Nadat het Heilig Avondmaal is bediend en de toeschouwers zijn heengezonden,' zullen de leden op hun plaatsen blijven. Zij zullen antwoorden als hun naam door een der diakenen wordt afgeroepen. Zo kan worden vastgesteld wie afwezig is, waarna men kan onderzoeken wat de reden daarvan is.'

Dezelfde leden die zich niet konden vinden in de bouw van een doobassin in de Zionkapel, hadden nu bezwaar tegen het nieuwe artikel 5. En dat, terwijl dit artikel, zoals Warburton in *Weldadigheden* aangeeft, tevoren met algemene stemmen was aangenomen! De leiders van de groep die tegen het doobassin was, wilden dit punt dan maar laten voor wat het was, maar hadden nu besloten niet te antwoorden als hun namen na het Avondmaal werden afgeroepen.

Op 24 oktober 1825 werd er een ledenvergadering in Zion bijeengeroepen. Men besloot, dat alle leden van de kerk de acht artikelen moesten ondertekenen. In het notulenboek bevindt zich een lijst waaruit blijkt dat ongeveer 130 personen tekenden, terwijl iets minder dan 30 dit weigerden te doen. De notulen van de kerk vermelden:

'Wij ondergetekenden hebben besloten dat het leden niet toegestaan is enige ledenvergadering te bezoeken of aan te zitten aan het Avondmaal des Heeren dan na voorafgaande ondertekening van de voornoemde artikelen, waaraan een aantal leden weigerde te voldoen. Wij hebben besloten hun zes maanden bedenktijd te geven. Indien zij na afloop van die zes maanden verzuimd hebben alsnog te tekenen, zullen wij hen niet langer houden voor leden van onze kerkgemeenschap en na verloop van tijd die stappen nemen, die de meerderheid van de kerk zal goedvinden te doen.'

Hieruit volgden weer nieuwe moeilijkheden. 'Twist op twist', zoals Warburton in Weldadigheden schrijft. Op 21 november 1825 werd een nieuwe ledenvergadering bijeengeroepen. De notulen vermelden: 'Unaniem, zonder één tegenstem, is besloten dat Samuel Hurd en William Chapman **als diakenen zullen worden afgezet**. Om twee redenen. Ten eerste, omdat er tussen hen en onze predikant niet die eenheid bestaat die nodig is om vrede te houden.

Ten tweede, omdat ze op de Dag des Heeren uit preken gaan en daarom maar zelden thuis zijn om hun ambt waar te nemen. Verder is unaniem, zonder één tegenstem, besloten dat onze diakenen, mochten ze ooit gaan preken, hun diakenambt zullen neerleggen.' Dit was een droevige dag, want het waren mannen die de kerk vanaf het begin van haar bestaan gediend hadden. Met drie andere diakenen waren zij op 14 januari 1813 als zodanig benoemd, na de instituering van de kerk op 6 januari van dat jaar. Hier volgen de namen van deze vijf diakenen. Benjamin Marshman, die op 21 oktober 1813 naar Broughton Gifford Church vertrok. William Marvin, die op 15 oktober 1816 met zijn vrouw Hannah uit de kerk werd gezet, nadat zij op een manier die niet met hun belijdenis strookte Engeland verlaten hadden. William Eacott, die in 1825 werd uitgeschreven met zijn vrouw Pheby, wegens vertrek naar Chapmanslade. Daar was hij van 1824 tot 1840 pastor, daarna van 1840 tot 1850 nog te Southwick. In 1818 was hij begonnen te preken. Zijn eerste preek had hij gehouden in de kapel klein Zoar te Studley. Tenslotte Samuel Hurd en William Chapman.

Niet duidelijk is, wanneer deze laatste twee diakenen gingen preken. Zeker is, dat drie van Warburtons diakenen van het eerste uur, in de bediening zijn gegaan. Deze moeilijkheden zouden misschien voor een deel voorkomen zijn, als de kerk van Zion de kerkelijke ambten van ouderling en diaken had gekend. Dan konden de dienaren die geen predikant waren, als lerend ouderling de kerk dienen. Sommige presbyteriaanse kerken kennen dit onderscheid nog. Op 5 december werd opnieuw een ledenvergadering gehouden. In de plaats van Samuel Hurd en William Chapman werden Thomas Ball, James Pot-ter en Richard Knee tot diakenen gekozen.

De zes maanden bedenktijd gingen voorbij zonder dat de opposanten op hun weigering terugkwamen. Op 24 mei 1826 nam Zion met algemene stemmen het besluit zich van hen af te scheiden. Volgens de notulen 'omdat zij als minderheid zich niet in de wil van de meerderheid wensten te schikken'. Op de lijst in het notulenboek staan 27 namen, 8 mannen en 19 vrouwen. Bovenaan William Chapman en Samuel Hurd. De groep vergaderde enige tijd in het oude Bonded Warehouse op Wicker Hill. Later bouwden zij in Lower Courts een kapel, die zij Klein Bethel noemden. Tot 1863 was deze kapel bij hen in gebruik. In dat jaar kocht de Kerk van Engeland de kapel, die vanaf die tijd St. Stephen's Church (Sint Stefanuskerk) heet.

De eerste tien jaar van Warburtons bediening in Zion eindigden, wat dit betreft, niet erg opwekkend. De zaak gaf veel zorg, want een groot aantal zitplaatsen in de kapel bleef leeg. Ongeveer zes maanden na het vertrek van de groep kwamen de diakenen met de predikant en enkele mannelijke lidmaten in vergadering bijeen om de financiën van de kerk te bespreken. Men had in 1816 en 1817 £800 geleend. Daarvan was tegen 1818 £200 terugbetaald. Maar tot 1826 toe was er nog weinig van de 5% rente afgelost. Extra schuld dus. Volgens Warburton in Weldadigheden beliep de schuld op de kapel eind 1826 £700 (waar de rente waarschijnlijk bij inbegrepen is). De vergadering kwam overeen dat ieder wekelijks 2 shilling zou bijdragen. Warburton stelde voor dat hij zelf het dubbele, 4 shilling, zou geven. Al de leden van Zion stemden met dit besluit in. Het kasboek van Zion vermeldt dat deze hoofdelijke omslag in 1826 £14 13s 1 ld aan inkomsten binnenbracht, in 1827 £28 12s 8d en in 1828 £27 18s 3d. In 1829 was er geen hoofdelijke omslag. In 1830 bepaalde men de bijdrage op 1 penny per week, terwijl men tevens zitplaatsenhuur instelde en zeven collecten in de maand. Hierdoor stegen de inkomsten van £175 in 1827 naar £274 in 1831, £255 in 1832, £216 in 1833, £241 in 1834, £271 in 1835 en £270 in 1836. In dit jaar werd de wekelijkse bijdrage afgeschaft: op z'n hoogst was er iets meer dan £50 per jaar extra door binnengekomen.

'Midden in het vuur en in het water', waar hij die jaren met zijn kerk doorheen moest, voelde Warburton 'vele zoete getuigenissen' in zijn ziel. De Heere kwam vaak met 'dierbare beloften' tot zijn ziel te spreken. Hij wist dat het altijd door verdrukkingen heen moet en het was hem genoeg te weten dat het alles 'medewerkte ten goede voor hun toekomstige vrede en welstand als kerk. Hij zei dat de Heere met hem was in de bediening en hem in staat stelde van de daken te verkondigen wat Hij in het verborgen hem had geleerd. 'Al gauw daarna', zegt hij, 'kwam er groei in kerkleden en kerkgangers.'"

'Menig lief schaap dat van de kudde weggelopen was, kwam terugkruipen. De arme schepselen! Ze waren half dood van de honger...' Zelf mocht hij midden in al die beroering veel gevoel hebben van 's Heeren aanwezigheid of, zoals hij het uitdrukt, 'veel zoete omgang en gemeenschap met mijn Verbonds-God en Vader'. Blijkens de notulen werden er in 1826 achttien personen in de kapel gedoopt, in 1827 vierentwintig, in 1828 tien en in 1829 dertig, terwijl er nog zeven zielen uit andere kerken overkwamen.

Intussen was de kerk nog altijd bezwaard met een openstaande schuld van **£600** plus rente. In 1829 concludeerde hij: 'Het was absoluut noodzakelijk dat ik er op uit zou gaan om gelden binnen te krijgen.' De voorstelling die Warburton in Weldadigheden geeft, wijkt af van de opgaven in het kasboek van de kerk. Als hij zijn verhaal opschrijft in 1838/1839, zegt hij: 'Als ik het me goed herinner.' Hij noemt een bedrag van £700 aan schuld op de kerk." In 1817 en 1818 echter was er jaarlijks £100 aan William Hayward terugbetaald, terwijl de geleende som overal op £800 en niet méér wordt berekend. Hoe dan ook, Warburton was zich bewust dat hij moest proberen iets te doen aan die schuld. Wanneer hij precies naar Londen ging om te 'bedelen', is niet duidelijk. Uit de notulen van Zion is op te maken, dat hij van april tot oktober 1829 en van mei tot juni 1830 absent was, omdat hij elders preekte. Naar alle waarschijnlijkheid vond de 'bedelreis' naar Londen plaats in april 1829.

De diakenen van kapel Gower Street, waar Henry Fowler predikant was, maakten er bezwaar tegen dat hij onder hun leden een inzameling zou houden. Hun eigen kapel zat zwaar onder de schuld en de leden deden nog steeds hun best er bovenop te komen. Henry Fowler was een vriend van Warburton en had in 1822 voor hem in Trowbridge gepreekt. Warburton evenwel had het geloof dat de Heere in Londen 'een geopende deur' voor hem had gegeven. Dus ging hij met de intekenlijst zijn vrienden langs om steun. Aan het eind van de eerste dag had hij al £35 bij elkaar. Toen hij na veel preken en 'smeken' in

Trowbridge terugkeerde, had hij een bedrag van £182 7s 3d bij zich. 'Ik kwam thuis (in Downgate), zwak en vermagerd naar het lichaam, maar met een ziel vol sterkte en blijdschap.' De Heere had hem, met een zak vol geld, ook bewaard voor de struikrovers. 'Nadat ik enige maanden thuis had doorgebracht, nam ik mijn lijst weer en reisde naar Sussex, naar Brighton en Lewes en nog een paar plaatsen.' Deze keer was de opbrengst £150 14s.

De kerk kon nu beginnen met het terugbetalen van de schuld aan de vier kapitaalverschaffers. Aan William Hayward, die £300 geleend had, werd in mei 1830 aan aflossing £158 en aan rente £7 betaald, in december 1830 gevolgd door nog eens £41 aan aflossing en £5 aan rente. Aan Samuel Hurd, die de kerk £100 geleend had, werd £43 aan aflossing en £5 aan rente betaald. Aan William Eacott werd een even groot bedrag als aan Samuel Hurd uitgekeerd. Aan James Hayward werd £15 aan aflossing en £5 aan rente betaald. Nu was de som van de op diverse plaatsen uitstaande leningen teruggebracht tot £300, de helft van het oorspronkelijke bedrag, en was aan de renteverplichtingen voldaan. Warburton tekent aan: 'Toen ik weer thuis was en de broeders verteld had van de goede hand van onze God, Die de deur voor mij had geopend, was het werkelijk een tijd van dankzegging en van vreugde (...) Wij hadden waarlijk een tijd van opleving, toen wij zagen op welke wijze de Heere voor ons de weg ontsloten had en de schuld tot rond £300 had terug gebracht.'

Uit de jaren 1827 tot 1831 zijn geen brieven van Warburton bewaard. Maar een van de nieuwe diakenen die, na het vertrek van Samuel Hurd in 1826, het kasboek van Zion van hem overgenomen had, was heel precies in het aantekenen van de data, wanneer er een voorganger preekte voor Warburton, als deze elders het Woord bediende. Zo weten we dat Warburton in 1827 de zondagen 8 t/m 29 april en 30 september t/m 7 oktober afwezig was. In 1828 verkeerde hij op de zondagen 20 april t/m 25 mei en 19 oktober t/m 9 november elders. In 1829 bracht hij alle zondagen in april door in Gower Street, Londen en in andere kerken daar in de buurt. In oktober van dat jaar ging hij nog drie zondagen naar Brighton en Lewes. In 1830 was hij gedurende de maanden mei en juni grotendeels afwezig en in 1831 gold dit de maanden mei en oktober. Hoewel het bekend is, dat hij geregeld in Gower Street, Londen preekte, zijn de andere plaatsen waar hij voorging niet altijd meer te achterhalen.

Volgens *Weldadigheden* beleefde hij in die tijd, het was in 1830 of 1831, een periode van grote duisternis voor zijn ziel, die ongeveer zes of zeven weken aanhield. 'De Heere begon mij hard te beproeven, door het licht van Zijn vriendelijk aangezicht aan mij te onttrekken.'" Met het gevoel dat de Heere van hem geweken was, moest hij voor een grote gemeente preken. Met een groot gehoor werd het er voor hem niet gemakkelijker op. Met Jeremia moest hij klagen: 'Hij heeft Zich immers tegen mij gewend.' (Kl. 3:3) Hij vervolgt: 'Tijden als deze zijn vlees- en bloedkruisigend, maar zij leren ons veel waarmee wij onze winst kunnen doen. Zij komen niet over ons om ons te verderven, maar om ons te louteren en ons van onze afgoden af te trekken. Zij beogen de vervloekte hoogmoed van onze natuur ten onder te brengen, terwijl wij er uit leren dat de Heere zónder ons evenzeer kan werken als dóór ons.'

Zijn aanhoudende verzuchting was: 'Voer mijn ziel uit de gevangenis, om Uw Naam te loven.' (Ps. 142:8) Daarop hoorde de Heere zijn gebed en gaf hem de woorden: 'Om de verwoesting der ellendigen, om het kermen der noodduftigen, zal Ik nu opstaan, zegt de Heere. Ik zal in behoudenis zetten, dien hij aanblaast.' (Ps. 12:6) En hij vervolgt: 'O, wat een bemoediging was dit voor mij!'

Zo liepen de **eerste vijftien jaar** van zijn pastoraat ten einde. De Heere had Zijn Woord vervuld, dat Hij gesproken had: 'Ik heb veel volks in deze stad.' Regelmatig had hij een gehoor van duizend mensen en meer dan tweehonderd gedoopte leden in zijn kerk. In 1830 doopte hij tien personen en nam er één aan van elders.

In 1831 bediende hij aan twintig mensen de doop, terwijl hij er vier van elders aannam. Maar de schone tijd van de zegenrijke doopmanifestaties bij Ladydown Mill, was nagenoeg voorbij. Niettemin bleef zijn bediening in Zion zeer vruchtbaar en gezegend. Door de kracht van God is deze periode een tijd van opbouw geweest voor de Zionkapel. De jaren die nog komen moesten zouden wel verdere groei te zien geven, maar in deze periode werd het een gevestigde kerk. Ook ontstond erdoor de bediening van Warburton in dat gebied een reeks gemeenten die afwijzend stonden tegenover de dwaalleer van Andrew Fuller. Die zouden later de kern uitmaken van de denominatie van Gospel Standard gemeenten in Wiltshire. In 1829 was er een kleine baptistenkapel in Allington geopend door Joseph Party, een plaatselijke boer, en Joshua Carby Tuckwell, de zoon van een marine-officier. Voor deze kapel was nog een rol van betekenis weggelegd." Het land als geheel verkeerde in een toestand van verwarring. Na het overlijden van George IV had William IV in juni 1830 de troon beklommen. De voortgaande campagne voor parlements hervorming leidde op 29 oktober 1831 te Bristol, in het westen van het land, tot ernstige ongeregeldheden.

HOOFDSTUK 11

Het in evenwicht hangen der wolken

Job 37:16 'Dost thou know the balancings of the clouds?' Statenvert. 'Hebt gij wetenschap van de opwegingen der dikke wolken?' De schr. gebruikt dit beeld om aan te geven, dat Gods kinderen vreugde en verdriet ervaren

Aan het slot van *Weldadigheden van een Verbonds-God* beschrijft John Warburton uitgebreid welke beproeving hij met **zijn jongste zoon John** had beleefd. Het begon op Vastenavond 6 maart 1832, toen de jongen de eerste keer van Down Gate wegliep en het eindigde daarmee dat de jongen op 29 april 1838 door zijn vader in de Zionkapel werd gedoopt. Warburton rekent het onder 'de zwaarste beproevingen die ik ooit in mijn leven meemaakte'. Toch kon hij tegen het eind van zijn leven, toen hij z'n zoon voor het laatst in Southill bezocht, getuigen: 'Jij bent de grootste vreugde en de grootste droefheid in mijn leven geweest.'

In 1829 ging de veertienjarige John bij een kleermaker het vak leren. Zoals te verwachten, waren er in het lakenstadje in het westen van Engeland veel kleermakers. John bleek de voorkeur te geven aan het buitenleven de deur. Hij was ongeveer 16 1/2 jaar, toen hij op dinsdag 6 maart 1832 (Vastenavond) als gewoonlijk 's morgens van Down Gate vertrok om naar z'n werk te gaan. 's Avonds keerde hij echter niet terug. Juist die avond was er de gebruikelijke weekdienst in Zion. In grote ongerustheid moest Warburton de preekstoel op. Overal werd navraag gedaan. Tot twee uur in de morgen bleef het gezin zitten wachten en de rest van de nacht bracht men slapeloos door. Er kwam geen nieuws van John. Het duurde tot vrijdag 11 uur, dat het bericht Trowbridge bereikte dat de jongen woensdag of donderdag in Salisbury was gezien.

Hij was de jongste van tien kinderen en opnieuw blijkt Warburton een afgod van de jongste te hebben gemaakt, want hij bekent: 'Ik ging helemaal op in die knaap.' Bovendien was Warburton, wegens zijn preekbeurten elders, vaak wel een maand lang van huis, waardoor de opgroeiende jongen het gezag en de vaste hand van zijn vader vaker dan wenselijk heeft moeten ontberen. Mevr. Warburton, iemand die bescheiden en stil haar plaats innam in het gezin, had altijd een grote verantwoordelijkheid moeten dragen om elf kinderen groot te brengen, eerst in het noorden en nu in het westen van het land. Toen het gezin in 1825 naar Down Gate verhuisde, was John een knaap van tien, Ruth was twaalf, Manoah veertien, Gideon zeventien en Rachel negentien. Als mevr. Warburton dan een paar weken alleen met de kinderen achterbleef, zal ze wel het nodige te stellen hebben gehad met de kinderen, vooral met de drie jongens.

Meteen toen hij het nieuws over zijn zoon hoorde, begaf Warburton zich naar zijn schoonzoon (waarschijnlijk John Hayward) en huurde, na £10 geleend te hebben, een paard en een sjees. Dezelfde vrijdag vertrokken ze beiden na het middageten naar Salisbury. Toen zij ter hoogte van Westbury en Warminster waren gekomen, kwamen ze een man tegen die voorheen in Trowbridge woonde. Die vertelde hun dat hij John op de weg naar Winches-ter gezien had. Ze overnachtten in Salisbury en togen de volgende morgen, zaterdag 10 maart, in alle vroegte naar Winchester. Daar kwamen zij om 11.00 uur 's middags aan en meldden zich bij het kleermakerskantoor. Hier kregen ze te horen dat John daar de nacht van donderdag op vrijdag had geslapen en naar Southampton was gegaan. In Southampton, waar zij 's middags om 3.00 uur aankwamen, wist men in het kleermakerskantoor daar te vertellen, dat hij naar een vriend van zijn vader in Portsmouth

was gegaan. Terug in de herberg (waarschijnlijk 'The Dolphin in High Street'), waar zij het paard en de sjees hadden gestald, vernamen ze dat de postkoets van Bath ieder moment kon komen en dat die rechtdoor naar Portsmouth reed. Dus lieten zij paard en sjees daar en namen de postkoets naar Portsmouth. De zesenvijftigjarige Warburton stapte uitgeput van vermoeidheid het rijtuig binnen, waar hij de enige inzittende bleek. John Hayward nam bovenop plaats.

Onderweg kwam de Heere hem troostrijk voor met de woorden: 'Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, ontfermt Zich de HEERE over degenen die Hem vrezen.' (Ps. 103:13) Naar zijn zeggen was het een reis waar zijn ziel innerlijk wel bij voer. Laat in de avond hield de koets stil bij het huis van zijn vriend in Southsea. Het was de kaarsenmaker Doudney, de vader van de latere redacteur van The Gospel Magazine, D.A. Doudney. Hier kwamen zij tot de ontdekking dat John junior daar juist een paar uur eerder was gearriveerd. De volgende morgen was het zondag en ineens realiseerde Warburton zich dat men in Trowbridge op hem wachtte en dat er nu geen voorganger was. Doudney vond een preekplaats voor hem, zodat hij die zondagavond in Portsmouth voorging.

Die preek mocht het middel zijn voor een vrouw, mevr. Tylford geheten, die in grote zielenood verkeerd had." Ze had evenwel een droom gehad, waarin ze een man zag die haar verlossing beloofde. Toen zij Warburton die zondag de kansel zag opgaan, wist ze, dat dit de man was die ze in de droom had gezien. Die avond werd zijn prediking gebruikt om vrede in haar hart te brengen. Maandagavond preekte hij nog eens in Portsmouth. De volgende morgen, dinsdag 13 maart, nam hij de postkoets en reisde met zijn zoon terug naar Trowbridge.

In *Weldadigheden* blikt Warburton terug: 'Herinner ik het mij goed, dan moest ik de week daarna, in de lente van 1832, naar Abingdon in Berkshire. Daar zou ik preken bij de opening van een nieuwe kapel, die mijn geachte vriend en broeder Tiptaft had gebouwd. Ik weet nog goed dat ik twee pond leende om de reis te kunnen betalen. De indruk van Gods goedertierenheid, die Hij mij had bewezen in het vinden van mijn zoon, vervulde mij zo, dat ik een aangename reis had. Ik preekte 's morgens in de kapel en omdat ik 's avonds weer zou preken, ben ik niet naar de middagdienst geweest. Maar vóór wij 's avonds naar bed gingen, vertelde Tiptaft mij, dat ze die middag een collecte voor mij hadden gehouden. Hierdoor werd ik volkomen verrast, want niemand had iets gezegd. Zo goed als ik mij herinneren kan, zei hij mij, dat de collecte £10 had opgebracht. 'O ja?' zei ik verbaasd, 'welnu, dan is dat precies zoveel als de £10 die ik heb moeten lenen toen ik van huis ging om mijn zoon op te sporen en nog zelfs een paar shilling méér.' Wat had ik die nacht een aangenaam gezicht op de grote barmhartigheid van God, ja het was voor zo'n nietige worm als ik te groot, als ik daarop zag. De heer Tiptaft gaf mij, juist vóór mijn vertrek, nog eens £5 in handen. Ik had ze gaarne geweigerd aan te nemen, maar hij stond erop (...) Toen ik thuis kwam, was ik zo vol van de weldaden des Heeren, dat mijn ziel het nauwelijks bevatten kon. Nadat ik de £12 die ik had geleend, had terugbetaald, had ik nog drie pond over.'

Warburtons bezoek aan Abingdon vlak na de speurtocht naar zijn zoon had een opmerkelijke achtergrond. De openingsdatum van de Abbeykapel in Abingdon was zondag 25 maart 1832. (De vrijdag daarvóór was juist de derde 'Reform Bill' (ontwerp Kieswet) in derde lezing door het Lagerhuis aangenomen.) De voorganger die 's middags preekte was Roger Hitchcock. Deze was tevoren geestelijke in de Kerk van Engeland in Figheldean, Wiltshire, geweest en had zich in 1826 afgescheiden. William Tiptaft was eveneens anglicaans predikant geweest, met als standplaats Sutton Courtney even buiten Abingdon. In november 1831 had hij zich afgescheiden en op eigen kosten een kapel gebouwd.

William Tiptaft als student — het enige van hem bestaande portret

De geschiedenis van Roger Hitchcock's afscheiding begint bij een predikant, genaamd Henry Huntley. Deze woonde in Enford, Wiltshire, in het dal van de Avon. Hij preekte in Manningford. De bijlage van maart 1869 van *The Gospel Standard* bevat de necrologie van Huntley, die op zeventigjarige leeftijd in november 1868 in Australië overleed. Hieruit blijkt dat hij 23 jaar was, toen hij in 1821 in de rivier de Avon werd gedoopt. Later begon hij te preken in de kleine kapel in Manningford, die John Oram van Rushell in 1825 voor hem had laten bouwen. Hij hoorde John Warburton in 1825 voor het eerst preken en 'was door hem bijzonder in de waarheid bevestigd'. Daarna was hij in contact gekomen met Roger Hitchcock, predikant van Figheldean, die dikwijls in Fittleton voorging. De gesprekken, zo blijkt, die Henry Huntley met Roger Hitchcock had, hebben er voor een belangrijk deel aan bijgedragen dat de laatste de Kerk van Engeland de rug toekeerde. Na zijn afscheiding preekte Hitchcock enige tijd in een schoenmakerswinkel in Figheldean, tot hij in 1826 naar Andover ging, waar hij vier jaar bleef. In januari 1827 werd hij in de Old Baptist Chapel in Devizes gedoopt. Van 1830 tot 1833 was hij als pastor aan deze kapel verbonden. De invloed van Warburtons prediking was dus merkbaar tot buiten Devizes in Pewsey Vale en in het dal van de Avon.

Een van de kerkgangers die naar Figheldean kwam om Hitchcock te horen, was Joshua Carby Tuckwell. Hij was geboren in Netheravon in 1799. Zijn vader was eertijds marine-officier, maar inmiddels veehouder geworden. (Deze had nog met Lord Rodney in april 1782 meegevochten tegen de Fransen in de slag bij Guadeloupe in West-Indië.) Joshua werd onder Hitchcock's bediening bijzonder gezegend. Na het vertrek van Hitchcock uit de streek preekte een andere predikant, Stephen Offer, in een kleine baptistenkapel in Netheravon. Joshua en Hitchcock's oude gemeente voegden zich daarbij. Tenslotte werd Joshua in 1828 door Stephen Offer in de rivier de Avon gedoopt. Korte tijd later moest hij Netheravon verlaten en vestigde hij zich in Allington bij Devizes. Daar was in 1829 door een boer, Joseph Parry, een kapel voor de Baptisten gebouwd. Met al deze mannen stond

John Warburton op de een of andere manier wel in verbinding, al weten we niet meer precies hoe alle lijnen liepen. Wel weten we, dat zij met zijn prediking ingenomen waren. Hoe William Tiptaft Roger Hitchcock had leren kennen, is niet meer te achterhalen. Waarom hij hem uitnodigde de opening van de nieuwe kapel bij Andover preekte, heeft hij kennelijk ook de Particular Baptist Churches in de wijde omtrek bereisd. Tiptaft was in 1829 naar Sutton Courtney gekomen.

Eerst in 1827 had hij genade leren kennen, hoewel hij al in maart 1826 in Wells Cathedral tot predikant was geordend. Toen hij zijn preekarbeid in Sutton Courtney begon, was de kerk al gauw te klein, zo krachtig was zijn prediking. In juni 1829 kwam hij tijdens een ontmoeting van predikanten in aanraking met J.C. Philpot, hulp-predikant van het nabijgelegen Stadhampton. Deze was docent van Worcester College Oxford en was afgestudeerd in Grieks en Latijn. Deze mannen hadden gemeen dat zij zich aangetrokken voelden tot de leerstukken van uitverkiezing en predestinatie. Ook hadden zij de leegheid gezien van een godsdienst die uit rituelen bestond en waren zij overtuigd van de noodzakelijkheid van een zaligmakende kennis van de waarheid. De ziel moest de kracht van de waarheid bij ondervinding leren kennen. Hun bediening rustte geheel op wat J.C. Philpot gewoon was 'the grand doctrines' (de grote leerstukken) te noemen, een andere uitdrukking voor de leer van vrije genade.

Op kerstavond 1829 was Tiptaft verzocht om te preken voor de burgemeester en het gemeentebestuur van Abingdon, in St. Helen's (de Grote- of Sint Helenakerk aldaar). De waarheden die hij die avond verkondigde, waren belichaamd in de Negenendertig Artikelen, de geloofsbelijdenis van de Kerk van Engeland, maar niemand kende ze meer in die tijd, zoals ze ook nu bij velen onbekend zijn. Tiptaft preekte over de tekst: 'En zij zal een Zoon baren en gij zult Zijn Naam heten Jezus, want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden'. (Matth. 1:21)

Hij begon zijn preek met de woorden: 'Ik sta vanavond ofwel als een dienstknecht van Christus, ofwel als een dienstknecht van de duivel vóór u.' De aanwezige inwoners van Abingdon, verscheidene duizenden, waren geschokt. Nog meer waren ze dat, toen hij vervolgens een uiteenzetting gaf van de leer van Gods vrijmachtige genade, die hij met Schriftplaatsen bewees, alles in volkomen overeenstemming met de aangenomen artikelen van de Kerk. De stad was in opschudding. De volgende zondag zorgde de Kerk ervoor dat een andere dienaar een preek hield dwars tegen haar eigen geloofsartikelen in. Het is geen wonder dat William Tiptaft niet lang daarna zich gedrongen voelde de Kerk te verlaten. Op eigen kosten (hij was eigenaar van een bescheiden landgoed in Rutland) liet hij in Abingdon, binnen gezichtsafstand van de Sint Helenakerk, een kapel bouwen, die plaats bood aan vier- tot vijfhonderd mensen. Vooral ex-Anglicanen van Sutton Courtney en Abingdon zullen de weg naar de kapel hebben gevonden.

Terugkerend naar die zondag 25 maart 1832, zien we John Warburton in gezelschap van 2 jonge ex-anglicaanse predikante in de landstreek Abbey preken in de nieuwe kapel in Abingdon. In februari 1832 schrijft Tiptaft (zie J.C. Philpot's biografie van Tiptaft 1972, 64) in zijn dagboek: 'Een maand geleden preekte ik in Reading in een grote kapel, die overvol zat. De afgelopen week heb ik ds. Hitchcock van Devizes bezocht, die zich ongeveer zes jaar terug van de gevestigde Kerk afgescheiden heeft en momenteel predikant is van een baptistenkapel. Op dinsdagavond preekte ik in Trowbridge voor een paar honderd mensen in de kapel van John Warburton, een oude en trouwe dienaar van Christus. Woensdagavond ben ik in Devizes voorgegaan. Donderdag verscheen er een zeer spottend artikel over mij in de Devizes Gazette. De Reading Chronicle heeft het vandaag overgenomen.

Op woensdag 4 mei 1832 schrijft Tiptaft in een andere dagboeknotitie: 'Het verheugt mij te kunnen zeggen, dat de Heere mijn prediking de laatste tijd kennelijk heeft gezegend. Onder de Anglicaanse dienaren heb ik niet zo'n goede naam. Philpot heeft mij deze week een bezoek gebracht. Hij heeft Warburton in mijn kapel beluisterd.'

Ruim een maand na de opening van de kapel was Warburton blijkbaar al in Abingdon terug om in de Abbeykapel te preken. J.C. Philpot, de docent uit Oxford, was uit Stadhampton overgekomen om hem te horen. Op pag. 69 van zijn biografie over Tiptaft verklaart J.C. Philpot in een voetnoot: 'Dit was mijn eerste kennismaking met dhr. Warburton en ik geloof dat ik zeggen mag: het begin van mijn vriendschap met hem. Ik ontmoette hem bij mijn vriend thuis en op het onderhoud dat wij toen hadden, is Warburton later dikwijls teruggekomen. Eigenlijk waren wij beiden, vóór we elkaar hadden ontmoet, bang van elkaar. Hij vreesde mijn geleerdheid, ik vreesde zijn genade. Hij vreesde dat ik zijn onwetendheid zou ontdekken op het gebied van de menselijke wetenschap en ik vreesde dat hij zou merken hoe onwetend ik was op het gebied van de hemelse kennis. Maar toen we uiteen gingen, was alle wederkerige vrees gesmolten als sneeuw voor de zon. Hij vroeg mij, eer wij zouden heengaan, het gebed te doen met hem en William Tiptaft. Mijn onbeholpen smeekbeden, niet van een geleerd man, maar van een door genade geredde zondaar, troffen zijn hart, wat een geestelijke verbondenheid deed ontstaan die altijd gebleven is. Want ik kan werkelijk zeggen, dat wij sinds die dag nooit de geringste wanklank hadden, maar tot de dag van zijn dood in vrede en eendracht hebben gewandeld.'

Hoewel bezwaard, bleef J.C. Philpot nog drie jaar in de Kerk van Engeland. In maart 1835 ging hij er uit en kwam bij Perry, de landbouwer, en Joshua Carby Tuckwell in Allington wonen. Tuckwell was diaken gekozen in de baptistenkapel. Zondag 17 juni 1832 kwam William Tiptaft naar Devizes, waar hij door Roger Hitchcock gedoopt werd. Dit was voor de oude baptistenkapel, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 17e eeuw, een historische gebeurtenis: mannen uit de gevestigde kerk, die nu in haar midden de doop door onderdompeling ontvingen! De Geloofsartikelen van de Kerk van Engeland strookten helemaal met de Particular Baptist Confession of Faith van 1689, op de kinderdoop na, die een overblijfsel was uit vóór-reformatorische tijden. De aanwezigheid van vrome en geleerde mensen, die vanuit de Kerk van Engeland zich vervoegden bij de volgelingen van Gadsby en Warburton, een groep baptisten die wegens de dwaalleer van Fuller met de Particular Baptists gebroken had, veroorzaakte een hevige beroering, zowel in hun kring zelf als daarbuiten.

Het was voor John Warburton een bijzondere ervaring, deze jonge mannen te leren kennen. J.C. Philpot was op 13 september 1802 geboren en had onderwijs genoten aan de St. Paul's school te Londen. Hij verwierf in 1821 een beurs voor Worcester College, Oxford en behaalde in 1824, als een van de besten, zijn graad klassieke talen en werd tenslotte tot docent aan het College benoemd. Hij aanvaardde tenslotte een bestuursfunctie aan het college. Toen hij Warburton in mei 1832 voor het eerst ontmoette, was hij negenentwintig en nog ongehuwd.

William Tiptaft was op 16 februari 1803 in Braunston in Rutland in een boerengezin geboren. Hij had onderwijs ontvangen aan de Uppingham Public School en zich in 1821 laten inschrijven aan St. John's College, Cambridge. Zijn beide ouders waren al overleden, vóór hij veertien jaar oud was. Hij was bij zijn zuster grootgebracht. Zij was in 1816 getrouwd met William Keal, een dokter. Deze zuster had een dochter Sarah, die later de vrouw zou worden van J.C. Philpot. In 1825 behaalde hij zijn graad voor wiskunde en in 1826 begon hij als hulpprediker in Treborough in Somerset. Toen hij in februari 1832 voor

de eerste maal voor Warburton in Zion preekte, was hij net negenentwintig jaar en had hij de doop door onderdompeling nog niet ontvangen.

Warburton was in die tijd een man van zesenvijftig jaar. Hij woonde nog steeds in Down Gate, maar stond op het punt een huis te betrekken dat dichterbij de kapel stond. Hoe verrast zal hij zijn geweest met voorgangers als deze, die van buiten tot de gemeenten waren overgekomen en die zoveel jonger waren dan hij. Hun verstand was verlicht door de Heilige Geest, zodat zij wisten wat het was, zondaar voor God te zijn. Met hen voelde Warburton zich dadelijk eensgeestes. Er bestond tussen William Gadsby, John Warburton, J.C. Philpot en William Tiptaft een soortgelijke verhouding als er in de zeventiende eeuw was met Bunyan en dr. Owen kanselier van de Universiteit van Oxford. Owen, de godzalige en bekwame theoloog, had eens gezegd dat hij alles geven wilde om te kunnen preken als John Bunyan! J.C. Philpot met zijn grote geleerdheid op het terrein van de klassieke talen en een man met veel genade, zag nog altijd hoog tegen de vrome wever John Warburton op. In 1837 zou hij voor hem de uitgave van zijn *Weldadigheden van een Verbonds-God* verzorgen.

Nu begon het tweede decennium van Warburtons verblijf in Trowbridge. Een brief van zijn hand van 22 augustus 1832 vermeldt: 'Ik had u eerder moeten schrijven om te vernemen waarom ik niets van u hoorde, maar we zijn naar een ander adres verhuisd, dichtbij de kapel. Hierdoor werd ik zo in beslag genomen, dat ik weinig of geen tijd vond om te schrijven (...) Wij gaan als kerk en als hoorders' nog steeds getroost verder en het is mij een vreugde te zien, dat het werk van God voortgang heeft en Hij zegels op mijn bediening geeft. Hoe versmelt mijn arme ziel eronder, als ik zie dat God een arme worm als ik verwaardigt om Zijn mond te zijn! Over ongeveer veertien dagen krijgt onze kerk er leden bij. Het heeft mijn ziel zeer verlevendigd, toen ik hen hoorde vertellen hoe God Zijn waarheid met kracht aan hun harten had toegepast.'

Ten eerste komen we uit deze brief te weten dat Warburton weer was verhuisd. Sinds januari 1825 had hij in Down Gate gewoond. Ten tweede maakt deze brief duidelijk dat zijn arbeid in Zion nog altijd gezegend werd. Op 26 september 1832 werden volgens het notulenboek twaalf personen in de kapel gedoopt.

Intussen waren er opnieuw twee dochters van Warburton gehuwd. Op 26 maart 1823 was Leah op achttienjarige leeftijd met Isaac Moore, die een maand ouder was dan zijzelf, in het huwelijk getreden. Na hun trouwen waren zij in Castle Street gaan wonen en omstreeks 1831 waren zij naar Timbrell Street verhuisd. Later zouden zij in Prospect House gaan wonen. Isaac Moore richtte een succesvolle verfzaak op met winkelpanden in Bradford-on-Avon en in de Courts in Trowbridge. (Zijn vader, Isaac Moore Senior, en Samuel Pitman, de vader van Sir Isaac Pitman van Shorthand (beroemd stenografisch systeem, vert.), waren de eerste twee zondagsschoolleiders in Zion na de oprichting in 1828.) In 1832 hadden zij vijf kinderen, waarvan de oudste acht en de jongste één jaar was.

Op 13 januari 1825 was Elizabeth, het vijfde kind van Warburton (gedoopt te Ladydown Mill in 1823), getrouwd met een weduwnaar, die tien jaar ouder was dan zij en vader van drie zoons: John negen jaar, Edward zeven jaar en Samuel drie jaar. Hun moeder, Mary Pourch Hayward, was in 1822, waarschijnlijk na de geboorte van Samuel, gestorven en in de Zionkapel begraven. Aanvankelijk woonde het gezin in Back Street, maar in 1821, toen de volkstelling gehouden werd, bewoonden zij een groot huis dat The Laurels heette en dat in Hilpertown Road stond. Hier trok Elizabeth in, toen zij Down Gate verliet. Het waren welgestelde lakenhandelaren met een werkplaats in Union Street, vlakbij de Zionkapel. De vader van John Hayward, William Hayward, was net als James Hayward, John's broer, diaken van Zion. Beiden waren in 1825 als zodanig benoemd.

William Hayward was dezelfde die in 1816 £500 had geleend voor de bouw van de Zionkapel. Het eerste kind van Elizabeth werd op 26 oktober 1825 geboren en kreeg de naam Lydia, naar haar grootmoeder. In 1828 werd er weer een meisje geboren, Martha, en in maart 1830 een jongen, die naar de naam Joseph luisterde. Hun vader, John Hayward, werd vennoot in de lakenfabriek van Salter. Naast de genoemde kleinkinderen, had Warburtons dochter Sarah Earle twee kinderen, Manoah en Martha, zes of zeven jaar oud, boven de in onecht geboren zoon James, die ongeveer vijftien jaar was. Warburtons tweede zoon, James, had twee jongens, John van twaalf en James van zeven. Bij het begin van een nieuw decennium diende zich een nieuwe generatie Warburtons aan. Warburton was vele keren grootvader.

Warburton had niet meer zo'n groot huis nodig. In 1832 waren thuiswonende kinderen Rachel (26), Gideon (24), Manoah (21), Ruth (19) en John (17). Toen zij verhuisden en meer in de nabijheid van de kapel kwamen te wonen (in het jaar dat het wetsontwerp van de kieswet op 4 juni eindelijk tot wet verheven werd) zag hun gezin er heel anders uit dan toen zij in 1815 in The Halve kwamen wonen. Het huis waar zij gingen wonen, was ruim vijftien jaar oud. Het was gebouwd in de tijd dat het gezin in Trowbridge kwam wonen. Het heette **Waterloo Terrace** nummer 31, het was het tweede huis rechts in het rijtje. Warburton huurde het voor £36 per jaar van zijn oude huisbaas van Yerbury Street, Thomas Jarvis. De huizenrij was eenvoudig van ontwerp, in Bath-natuursteen, in Georgische stijl en bestond bij elkaar uit niet meer dan vijf huizen. Ze stonden op ongeveer 45 meter afstand van de Zionkapel in Union Street, dichtbij Brick Plat, waar het gezin van 1817 tot 1821 had gewoond.

Op deze plaats bleef het gezin tenminste zestien jaar wonen. Het register van de nationale volkstelling van 1841 geeft aan, dat zij in Waterloo Terrace woonden, net als de gids van de posterijen van 1848.

Waterloo Terrace (nr. 31 is de tweede van rechts)

The Laurels, Hilperton Road

De nationale volkstelling van 1851 vermeldt weer dat zij in *The Halve* woonden. We mogen aannemen, dat het jonge volk de drempel van Waterloo Terrace 31 platgelopen heeft om hun grootouders te zien en dat het een gedurig komen en gaan was bij de vier gezinnen van Sarah (Prospect Place), James (Shail's Lane), Elizabeth (Hilperton Road) en Leah (Timbrell Street). Het huis van Elizabeth, The Laurels, was een bijzonder fraaie plek om te wonen, met een ruim uitzicht op het zuiden over Salisbury Plain en White Horse Hill, en op het noorden over Bath Hills en Sally-in-the-Wood. Ook de Haywards bezaten een terrein naast hun huis, aflopend naar Back Lane, waarop zij vermoedelijk hun paarden hielden en dat ook geschikt was voor kinderen om er te spelen.

Aan de westzijde woonde hun buurman John Clark. Hij was de eigenaar van Bellefield House, een schitterend gebouw in Georgische stijl, met een aangrenzend hertenpark. Dit pand was in 1794 boven The Halve, aan de noordkant van Hilperton Road, verzezen. Ook hier lag grond omheen, met een ommuurd weiland. In 1821 had Clark de aankoop rond, ongeveer in dezelfde tijd dat John Hayward en zijn gezin van Back Street naar Hilperton Road verhuisden.

John Haywards eerste vrouw Mary was in 1822 in The Laurels overleden. Drie jaar later was hij met Elizabeth Warburton getrouwd. Warburton en zijn vrouw zullen zeker heel wat gelukkige uren bij dit gezin hebben doorgebracht, in een omgeving waar zij tot rust konden komen en zichzelf konden zijn. Er was veel veranderd in de leefomstandigheden van de Warburtons. De dagen van armoede, zoals vroeger in Narrow Lane, Besses-o'-th'-Barn en in Brick Plat, toen Warburton de zorgen had proberen te ontvluchten door naar de Trowleweide te verhuizen, behoorden tot het verleden. De kinderen werden groter en droegen hun steentje bij in de kosten van het gezin.

John junior kon het echter nog steeds niet laten weg te lopen. Door eigen schuld moest hij daarom zijn vakopleiding voor kleermaker opgeven en had hij het ene baantje na het andere. Hij was in 1832 nog maar even thuis geweest, of hij liep weer weg. Hij zegt: 'Heimelijk zocht ik weer mijn oude makkers in het kwaad op en samen ging het weer naar de plaatsen van ongerechtigheid. Zo kreeg ik weer de aandrang om weg te lopen. Ditmaal ging ik naar Grittleton, een dorp in Wiltshire. Daar vond ik werk, zodat ik er heel de zomer bleef, tot de slappe tijd toe. Daarna kwam ik weer thuis. Maar er was in mij niet meer rust dan er in de zee is.'

Intussen was hij zeventien jaar en als puber bezorgde hij zijn ouders veel hoofdbreken. Hij was niet in staat een geregeld leven te leiden en een goede baan te vinden. Veel van die dwaze zwerftochten gaat hij stilzwijgend voorbij en vertelt hoe hij, samen met zijn vriend Samuel Hurd, op een avond in het voorjaar van 1835 Trowbridge verliet en naar Londen trok, waar hij werk vond. Hij zegt: 'Als ik dezelfde energie, waarmee ik mij nu in vermaak en amusement stortte, in zaken had geïnvesteerd, zou ik het niet slecht gedaan hebben!' Vermoedelijk keerde hij na korte tijd weer naar Trowbridge terug. In Weldadigheden vertelt zijn vader dat hij na 1832 tenminste vier keer was weggelopen. De eerste jaren dat het gezin in Waterloo Terrace woonde moeten zij vaak in angst hebben gezeten, als er weken voorbijgingen zonder dat iemand wist waar John jr. uithing.

Maar er waren nog heel wat meer zaken, die Warburton bezig hielden. Zijn kerk, die al groot was, bleef groeien. In 1831 doopte hij in april acht personen, in augustus zes, in september nog eens zes. Daarnaast nam hij er in augustus vier aan, die afkomstig waren van andere kerken. Dat zijn in totaal dat jaar vierentwintig nieuwe leden. In september 1832 bediende hij aan twaalf personen de doop. In april 1833 doopte hij er acht en nam drie personen aan. In juli 1834 doopte hij vijf mensen en in september dat jaar nog eens vier. In augustus 1835 doopte hij er tien. Wat het preken betreft, maakte hij het zichzelf niet gemakkelijk. In een brief van juli 1834 zegt hij: 'Ik hoopte en verwachtte dat de Heere mij leiden wilde in enkele verborgen plaatsen in Gods Woord, zodat ik tot het volk komen zou met buitengewone en nieuwe dingen, die zij nooit tevoren gehoord of gezien hadden. Maar, helaas, toen de zaterdag aanbrak, was het alles weer naar de oude trant, zoals altijd. In plaats van met nieuwe dingen voor de dag te komen, was het van binnen aardedonker (...) Lieve broeder, het is een zwaar werk. Maar hoge ogen wil God vernederen (...) God heeft mij wel honderd keer in de diepte gebracht, totdat ik alleen nog maar kon piepen uit het stof en ik van mezelf was afgebracht (...) Hier vond ik een welgegronde vrede (...) Op zulke tijden heb ik ervaren dat de Heere op een bijzondere wijze met me was. Niet doordat ik het kreeg zoals mijn vlees het graag hebben wou, met een hoeveelheid bloemrijke taal om het oor te strelen, maar door vaste, degelijke, bevindelijke waarheid, met Goddelijke zalving, als nagelen ingeslagen door de Meester der verzamelingen. Ik heb toen ondervindelijk geleerd, dat het Koninkrijk van God niet is in woorden, maar in kracht, in de Heilige Geest en in vele verzekerdheid (...) De laatste keer zijn er zeven personen door de doop bijgekomen en we krijgen er nog meer bij. Wij zijn als gemeente behoorlijk gegroeid. Ik ben er maar verbaasd over en verlegen mee, hoe het volk van alle kanten samenstroomt om zo'n eenvoudige waarheid te horen.'

Op 31 juli 1834 schreef Warburton aan zijn vriend **William Gadsby** in Manchester, toen hij vernam dat diens vrouw, die psychisch leed, maar niet wilde beteren. Hij schrijft hoe hij zelf een natuur bezit die wars is van verdrukking. Wanneer een beproefde slag al zijn plannen in de war stuurt, is hij 'als een wilde stier in een net'. Hij haalt de tekst aan: 'Alle kastijding, als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen die door dezelve geoefend zijn' (Hebr. 12:11), en vervolgt: 'U en ik hebben de waarheid hiervan ondervonden in elke storm die tot nu toe over ons heen is gegaan.' Aan het slot schrijft hij: 'Zowel wat betreft het aantal leden als het kerkbezoek hebben we een tijd van welstand en van voorspoed. De Heere brengt vele kostbare zielen toe, mensen die dierbare getuigenissen kunnen geven, dat het geloof dat door de liefde werkt, in hen is.' (Voordat zij gedoopt werden en toegelaten tot het lidmaatschap, verschenen de kandidaten voor de pastor en de diakenen, daarna voor al de leden van de kerk, om getuigenis te geven van het werk van de Heilige Geest in hun harten. Om aangenomen te worden was de instemming

van een meerderheid van de leden vereist.) 'Ik ben erg verrast over de grote aantallen mensen die mij komen horen. Het lijkt mij soms, hoe groter dwaas ik word, hoe liever zij mij beluisteren.'

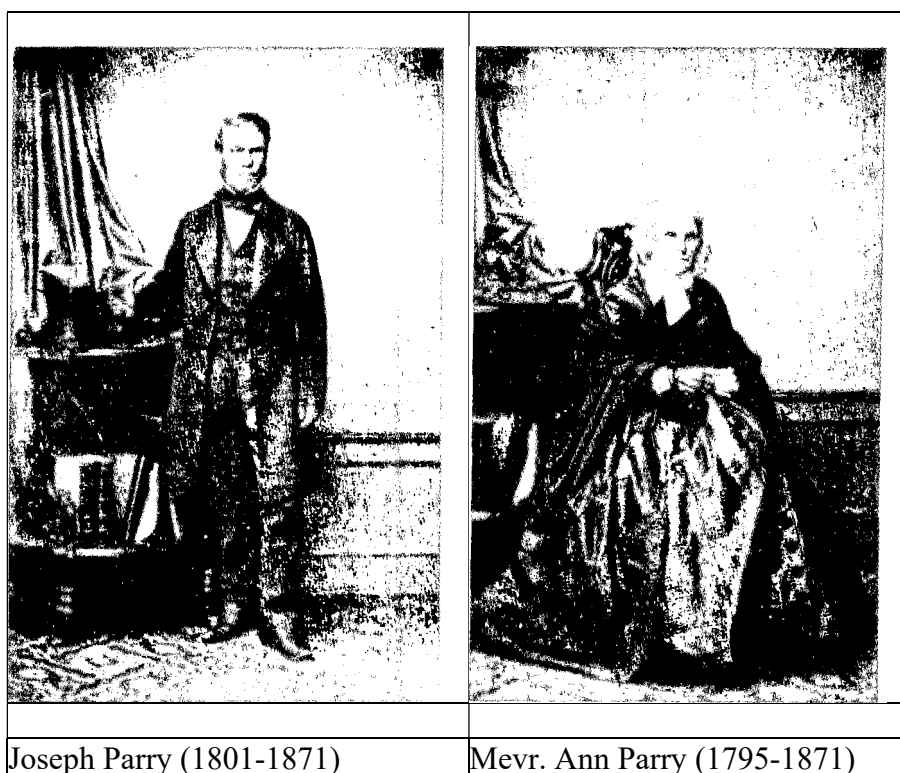
In december 1834 schreef Warburton aan een collega-voorganger: 'U moet net als alle andere dienstknechten die van God gezonden zijn, dingen spreken die u hebt gesmaakt, getast en gevoeld, zodat u niet komt met: "Zie hier of zie daar", maar met: "Zo zegt de Heere der heirscharen. O, wat een zegen om vertrouwd te zijn met de zaken die we de mensen verkondigen".' Dan vervolgt hij: 'IJ verlangt ook enkele bijzonderheden te vernemen over mijn reis naar Sussex. Ik ben erg neerslachtig, bevreesd en hulpeloos van huis gegaan (...) Toen ik er aankwam, vernam ik dat vier personen zouden worden gedoopt. Daarop braken het vlees en de duivel los, bij anderen en bij mezelf, en al gauw gonsde het overal dat ik er op uit was de kerk te scheuren. God weet dat ik nooit iets dergelijks in de zin heb gehad. Spoedig begreep ik, dat ik velen met wie ik, wat de waarheid aangaat, eensgeestes was en zij met mij, smart aan zou doen als ik de doop zou bedienen. Bovendien wilden sommigen, als ik de dienst zou bezoeken, mij niet meer in hun kapel laten preken.'

Hij doelt hier op het conflict tussen de Independenten onder leiding van ds. Vinall van Jireh, Lewes en Brighton (Church Street) aan de ene kant en de volgelingen van Gadsby en Warburton in Brighton, die de doop door onderdompeling leerden, aan de andere kant. Leerstellig en in de beleving waren zij één, maar op het punt van de doop verschilden zij. Warburton vermeldt hoe de Heere tot zijn hart sprak: 'Lijd verdrukkingen als een goed krijgsknecht van Jezus Christus.' Daarop liet hij zich niet tegenhouden en bediende de doop aan de vier doopkandidaten. Nadat die woorden namelijk in zijn hart waren gekomen, zegt hij: 'Ik wilde in geen geval mijn vaandel in de steek laten (...) Ik verzeker u dat deze arme, oude John op de grootste lafaard in de wereld geen steen zal werpen (...) Maar de genade van God hielp mij er doorheen. En nooit in mijn leven zag en voelde ik meer de plichtigheid van de doop, want de Heere was daar op een bijzondere wijze in het midden. De kapel was afgeladen vol, terwijl men een blad kon horen vallen (...) In mijn hart dankte ik God, dat Hij mij waardig keurde voor Zijn Naam vervolging te lijden (...) Hoe het na mijn vertrek in Brighton is gegaan, is mij niet bekend, maar ik hoop, zo de Heere wil, dat zij in vrede mogen leven.' Hij besluit zijn brief met het nieuws, dat 'mevr.... onze Zionkapel heeft verlaten'. 'Als reden van haar vertrek gaf zij op dat wij te vleselijk en te werelds zijn en dat zij niets van mijn prediking meeneemt. Och, ik verwonder er mij over dat er zijn die er wél wat van meenemen!' Zo bleef Warburton steeds kampen met moeilijkheden, zowel thuis als naar alle kanten.

Het jaar 1835 was een gedenkwaardig jaar voor Warburton. Twintig jaar was hij nu als pastor aan Zion verbonden. Het was eveneens het jaar, waarin William Gadsby op 1 augustus het eerste nummer publiceerde van een nieuw geestelijk maandblad, dat *The Gospel Standard* (de Evangeliebanier)" ging heten. Het werd de spreekbuis van de Particular Baptist Churches, die na de komst van Gadsby naar Manchester in 1805 door zijn arbeid en die van zijn vrienden John Warburton en John Kershaw waren ontstaan. In dit maandblad, waarvan John M'Kenzie van Preston en **J.C. Philpot M.A.** in 1840 redacteur werden, zouden veel van Warburtons brieven en preken worden gepubliceerd. Binnen zes jaar was de oplage van het blad 7400 gegroeid en tegen 1847 tot 9000. Het fungeerde als 'samenbindend orgaan van het bevindelijke volksdeel van Engeland'. (J.C. Philpot)"

Op zondag 6 september 1835 werd **John M'Kenzie**, die vanwege zijn prediking van vrije genade door de Independenten in Preston was uitgeworpen, in Blackburn, Lancashire, gedoopt. De zondag daarop, 13 september, bediende John Warburton in aanwezigheid van

de diakenen Joseph Parry en Carby Tuckwell en een grote vergadering van mogelijk 250 personen, de doop aan J.C. Philpot in de pas gebouwde kapel met z'n met lood beklede doopbassin in Allington, Wiltshire.

In een brief van vrijdag 25 september schrijft Warburton" aan William Gadsby: 'Ik kwam in Allington en heb daar verleden week de heer Philpot gedoopt. Ik geloof dat de Heere in het midden was. Hoe meer ik hem leer kennen, hoe meer ik mij met hem verenigd voel.' Betreffende de Zionkapel vervolgt hij: 'Drie weken terug kwam iemand tot onze gemeenschap over, die een dierbaar getuigenis gaf van de kracht van het Woord. Dat het Woord kracht mag doen, broeder, dat moet onze worsteling zijn. Anders is alles vergeefs. Het Koninkrijk is niet in woorden, maar in kracht. De toeloop wordt steeds groter. Iedere zondag moeten wij stoelen in de paden zetten. Duivels en ledige belijders mogen razen en te keer gaan wat ze willen, God gaat in alles, daarvan ben ik overtuigd, Zijn soevereine gang.'

(Deze brief van Warburton was de eerste die in februari 1836 in The Gospel Standard gepubliceerd werd, zes maanden nadat het eerste nummer was uitgekomen.)

In een brief aan James Brookland, een vriend in zijn oude parochie van Stadhampton, schrijft J.C. Philpot op 23 september 1835 over zijn doop in Allington: 'De heer Warburton preekte en hij doopte mij plechtig, met veel zalving en gevoel.'

Deze gebeurtenis markeert het begin van een nieuwe tijd voor de door William Gadsby, John Warburton en John Kershaw gestichte kerken. Er trad een nieuwe generatie leiders aan, door de Heere Zelf daartoe geroepen en bekwaamd, mannen van het gewicht van J.C. Philpot, William Tiptaft en John M'Kenzie. Roger Hitchcock was weliswaar een van de eersten die zich afgescheiden had, maar was in 1833 uit Devizes naar Devon vertrokken. Hij was daarna niet meer betrokken bij de ontwikkeling van de kerken die zich rond The

Gospel Standard groepeerden. In 1832, vlak voor hij uit Wiltshire vertrok, had Roger Hitchcock nog de doop bediend aan Thomas Godwin in de pas gestichte kapel van de Baptisten in Uffington, Berkshire. Hierbij was James Shorter aanwezig, die later, van 1834 tot 1857, als predikant aan de kapel in Blunsdon Hill vlakbij Swindon verbonden was. Thomas Godwin was geboren in 1803 en opgegroeid in de Kerk van Engeland te Purton en Shaw, buiten Swindon. Hij had William Tiptaft en William Gadsby in een kapel van de Independenten te Swindon horen preken. Tiptaft was kort daarvoor, in november 1831, uit de Kerk van Engeland getreden. Godwin was schoenmaker van beroep, maar voelde roeping tot de bediening. Op 25 december 1834 preekte hij voor het eerst in Swindon. Hij ontving een beroep van de baptistengemeente in Pewsey, waar hij van 1836 tot 1846 predikant was."

In de zomer van 1837 liep **Godwin** naar Allington, waar hij J.C. Philpot ontmoette. Het was het begin van een hartelijke wederzijdse verbondenheid, die stand hield zolang beide mannen leefden. Rond 1839 toog hij opnieuw naar Allington, nu om John Warburton te horen. Hij zegt: 'Ik had ooit maar één keer eerder een dergelijke prediker gehoord.' Na dit bezoek groeide er een band tussen de twee mannen. Op 3 oktober 1840, toen Warburton een zondag weg was, ontving Godwin een uitnodiging om in Zion, Trowbridge voor te gaan. Zijn bediening viel zo goed, dat hij op 24 oktober opnieuw verzocht werd de preekdienst waar te nemen. Nadien is hij nog ettelijke keren tijdens Warburtons leven in Trowbridge voorgegaan.

Op de lijst van predikanten die in Trowbridge voorgingen als Warburton elders preekte, komt ook de naam van William Beard voor. Hij preekte in 1832 voor het eerst in Zion en kwam daarna elk jaar in Trowbridge preken, tot hij in 1846 in Hankerton bij Malmesbury predikant werd. Een andere naam die regelmatig opduikt, is die van Thomas Martin. Van 1812 tot 1857 was hij predikant te Malmesbury. Hij preekte op 25 april 1829 voor het eerst in Zion en daarna elk jaar tot 1833. Hij was in 1812 met de pastorale zorg in Malmesbury belast door Porter, predikant van de kapel in Somerset Street in Bath. Somerset Street was de kapel die het lidmaatschap had ontnomen aan de sympathisanten van William Gadsby, die daarna rond 1811 de kapel aan de York Street in Bath hadden gesticht.

Het is interessant om op te merken, dat Thomas Martin en zijn kerk in de loop van zijn pastoraat van standpunt veranderden en deel gingen uitmaken van de gemeenten in Wiltshire die zich groepeerden rond John Warburton en diens gemeente te Trowbridge. Dit geschiedde nadat zij de zienswijze van John Paul Porter, predikant van Somerset Chapel hadden afgewezen, dat de zedelijke wet de leefregel van de gelovige is. J.P. Porter was behulpzaam geweest bij de oprichting van de Old Baptist Chapel in Chapel Lane, High Street in Chippenham in 1804. Met deze kerk heeft John Warburton kennelijk geen contact gehad voordat Thomas Littleton daar in 1846 predikant werd. Volgens de notulen van Zion in dat jaar heeft Littleton daar in juli en augustus gepreekt. Vanaf juni 1852, in de laatste jaren van Warburtons bediening, kwam ook William Mortimer, die na Littleton predikant in Chippenham was geworden, in Zion preken. Hieruit blijkt dat de Old Baptist Chapel in Chippenham niet vóór 1845 tot de kring van Warburtons gemeenten was toegetreden.

Op 3 november 1833 vermelden de notulen van Zion voor het eerst de naam van Daniel Smart." Deze was in 1808 in Devizes geboren. Daar was zijn vader diaken van Old Baptist Chapel. Hij ging in Warminster naar school. Hij werd op kerstdag 1829 in de kapel van Grove, Wantage gedoopt (op dezelfde dag dat Tiptaft in de Grote- of Sint Helenakerk te Abingdon zijn preek hield). Op 12 augustus 1832 ging hij voor het eerst uit preken. Vier jaar lang ging hij in Zion voor. Daarna vertrok hij naar Welwyn in Hertfordshire, waar hij predikant werd. Toen hij op 3 november 1833 de eerste keer in Zion preekte, was hij pas vijfentwintig jaar oud.

John Kershaw van Rochdale preekte in oktober en november 1834 zes opeenvolgende zondagen in Zion. (Deze preken zijn vastgelegd en in druk verschenen.) Hij was toen tweeënveertig jaar oud. Deze gegevens zijn te vinden in de kerkelijke archieven van Rochdale. Kennelijk is Kershaw slechts met bijzondere gelegenheden in Zion geweest. Een andere predikant die in Zion voorging en die enig aanzien genoot, was William Cowper" van de Dicker, Sussex. De kapel van de Dicker was in 1837 gereed en William Gadsby verrichtte op 13 augustus 1838 de officiële opening. In 1836 was Cowper daar vaste predikant geworden. De stichters van deze kerk waren mensen die onder de bediening van William Gadsby waren gezegend, toen deze in 1816 in Eastbourne had gepreekt. Om gelden in te zamelen voor de bouw van de nieuwe kapel was William Cowper op reis gegaan om elders te preken. Het leverde hem £274 op. Het kasboek van Zion vermeldt in 1831 een bezoek van Cowper en noteert: 'Collecte voor de heer Cowper £7 13s id.' Het tekent eveneens aan, dat 'de heer Warburton £2 10s had ontvangen voor het onderdak bieden aan de heer Cowper' en dat 'de heer Cowper £10 voor verrichte preekbeurten ontvangen had'. In 1837 was Cowper opnieuw in Wiltshire. Op 7 oktober preekte hij in Zion. Eerder dat jaar, op 17 mei, was hij voor John Warburton ingevallen, toen deze niet in staat was bij de opening van de kapel van Calne te preken." Als tekst had hij die dag voor de morgendienst Psalm 63:2 gekozen.

Joseph Chamberlain van Leicester (1779-1856). Als jong predikant een groot vriend van William Huntington. De eerste zondag na diens dood ging hij in Huntingtons gemeente in Londen voor. Ook Joseph Charles Philpot was nauw met „good old Chamberlain" bevriend en sprak immer met grote achting van hem.

In deze jaren schreef Warburton zijn boek *Mercies of a Covenant God*. In The Seceders deel 1, blz. 358 citeert dr. J.H. Philpot passages uit het dagboek van zijn vader J.C. Philpot in het jaar 1837 en merkt op: 'Op 5 april wordt mijn vader met een wagen naar Devizes gereden, waar hij John Warburton zal ontmoeten. Deze geeft hem het manuscript van *Mercies of a Covenant God* in handen om het over te lezen. Een maand later ontmoet hij de oude leraar opnieuw bij Robert Dredge in huis (in Devizes) en dringt er bij hem op aan het

te publiceren. Op 16 mei hoort hij tot zijn spijt, dat John Warburton niet naar Calne kan komen voor de opening van de nieuwe kapel de volgende dag, omdat hij naar Londen moest voor een aangelegenheid betreffende zijn zoon Gideon.'

In een brief van 13 september 1837 schrijft J.C. Philpot" vanuit Manchester aan Joseph Parry in Allington: 'De drukproef van het boek van Warburton bezorgt mij een heleboel werk. De heer J. Gadsby (drukker van The Gospel Standard in Manchester en zoon van William Gadsby) heeft het een schoolmeester in handen gegeven. Die zou het overschrijven en de vele taalfouten corrigeren. Maar die heeft op John's eenvoudige kleeid zoveel gouden franje genaaid, dat ik momenteel bezig ben alles weer los te tornen. Hij heeft John's eenvoudige en ongekunstelde stijl veranderd in die van een schoolmeester. Vandaar dat ik er nu monnikenwerk aan heb om manuscript en drukproef regel voor regel en woord voor woord te vergelijken en de oorspronkelijke stijl te herstellen.'

Deel I van Weldadigheden (1776-1815) werd door J.C. Philpot in april 1838 in The Gospel Standard gerecenseerd. Dit wijst er op, dat het boek in de vroege lente van 1838 is gepubliceerd. Het is gedrukt door John Gadsby bij Newall's Buildings in Market Street, Manchester. Deel II (1815-1838) volgde in 1839. Als aanhangsel bij deel I waren enkele brieven toegevoegd, geschreven door een dame in Frome, Somerset, en geadresseerd aan John Warburton. Boven deze brieven was als titel geplaatst Letters from Sarah to Barnabas (Brieven van Sara aan Barnabas). In zijn recensie van april 1838 stelde J.C. Philpot voor deze brieven in een volgende uitgave niet meer op te nemen. Inderdaad zijn ze sindsdien weggelaten.

Waarschijnlijk is Warburton rond 1835 begonnen met het schrijven van zijn Weldadigheden. Met de geringe opleiding die hij genoten had, schreef hij een werk van in totaal bijna tweehonderd bladzijden. Daarbij gebruikte hij een ganzeveer, terwijl we moeten bedenken, dat hij niet langer schrijven kon dan het daglicht toestond. We moeten ons eveneens realiseren, dat hij dikwijls op reis was en overal uit preken ging, terwijl hij bovendien een grote gemeente had te verzorgen in Trowbridge en omgeving. In het licht van de genoemde omstandigheden is het aannemelijk dat het werk geleidelijk aan ontstaan is over een periode van één of twee jaar. De opzegging van het lidmaatschap van Zion door zijn dochter Sarah Earl en haar man in 1835 geeft een indicatie van het tijdstip waarop hij voor het eerst met het boek bezig was.

Het boek was op 5 april 1837 klaar. Warburton nam het mee naar het huis van Robert Dredge in Devizes, waar hij J.C. Philpot ontmoette. Die nam het mee naar Allington. Nadat hij het een maand bij zich had gehouden, trof hij Warburton opnieuw in Devizes. Hij gaf hem het manuscript terug en stelde voor het te publiceren. Zomer 1837 werd het voor publicatie naar John Gadsby in Manchester verstuurd. Deze gaf het een schoolmeester in handen, die het verknoeide. J.C. Philpot was die zomer in Manchester en hij hield, toen hij zag wat er gebeurd was, publicatie tegen. In september 1837 herstelde hij het naar het oorspronkelijke, eenvoudige Engels van de schrijver. Grammaticafouten verbeterde hij. In de herfst of tegen de winter van 1837 werd deel I gezet en gedrukt. Deel II volgde ongeveer een jaar later.

In de recensie van deel I van Weldadigheden in The Gospel Standard in 1838 schrijft J.C. Philpot: 'Er zijn er, geloof ik, maar weinigen onder onze lezers, die de schrijver van het bovengenoemde werk niet kennen. Zij hebben hem ofwel zelf beluisterd, ofwel van anderen over hem gehoord. Hij is een wel zeer opmerkelijk voorbeeld van de soevereine vrijmacht van Jehovah, Die hem verhoogd heeft van het weefgetouw, zoals Hij Bunyan verhoogde van zijn ketellappers handkar en Huntington van zijn kolenschuit, om Zijn volk Israël te eten te geven. Wij hebben hier een hoogst belangwekkend en aangenaam verslag van 's Heeren handelingen met Warburton. Hij verhaalt daarin van het eerste werk van Gods genade in zijn ziel, toen de wet hem namelijk bij de keel greep en zei: 'Betaal mij wat

gij schuldig zijt.' Maar ook van de kennelijke en heerlijke verlossing door de openbaring van Christus, van zijn heldere en duidelijke roeping tot de bediening en veel opmerkelijke wederwaardigheden in voorzienigheid en genade in de tijd voordat hij als pastor verbonden werd aan de Particular Baptist Church in Trowbridge.

De stijl van schrijven is eenvoudig, liefelijk en aangenaam. Er wordt een kracht, zalving en werkelijkheid in gevonden, die onder de gezegende invloeden van de Geest moet druipen als de regen en vloeien als de dauw in gelovige, besneden harten. Wij zijn waarlijk verblijd dat hij ertoe gebracht is deze handelingen die de Heere met hem hield publiek te maken en wel om de volgende reden. De prediking, hoewel een gezegende ordening Gods, is aan beperkingen onderhevig. Afstand van plaats bijvoorbeeld, betekent een onoverkomelijke grens, want twee gemeenten kunnen onmogelijk tegelijkertijd een en dezelfde dienaar van God horen. De geschrifte van genade kunnen op 1 moment op duizend verschillende plaatsen zijn. Ook weten zij binnen te dringen in kringen waar de schrijver zelf nooit komen zou. Zij kunnen Gods kerk nog tot voedsel dienen, wanneer het graf zijn lichaam verteert en zijn ziel rust in de schoot van de Verlosser.

Het kerkgebouw van **William Huntington in Londen**, de Voorzienigheidskapel aan de Gray's Inn Lane. Er waren ruim tweeduizend zitplaatsen in. Later eigendom geworden van de Kerk van Engeland ontving het de naam van St. Bartolomeuskerk. Na Huntingtons dood viel zijn gemeente spoedig uiteen.

Wat een zegen hebben de geschriften van Huntington het huisgezin van God toegebracht! Duizenden zullen, tot het einde der tijden toe, opstaan en hem een begenadigde man noemen, terwijl zij nauwelijks van het bestaan van Huntington zouden geweten hebben, als zijn pen niet net zo geïnspireerd geweest was om te schrijven als zijn tong was om te preken. Moge een zelfde zegen rusten op het werk dat nu onze aandacht heeft. Er is in de beleving van genade een kracht, die wel gevoeld, maar niet beschreven kan worden. Het draagt een Goddelijk stempel, een hemels karakter. Het is een tweesnijdend zwaard dat aan twee kanten snijdt: met één slag dringt het door in het geweten van levende zielen en slaat meteen de geveinsdheid van bedorven harten aan stukken. Een afsnijdende wijze van preken en schrijven is in de tegenwoordige tijd meer dan ooit noodzakelijk. De kerk is overdekt met de sluier van een mondbelijdenis en om beschut te zijn kruipen de ellendigen, door satan en hun eigen hart bedrogen, bij duizenden onder dit dek. En het is te vrezen dat

veel van Gods kinderen op dit bed liggen, dat te kort zal zijn, en onder dit deksel, dat te smal zal wezen. Zij maken een verbond met degenen die het bitter zoet heten en het zoet bitter en bereiden zich daardoor de weg tot een vreselijk zwaar sterfbed.

Het meest geschikte middel in de hand van de gezegende Geest om dit voorhangsel van boven naar beneden vaneen te scheuren, is dat die hoogbegenadigde mensen, die het Koninkrijk Gods met zijn hemelse kracht in hun eigen ziel hebben ervaren, op levende en krachtige godsvrucht staan. Het levend-gemaakte volk van God heeft een geweten. Zij hebben de kracht van God gevoeld en Zijn stem vol majesteit tot hun harten horen spreken. Daarom kunnen zij nooit tegen de waarheid ingaan zoals de naamchristenen dit doen, want er is iets in hen dat de stem van God hoort en die stem herkent, als die spreekt door een van Gods gezanten, en hoewel die stem hen veroordeelt, moeten zij voor de kracht ervan toch vallen.

Zo zal een dienstknecht van God die met hemelse autoriteit spreekt, als een ooggetuige van de waarheid die hij verkondigt, in de harten van Gods volk altijd weerklank vinden. God geeft niet een van Zijn knechten permissie een deel van de prijs achter te houden, om daardoor maar een grote kerk te hebben, veel zitplaatsengeld, mooie collecten, rijke diakenen, een bloeiende kerk of een aanzienlijke gemeente. Dit alles zijn maar prullen van Mammon, algemeen heersende motieven die de godsvrucht verstikken, waardoor de kerk overstroomd wordt met halve, weke, onbesliste, onontdekte en onvernederde farizeeën, met het hoofd van een calvinist en het hart van een arminiaan (...)

Kracht is het enige wapen dat waarde heeft (...) Kracht is een zwaard dat tot aan de ziel raakt. Het opent het geweten en openbaart de geheimen van het hart (...) en legt de ziel naakt en geopend voor de ogen van Hem met Wie wij te doen hebben. Daarom kunnen deze levendgemaakte zielen, die het tweesnijdend zwaard gevoeld hebben, dat doorgaat tot de verdeling der ziel en des geestes en der samenvoegselen en des mergs en een oordeler is der gedachten en der overleggingen des harten, nooit voldaan zijn zonder het bloed der besprenging en zonder een openbaring van Jezus Christus aan hun harten.

De wens van ons hart is, dat de ondervinding van John Warburton aldus mag worden gezegd. We kunnen het zeer hartelijk aan onze lezers aanbevelen..."

Weldadigheden vond een goede aftrek en beleefde de ene druk na de andere. Het is nog in deze eeuw hier in Engeland, maar ook in de Verenigde Staten, meermalen herdrukt. Meer dan vijftig jaar geleden is het in het nederlands vertaald en momenteel (1995) is in dat land een herziene vertaling in voorbereiding. Als autobiografie is het vergelijkbaar met Bunyan's *Grace Abounding to the Chief of Sinners* (1666; ned. 'Genade overvloeiende voor de grootste der zondaren'). *Pilgrim's Progress* ('Eens christens reize naar de eeuwigheid'), dat Bunyan daarna (1678) liet verschijnen, bevat dezelfde geestelijke ervaring in allegorische vorm.

Bij het schrijven van *Weldadigheden* heeft John Warburton zich niet alleen door de genoemde lectuur van Bunyan laten inspireren, maar ook door twee boeken uit zijn eigen tijd, namelijk *The Kingdom of Heaven Taken by Prayer* ('Het koninkrijk der hemelen genomen door gebed') en *The Bank of Faith* ('De bank des geloofs'), beide in 1784 door William Huntington in het licht gegeven. Van het eerstgerioemde boek van Huntington had Warburton een in leer gebonden kopie in bezit, een gedrukt exemplaar van 1813. Het was in één band gebonden met de tweede druk (uit 1803) van Huntingtons boek *Light Shining in Darkness*. Aan de binnenzijde van de omslag had hij geschreven: 'Dit boek behoort John Warburton toe.' Toen Warburton in 1812 Huntington ontmoette, voelde hij zich geestelijk geheel met hem verenigd. Het is moeilijk voor te stellen, dat hij beide boeken niet gelezen heeft. In de gemeenten waarin Warburton voorging, was het veelgelezen lectuur, vooral in Gower Street, Londen, waar velen lid waren die vroeger tot de Providence Chapel

(Voorzienigheidskapel) van William Huntington behoord hadden. Waarschijnlijk hebben vooral *The Kingdom of Heaven* en *The Bank of Faith* Warburton beïnvloed bij het te boek stellen van zijn eigen bevinding. Dankzij Philpot verscheen Weldadigheden in eenvoudig en onopgesmukt Engels. Hij had namelijk verbeteringen aangebracht in grammatica en spelling en de wijze waarop deze geleerde man dit gedaan had, toont de liefde en hoogachting voor de schrijver. Het werk is in een onbevangen stijl geschreven, vanuit zijn hart tot het hart van de lezers. Het getuigt van de zielsoefeningen van iemand die voortdurend met zijn God door diepe wateren ging en die wist wat het inhield 'zijn ziel tot een buit uit te dragen' (Oer. 39:18). We vernemen er de verzuchtingen van iemand wiens oog gedurig hemelwaarts gericht was en die wist dat men alleen 'in geest en waarheid' tot God kan komen, want 'hij die tot God komt, moet geloven dat Hij is en een beloner is dergenen die Hem zoeken'. (Hebr. 11:6) We beluisteren iemand die kennis had aan de 'Poel Mistrouten' en aan de 'Liefelijke bergen' en het pelgrimslied kon zingen:"

*Tot hiertoe was mijn zonde mij een last en druk.
'k Had niets dan smart, 'k liep in mijn ongeluk.
Maar welk een plaats, waarheen 'k nu ben geleid!
Moet hier 't begin zijn van mijn zaligheid?
Moet hier de last mij van de rug af glijden?
Moet deze plaats van banden mij bevrijden?
Gezegend kruis! Gezegend graf!
Mijn hoogst verlangen:
De Man die daar voor mij te schande wilde hangen.*

J. Bunyan

Warburton kende de waarheid bevindelijk. Verdoemenis, vrijspraak en vrede waren doorleefde zaken voor hem. Aan zijn ziel was toegepast: 'Het bloed van Jezus Christus Zijn Zoon reinigt ons van alle zonde.' (1 Joh. 1:7) Om het met J.C. Philpot in zijn recensie in 1838 te zeggen: 'Het is een boek dat de snaren doet trillen in een hart dat door Gods Geest is onderwezen en van verstandskennis tot hartenkennis is gebracht.' Op dit punt verstonden de docent van Oxford en de handwever van Lancashire elkaar volkomen en hun leven lang waren de twee mannen eensgeestes in de dingen Gods.

In de tijd dat John Warburton in zijn huis in Waterloo Terrace vlakbij de Zionkapel zijn Weldadigheden schreef, stonden de gebeurtenissen niet stil. Op 11 september 1835 was William Hayward, die tien jaar lang diaken was geweest en die door zijn loyale steun de bouw van de Zionkapel mede mogelijk had gemaakt, de weg van alle vlees gegaan. Hij was op 13 augustus 1815 door Warburton gedoopt en had een lening van £500 verstrekt voor de bouw van Zion, waarvan het grootste deel voor zijn heengaan was afgelost. Zijn zoon James Hayward, die tegelijk met zijn vader in 1825 tot diaken was benoemd, zou dit ambt tot zijn dood op 12 februari 1850 bekleden. Toen William Hayward stierf, waren Thomas Ball, James Porter en Richard Knee ook diaken. In het jaar daarop (1836), benoemde de kerk twee nieuwe diakenen: Thomas Tabor, die op 4 oktober 1818 gedoopt was, en Thomas Hayward, die op 23 september 1821 als lid te Zion was aangenomen. Richard Knee zou diaken blijven tot aan zijn dood in 1864, d.w.z. negenendertig jaar lang. Hij had een boekwinkel in Church Walk en verzorgde vele jaren de maandelijkse verspreiding van *The Gospel Standard* in Trowbridge.

In 1835 preekten Philpot en Tiptaft, de beide predikanten die zich op jonge leeftijd van de Kerk van Engeland hadden afgescheiden, in Zion. Philpot op 11 oktober en Tiptaft in november. Daarna duurde het tot 25 juni 1837, voor Philpot er opnieuw voorging. In zijn dagboek tekent hij aan:

23 juni	Drie dagen na troonsbestijging van koningin Victoria met de postkoets van Devonport naar Exeter. 's Avonds daar gepreekt.
zaterdag	Kon niet in slaap komen vanwege den (niet nader te noemen
24 juni	bedgezellen). Om 8 uur van Exeter naar Bath. Voor 10 shilling bovenop, zeer aangenaam en warm. Om 6.20 uur in Bath. Met gehuurd rijtuig naar Trowbridge. Bij de Warburtons overnacht.
zondag	In Trowbridge gepreekt. 's Morgens Job 18,9.
25 juni	's Avonds Jes 18,5.6. Beide keren erg hees.

Maandag de 26ste noteert hij dat hij om 8 uur uit Trowbridge vertrok. Het ontbijt gebruikte hij bij Dredge in Devizes en hij kwam om 10.30 uur 's morgens in Allington aan. Daar leende Joseph Parry hem een paard, waarmee boer Wild, Wilcot elke dag opzocht, tot aan zijn dood toe. Op 30 juli leidde hij de begrafenis in Allington. Warburton moet de vrome boer Wild goed hebben gekend. De preek die Philpot die zondagavond in Zion had gehouden over Jesaja 18:5,6 zou later als een van zijn bekendste preken worden uitgegeven onder de titel 'Winter Afore Harvest, or 779e Soul's Growth in Grace (Winter vóór de oogst, of, De opwas van de ziel in de genade).

Terwijl deze gebeurtenissen zich voordeden, beleefde Warburton opnieuw een periode van zorg over zijn **zoon John**. Begin 1837 was hij uit Trowbridge naar Londen vertrokken, met de bedoeling naar Manchester te gaan.' In Londen aangekomen liep hij tot St. Albans, waar hij de nacht doorbracht. De volgende morgen liep hij over de Watling Street, tegenwoordig de A5, richting Dunstable. Het was koud en er viel sneeuw. Hij ontmoette een gedemobiliseerde soldaat, die even arm was als hijzelf. Bedelend vervolgden zij hun weg en zochten 's nachts een schuur om in te slapen. Eén keer brachten ze in de kazerne in Weedon de nacht door. Tenslotte bereikte hij Stafford, waar hij een poging deed in het leger te gaan, wat niet gelukte, omdat hij niet door de medische keuring kwam. Buiten Stafford trok hij de aandacht van de koetsier van een passerende postkoets, die medelijden met hem kreeg, omdat hij er verzwakt uitzag. Omdat de koets maar half vol was, gaf hij hem een gratis lift naar Manchester, waar hij overnachtte. De volgende morgen vertrok hij naar Rochdale en zocht zijn broer William op, die daar woonde. Deze nam hem mee naar John Kershaw, die heel vriendelijk met hem sprak, naar men denken kan over de ongerustheid die hij zijn vader bezorgde.

Daarna vervolgde hij zijn weg en kwam bij de broer van zijn vader, oom William, in Whitefield. Die na, hem in huis en hielp hem aan een baan in Radcliffe, bij een kleermaker, die George Barrow heette. Zijn oom had slechts één zoon gehad, John, die overleden was. Daarom was hij erg gesteld op zijn neef en deed alles voor hem, wat in zijn vermogen lag. Ongeveer drie maanden, van midden maart tot midden juni 1837, bleef John bij zijn oom in Whitefield. Toen werd de drang tot zwerven hem weer te sterk. Hij gaf zijn baan in Radcliffe en zijn thuis in Whitefield op en vertrok. Hij reisde zuidwaarts, naar Birmingham, Gloucester, Cirencester en bereikte tenslotte Trowbridge. Daar kwam hij zondag 25 juni omstreeks middernacht aan en begaf zich naar het huis van zijn zuster Sarah (mevr. Earle), in Prospect Place.⁹⁷ Zijn vader was niet thuis en J.C. Philpot logeerde in het ouderlijk huis op Waterloo Terrace. Die had juist die avond in Zion zijn preek over de Winter vóór de oogst gehouden. Zijn zuster Ruth begaf zich naar Prospect Place en smeekte hem onder tranen thuis te komen. Daar was hij niet toe te bewegen. Met vijf

shilling, die zijn zuster hem had gegeven, vertrok hij maandagmorgen naar Bristol, met het voornemen nooit meer in Trowbridge terug te keren. Zijn vader trof bij thuiskomst een huis vol treurnis aan. Ditmaal beseftte hij dat het vruchteloos was achter hem aan te gaan. Hij schrijft in Weldadigheden:"

'O, hoe helder zag ik nu in, dat niemand dan God alleen hem staande kon houden en dat ik, als ik hem naging en hem vond, toch zijn hart niet kon veranderen. Dit was niet mijn werk, maar geheel en al Gods werk. En o, wat een kracht en een sterkte ontving ik uit deze tekst: 'Werpt uw zorg op de Heere en Hij zal u onderhouden. Hij zal in eeuwigheid niet toelaten, dat de rechtvaardige wankele.' (Ps. 55:23) O, wat werd mijn arme en beladen ziel hierdoor versterkt! Hoe gemakkelijk kon ik nu de jongen overgeven in de handen van God. Engelen, mensen en duivelen dienen Hem op Zijn wenken en Hij heeft bepaald: 'Tot hiertoe en niet verder.' O, wat gaf mij dit een verlichting! Want voordien heb ik hem nooit onbedongen kunnen overgeven in Gods handen (...) Het was mij nu klaar als de dag, dat de jongen niet verder kon gaan dan God voor hem bepaald had. O, hoe zoet vloeiden twee verzen van John Kent, als honing uit de rots, mijn ziel binnen. Mijn hart werd erdoor bevestigd, dat mijn lieve jongen, ondanks zijn boze weg, een van Gods uitverkorenen was.

*Er is een tijd, bij God bepaald,
Dat ieder schaap met bloed betaald,
Verlaten zal de boze wegen van het kwaad
En tot de kudde keert en binnen gaat.*

*In vrede met de hel, met God in strijd,
Dooft het in het duister, zwerft zeer wijd.
't Volgt eigen wil en zin en gaat nog voort,
Al verder van de Herder weg te lopen, onverstoord.'*

Drie weken duurde het, tot Warburton enig nieuws over hem te horen kreeg. Toen het zover was, hoorde hij dat de jongen via Taunton naar Exeter was gegaan en dat hij in Taunton bij een vriend had overnacht. Daar hadden ze vergeefs getracht hem te overreden naar huis terug te gaan. Warburton beschrijft hoe zijn lichaam beefde, toen hij dit hoorde. 'Ik zat buiten in mijn tuinhuis en ik dacht dat ik geen kracht had om naar huis te kruipen.' Toen hij tenslotte terug in huis was, op zijn kamer, trilde hij als een blad en beefde hij over al zijn leden. Hij opende zijn Bijbel bij Jesaja 11. Toen hij de eerste verzen had gelezen, werd zijn hart eronder verbroken en een zoete vrede daalde in zijn ziel. Hij las het zesde en zevende vers: 'En de wolf zal met het lam verkeren en de luipaard zal bij de geitenbok nederliggen, en het kalf en de jonge leeuw en het mestvee tezamen en een klein jonkske zal ze drijven. De koe en de berin zullen tezamen weiden, haar jongen zullen tezamen nederliggen, en de leeuw zal stro eten gelijk de os,' en zag het Goddelijk zal (zullen) zesmaal, onwrikbaar als de eeuwige heuvelen, wat hem de vaste overtuiging schonk dat God de jongen thuis brengen zou.

John junior was toentertijd eenentwintig jaar. In zijn Memorials vermeldt hij, hoe op zijn reis naar het westen de verleiding bij hem was opgekomen om een heer van zijn gouden horloge te beroven. De Heere had hem hiervan echter teruggehouden. Tenslotte bereikte hij Exeter en trok op 10 juli 1837 's avonds de stad in. De volgende morgen meldde hij zich aan bij het leger en werd hij bij het 37ste regiment infanterie ingedeeld. Een paar dagen later marcheerde hij met andere rekruten van Exeter naar Plymouth Citadel. (Op 4 augustus dat jaar zou hij 22 jaar worden.) Daar aangekomen schreef hij aan zijn vader." Dat was twee weken nadat ze voor het laatst bericht van hem hadden gekregen vanuit Taunton. De

brief is gedateerd op 8 augustus. Hij schreef dat hij, om niet van honger om te komen, zich bij het leger had aangemeld. Verder schreef hij:

'U vraagt zich misschien af, of er een reden bestond om van huis weg te lopen. Nee, die was er niet en niemand anders heb ik iets te verwijten als mezelf. Ja, vader, ik heb daarover deze laatste veertien dagen wat naar mij toe gekregen! Ik word dag en nacht door hartzeer gekweld en daarbij een knagend geweten. Wie kan dat uithouden? Moge God mijn leven nemen en mij het ergste doen kennen! Wat een droefheid heb ik u aangedaan en wat een smartelijke uren hebt u om mij gehad. Waarom ben ik geboren? Met als enig doel om de maat vol te maken en dan eeuwig weg te zinken? Het lijkt hier wel een hel in de kazerne. Er wordt gevloekt en gezongen en voor de zondag hebben zij evenveel eerbied als de beesten... Ik verwacht dat ik, voor het jaar om is, vermoedelijk in oktober, Engeland uit moet naar India.'

Hij besloot zijn brief met de betuiging dat hij geen vergeving aan zijn vader durfde vragen, want hij dacht niet dat hij ooit weer gelegenheid zou hebben met hem te spreken. Wel vroeg hij om een brief, wat geld, en het adres van enkele vrienden in Plymouth, waar hij heen zou kunnen om uit de kazerne weg te komen. Hij deed er ook groeten bij voor zijn broers en zusters. Zijn jongste zuster groette hij in het bijzonder en voegde er bij: 'Arme Ruth, vaak denk ik aan haar.'

Vreemd genoeg gaat hij aan zijn moeder Lydia stilzwijgend voorbij. Zij was het geweest die hem, telkens als vader van huis was, onder de tucht moest houden. Dat had ze soms maanden lang gedaan, in de tijd dat hij een adolescent was! Het kan zijn dat zijn maandenlange afwezigheid in een bepaalde periode (bijvoorbeeld zijn verblijf voor drie maanden in 1837 bij zijn oom William in Whitefield) te maken heeft met een sterke reactie tegen zijn moeder.

Onmiddellijk beantwoordde zijn vader dit schrijven. Per kerende post zond hij een brief aan de heer Triggs, predikant in Plymouth. Die was, schrijft hij, 'hem volkomen onbekend', hoewel Warburton feitelijk in 1821 Plymouth had bezocht, juist in het jaar dat Triggs de eerste keer daar voorging voor David Denham. Het antwoord van Triggs is volledig in *Weldadigheden* weergegeven.' Warburton had gevraagd, of hij naar de kazerne wilde gaan om te onderzoeken of de droefheid van de jongen oprecht was en of hij werkelijk een geestelijke omzetting had leren kennen. Uiteindelijk was John bij ds. Triggs aan huis geweest en zijn oordeel over de jongen was: 'Er heeft zeker een grote verandering ten goede plaats gevonden.' Triggs had hem de vraag gedaan, of hij nog steeds voortging in zijn oude zonde van weerspannigheid, waarop John junior had geantwoord: 'Dat kan niet meer. Een paar weken geleden werd heel mijn leven mij voor ogen gesteld met al mijn daden. Ik zag dat mijn tijd elk ogenblik voorbij kon zijn en dan de ontzagwekkende eeuwigheid!' Vergeefs had hij getracht deze overtuigingen te onderdrukken door de omgang met wereldse vrienden. Hij liep in zijn ellende en voelde dat er voor hem geen genade meer was. Aan het eind van zijn brief bood Triggs aan hem te helpen om het ontslag van de jongen bij het leger te bewerkstelligen. Hij zou bij de commandant informeren tegen welke prijs hij kon worden vrijgekocht.

In *Weldadigheden* geeft Warburton weer wat er door hem heenging, toen hij deze brief had ontvangen en gelezen. 'Nooit zal ik vergeten, hoe mijn ziel wegsmolt bij het lezen van deze brief. Ik moest hem drie- of viermaal uit handen leggen, vóór ik hem in z'n geheel had gelezen. Nooit in mijn leven is mijn hart bij het lezen van een brief zo verbroken geweest als nu. Mijn lieve vrouw en twee dochters waren thuis en ik weet niet wie van hen de meeste tranen liet. O, de vriendelijkheid, liefde en deelneming, die mijn beminde broeder Triggs betoonde aan zo'n onwaardige.'

Hier is duidelijk te zien, hoe groot de liefde was voor zijn kinderen en hoe hun geestelijk welzijn hem ter harte ging. Zijn temperament neigde naar het extreme en kon zich uiten in koppigheid en drift, maar niet minder in warme genegenheid en vergevensgezindheid. Met een innemende openheid stelt hij in Weldadigheden zijn eigen fouten en tekortkomingen in het licht.

John ontving de brief van zijn vader op 14 augustus in Plymouth. Per omgaande post liet hij zijn vader weten: 'Vanmorgen kreeg ik uw brief. Werkelijk, hij sneed mij door de ziel, niet om z'n hardheid, maar juist om z'n hartelijkheid. Zo'n vriendelijkheid had ik nooit van u verwacht, nadat ik u zo behandeld heb.' Zijn vader had hem gevraagd of hij naar huis wilde komen en zijn antwoord was: 'Ja vader, en ik wil zolang ik leef daar blijven. Het enige dat ik verlang, is het huis (Waterloo Terrace) te zien.'

Daarna ging hij in op de vraag van zijn vader over zijn ontslag en verklaarde dat dit £20 kostte. Hij stelde voor Isaac Moore (de man van Leah) te vragen, of die naar de sergeant-majoor van de troepen in Trowbridge wilde gaan, om te weten te komen aan wie het geld betaald moest worden. Tot slot deelde hij mee, dat het regiment die morgen 8 kilometer had moeten marcheren om de geseling bij te wonen van een soldaat, die honderdvijftig zweepslagen toegediend kreeg.

Warburton zegt in zijn Weldadigheden: 'Zo gauw we konden, zorgden wij dat hij vrij kwam en daar keerde de verloren zoon in huis terug, waar hij hartelijk verwelkomd werd. Spoedig merkte ik dat het een werk van God was en dat de leeuw met het lam kon nederliggen en dat een klein jonkske hem drijven kon. Het arme schepsel! Na zijn thuiskomst werd hij hard gekastijd uit de wet van God, wat weken duurde. Maar op Zijn tijd verbrak de Heere in tedere barmhartigheid zijn banden. Hij deed hem de blijde boodschap horen en ondervinden van een vrije en volkomen vergiffenis van al zijn vervloekte gruweldaden door de toepassing van het dierbaar bloed van Christus aan zijn ziel. Toen kon hij met vreugde instemmen met de dichter: 'Loof den HEERE, mijn ziel, en al wat binnen in mij is, Zijn heiligen Naam. Loof de HEERE, mijn ziel en vergeet geen van Zijn weldaden. Die al uw ongerechtigheid vergeeft, Die al uw krankheden geneest. Die uw leven verlost van het verderf, Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden.' (Ps. 103:1-4) O, hoe verheugd was ik en hoe heb ik mijn God gedankt en aanbeden, toen ik de blijde tijding vernam, dat God hem vrede en vergeving geschonken had.'"

Ongeveer acht maanden later, op 29 april 1838, doopte John Warburton, in aanwezigheid van een grote schare (zo'n negenhonderd mensen)," zijn zoon en vijf anderen in Zion, Trowbridge. Van deze gebeurtenis zegt Warburton: 'Het was waarlijk een ontroerend ogenblik voor mij en evenzeer voor veel anderen (...) Er waren er maar weinigen bij wie de tranen niet over de wangen liepen. Ik ben er tot op de dag van vandaag van overtuigd, dat het een werk uit God was (...) Nooit heb ik een smart gekend die mij meer pijn deed. Nooit ben ik feller aangevallen door de duivel. Nooit had ik ogenblikken dat ik dieper in wanhoop weggezonden was. Maar ik ben ook nooit zo door vreugde in vervoering gebracht geweest! En nooit in mijn leven heb ik duidelijker gezien, hoe God mijn arme gebeden verhoord had. O, wat een wonderdoend God is onze God! Wat wij vrezen dat de grootste vloek voor ons zal worden, kan Hij voor ons in de grootste zegen veranderen!'

John Warburton junior schrijft in zijn Mernorials over deze gebeurtenis het volgende: 'Ik werd op 29 april 1838 door mijn vader gedoopt. Een grote vergadering was daarbij tegenwoordig. Toen ik naar voren kwam om in het water af te dalen, zei mijn vader: 'Kom, mijn broeder, neem uw kruis op en volg een dierbare Christus.'

Toen hij deze woorden sprak, voelde ik dat wij waarlijk broeders in Christus waren. Het waren inderdaad aangename ogenblikken voor mijn ziel en ik kon mij nauwelijks weerhouden met luide stem God te loven, toen ik uit het water kwam.'"

Het was elf weken nadien, op 19 juli 1838, dat John junior in het huwelijk trad met Emma Rudman, die als dienstmeisje werkte bij de heer Samuel Parfitt. Het huwelijk werd voltrokken in de Sint Jakobskerk, in aanwezigheid van zijn vader en van William Rudman en Cornelius Rudman, respectievelijk de vader en de broer van de bruid. (Cornelius werd later, in 1848, gekozen tot diaken van de Zion.)

John junior zegt: 'Ik zag mijn geliefde vrouw voor het eerst bij haar broer thuis. Zij had vele jaren onder het gehoor van mijn vader gezeten en vaders prediking was niet ongezegend gebleven voor haar. Gods raad zal bestaan. Ik sprak tot mijzelf: 'Als ik ooit mocht trouwen, dan is dát mijn vrouw.' Na ons trouwen vertelde zij mij, dat zij soortgelijke indrukken had gehad.'

Het eerste huis dat zij na hun huwelijk bewoonden, was Timbrell Street nr 13, links op de hoek bij de ingang van York Buildings. Niet lang hebben zij daar gewoond, omdat er voor kleermakers niet veel werk was in Trowbridge. In november 1839 ging John junior naar Londen om daar werk te vinden. Hij trok bij zijn broer Gideon in, die in Tottenham Court Road woonde, en vond werk bij ene mijnheer G. Doudney in Fleet Street. Emma volgde hem naar Londen, waar zij op kamers gingen wonen, eerst in Fenchurch Street, daarna op de derde verdieping van een huis in Wells Street, een zijstraat van Oxford Street.¹⁰⁹

In een brief van 16 november 1838 aan William Tiptaftn^o geeft John Warburton senior te kennen dat hij juist uit Brighton was teruggekeerd en dat 'broeder Philpot' in Trowbridge gepreekt had. Het notulenboek van Zion vermeldt voor drie zondagen in oktober gastpredikanten. Een van hen was J.C. Philpot, die op 7 oktober voorging. Op 21 februari van dat jaar was Philpot ook in Zion geweest. Dit laat zien, dat Warburton tijdens zijn 'grootste beproeving' doorging met uitgebreide preekreizen.

Wat hij in deze brief van 16 november stilzwijgend passeert, zonder er zelfs met één woord op te zinspelen, is de grote demonstratie van de **Chartisten**, die op 19 november in Trowbridge gehouden zou worden en die, naar men vreesde, wel eens uit de hand kon lopen. De Chartisten vertegenwoordigden een politieke beweging met voornamelijk sociale en economische grieven. Het begin van de beweging lag in Londen, bij de oprichting van de London Working Men's Association (de Londense Arbeidersvereniging) in 1836. Aanleiding was de frustratie onder de arbeidersbevolking over de Reform Act (Kieswet) van 1832. De uitbreiding van het stemrecht waarin deze wet voorzag, ging namelijk in de ogen van de genoemde bevolkingsgroep niet ver genoeg. Een andere belangrijke grief betrof de gevolgen van de Poor Law Amendment Act (herziene Armenwet) van 1834, die het recht op externe ondersteuning aan banden had gelegd en behoeftige gezinnen het armenhuis in had gedreven. Daar werden vaders, moeders en kinderen meermalen in verschillende gebouwen afzonderlijk ondergebracht. Andere kwesties waren lage lonen en schommelende werkloosheidscijfers, die men toeschreef aan het industriële mechanisatieproces. Het chartisme gedijde in de gebieden waar de industriële revolutie de meeste voortgang had gemaakt. In deze tijd (1838-1839) vormden in het noorden een half miljoen handwevers de ruggegraat van de beweging, terwijl in het westen de steden Bath, Trowbridge, Bradford-on-Avon, Westbury en Frome er sterk bij betrokken waren.

De beweging, die politieke gelijkheid en sociale rechtvaardigheid in haar vaandel schreef, was verdeeld over de methoden om deze doelstellingen te verwezenlijken. Velen kozen voor de weg van parlementaire hervormingen, een goedkope drukpers en een nationaal onderwijssysteem. Een minderheid was geporteerd voor meer revolutionaire methoden en deinsde zelfs niet voor geweld terug. In 1838 stelde de Londense beweging een charter op met zes punten. Deze waren:

1. Algemeen stemrecht voor volwassen mannen

2. Jaarlijkse parlementsverkiezingen
3. Stemmen per stembriefje
4. Gelijke kiesdistricten
5. Afschaffing van de voorwaarde eigendom te bezitten, om voor het lidmaatschap van het parlement in aanmerking te kunnen komen
6. Honorarium voor parlementsleden

Deze doeleinden zijn nu alle gerealiseerd, op de 'jaarlijkse parlementsverkiezingen' na. De eerste bijeenkomst van de Chartisten in Trowbridge vond op 12 juni 1838 zonder incidenten op de Markt plaats. William Carrier, een inwoner van Trowbridge, hield een rede over de voordelen van het algemeen kiesrecht. De Trowbridge Working Men's Association (Arbeidersvereniging Trowbridge) werd opgericht in juni 1838 en had meer dan 550 leden, meest lakenwerkers, die voor hun bijeenkomsten een kamer in de Barracks (kazerne) huurden.

In de avond van 19 november verzamelde zich een menigte van ongeveer 3000 mensen bij de Barracks in Frome Road, Trowbridge. Door fakkels verlicht werd een kist (die op een doodskist leek) megedragen, waarop het woord 'Vrijheid' stond te lezen. Zo marcheerde men de stad door, tot men in Timbrell Street stil hield, op slechts een paar meter afstand van de Zionkapel, nauwelijks honderd meter van het huis van Warburton op Waterloo Terrace en precies voor het huis van John junior en Emma. Velen droegen groene linten, de kleur van de republikeinen. Onder veel geschreeuw werden toespraken gehouden en schoten afgevuurd. Stadsbestuurders en een troep soldaten stonden in de buurt en werden door de sprekers uitgejouwd. Er bevonden zich op dat moment maar vier politieagenten in Trowbridge en Bradford. De autoriteiten moesten zich van militaire steun verzekeren om de orde te kunnen handhaven. Hoewel de bijeenkomst zonder ongeregeldheden verliep, bleef de chartistenbeweging heel de winter door, tot in de lente van 1839, bijeenkomsten organiseren. Enige malen kwam men buiten de stad bijeen, op de Trowleweide.

Al gauw ontstond er in de steden en op het platteland een sfeer van intimidatie. Beter geklede burgers werden op straat uitgescholden. Van kerkraden werden de glazen ingegooid. De regering was genoodzaakt de huzaren en de vrijwillige cavalerie op te roepen. Op 1 april 1839, op paasmaandag, kwamen verscheidene duizenden Chartisten in Devizes samen en rukten in rijen van vijf of zes op, de stad in. De 'Tories' van Devizes antwoordden met geweld en dreven hen met stenen en knuppels de stad uit. Een volgende bijeenkomst was uitgeschreven voor 7 mei 1839 te Trowbridge. Op last van het Ministerie van Binnenlandse Zaken grepen de autoriteiten van Trowbridge in. Zij arresteerden sommigen van hun leiders en doorzochten hun huizen naar wapens, wat tenminste bij 1 huis werd aangetroffen. Op pinkstermaandag 20 mei organiseerden de Chartisten een massabijeenkomst in North Parade, Bath. Hiervoor kregen zij van de burgemeester geen toestemming, zodat zij uitweken naar Midford, 15 kilometer naar het zuiden. Er werden vijftien- tot twintigduizend deelnemers verwacht, terwijl er uiteindelijk niet meer dan tweeduizend verschenen. Dit ontbreken van steun moedigde de overheid aan krachtig op te treden om de revolutionaire gisting in de regio de kop in te drukken.

Op zondagmorgen 26 mei 1839 ging Warburton in Zion voor. Hij sprak tot zijn duizend zielen tellend gehoor over de tekst: 'Want gij zijt een heilig volk den HEERE, uw God, en u heeft de HEERE verkoren om Hem tot een volk des eigendoms te zijn, uit al de volken die op de aardbodem zijn.' (Deut. 14:2) Hij begon met aan te tonen, dat de heiligheid van een gelovige uitsluitend en alleen gegrond is in de toegerekende gerechtigheid van Christus. Daarna sprak hij *van de heiligheid die wordt ingeplant in de wedergeboorte, die gepaard gaat met overtuiging van zonde en een dorst naar Christus*, opdat Hij in het

zondaarshart als de 'Hoop der heerlijkheid' geopenbaard worde. Tenslotte kwam hij bij de heiligheid in het leven naar buiten, waarbij hij veroordeelde al diegenen die de Naam des Heeren hadden beleden en in strijd daarmee 'zich verbonden met de lieden van de wereld om zodoende politieke vrijheid te verkrijgen'.

Diezelfde dag sprak John Warburton 's avonds over de slavernij van Israël in Egypte. Zij kwamen niet in opstand tegen de Egyptenaren om hun vrijheid te bevechten, maar 'zij riepen tot de HEERE'. Beide preken waren een pleidooi voor de leer van 'politieke rust en onbeperkte gehoorzaamheid aan de machten over ons gesteld'. Enige weken eerder hadden hij en zijn kerk een aantal leden geëxcommuniceerd, die een bijeenkomst van de Arbeidersvereniging Trowbridge hadden bijgewoond. Het notulenboek van Zion vermeldt de naam van Robert Lucas (door Warburton gedoopt op 23 augustus 1829) en naast zijn naam de aantekening: 'weggegaan, chartist geworden'.

Deze preek leidde tot een aanval op Warburton in een plaatselijk chartistenblad en door middel van een gedrukt pamflet.

Job Rawlings was op 25 juni 1820 met vijftientwintig andere personen door Warburton bij Ladydown Mill gedoopt, maar was afvallig geworden. Hij had op 12 november 1836 zijn lidmaatschap van de kerk opgezegd, want de gemeente van Zion had de tucht op hem toegepast wegens het feit, 'dat ik tot mijn medebroeders in de Naam des Heeren had gesproken in bepaalde door Warburton niet erkende kapellen'." Nu nam hij de ganzeveer op en opende de aanval op Warburton. Hij schreef een brief naar de redactie van de Western Vindicator, waarin hij hem tekende als iemand die zelf uit diepe armoede was opgeklommen, maar nu 'arme christenen dwarsboomde, die opkwamen voor hun rechtvaardige en wettige rechten'.

Vervolgens deed hij een vlugschrift van achttien pagina's het licht zien als antwoord op de preken van Warburton op 26 mei 1839. Het is een helder geschreven, goed onderbouwd stuk, het mist de scherpe toon die men zou verwachten van iemand die zijn gram wilde halen. Hij oefent flinke kritiek op het traktement van Warburton van £3 per week. In werkelijkheid, zo voegt hij eraan toe, is dit wel £4, want hij gaat naar Londen en andere plaatsen uit preken en hij heeft buiten Trowbridge zijn vrienden, die wel zorgen dat hij niet met lege handen thuiskomt. Hij herinnert Warburton eraan, dat deze bij vorige gelegenheden zich wel degelijk met politieke zaken had ingelaten en zelfs handtekeningenakties in de consistorie van de kapel op touw gezet had. Hij beschuldigt Warburton van gehuichel, omdat die wil dat men het Chartisme verwerpt, maar ondertussen toelaat 'dat vrouwen in zijn kerk deftig gekleed, met sluiers en met opzichtige parapluutjes lopen, dat werkgevers in zijn kerk minder dan de helft van het verschuldigde loon uitbetalen en dat diakenen onnodig herbergen openen, waar ze bier verkopen'. Warburtons traktement noemt hij een 'Evangelie-belasting' voor de arme arbeiders. Wat betreft de leer van de politieke berusting en de verzetsloosheid, wijst hij erop dat de wetten van Engeland niet strookten met de 'morele rechtvaardigheid' en dat de oudtestamentische profeten slechte koningen bestraffen. 'Het bezit van de rijken werd beschermd, maar de arbeid van de arme man was onbeschermd.' Het mechanisatieproces verliep snel. Lage lonen hadden tot gevolg, dat velen honger leden. De rijken hielden zich bezig met consumeren, de armen moesten produceren. De werkman werd geruïneerd, de armen verhongerden en de misdaad nam hand over hand toe. Wat hij bepleitte, was een praktische vroomheid in de geest en naar het voorbeeld van Jezus, in de dagelijkse praktijk.

Het moet Warburton onaangenaam hebben getroffen, deze openlijke aanval door een man die hij zelf had gedoopt. Verscheidene leden, waaronder de twee schoonzonen van Warburton, John Hayward en Isaac Moore, hadden ofwel een eigen zaak en waren werkgevers of waren mede-directeur van grote bedrijven, die aan velen werk boden.

Zonder twijfel waren de lonen laag en werden de armen zwaar getroffen en onderbetaald. De rechten waarvoor het volk streed, waren rechtmatig. Een jaarparlement was weliswaar niet uitvoerbaar, maar voor het overige waren de eisen die in het charter waren neergelegd, billijk.

William Gadsby, Particular Baptist predikant te Manchester en vriend van John Warburton, stond erom bekend dat hij zich actief bemoeide met politieke aangelegenheden. In 1821 was hij opgekomen voor koningin Caroline, nadat koning George IV haar kroning had vrijdeld. Deze houding had tot gevolg, dat de plaatsvervangend politiecommissaris van Manchester op last van minister Viscount Sidmouth van Buitenlandse Zaken naar de baptistenkapel van Back Lane, Manchester, was gestuurd om na te gaan of Gadsby op grond van zijn preken wegens opruijng kon worden aangehouden. Dat mislukte, want Gadsby zag hem zitten en maakte de aanwezigheid van de man bekend. Daarnaast stelde William Gadsby zich achter de Anti-Corn Law League (Anti-raanwet verbond) en liet zijn steun ook blijken tijdens toespraken voor een groot publiek in de korenbeurs te Manchester. Zijn leven lang stond Gadsby bekend als iemand die grote bedragen aan geld en grote hoeveelheden kleren inzamelde voor de armen en werklozen in Manchester. Na zijn overlijden in 1844 wijdde een dagblad in Manchester een artikel aan het filantropisch werk onder de armen, waarmee hij zich zijn leven lang had bezig gehouden. Maar uit niets blijkt, dat hij de chartistenbeweging in Manchester steunde, in tegenstelling tot sommige voorgangers van nonconformisten die dat wel deden, in Leicester en verscheidene andere steden. Het Anti-graanwet verbond was een beweging van de middenstand, terwijl het chartisme meer de arbeidersklasse vertegenwoordigde. Het genoemde verbond was een ordelijke beweging, het chartisme daarentegen had elementen van geweld in zich. Juist dit laatste zal Gadsby en Warburton ertoe hebben gebracht afstand te nemen van het chartisme.

Met dit voorbeeld van zijn grootste vriend voor ogen voelde Warburton zich waarschijnlijk in een netelige positie gebracht. De neiging tot het gebruik van geweld en het bestaan van twee niet met elkaar te verenigen standpunten, belichaamd in de geweldloze vleugel onder leiding van William Lovett en de gewelddadige vleugel onder leiding van Feargus O'Connor, zullen bij hem de doorslag hebben gegeven voor het onthouden van zijn steun. De Western Vindicator was een ophitsend weekblad van de Chartisten in west-Engeland en Wales. Men moet bedenken dat op 3 november 1839 duizend jongens en mannen, in Newport, Monmouthshire, bijeengekomen waren, met de bedoeling naar Monmouth op te trekken om gevangen genomen Chartistenleiders te bevrijden. Er werd met scherp geschoten.

In twintig minuten tijds lagen er in de morgen van 4 november op het plein vóór het West Gate Hotel in Newport veertien doden en vijftig gewonden. Van de laatsten bezweken er nog tien aan hun verwondingen. John Warburton moet begrepen hebben, dat wat zich buiten het West Gate Hotel afgespeeld had, evengoed in Timbrell Street in Trowbridge had kunnen gebeuren. Net zo min als William Gadsby was Warburton afkerig van deelname aan politieke aangelegenheden. Job Rawlings herinnerde hem er al aan, dat hij zich voorheen met politieke kwesties had ingelaten. Hij had sinds 1819 stemrecht in Wiltshire voor het Lagerhuis. Negen leden van zijn gemeente, waaronder William Eacott en Samuel Hurd, de beide diakenen, hadden stemrecht in hetzelfde kiesregister.

Met het charter als zodanig was hij het niet oneens. Het zou ook zeer onbillijk zijn, Warburton te beschuldigen dat hij uit vrees voor zijn schoonzoons er het zwijgen toe deed. Zijn zoon James was een arme wever in Shail's Lane, pal naast het hoofdkwartier van de Charisten, bij de Democratische kapel, op een plaats die later Chartist Square zou heten. Het getuigde van moed om, in de hitte van de chartistenstrijd, zo te preken als hij op zondag 26 mei 1839 in Zion had gedaan. Het pleidooi voor verzetsloosheid maakt

duidelijk, dat zijn afwijzing van het chartisme werd ingegeven door het feit, dat deze beweging het gebruik van geweld niet schuwde.

Met betrekking tot zijn buitensporige salaris is met zekerheid te zeggen, dat hij jaarlijks van 1815 tot 1857 £156 van de Zionsgemeente ontving. Het kasboek van de kerk bewijst dit. Over wat hij daarboven incasseerde, kan men slechts speculeren. Alleen hijzelf wist dat. Ter vergelijking, het salaris van zijn vriend William Gadsby van Back Lane, Manchester, bedroeg van 1805 tot 1819 £125 en van 1820 tot 1844 £230 per jaar. Volgens de berekening van Job Rawlings zou Warburton bij £4 per week nog niet boven de £208 per jaar zijn uitgekomen. In vergelijking met het salaris van predikanten van andere denominaties schijnt dat van Warburton niet buitensporig hoog te zijn. Het kwam overeen met het gemiddelde niveau van professionele beroepsbeoefenaren. Wat velen ergerde, was dat hij een arme wever geweest was. In Weldadigheden had hij sterk laten uitkomen, hoe groot zijn armoede was geweest. Vandaar dat het verschil met zijn financiële situatie in 1839 eerder in het oog viel. William Gadsby schreef nooit een autobiografie en liet dus niemand op een dergelijke manier in zijn boeken kijken.

De volgende brief uit deze periode die is bewaard gebleven, dateert van 6 september 1839. Hierin gaat het over lange reizen en talloze preekafspraken. Hij is geadresseerd aan een vriend in Manchester. Deze vriend is zo goed als zeker William Gadsby. Warburton schrijft: 'Van mijn vrije tijd heb ik een groot deel besteed aan het bijeenbrengen van de stof voor het tweede deel van mijn arme 'Leven' (de in 1839 gepubliceerde *Weldadigheden*). Naar de ziel heb ik veel te doorworstelen en de gebreken van mijn oude tabernakel bezorgen mij veel moeite. Van mijn laatste reis naar Leicester, Oakham en Stamford heeft mijn gestel veel te lijden gehad. Ik denk dat ik een kou heb opgelopen. Mijn benen doen zo'n zeer dat ik al de tijd dat ik in Leicester was, bijna niet kon lopen. Ik hoop dat het weer wat beter wordt. Ik heb veel last gehad van duizeligheid in mijn hoofd en mijn linkeroor was bijna doof. Evengoed mocht ik tijdens mijn laatste reis zoete momenten van gemeenschap met mijn God kennen (...) Wat heb ik, toen ik in Bedworth was, gezongen, omdat ik drie of vier dagen in de ruimte gesteld was. Ik had de bedoeling naar Coventry te gaan en daarna per trein door te reizen naar Manchester om een dag of twee bij u door te brengen, want daarnaar verlangde ik zeer. En toen men mij in Bedworth vertelde, dat ik, als ik daar 's morgens vertrok, 's middags in Manchester zou kunnen zijn, zou ik dit vast gedaan hebben, ware het niet dat ik de volgende avond nog in Leicester moest voorgaan. Het zou mij vast veel genoeg gedaan hebben, maar het mocht niet zo zijn (...) Ik heb de laatste zondag dat ik in Stamford was, dhr. & mevr. Tryon, dhr. De Merveilleux en nog twee personen gedoopt.'

Warburton was bezig de laatste hand te leggen aan *het tweede deel van zijn Weldadigheden*. Hij was weer teruggekeerd uit Bedworth, Leicester, Oakham en Stamford, waar hij gepreikt had. In Leicester was hij te gast geweest bij Isaac Harrison. Deze had op 27 januari 1839 de eerste steen gelegd van zijn nieuwe kapel in Alfred Street. Op 25 december 1840 zou J.C. Philpot de opening verrichten.' In Stamford had Warburton de eerste leden gedoopt van de kerk waarvan J.C. Philpot in dat jaar pastor geworden was. Mijnheer De Merveilleux was arts. Hij had uit eigen middelen de kapel laten bouwen, voor tenminste £1000, en werd nu tot diaken van de gemeente verkozen. Philpot was op 21 en 22 juli in Zion voorgegaan. Mogelijk ging het dus om kanselruil.

Interessant is de verwijzing naar de spoorwegen. Rond 1836 was de kern van het huidige spoorwegnet in Engeland al aangelegd. De spoorlijn Liverpool-Manchester was in 1830 in gebruik genomen, in 1837 gevolgd door de lijn Birmingham-Liverpool. Vanaf 1838 gingen de posterijen van de spoorwegen gebruik maken. Plaatsbewijzen voor passagiers derde klasse kostten een penny per mijl. Hierop volgde in 1840 de invoering van de 'Penny Post'

(stuiversporto). De snelheid van de trein op de lijn Londen-Liverpool was gemiddeld 55 kilometer per uur. Een reis van 320 km duurde dus, stoptijden inbegrepen, vijf tot zes uur. De spoorlijn van Paddington naar Bristol van Brunel was aangelegd in 1840 en de opening volgde op 30 juni 1841. Het was waarschijnlijk tijdens deze reis in 1839, dat Warburton met de koets naar Londen ging en vervolgens de trein via Birmingham naar Bedworth nam. Het is belangwekkend dat hij, om William Gadsby te ontmoeten, het plan opvatte van Bedworth een snelle trein naar Manchester te nemen. De tijden waren sinds zijn eerste reis naar het zuiden in 1814 wel veranderd! Toen reisde hij heel de weg van Trowbridge naar Manchester met de koets en was verscheidene dagen onderweg. Het zou tot 1848 duren, eer de spoorlijn naar Trowbridge werd doorgetrokken.

Daarvóór, van 1841 tot 1848, kon men in Trowbridge de postkoets nemen, die via Bradford-on-Avon naar Chippenham reed, waar men op de trein naar Londen kon overstappen. De Great Western lijn was natuurlijk breedspoor. In Trowbridge werd dit in 1874 vervangen door smalspoor. Warburton heeft dus (de laatste negen jaar van zijn leven) alleen het breedspoor in Trowbridge meegemaakt. Drieëndertig jaar lang was hij van de postkoets afhankelijk geweest. Nu was hij drieënzestig. Hij voelde dat zijn jaren begonnen te tellen. Het lopen viel hem moeilijk, zijn gehoor werd minder en hij had last van duizelingen. Nu deden moderne vervoermiddelen hun intrede, die het vele reizen gemakkelijker, sneller en comfortabeler maakten.

Nadat hij was teruggekeerd van zijn reis naar de Midlands in 1839 en William Gadsby had geschreven, stonden hem opnieuw zorgen en verdriet te wachten. Het was vóór het eind van het jaar en juist was het laatste deel van zijn *Weldadigheden* gepubliceerd. Gideon woonde al sinds 1837 in Londen. In oktober 1839 was John Warburton zelf in Londen geweest en had in Gower Street gepreekt. In november 1839 was John junior, die niet lang daarvóór door zijn vader was gedoopt, wegens gebrek aan werk uit Trowbridge naar Londen vertrokken. De jongen naar wie Warburtons hart zo lang was uitgegaan, de verloren zoon van de familie, was nog maar pas weergekeerd en inmiddels ook getrouwd. En nu verliet hij Trowbridge om er nooit meer terug te keren! Op een avond in november nam hij plaats in een van de laatste oude postkoetsen en reed in het duister van de nacht naar Londen.

Omdat *Weldadigheden* waarschijnlijk al was gedrukt, kon hij er in zijn boek geen melding meer van maken. Het betrof zijn zoon Manoah, die in 1811 geboren was, juist nadat het gezin in Rochdale was komen wonen, de eerste van zijn kinderen die in Hope Chapel House het levenslicht aanschouwde. Het was het kind van de zegen die hij, toen hij in grote armoede verkeerde, van zijn God had verkregen op de weg van Manchester naar Rochdale. 'De Engel des HEEREN handelde wonderlijk in Zijn doen en Manoah en zijn huisvrouw zagen toe.' Het was deze zoon, die op 4 november 1839 overleed, in de leeftijd van achtentwintig jaar. Hij werd begraven in het familiegraf, aan de voorzijde van de kapel, aan het voetpad bij de deur, bij zijn zuster Rhoda, die daar bijna twintig jaar eerder begraven was. Alle zoons van Warburton hadden nu het huis in Waterloo Terrace verlaten. Alleen Rachel (33 jaar) en Ruth (26 jaar) waren nog thuis.

De Almachtige had Zijn dienstknecht in de wijze waarop Hij met hem handelde inderdaad 'het evenwicht van de wolken'. getoond. 'Hebt gij wetenschap van de opwegingen der dikke wolken, de wonderheden Desgenen, Die volmaakt is in wetenschappen?' (Job 37:16) Wat was er genade nodig om die vraag op 4 november 1839 te kunnen beantwoorden! Warburton had zijn zoon immers Manoah genoemd, nadat de Heere op 23 januari 1811 zo liefelijk tot zijn ziel gesproken had.

Nu werd vervuld: 'De HEERE heeft gegeven, de HEERE heeft genomen.' Er was genade nodig om er aan toe te voegen: 'De Naam des HEEREN zij geloofd.' (Job 1:21)

HOOFDSTUK 12

Het zilveren koord ontketend

De laatste hem toegemeten levensjaren waren voor Warburton aangebroken. In een brief van 10 mei 1843 (hij was toen zevenenzestig jaar) schreef hij aan zijn zoon John in Londen: 'We weten niet, hoe dichtbij het einde misschien al is.' Toch zou God het leven van deze zo nuttige man tot hoge ouderdom sparen. Wat zijn bediening betreft, zouden de jaren 1840 tot 1856 zelfs tot de meest vruchtbare van zijn leven behoren. Weldadigheden, dat inmiddels was gepubliceerd, loopt niet verder dan tot 1839. Voor de laatste levensjaren van Warburton zijn we aangewezen op drieërlei bron.

Warburton was zeer productief in het schrijven van brieven en de komst van de Penny Post' (stuiverporto). in 1840 deed zijn correspondentie nog toenemen. Dan was er de maandelijks verschijning van het blad The Gospel Standard. Hierin werd een groot aantal van zijn brieven afgedrukt, soms maar een paar maanden nadat ze geschreven waren. De brieven waren grotendeels geestelijk van inhoud. Ze waren geadresseerd aan ambtsbroeders en leden van de kerk overal in het land, op plaatsen waar Warburton regelmatig preekte. Vaak bevatten deze brieven echter bruikbare informatie om te bepalen waar de schrijver zich op enig tijdstip bevond. Daarnaast lichten ze ons in over zijn huiselijke omstandigheden en over de gemeente van Zion. The Gospel Standard is maandelijks zonder onderbreking verschenen sinds het eerste nummer in augustus 1835 uitkwam.

Van 1840 tot 1849 stond het onder redactie van J.C. Philpot en John M'Kenzie, beiden nauw bevriend met Warburton. Vanaf 1849, na het overlijden van M'Kenzie, was Philpot tot zijn dood in 1869 de enige redacteur. In The Gospel Standard en verscheidene andere godsdienstige bladen zouden in de eerste vijftig jaar bij elkaar ongeveer zeventig brieven van Warburton in druk verschijnen. In bijlage A is een lijst opgenomen van deze brieven met vermelding van het tijdschrift waarin deze zijn afgedrukt.

Zoals in dit hoofdstuk duidelijk zal worden, heeft Warburton in deze periode veel gereisd. Gebruik makend van de trein, ging hij geregeld voor in Londen, Manchester en Leicester. Zijn reizen brachten hem tot Norwich, Brighton, Lakenheath en andere plaatsen, die kleiner en minder bekend zijn.

Zoals gezegd, vormde The Gospel Standard een waardevolle bron van informatie, want al vroeg ontstond de gewoonte dat de predikanten de gegevens van hun preekbeurten toezonden aan de uitgever, John Gadsby in Manchester. Deze werden vervolgens op de omslag van het tijdschrift gepubliceerd. Aangekondigd werden dag, uur en plaats van de diensten de volgende maand. Bij gelegenheid, vaak in bepaalde kerken, werden de preken opgeschreven en daarna in The Gospel Standard en andere godsdienstige bladen gepubliceerd. Soms verschenen ze als brochure in een prekenserie, zoals Zoar Chapel Pulpit, The Penny Pulpit en The Gospel Pulpit. Men neemt aan,' dat langs deze weg tussen de vijftig en zestig preken van Warburton hun weg naar de drukker hebben gevonden. Onder bijlage B is een lijst opgenomen van ongeveer dertig preken die konden worden opgespoord. Men vindt de datum en de plaats waar ze gehouden zijn, erbij vermeld met de naam van het tijdschrift waarin de betreffende predicaties voor het eerst verschenen. Met

deze hulpbronnen is het mogelijk een aanzienlijk gedeelte van Warburtons preekarbeid in kaart te brengen.

Een van de kerken waar men zeer op zijn prediking gesteld was, *was kapel Gower Street* in Londen. In diezelfde straat in Londen is in 1828 de 'Universiteit van Londen' begonnen onder de naam Gower Street College. Het was als opleidingsinstituut niet aan een kerkelijke denominatie gebonden. Matthew Arnold sprak van 'dat goddeloze instituut in Gower Street'. In 1834 werd er aan het College een ziekenhuis toegevoegd. De naam Gower Street College werd in 1836 gewijzigd in London University College. Deze universiteit stond model voor het secularisme aan de Engelse universiteiten. Er werden namelijk ook non-conformisten toegelaten, terwijl men tot dan toe Anglicaan zijn moest om voor een universitaire studie in aanmerking te kunnen komen. In 1831 werd King's College in de Strand opgericht, dat in tegenstelling tot University College uitging van de Anglicaanse Kerk. Frappant is het, dat de beide zoons van J.C. Philpot, Charles en Joseph Henry belijdenis deden in de Kerk van Engeland om aan King's College Hospita' hun artsopleiding te kunnen doen. Het is de vraag, of William Gadsby, John Warburton of de gemeente van Gower Street in de gaten hadden wat de betekenis was van wat er in die jaren om hen heen gebeurde. We mogen aannemen, dat universitair geschoolde mannen als J.C. Philpot en William Tiptaft daar wel oog voor hadden.

De kapel in Gower Street was in 1820 gebouwd voor de gemeente die voorheen in een kapel in Conway Street, Fitzroy Square, samenkwam. Zij vormden in oorsprong een groot gedeelte van de gemeente van *William Huntington*, maar hadden zich na diens dood in 1813 afgescheiden van New Providence Chapel (De Nieuwe Voorzienigheidskapel) in Grays Inn Lane. Warburton had in 1818 in de kapel van Conway Street gepreekt. In de jaren 1821 tot 1838, tijdens het pastoraat van Henry Fowler, heeft hij ook in de nieuwe kapel in Gower Street gepreekt. Een van de oudste bewaard gebleven preken van hem, is een preek die hij op een zondag in oktober 1839 in Gower Street heeft gehouden. Op zondag 9 juli 1820 werd de kapel geopend door William Gadsby, die daar even welkom was als Warburton. Het was een gemeente van Independenten in de lijn van William Huntington. Dat houdt in dat zij weliswaar met Gadsby en Warburton schouder aan schouder stonden met betrekking tot de waarheid zoals Huntington die gepreekt had, maar dat zij geen baptisten waren. Toen zij dus in 1821 een beroep uitbrachten op Henry Fowler, beriepen ze een herder en leraar die geen baptist was.

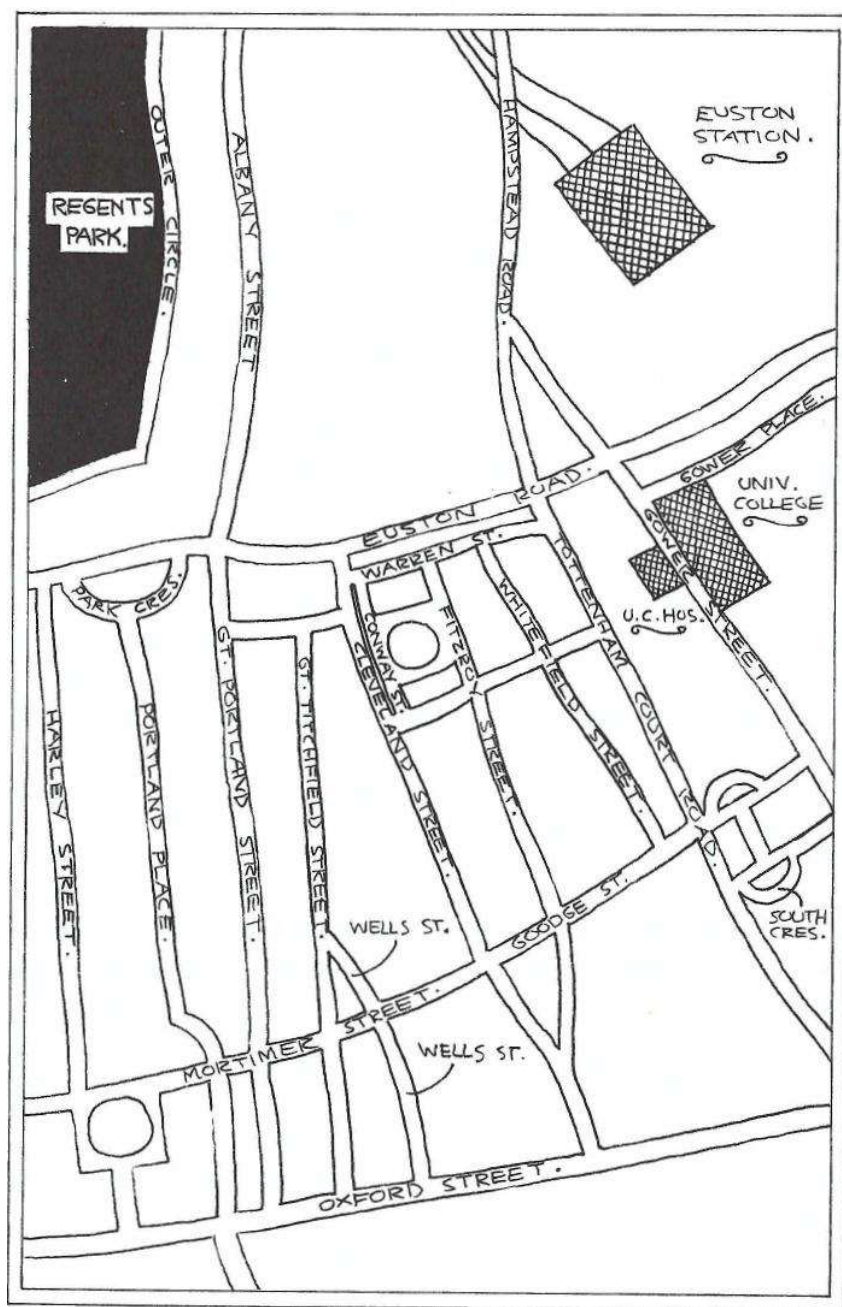

Henry Fowler (1779-1838)

Deze samenvloeiing van Independenten uit de school van Huntington en de eerste voorgangers van de Gospel Standard gemeenten is niet bevreemdend. Zij waren volkomen één in hun opvatting van de waarheid en inzake de prediking van het Evangelie was er geen verschil; het enige punt waarin zij verschilden was de doop. Een ander voorbeeld van deze eenheid was Brighton en Lewes. Daar was de Independent John Vinall pastor, terwijl John Warburton daar in de beginjaren van zijn bediening veel gepreekt had.

Toen Henry Fowler op 16 december 1838 overleed, werd zijn plaats na verloop van tijd ingenomen door Edward Blackstock. Deze nam geen duidelijk standpunt in ten aanzien van 'open- en strict communion'. Toen hij tenslotte in november 1842 het pastoraat van Gower Street volgens de regel van de 'open communion' aanvaardde, wilden William Gadsby en John Warburton er niet meer voorgaan. Warburton preekte in januari en februari 1840 drie zondagen in Brighton. In Gower Street preekte hij vier zondagen in juli en één in oktober. In augustus 1841 was hij in Norwich, in oktober van dat jaar was hij weer in Gower Street en in november in Leicester. In 1842 preekte hij op 9, 18 en 25 oktober in Gower Street. Dit was de laatste keer dat hij daar voorging.

Op 21 december preekte hij in Gadsby's Yard, Tottenham Court Road. Zondag 25 december ging hij er nogmaals voor, zowel 's morgens als 's avonds. Er had zich in kapel Gower Street een scheuring voorgedaan. Degenen die een 'strict communion' wilden handhaven, waren weggegaan en hadden een nieuwe gemeente gesticht. Als plaats van samenkomst gebruikte men een grote zaal in Gadsby's Yard, Tottenham Court Road.

Tottenham Court Road en omgeving

John Kershaw kwam van Rochdale om deze nieuwe vergaderplaats op 13 november 1842 te openen. Onder hen bevond zich ook John Warburton junior, die er vlakbij woonde: in Wells Street, een zijstraat van Oxford Street. Later kon de gemeente de hand leggen op een kapel in Eden Street, Hampstead Road, die op zondag 9 april 1843 door John Warburton sr. in gebruik werd genomen. Warburton bleef er nog een poosje en preekte op zondag 16, 23 en 30 april voor hen. Hier ligt de oorsprong van de Londense Gospel Standard Baptist Church volgens het beginsel van de 'strict communion'. De nu gestichte gemeente zou een centrale plaats gaan innemen binnen de groep van kerken die in heel het land waren opgericht door William Gadsby, John Warburton en John Kershaw. Op 25 mei 1843 werd er officieel een kerk geïnstitueerd. Hiervan werd John Warburton jr. lid.

Op 11 juni 1843 bediende William Gadsby er voor het eerst het Avondmaal. Over het hele jaar verspreid zijn de volgende dienaren de gemeente voorgegaan in de dienst van het Woord: John Warburton, William Gadsby, John Kershaw, J.C. Philpot, William Tiptaft, Thomas Godwin, John M'Kenzie, Isbell, Francis en William Cowper van de Dicker.

Dit was de bekroning van het werk van William Gadsby, die terecht als de grondlegger van de Gospel Standard gemeenten wordt beschouwd. Zomer 1843 keerde hij terug naar Manchester, waar hij op 27 januari 1844 overleed. In het hele land waren er mensen die treurden om zijn heengaan, omdat ze hem om zijn bediening hadden liefgekegen. Opmerkelijk is het, dat John Warburton jr. een dag later, zondag 28 januari, te Rochester werd verzocht zijn eerste preek te houden. Het was alsof Elia was thuis gehaald en Eliza zijn plaats had ingenomen.

De oudste diaken van kapel Gower Street was Robert Link, die voorheen huisbediende geweest was bij Lord Palmerston en Lord Salisbury. Vanuit Old Quebec Street 12, Portman Square, Londen, waar hij woonde, schreef hij in juli 1898, nadat hij een brief van John Warburton senior had gelezen: 'Toen ik de brief las, gingen mijn gedachten terug naar de goede oude tijd in Eden Street, vijfenvijftig jaar geleden (1843), toen ik de oude John met kracht, zalving en geur heb horen spreken. Toen was de stem des Heeren met macht en vol van majesteit. Zijn leer drupte als een regen en Zijn rede vloeiende als een dauw, als een stofregen op de grasscheutjes en als druppelen op het kruid, het uitnemendste der eeuwige heuvelen!

John Warburton was gewoon zichzelf 'Old John' te noemen en te zeggen: 'Old John is als een oude, lege kan, er is niets goeds in hem, behalve wat de Heere erin giet, en giet Hij vol, dan giet ik uit.' En vloeiende de gouden olie door de gouden pijp in lege vaten, dan openden zich vele monden, die God vulde met Zijn verborgen schat: het Brood en het Water des eeuwigen levens, dat is Jezus Christus en Dien gekruist. Voor Gods levende volk was het eten en drinken. Uw geliefde vader (Joseph Tanner van Cirencester) zei vroeger: 'In Gower Street had hij altijd afnemers.'

Van 1843 tot 1854 preekte Warburton ieder jaar een maand lang in *Eden Street*. Aanvankelijk in april, van 1849 tot 1852 in mei, daarna werd het weer april. Als hij daar was, ging hij behalve op de zondagen ook op dinsdagavond voor. Veel van de preken die hij in Eden Street gehouden heeft, zijn opgeschreven en later in druk verschenen.

Het jaar 1843 was voor Warburton ook om andere redenen een gedenkwaardig jaar. Er is een brief van hem van februari 1843,¹¹⁸ waarin hij zijn vriend en ambtsbroeder William Tiptaft van antwoord dient. In 1832 had Warburton het nieuwe kerkgebouw van Tiptaft geopend. Tiptaft was elf jaar lang niet overgegaan tot instituering van een nieuwe gemeente in Abingdon, naar men aanneemt omdat veel van zijn hoorders weliswaar zich hadden afgescheiden van de Kerk van Engeland, maar geen helder begrip hadden van de doop door onderdompeling. Evenwel, op zondag 29 januari 1843 doopte Tiptaft drieëntwintig mensen, tien mannen en dertien vrouwen en die zondagavond mocht hij voor zichzelf veel zegen ontvangen, want hij ervoer een geestelijke verlossing rijker dan hij ooit eerder had leren kennen.

Van deze grote zegen voor zijn ziel en voor zijn kerk stelde hij Warburton per brief in kennis. Warburton was zeer geroerd door zijn schrijven en liet hem weten dat het gebeurde in Abingdon hem en zijn vrouw Lydia diep getroffen had. Het herinnerde hem aan de verlossing die hijzelf meer dan veertig jaar geleden had ervaren, toen God in de kapel van ds. Roby in Manchester zijn ziel had gered.

Jaargang 1843 van The Gospel Standard vermeldt op de omslag uitvoerige lijsten met preekbeurten. Toen Warburton in april in Eden Street, Londen, was, preekte hij van hieruit op Goede Vrijdagmorgen in de kapel van Winchmore Hill. Op 23 mei preekte hij op de

jaarlijkse ontmoetingsdag in Calne, Wiltshire. Daar kwamen leden van de Gospel Standard gemeenten ieder jaar uit het hele graafschap samen, uit Malmesbury, Trowbridge, Devizes, Melksham en Allington. Op 23 en 30 juli en 3 en 13 augustus was hij in Leicester, waar hij een maand bleef. De laatste zondag institueerde hij de gemeente van Trinity Chapel, Alfred Street, en gebruikte er de eerste maal met vijftien gedoopte leden het Avondmaal des Heeren.

Halverwege zijn verblijf in Leicester keerde hij voor een paar dagen naar Trowbridge terug, zoals uit de notulen van Zion blijkt. Op 1 augustus doopte hij daar namelijk tien personen en nam twee reeds gedoopte personen uit andere kerken als leden aan. Het aantal dopen in Zion liep iets terug. Met uitzondering van het jaar 1819 had Warburton van 1815 tot 1838 ieder jaar het ledental van zijn kerk zien toenemen. In 1839 en 1840 kwamen er geen nieuwe leden bij, maar in 1841 doopte hij tien zielen en kwamen er vier uit andere kerken bij. In 1842 en 1844 was er opnieuw geen groei van het ledental in Zion. Het aantal bezoekers bleef evenwel hoog. Op 27 januari 1841 schreef hij: 'Morgen is het zondag en komen er misschien 1000 mensen.' In een brief van 26 september 1842 zegt hij: 'In Zion hebben wij mogelijk wel 800 mensen.'

The Gospel Standard vermeldt voor 1843 nog meer preekbeurten. Zondag 15, 22 en 29 oktober preekte Warburton in Lakenheath. Op weg naar huis deed hij Londen aan, waar hij op 1 november in Eden Street een weekbeurt waarnam. Op 10 oktober, op weg naar Lakenheath, had hij in Wallingford, Berkshire, gepreekt. Daar had hij zonder twijfel zijn logies te Cholsey, op de boerderij van zijn oude vriend Thomas Clowes, wiens ziel rond 1820 was gered onder de bediening van Warburton in Zion.¹²³ Pas was hij in november in Trowbridge weergekeerd, of hij vertrok alweer. Hij preekte op 5 en 7 november in Abingdon voor Tiptaft en op 8 november in Wallingford. Zo liep het jaar ten einde, een jaar van grote zegen en voorspoed in de Gospel Standard gemeenten.

Voor William Gadsby, zijn godvruchtige leermeester, naderde het einde van de aardse pelgrimsreis. De mantel van het leiderschap viel op Warburton als de oudste dienaar in de kerken. Zevenenzestig was hij nu. Zijn gezondheid liet te wensen over. Hij vermeldt dat hij in 1841 enige tijd ziek was en het bed moest houden, zodat hij niet in staat was om te preken.

In augustus en september 1842 hield hij minstens zes weken het bed. Hij zegt, dat hij 'door elkaar geschud was van de reumatiek en de spit' en zelfs niet rechtop kon zitten om te schrijven.¹²⁵ In februari 1844 zag hij ervan af naar Manchester te gaan om de begrafenis van zijn grootste vriend, William Gadsby, bij te wonen. Als reden gaf hij op de grote afstand, 480 kilometer, en de spit die tijdens de koude reis weer de kop zou kunnen opsteken.¹²⁶ Hij wachtte tot het zomer was, voordat hij een reis naar het noorden maakte. In een brief van 20 maart 1844 zegt hij, dat hij 'de afgelopen winter veel last had gehad van reumatiek, maar er niet door het bed had hoeven houden.' Op 10 mei schreef hij: 'Ik ben niet vrij van reumatiek.' ¹²⁸ Het zware werk aan het weefgetouw, de vochtige leefomstandigheden van Park Lane en Narrow Lane en de lange voetreizen, mijlen ver, toen hij jonger was, begonnen hun tol te eisen. Maar desondanks reisde en preekte hij nog als vroeger.

Zijn preekbeurtenlijstje voor 1844 vermeldt, dat hij in de maand april in Eden Street in Londen preekte en vandaar preekbeurten vervulde in Faversham, Kent en Welwyn, Hertfordshire. Op 23 en 30 juni en op 7 en 21 juli was hij in Manchester. Zondag 14 juli stond hij op zijn oude preekstoel in kapel De Hoop, Rochdale. Veel van zijn oude vrienden waren overleden. Thomas Niven was in 1835 gestorven, Hannah Lord in 1840 en Jenny Tweedale in 1841. Nichola Pots (nicht van Thomas Niven), de oude Jacob Wolfenden, die in 1812 tot diaken was benoemd, en James Butterworth (gedoopt in 1797), 'de oudste baptist in Rochdale', waren nog in leven.

Het moet een dag van veel herinneringen voor hem zijn geweest, een dag van zoete eenheid en gemeenschap met zijn vriend en zoon in het geloof, John Kershaw. Het heengaan van hun geliefde broeder William Gadsby was voor beiden een groot verlies, waarover zij treurden. Nu stonden deze twee in de voorste linie en was het hun taak leiding te geven aan de Gospel Standard gemeenten. En de generatie leiders na hen diende zich reeds aan in de persoon van J.C. Philpot, William Tiptaft, Thomas Godwin en andere door God geroepen dienaren.

Al voordat Gadsby in 1844 kwam te overlijden, was het fundament gelegd waarop het kerkelijk leven kon worden opgebouwd. De band die de Gospel Standard gemeenten samenbond, was 'de waarheid zoals die in Jezus is' en de sterke saamhorigheid van de dienaren, die zij aan zij stonden in de strijd tegen de dwaalleer. The Gospel Standard onder redactie van M'Kenzie en Philpot stond in de voorhoede. Behalve dit maandblad was er niets dat de gemeenten als organisatie of denominatie samenbond. Er is nooit een tijd geweest dat de Gospel Standard gemeenten zo bloeiden als in die dagen, toen de dienaren één waren en hun bediening, in de kracht en de zalving van de Heilige Geest, ingang vond. De eerste onder de dienaren, wat de goede reuk betreft die van zijn bediening uitgaat, was John Warburton. Dienaren, leden en gemeenten beminden hem en hielden hem in achting. Van 1840 tot 1850 verschenen zijn lange geestelijke brieven regelmatig op de pagina's van The Gospel Standard (vaak zes in een jaar). Gedrukte preken van hem verschenen in The Gospel Standard of in brochurevorm. Zijn stem werd jaar na jaar gehoord niet alleen in Zion, Trowbridge, en in Londen, maar heel het land door. Er was saamhorigheid tussen de kerken en van vermenging van waarheid en dwaalleer was geen sprake. De bazuin van het Evangelie gaf een uitzonderlijk zeker geluid.

De werking van de 18e eeuwse Opwekkingsbeweging, die onder William Huntington's bediening begonnen was, zette krachtig door onder Gadsby, Warburton, Kershaw en hun ambtsbroeders. Van de dwaling van Andrew Fuller hield men zich verre. De Gospel Standard gemeenten hadden zich daaraan juist ontworsteld en zij herinnerden zich maar al te goed waarvan zij waren afgescheiden. De pen van J.C. Philpot was vaardig in het verdedigen van de waarheid in The Gospel Standard.

In de brieven van hem die gepubliceerd zijn, laat Warburton zijn lezers iets aanvoelen van zijn zielswerkzaamheden betreffende de ambtsbediening. In een brief aan zijn zoon John, juist nadat deze in 1844 met preken was begonnen, zegt Warburton: 'Zie op de Heere alleen, als je gaven, bekwaamheid, kennis, preekstof, voordracht en kracht behoeft, want een dierbare en medelijdende Jezus bezit het alles om het aan onwaardigen mede te delen.' In een andere brief schrijft hij: 'Het staat er maar armoedig voor, mijn jongen, met die predikers die dodemans hersenen napluizen om daarmee tot het volk te gaan, in plaats van tot hun volk te komen met dingen die zij zelf gesmaakt hebben, dingen die zij gevoeld hebben als God antwoord gaf op hun roepen en tranen. Levende zielen hebben levende getuigenissen van de levende God nodig (...) O, mijn zoon, geve de Heere dat je altijd wakende en biddende bevonden zult worden aan Zijn poorten. Heb je er behoefte aan het Woord van God te verstaan, het is Gods eigen gave. Heb je bekwaamheid nodig om de waarheid aan het volk voor te stellen, het is Gods eigen gave. Als je je wilt verheugen in de vrijheid van de waarheid, het is Gods eigen gave. Als je het verzegelend getuigenis van God zien wilt in de harten en de zielen van het volk, het is Gods eigen gave. O, wat is er een heerlijkheid en schoonheid in vrije genadegeschenken aan bedelaars die niets hebben om te betalen. Wat had mijn arme ziel bijna vijftig jaar geleden hebben moeten beginnen zonder deze vrije genadegiften?'

In een brief van 21 november 1845 aan zijn zoon schrijft Warburton wat centraal staat in zijn bediening. Hij zegt: 'Ik moet van de heerlijkheid van Zijn koninkrijk spreken en ik moet spreken van Zijn kracht. Ik wil slechts spreken van de ledigheid van de mens en de

volheid van Christus, de naaktheid van de mens en de gerechtigheid van Christus, de verdorvenheid van de mens en het reinigend bloed van Christus, de onmacht van de mens en macht en kracht van Christus, de nietigheid van de mens en Christus' alles in allen. Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen, Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen."

In een brief van december 1843 vertelt hij iets over de wijze waarop hij zijn preken voorbereidt: 'Ik kan geen Bijbelverklaringen raadplegen,' want die heb ik niet, en had ik ze wel, dan zou het Gods ongenoegen oproepen als ik mijn preken daaruit haalde, want Zijn aangezicht is tegen de man die de preek van zijn naaste steelt. Ik zou geen zegen van de Heere kunnen verwachten, als ik de preekstoel opging met een aangepaste schets van een ander. Ik moet bij mijn oude Leermeester Zelf te rade gaan en ik ben overtuigd dat er nergens een betere Onderwijzer is dan Hij. En er is geen twijfel aan, dat Gods volk (omdat zij de zalving van de Heilige hebben) vroeg of laat onderscheidt welke leraars wel en niet van de Heere geleerd zijn.'

In een recensie van Dr. Gill *Commentary on the New Testament in The Gospel Standard* 1852, p.65-71, merkt J.C.Philpot op: 'Geleerdheid, bekwaamheden en studie zijn slechts in zoverre belemmeringen, en grote belemmeringen ook, wanneer deze dingen moeten dienen om het onderwijs en de wijsheid van de Geest te vervangen. (...) Daarom, wanneer een vertaling duister is en een commentaar verklaart wat er in het oorspronkelijke staat, dan kan het zijn dat de weergave van het commentaar in voorkomende gevallen de voorkeur verdient boven de vertaling zelf. (...) Mits haar inbreng niet overschat wordt, mits gewijd en geheiligd tot de dienst aan God en niet anders benut dan met het oog op Zij glorie en het welzijn van Zijn volk, is menselijke geleerdheid niet te versmaden

In een andere brief zegt hij, dat sommigen hem een 'ellendepreker' noemen.

'Ik vrees, dat er talloze predikanten en hoorders zijn die wonderlijk mooi praten kunnen over de volkomen verlossing van al de uitverkorenen Gods door het verzoenend bloed van Christus en niets weten van droefheid, smart en gewezen over hun vervloekte afwijkingen en omzwervingen bij een goeddoend God vandaan, Die zij hartelijk liefhebben (...) Deze heren hebben geen betere naam voor Gods knechten, die bij tijden gebukt onder het gevoel van hun eigen verdorvenheid de kansel beklimmen, dan 'ellende-predikers'.

Lieve vriend, ik heb duizend maal liever een afkeurend gefrons dan hun toelachingen. Als de heilige en gezegende leer van de vrije genade Gods in hoofd en hart beleefd wordt, dan is er smart over de zonde en een walging, een haat en een afschuw van onszelf vanwege de dagelijkse afdwalingen, waarmee wij onze God de rug toekeren?

Warburtons geloof was een beproefd geloof. In een brief van 22 augustus 1845 aan zijn zoon zegt hij daarvan: 'Een paar van deze lessen, mijn kind, leren ons preken over de eeuwige verkiezende liefde van God de Vader, de rechtvaardigende gerechtigheid, de eeuwige en volkomen verlossing door het verzoenend bloed van God de Zoon en de zekerheid van het genadewerk, dat God de Heilige Geest in de harten van alle verkorenen begint, voortzet en voleindigt, zodat zij vruchten van genade voortbrengen door de goddeloosheid en de wereldse begeerlijkheden te verzaken en rechtvaardig en godzalig te leven in deze tegenwoordige boze wereld. Dit is niet de taal van het Antinomianisme, dat men Warburton dikwijls aanwreef. In dit citaat verwoordt hij de essentie van zijn prediking.

Eens schreef hij: 'Ik ben bang er alleen voor te staan, vooral als ik preken moet.' In *The Gospel Standard* had hij brieven gelezen, die melding maakten van ontvangen zegen onder zijn prediking. In dit verband zegt hij ergens anders: 'Ik kan niet verder als Hij mij alleen zou laten staan. Want wat zijn hoofdpunten, verdelingen, onderverdelingen en toepassing, als de kracht en de zalving van de Heilige Geest ontbreekt? Wat betekent de gezonde leer

als die niet drupt als de regen? Wat betekent een prachtige klank van woorden, als de ene klank niet verschilt van de andere? Wat betekent een lange reeks van bijbelteksten zonder de Geest, Die ze als brood voor de ziel aan de harten toeëigent?'

Het is niet verwonderlijk dat Warburton in die jaren zijn visie op de prediking verwoordt. In januari 1844, in een en dezelfde maand, was namelijk zijn zoon John begonnen niet preken en was zijn vriend William Gadsby overleden. En nu hij zelf de meeste jaren van zijn ambtsbediening achter zich had, nam het zelfonderzoek bij hem een grote plaats in.

Op 7 juni 1844 schrijft hij: 'Ik ben tot nauw onderzoek des harten gebracht sinds de Heere onze dierbare vriend en broeder Gadsby tot Zich nam en ik heb gezegende getuigenissen gekregen, dat zijn God ook mijn God is. Ik voel tot in het diepst van mijn ziel dat zijn heengaan een verlies is, dat de hele kerk aangaat, maar in het bijzonder dat deel waar hij zo lang en zo trouw gearbeid heeft. Ik ben met hen begaan, nu er in hun midden een ledige plaats is.'

Maar hij kon zien hoe de zware wolken als in evenwicht gehouden werden. Want niet alleen was John junior begonnen te preken, maar na korte tijd had hij al een goede ingang in de kerken. Binnen een paar maanden ontving hij een beroep. Na zijn overlijden in 1892 verschenen postuum *The Memorials of John Warburton (Junior)*, waarin vijftien brieven zijn opgenomen, die Warburton senior in de jaren 1843 tot 1846 aan zijn zoon geschreven had. Hierin geeft hij zijn zoon advies betreffende zijn ambtsbediening en het beroep dat Southill op hem had uitgebracht.

Als de jonge John evenwel in de lente van 1846 vanuit Southill naar Trowbridge schrijft en advies vraagt omdat de kerk van Southill de 'open communion' praktiseert, krijgt hij van zijn vader het volgende antwoord: 'Je hebt daar in Southill een Bijbel, net zoals ik hier in Trowbridge. Je hebt daar in Southill een troon van genade, net zoals ik hier in Trowbridge. In Southill is dezelfde God als in Trowbridge. Dat is het enige adres waarheen ik heb te gaan om aanwijzingen te ontvangen voor mijn gezin, voor mijn ziel en voor alle kerkelijke zaken. Mijn raad is, wend je tot dit adres. De Heere geve je wijsheid in alle dingen. Je liefhebbende vader.

Dit antwoord is treffend in het licht van een vroegere brief, die hij op 18 oktober 1844 had geschreven. Veertien dagen eerder, op 29 september, was John junior in Southill met het oog op een beroep begonnen aan een periode van zes weken op proef. Zijn vader had hem toen geschreven: 'Ik schrijf je alleen om je te laten weten, dat je er, voorzover ik het kan beoordelen, goed aan zou doen de uitnodiging van Southill te aanvaarden. Het is Gods voorzienige leiding, zo komt het mij voor. En wat betreft je onbekwaamheid om het volk daar drie maanden lang bij elkaar te houden, omdat je, zoals je zegt, geen preekstof hebt voor zo lange tijd; lief kind, als je de stof moest opdiepen uit je eigen verdorven verstand, zou Gods levende volk het geen twee zondagen onder je kunnen uithouden. Maar er is stof genoeg, gave genoeg en een overvloedige kennis opgelegd in Jezus, Die de bron is, de Heere van leven en heerlijkheid, vrij en kosteloos voor onwaardigen te verkrijgen. Tot Hem moet je gaan. Smeek, roep, zucht tot Hem en Hij zal je niet afwijzen, want Hij heeft beloofd: 'Doe uw mond wijd open en Ik zal hem vervullen.'

Begin 1844 had **John jr.** verscheidene keren in *Hitchin* gepreekt. Hij ging in de voetsporen van zijn vader, want die had daar ook gepreekt. Om hem te horen waren er ook mensen uit andere kerken naar Hitchin gekomen. Het gevolg was, dat hij verzocht werd in juni in Barton voor te gaan. De kapel daar was vol mensen, waaronder sommigen die verscheidene mijlen gereisd hadden. Tot die laatsten behoorden ook enige personen uit het 14 kilometer verderop gelegen **Southill**. Joseph Lockey uit Stanford, Southill, benaderde hem namens het bestuur van de zondagsschool in Southill met het verzoek om eind juli op hun jaarvergadering te komen preken. Hij had ook al kennis gemaakt met een zekere Fane,

kruidenier en kerkgangers in de kapel van Southill. Deze woonde in Shefford en was naar Hitchin gekomen om John jr. te horen. Eind juli ging hij zaterdag met de 'Times'-koets naar Shefford, waar hij bij Fane logies ontving. Zondagmorgen was het onder veel bestrijding van binnen dat hij de preekstoel in Southill beklom. Terwijl de kapel tot de laatste plaats bezet was, las hij zijn tekst op: 'Op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen.' (Matth. 16:18)

In zijn Memorials (pag.47) schrijft hij: 'Daar stond een jonge man (28 jaar oud), lang en slank, bleek gelaat, van vrees vervuld, die voor een ogenblik niet wist wat te zeggen. Plotseling viel er zo'n licht op de tekstwoorden, dat woorden en gedachten als een niet te stuiten stroom in mij kwamen, zodat ik nauwelijks tijd genoeg had om de woorden uit te spreken. Het was een plechtig uur voor mij. Veel zielen werden verlevendigd en veel van mijn oude vrienden zullen zich tot vandaag toe de dag herinneren, dat ik voor de eerste maal in hun midden was (...) De kapel was een Bethel voor mij, ik voelde dat het een huis Gods was.'

Hier wordt zijdelings gewezen op het postuur van de Warburtons. 'Lang en slank'. De knaap die te voet door het land had gezworven, van Manchester naar Plymouth, liep nu met de boodschap van zijn Meester, als een instrument in Zijn dienst, zoals zijn vader jarenlang was geweest. Die zondagmiddag werden de leden van de kerk te Southill samengeroepen. Na de avonddienst deelde de diakenen mee dat sommigen besloten hadden hem

Southill Chapel

vragen zes sabbatten lang voor hen te preken, met ingang van St.Michiël (29 september). Hierin stemde hij toe. Donderdag vóór St.Michiël 1844 vertrok hij met zijn vrouw en twee kinderen (John vier jaar en Lydia ruim een jaar) van Wells Street, Londen, waar hij woonde, naar Shefford. Daar overnachtte hij bij Fane. Vrijdag reisde hij door naar Southill, waar hij zijn intrek nam in de pastorie. Uiteindelijk bleef hij er achttien maanden. Daarna kon hij, gesteund door een meerderheid van stemmen, een Gospel Standard gemeente op basis van 'strict communion' oprichten. Men gebruikte in de diensten het gezangenboek van Gadsby. Op 11 oktober 1846 deed hij als pastor zijn intrede. Kort daarna, op 6 december, doopte hij zijn vrouw Emma. Nadat huis en kapel een grondige opknapbeurt hadden ondergaan, kwam zijn vader, die nu een goede zeventiger was, naar Southill. Op donderdag 6 mei 1847 hield deze de openingspreek, met Ps. 126:3 als tekst: 'De HEERE heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd.' Het moet een gedenkwaardige dag zijn geweest voor de oude man, bij zijn zoon te zijn, die vaders grootste smart was geweest en nu zijn grootste vreugde was.

Toen John jr. in 1832 van huis was weggelopen, was hij terechtgekomen bij D.A.Doudney in huis. Dr Doudney was van 1840 tot 1893 redacteur van The Gospel Magazine. Toen John Warburton jr. op 19 januari 1892 overleed, blz.101-102). Daarin schrijft hij: 'Ik heb het voorrecht gehad, dat ik wijlen dhr. Warburton (jr.) zijn eerste preek heb horen houden in Eden Street, Londen.

Het was op een doordeweekse avond. Zijn bejaarde vader was aanwezig. Hij zat helemaal in de hoek bij de ingang van de kapel. De manier van preken leek precies op die van zijn vader. Als hij zijn preek begon, was zijn stem zo zacht dat hij nauwelijks te horen was. Dan, als hij in vuur raakte, sprak hij luid en was hij een en al levendigheid. Toen de dienst afgelopen was, groetten wij de geliefde oude man, die wij lange tijd zo goed hadden gekend en we konden het niet nalaten op te merken: 'Zoals men zegt, een aardje naar z'n vaartje.'

Deze dienst vond bijna zeker plaats in april 1844, toen Warburton senior in Londen was om er, zoals hij gewoon was, een maand lang te preken. Het artikel van deze intieme vriend is een zeldzame beschrijving, uit de eerste hand, van de wijze van preken van zowel de vader als de zoon.

Terwijl John jr. zich in Southill had gevestigd, vervulde Warburton in april 1845 de jaarlijkse preekbeurten in Eden Street, Londen, terwijl hij in juli in Trinity Chapel, Alfred Street, Leicester, voorging. Daar was G.Isbell in 1843 pastor geworden. In de tijd dat hij in Londen was, preekte hij op 30 maart en op 2 april ook in Southill en op 3 april in Hitchin. Op 23 maart 1845 had Warburton in Zion, Wiltshire, negen mensen gedoopt en dertien personen, die afkomstig waren van Bradford-on-Avon en de doop al ontvangen hadden, als lid aangenomen. De achtergrond van de overschrijving van deze dertien zielen is onduidelijk. Op 12 augustus dat jaar preekte hij op de jaarlijkse samenkomst in Hankerton, met William Beard, die het jaar daarop pastor daar zou worden.

In 1846 werd hij zeventig jaar, maar hij reisde er niet minder om. April was de maand die hij in Eden Street doorbracht. Van hier reisde hij door naar Southill, waar hij de 14e preekte, en naar Hitchin om daar de 16e april te preken. In augustus preekte hij vijf zondagen in Leicester. Op 25 juni van dit jaar werden, met het oog op de mislukte aardappeloogst van 1845 in Ierland, de gehate graanwetten ingetrokken. Sir Robert Peel, van 1841 tot 1846 Eerste Minister, had in zijn begroting van 1842 en 1844 de vrijhandelspolitiek geïntroduceerd, waarbij intrekking van de graanwetten het voornaamste programmapunt vormde. William Gadsby had zich in de Free Trade Hall in Manchester voor een talrijk publiek tegen de graanwetten uitgesproken. De parlementaire lobby die bekend stond als de Anti-Corn Law League (Anti-graanwet verbond) had tenslotte zijn doel bereikt, namelijk de opheffing van de prijsbinding voor graan, die voor de armen zo'n ongunstig effect op de broodprijs had gehad.

Deeping, Lincolnshire, vanaf de kansel en door middel van vlugschriften werd aangevallen. Ook Philpot en M'Kenzie wekten zijn toorn op. Warburton kende Frederick Tryon uit de jaren 1838 en 1839, toen deze predikant was van Deeping St. James. In 1839 had hij zich van de Kerk van Engeland afgescheiden. Hij was daarna predikant geworden van een kapel met de naam Cave Adullam (spelonk Adullam), die men voor hem had gebouwd in Deeping St. James. Warburton had hem gedoopt, samen met zijn vrouw en mijnheer De Merveilleux en nog een of twee anderen. Deze doopdienst vond in Stamford plaats op de laatste zondag die hij daar in 1839 preekte, kort na Tryons uittreding uit de Anglicaanse kerk. Om de een of andere reden werd hij, anders dan Philpot en Tiptaft, niet met Warburton bevriend, maar stelde hij zich vijandig tegen hem op en werd hij ook de vijand van zijn vrienden in de Gospel Standard gemeenten.

In een brief van 21 mei 1846 schreef Warburton: 'De heer Tryon opende, terwijl ik in Londen was, een kapel voor het volk dat zich van Zoar had afgescheiden. Ik veronderstel, dat u daarover alles hebt gehoord. Philpot, M'Kenzie en old John Warburton moesten naar zijn pijpen dansen. Ik weet niet, hoe dit bij Philpot en M'Kenzie is aangekomen, maar old John heeft er niet een uur minder om geslapen. Dhr. Tryon kon het niet rijmen, hoe iemand onder de schuld kon zitten als hij een inkomen had van drie pond per week. Zo iemand kon toch onmogelijk een zuiver geweten hebben of een geregeld leven leiden? Dat was voor Tryon iets onbegrijpelijks. De arme man! Ik wil wel geloven, dat dit zijn begrip te boven gaat. Maar als hij ooit met hetzelfde kalf komt te ploegen en zou weten wat het is de last van elf in één gezin te dragen, dan zal hij het raadsel wel beter begrijpen. Maar ik heb geen reden om hem er boos om aan te zien of scherp tegen hem te zijn, want nadat ik had gehoord hoe hij te keer ging, had ik een zoete openbaring van Gods liefde jegens mij. Toen zeker iemand mij zei te hopen dat de Heere mij bij dit alles wilde ondersteunen, kon ik een glimlach niet onderdrukken. Ik zei hem nergens onder gebukt te gaan (...) De zegen die ik mocht ondervinden, bracht mij heel de weg voor de aandacht waarin de Heere mij geleid had, hoe Hij mij overal doorheen geholpen had, zodat ik alle schulden in baar geld kon betalen. Geen schuldeiser is ooit iets aan mij te kort gekomen, allen hebben zij het volle pond gekregen."

Duidelijk is, dat Frederick Tryon de in 1838 en 1839 verschenen Mercies of a Covenant God gelezen had. Zeven jaar na dato zei hij in het openbaar wat hij ervan vond. Het moet pijnlijk voor Warburton zijn geweest, dat zijn financieel beheer vanaf een Londense kansel aan de kaak werd gesteld door een collega en dan nog wel een die door hem gedoopt was! Maar dat zijn nu eenmaal de klappen die Gods dienaren gewoonlijk hebben te verduren. Tryon viel J.C. Philpot aan met de aantijging, dat deze in 1838 met Sarah Keal getrouwd was, zonder dat hij enig bewijs had dat het een vrouw met genade was. Hij ging zover, dat hij Philpot de bekentenis asperste dat dit inderdaad zo was. En Warburton viel hij daarop aan, dat in zijn geschriften een gemis aan zekerheid openbaar kwam betreffende zijn geestelijke staat voor God, want de ene keer geloofde hij dat hij in het Verbond was, terwijl hij er een andere keer weer aan twijfelde.

Tryon was tot 1903 pastor in Deeping St. James. Hij deed zich kennen als een constante 'beroerder Israëls', die telkens zijn ambtsbroeders vanaf de preekstoel aanviel en steeds weer wrijving in de kerken wist te bewerken. Het was een droefgeestige man, die veel droefheid veroorzaakte. In een bericht in *The Christian's Monthly Record* jaargang 1886 (blz.8) staat te lezen: 'Er zijn er nog enkelen in leven die zich herinneren, hoe er een golf van verontwaardiging door de kerken ging, toen Tryon in 1846 in op de kansel van Zoar, Londen, een smadelijke uitval deed tegen Philpot om vervolgens een reeks kwaadaardige vlugschriften tegen Warburton, Philpot en M'Kenzie te starten.' Hun reputatie schijnt nauwelijks blijvende schade te hebben ondervonden van de beschuldigingen. Het einde van het jaar bracht voor Warburton de zegen dat hij op 6 december in Zion dertien personen dopen mocht en vijf anderen toeliet tot het lidmaatschap.

In juni 1846 had John Grace, de pastor van de kapel in Church Street, Brighton, voor Warburton in Zion, Trowbridge, gepreekt.' In april 1847 werd hij gedwongen zijn kapel in Church Street te verlaten en naar de Tabernacle in West Street te verhuizen. Hij schreef Warburton en verzocht hem naar Brighton te komen en voor hem te preken in de Tabernacle. Warburton was juist in Londen om er, zoals hij ieder jaar gewoon was, een maand lang in Eden Street te preken. Hij schreef hem als volgt terug: 'Ik heb alleen tijd om u te schrijven, dat ik op uw verzoek om één zondag voor u te preken, na afloop van mijn verplichtingen in Londen, wel zou zijn ingegaan, ware het niet dat ik toegezegd heb een

zondag voor mijn zoon John in Southill te preken (zondag 2 mei). Maar als u en de vrienden graag zien dat ik voor één avond naar Brighton kom, dan heb ik er geen bezwaar tegen om, zo de Heere wil, woensdag over veertien dagen af te spreken. Schikt dit u, laat mij dit dan weten door een briefje te zenden rechtstreeks naar dhr. Clowes, 3 South Crescent, Tottenham Court Road, Londen?"

Zodoende preekte Warburton op zondag 4, 11, 18 en 25 april in Eden Street. Op woensdag 14 april ging hij naar Brighton en zondag 2 mei was hij in Southill. Hier bleef hij nog om op donderdag 6 mei bij de opening van de gerenoveerde kapel een preek te houden. Dit betekende voor iemand van eenenzeventig jaar een behoorlijke belasting, hoewel het reizen per spoor naar Brighton geriefelijker was dan voorheen, toen hij nog maar pas in Trowbridge was begonnen.

Uit deze brief is op te maken, dat hij, als hij in Londen was, in South Crescent 3 logeerde, bij zijn oude vriend Thomas Clowes.' Deze was sinds 1834 boer geweest in Cholsey bij Wallingford, maar was in 1847 naar Londen verhuisd. Hij woonde ter hoogte van Tottenham Court Road. Hij kerkte in de kapel van Eden Street en verleende aan de predikanten, wanneer ze in Londen verbleven, onderdak. Thomas Clowes was in 1818 vanuit Norfolk naar de omgeving van Wallingford gekomen. Hij had een boerderij in Park Corner overgenomen, in de buurt van Nettlebed. Nadien had hij gewoond in Long Wittenham, Berkshire, een dorpje tussen Wallingford en Abingdon. Zijn ziel ging in die dagen sterk gebukt onder de Wet. Hij besloot naar Trowbridge te gaan om John Warburton te horen. Warburton en William Gadsby waren gewoonlijk bij hem te gast, als zij in Wallingford preekten. Als tekst nam Warburton die zondagmorgen: 'Roep Mij aan in de dag der benauwdheid. Ik zal er u uithelpen en gij zult Mij eren.' (Ps. 50:15) Die preek was het middel tot verlossing van zijn ziel. De vergeving van zonden werd aan zijn ziel verzegeld en het hart van Thomas Clowes werd vervuld van de liefde Gods. Rond het jaar 1833 ontmoette hij Tiptaft, die hem met Philpot in aanraking bracht. In 1855, toen Philpot in Gower Street preekte, was Thomas Clowes in South Crescent, Tottenham Court Road, zijn logeeradres. Dat zou het blijven, zo dikwijls als hij daar preekte, tot 1869 toe, het jaar van Philpots overlijden.

Nadat Warburton in 1847 de openingsplechtigheid in Southill had verricht, keerde hij naar Trowbridge terug. Hij schijnt dat jaar geen lange reizen meer gemaakt te hebben. Geleidelijk aan ging hij zijn preekbeurten wat beperken, zodat hij minder vaak op reis moest. Voor iemand van zijn leeftijd was het ongebruikelijk naar Londen, Leicester, Lakenheath, Stamford, Brighton en Manchester te reizen om in elk van die plaatsen een maand lang te preken. Maar vroeg men hem ernaar, hij zou hebben getuigd van de verborgen ondersteuning van zijn God. In 1847 beperkte hij zich tot maar één rondreis, daarom had hij het dit jaar voor het eerst sinds lange tijd wat rustiger.

Ondertussen ging hij door met het schrijven van brieven. In 1847 verschenen er vijf in The Gospel Standard. Een ervan was geschreven op 30 september 1847 en gericht aan een vriend in Amerika. Hij schrijft: 'Ik kreeg een brief, waarin een paar regeltjes stonden die bestemd waren voor mij, een arm en waardeloos mens. Daarin las ik, dat de Heere mijn gekrabbel voor sommige van Zijn aangevochten kinderen in uw werelddeel heeft willen zegenen. Het is in mijn hart u een briefje te schrijven, om u te laten weten hoe dankbaar en ootmoedig het mij stemt, dat God Zijn waarheid door zo'n waardeloze pijp als ik ben wil toeëigenen en zegenen. Duizenden keren heb ik het in de afgelopen vijftig jaar ervaren, dat ik door de genade Gods ben die ik ben (...) Meer dan vijftig jaar heb ik erover gedaan om twee zaken in het Woord van God te leren, en nog moet ik het leren en ik geloof dat ik er

nooit in uitgeleerd zal raken. Het ene is, dat ik zonder Christus niets doen kan en het andere, dat ik in Christus' kracht alle dingen vermag."

Het lijkt geen twijfel dat zijn handschrift tegen het einde van zijn leven erg beverig werd. Zelfs in zijn beste dagen was schrijven niet zijn sterkste kant. Hij was veel meer praktisch aangelegd en meer in z'n element als hij preekte dan wanneer hij schreef. Hij had weliswaar een helder verstand en bezat de gave om zich uit te drukken, niettemin viel het hem niet gemakkelijk zijn gedachten op papier te krijgen. Een aantal leden van zijn gemeente was naar Amerika gegaan. Het is mogelijk dat men ginds *The Gospel Standard* ontvangen en zijn brieven daarin gelezen had. Dat hij van 'een waardeloze pijp' spreekt, is treffend. John Warburton en zijn vrouw rookten uit stenen pijpen. Er is een foto bewaard, waarop ze elk aan een kant van de open haard zitten.

In de *Seceders* deel 2 blz.33 deelt J.H. Philpot mee, dat Warburton, als hij naar Stamford kwam om zijn vader J.C. Philpot te bezoeken, nooit in de zitkamer zijn lange pijp mocht roken. Daarvoor moest hij naar het souterain, waar het bedienend personeel zich ophield. J.C. Philpot had namelijk overgevoelige longen als gevolg van jeugdtuberculose. Er was, dat wist Warburton als de beste, geen waardelozer ding als een gebroken pijp. (Er stond trouwens in Trowbridge een fabriek die zulke pijpen maakte.) Op 1 december 1836 schreef J.C. Philpot aan Joseph Parry te Allington: 'Ik ben blij dat onze vriend Warburton u bezocht heeft en dat zijn woord aan u gezegend is. Met al zijn gebreken is John iemand die uit het goede hout gesneden is. Hij zal duizend ééndagsvliegen die in de wereld van de godsdienst hun rondje vliegen, overleven.' Mogelijk was de stenen pijp een van zijn gebreken. Een ander gebrek was zijn opvliegende natuur, maar hij had daarbij een liefhebberend hart.

In 1848 kreeg ook Trowbridge tenslotte een spoorverbinding. Het breed-spoor werd van Chippenham via Melksham doorgetrokken naar Trowbridge en Westbury. Op 30 juni 1841 was de lijn Londen-Bristol in gebruik genomen en nu volgde op 5 september 1848 de opening van de lijn naar Trowbridge. Vanaf die datum hoefde Warburton niet meer de paardenkoets naar Chippenham te nemen, maar kon hij naar het nieuwe station in Trowbridge wandelen, een eenvoudig, doch sierlijk gebouw, opgetrokken van Bath-natuursteen. De verbinding Westbury-Warminster werd in september 1851 opengesteld, maar het zou tot juni 1856 duren voordat de lijn tot aan het eindstation in Salisbury gereed was. Dus kon Warburton, als hij in zijn tijd naar Brighton wilde reizen, nog geen gebruik maken van de spoorlijn Salisbury-Southampton. Een andere treinverbinding die van invloed was op zijn reizen, was de aftakking van Didcot naar Oxford, die op 12 juni 1844 in gebruik genomen werd, met de stations Appleford en Abingdon Road als halteplaatsen. De lijn Abingdon-Stad kwam pas in 1856 gereed en de verbinding Wallingford-Cholsey pas na 1866. Als hij dus na 1844 naar Abingdon reisde, moest hij op de A 415 buiten Abingdon tegenover Culham uitstappen, bij station Abingdon Road, en vandaar moest hij vervoer hebben om in Abingdon te komen.

Twee brieven uit februari 1848, die in 1849 in *The Gospel Standard* werden gepubliceerd, geven nog aanvullende informatie. In de eerste, geschreven 2 februari en waarschijnlijk gericht aan John Kershaw in Rochdale,' schrijft Warburton: 'Er zijn hier deze winter veel zieken geweest. Veel oude mensen uit ons midden hebben hun pelgrimsreis beëindigd en zijn naar huis gegaan. Daar is geen ziekte, daar zijn alle tranen voor eeuwig van hun ogen afgewist. Vorig jaar mei, nadat ik van mijn reis naar Londen was thuisgekomen, kwam ik te vallen en brak mijn scheenbeen. Twee maanden kon ik de deur niet uit, alleen ben ik af en toe naar de kapel gestrompeld. Al is het nog niet in orde, ik kan nu weer aardig lopen. Veel inspanning kan ik niet hebben, daar ben ik nog te zwak voor. Het gaat langzaam aan

de goede kant op, maar ik moet goed oppassen (...) Hoe goed is een verootmoedigend gezicht van Zijn heerlijkheid (...)

Kenden al de volken Christus en Zijn waarde, Gewis, men zou Hem lieven overal op aarde.'

Maar tot mijn spijt moet ik zeggen, dat ik bij tijden treurig gesteld ben. Dan komt de vervloekte oude mens weer aan het woord, waarover ik voorheen in kapel De Hoop dikwijls heb gesproken (...) Wij mogen als gemeente en als toehoorders" in liefde en vrede met elkander leven en ik besef, wat een grote weldaad dit is in deze dagen van verwarring.' De dag daarop, op 3 februari, schreef hij een brief" aan zijn oude vriend, Thomas Clowes, in South Crescent, Londen. 'Ik schrijf u dit briefje om u te zeggen dat ik D.V. de eerste vier zondagen van april in Londen hoop te zijn. Is er ruimte in het huis en in het hart van dhr & mevr. Clowes om de arme, oude, onwaardige worm nog eens bij hen te ontvangen? Ligt er iets in de weg, in huis of in hart, wees zo vriendelijk het mij zo spoedig mogelijk te doen weten. Het zou mij een genoegen zijn te vernemen dat er in huis en hart ruimte is, maar is het anders, ik zal het niet als een belediging opvatten, want vanwege mijn diepe onwaardigheid kan ik mij alleen verwonderen, dat God nog enkele juwelen heeft die mij in huis willen ontvangen (...) Lieve vriend, ik heb ogenblikken dat ik verlang heen te gaan om bij Zijne Majesteit te zijn, Hem te zien gelijk Hij is, met Hem te zijn om Hem gelijk te zijn, daar waar geen zonde meer kwelt (...) Ik weet dat er tegenwoordig een menigte van belijders is die niet weten wat het is gebukt te gaan onder de duivelse werkingen van een goddeloos hart. Verbergt de Vader Zijn aangezicht voor hen, daarover treuren zij niet. Wankelmoedigheid en vrees dat de Heere hen verlaten heeft, kennen zij niet (...) Ik ben nog altijd een arme bedelaar om genade, want als het niet van boven komt, heb ik geen greintje geloof en geen vonkje liefde en geen aseppe waar gebed (...)'

De eerste brief laat de reden zien, waarom hij in 1847 minder heeft gereisd. Net als William Gadsby, die in 1840 zijn been had gebroken, zat Warburton in mei 1847 met een gebroken been en in februari 1848 was hij nog niet de oude. De tweede brief maakt echter duidelijk, dat hij voornemens was (hij was nu eenmaal een doorzetter) in april 1848 naar Eden Street, Londen, te gaan, om er zijn jaarlijkse preekbeurten te vervullen. Hij was in Eden Street op de zondagen 2, 9, 16 en 23 april. Goede Vrijdag 21 april ging hij om 11.00 uur in Cheshunt voor, waar hij de opening van een nieuwe kapel verrichtte. Om 3.00 uur preekte zijn zoon John daar. Nadat hij weer was thuisgekomen, was het 23 mei de jaarlijkse samenkomst in Calne, waar hij om 10.30 uur voorging en Thomas Godwin om 2.30 uur. Op woensdagavond 14 juni preekte hij om 7.00 uur in de kapel van Studley bij Chippenham. Maar zijn afspraken worden duidelijk minder. Na het ongeval met zijn been kan hij niet meer de lange reizen maken die hij gewend was. Hij schijnt de rest van het jaar 1848 in Zion of omgeving gepreekt te hebben, hooguit kwam hij nog in plaatsen als Allington. Opmerkelijk is, dat hij zich op 3 december goed genoeg voelde om elf nieuwe leden te dopen en tien anderen, die reeds waren gedoopt, als lid aan te nemen.

Het jaar 1849 begint met een brief, die hij op 1 februari schreef aan zijn vrienden die tot de kapel van Wallingford behoorden. Hierin bevestigde hij, dat Anne Rogers, die hij op 7 september 1834 gedoopt had, van zijn kerk was overgegaan naar hun kapel. In mei trok hij, zoals hij elk jaar gewoon was, weer een maand naar Londen, om in Eden Street voor te gaan. Daarvandaan begaf hij zich naar Cheshunt, waar hij zondag 3 juni en de daarop volgende maandagavond preekte. Donderdag 5 juli was hij in Hadlow Down, Sussex (waar Hallet van 1824 tot 1874 pastor was). Daar preekte hij ter gelegenheid van de opening van de nieuwe kapel 's morgens en 's avonds, terwijl zijn vriend John Grace van Brighton 's middags het Woord bediende. Omdat 's middags het aantal aanwezigen opliep tot tegen de duizend, werd John Grace verzocht buiten te preken. In zijn Recollections (blz.151) vertelt

John Grace, dat hij de zondag erna in Zion, Trowbridge, preekte en Warburton voor hem preekte in de Tabernacle, West Street, Brighton.

In oktober preekte Warburton voor de tweede keer in hetzelfde jaar een maand lang 's zondags in Eden Street. De laatste reis die hij in dat jaar deed, was naar Abingdon, waar hij op zondag 2 december vooringing. Op dinsdagavond 4 december preekte hij in Uffington, Berkshire. In juli en augustus was zijn vriend John Grace door een ernstige ziekte getroffen. Voor zijn leven werd gevreesd. Warburton had hem geschreven: 'Ik heb een hoop, dat deze ziekte niet is tot de dood, maar ter ere van God. Het zou mij verblijden als ik horen mocht dat Gods goedheid u weer had opgericht en u als goud zevenmaal gelouterd tevoorschijn gebracht.' (Recollections, blz.156) Mogelijk had John Grace aan de cholera geleden. Tussen 25 juni en 26 september van dat jaar waren er namelijk 13685 mensen in Engeland aan de cholera bezweken. Vrijdag 28 september werd een boetedag gehouden wegens de plaag van de cholera. Die dag preekte John Grace 's morgens en 's avonds in de kapel in West Street.

Het jaar 1850 was voor Warburton weer een bijzonder druk jaar. Op zondag 5, 12, 19, 26 mei en 2 juni preekte hij in Eden Street, Londen. Op zondag 19 mei en dinsdagavond 21 mei preekte hij in Cheshunt. Op 30 juni preekte hij 's morgens en 's avonds in Providence Chapel, Lower Bristol Road, Bath. Op 7 juli doopte hij elf personen in Zion en nam daarbij nog zeven mensen aan tot lid. Op 31 juli schreef hij een brief, die enige weken later in het novembernnummer van The Gospel Standard werd afgedrukt. Hierin geeft hij te kennen: 'In de voorbije veertien dagen heb ik lichamelijk en geestelijk een zware beproeving doorworsteld. Het ging zo hoog, dat ik wanhoopde aan het leven van lichaam en ziel (...) Ik leed dag en nacht een folterende pijn. De dierbare Bijbel was een verzegeld boek. Geen greintje geloof, liefde, geduld, hoop, ootmoed of eenswillendheid met God (...) O lieve vriend, wat was ik diep, zeer diep weggezonken. Ik zat in mijn stoel en schreide als een kind. Mijn ziel riep uit: 'O Heere, ik ben bijna zestig jaar een arme bedelaar bij U geweest en nooit hebt U mij beschaamd, en nu hebt U mij verlaten? Houdt Uw goedertierenheid in eeuwigheid op? Zult Gij voortaan niet meer goedgunstig zijn (...)?' En ik kan getuigen, dat Hij een God is, Die het roepen van de arme en nooddrufte hoort en verhoort. Want Hij sprak met zoveel licht, kracht en zoetheid in mijn hart, dat alles in één ogenblik goed was, deze woorden: 'De liefde vergaat nimmermeer.' O, gezegende woorden! Ze leidden mij vijfenvijftig jaar terug. Liefde was het, die mij uit des duivels rijk had opgeraapt. Liefde was het, die mij wonderlijk had geholpen, beschermd, onderhouden. Liefde is het, die mij tot op dit ogenblik toe uit al mijn benauwdheden verlost.'

Deze plotselinge pijn moet binnen een week na de doopdienst op 7 juli in Zion zijn opgekomen. Warburton zou op 28 oktober vierenzeventig jaar worden. Het moet voor een man van zijn leeftijd een hele inspanning zijn geweest de doop bediende. Het is niet onmogelijk dat juist hierdoor zijn oude rugkwaal weer ging opspelen. Op 23 september' was hij zover hersteld, dat hij dhr Lawrence in Welwyn schreef, dat hij hoopte D.V. daar op donderdag 17 oktober te preken. Hij schreef: 'O, wat troost het mij op mijn oude dag, dat wij als gemeente en als toehoorders in eenheid, vrede en liefde leven (...) Ik heb nu zesendertig jaar met dit volk geleefd en met hen overwinterd en overzomerd. Ik geloof dat onze harten hechter aan elkaar verbonden zijn geraakt dan in het begin. Ik ervaar de waarheid van het gezegende Woord van God, waarmee ik naar Trowbridge moest: 'Blijf, want Ik heb veel volks in deze stad.' Ik zal hier blijven en niettegenstaande alle haat, tegenstand en vervolging die ik van de zijde van belijders en niet-belijders ondervonden heb, zal ik een volle, vrije, volkomen, onveranderlijke en volbrachte zaligheid verkondigen door het bloed en de gerechtigheid van de Heere Jezus Christus.'

Wat hij toen niet wist, is dat er één of twee jaar later in zijn gemeente van Zion moeilijkheden zouden ontstaan, die de laatste jaren van zijn leven en van zijn bediening daar zouden verzuren. Toen hij in september 1850 aan Lawrence schreef, was daarvan nog niets merkbaar. Op 30 september schreef hij' aan een vriend: 'Het is mij een grote droefheid en een smart, nu ik oud ben, zo'n tegenstand in mijn hart te vinden tegen mijn beste Vriend. Altijd heeft Hij mij bijgestaan, in al mijn moeiten, tot op deze dag toe (...) 0 hoe goed is het, bij tijden te mogen zitten aan Zijn voeten en een woord van genade van Zijn lippen te horen en van Hem te leren, dat Hij zachtmoedig is en nederig van hart. Hier vindt men rust en vrede en nergens elders.'

In oktober 1850 ging Warburton voor de tweede keer dat jaar een maand lang op zondag en op dinsdagavond in Eden Street, Londen, preken. Van deze in Londen gehouden preken zijn er drie opgeschreven en in druk verschenen. (Zie de lijst van gepubliceerde preken in Bijlage B.) In *The Gospel Standard* jg. 1851, blz.273, is een preek afgedrukt die hij op dinsdagavond 24 september 1850 gehouden heeft. Dit is de eerste preek van hem die in Zion, Trowbridge, is opgeschreven. Bijna alle gedrukte preken van hem zijn in Londen, in Gower Street en in Eden Street, genoteerd. Sir Isaac Pitman, de uitvinder van Pitman's steno, was kerkganger in zijn kapel en de vader van Pitman was reeds in 1828 samen met Isaac Moore zondagsschoolopziener, maar niettemin duurde het tot 1850, voordat men Warburtons preken begon vast te leggen.

Aan het einde van zijn leven, in 1850 en 1851, werden drie in Zion gehouden preken opgetekend en gedrukt.

In 1851 preekte hij de zondagen in mei en de eerste zondag van juni in Eden Street, Londen. Ongetwijfeld logeerde hij bij Thomas Clowes en zijn vrouw.

Nadat hij weer was thuisgekomen, rees er onenigheid in zijn gemeente. De laatste jaren had hij in zijn brieven meermalen gewag gemaakt van zijn grote waardering voor de eensgezindheid in zijn kerk. Die werd nu grondig verstoord. Bij zijn overlijden in april 1857 was de scheur nog niet geheeld. Wat de oorzaak was, is niet duidelijk. Op 24 september 1851 werden vier leden, Uriah Bachelor, Thomas Martin, Henry Tucker (diaken) en William Chamberlain door een meerderheid in de kerk gecensureerd, dat is uitgesloten van deelneming aan het Avondmaal des Heeren. Zij voelden zich onbillijk behandeld en verdedigden zich in een vlugschrift. Het werd uitgegeven door Houlston & Stoneman van Paternoster Row onder de titel: *A Series of Letters by several members of the Church of Christ meeting for worship at Zion Chapel under the Pastoral care of mr. John Warburton Senior, showing the cause of the unhappy divisions now ruling amongst them.* (Een reeks brieven, door verscheidene leden van de gemeente van Christus die onder de herderlijke zorg van ds. John Warburton sr. in de Zionkapel vergadert, tonende de oorzaak van de ongelukkige scheuringen die nu heersen onder hen).

De notulen vermelden dat Thomas Martin de eerste was die door de meerderheid van de kerk was gecensureerd, omdat hij gezegd had dat hij het brood en de wijn van het Avondmaal des Heeren zou gebruiken, ongeacht de pastor van de kerk met hem verzoend was of niet'. Waar het verschil tussen Warburton en Thomas Martin over ging, wordt niet meegedeeld. Daarna meldt het notulenboek, dat Henry Tucker (in 1848 tot diaken gekozen), William Chamberlain en Uriah Bachelor in een openbare ledenvergadering op 24 september 1851 onder censuur waren gezet (tijdelijk geschorst), omdat zij het standpunt van Thomas Martin hadden onderschreven. Daarna bleef het stil tot de ledenvergadering van 4 juni 1852, toen 'Henry Tucker, Thomas Martin, William Chamberlain en Uriah Bachelor met algemene stemmen afgesneden (geëxcommuniceerd) werden vanwege het in stand houden van een geest van vijandigheid en twist gedurende negen of tien maanden'. Tijdens dezelfde vergadering werden nog veertien leden met algemene stemmen van de

gemeente onder censuur geplaatst, 'nadat zij de zijde van Henry Tucker en Thomas Martin hadden gekozen'.

Jacob Hawkins, die in februari 1851 tot diaken was gekozen, behoorde tot deze veertien. Kern van het geschil schijnt de kritiek van een aantal leden op Warburtons 'bevindelijke prediking'. Mogelijk wilde men hem op zijn oude dag van zijn pastoraat ontheffen om een jonger iemand te krijgen. De meerderheid van de leden reageerde met degenen die hun predikant voortdurend kriticeerden hun lidmaatschap te ontnemen. Onder hen waren twee diakenen. Ook binnen de diaconie stond men dus tegenover elkaar. Sommige leden hadden, nu hij oud geworden was (Warburton was nu vijfenzeventig), genoeg van hem, lijkt het. De meerderheid was evenwel een tegenovergestelde mening toegedaan.

De geëxcommuniceerden waren alle vier door Warburton gedoopt in de jaren 1835-1843. Van de veertien die in juni 1852 onder censuur waren geplaatst, waren er acht door hem gedoopt. Zes van hen werden uiteindelijk in hun volle rechten hersteld. Tot de laatsten behoorde de diaken Jacob Hawkins.

Geruchten over de tweespalt in Zion drongen overal door in de kerken. In verscheidene kerkelijke bladen verschenen berichten en brieven over de moeilijkheden. Zowel pro als contra liet zich horen. Een verslaggever die sympathiek stond tegenover Warburton, schreef: 'Er zijn in Trowbridge lieden die zich niet kunnen schikken onder het gehoor van dominee John (...) Het zijn net verwende kinderen, waar niemand iets mee kan beginnen.' Deze verwarde toestand moet Warburton zeer bedroefd hebben. Aanvankelijk bleven de geëxcommuniceerde leden de samenkomsten bezoeken. Ze probeerden zelfs tot de tafel des Heeren door te dringen en verstoorden zo de diensten. Maar omdat de pastor en de leden pal stonden, legde men mettertijd het hoofd in de schoot. De vijandige gezindheid bleef bestaan tot aan Warburtons dood toe. Het heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat hij innerlijk van Zion losgemaakt werd, zodat hij toegroeide naar het moment waarop de profetenmantel hem van de schouders viel.

In 1852 preekte Warburton zondag 2, 9, 16 en 23 mei en de dinsdagavonden in Eden Street. Zondag 30 mei was hij in Southill, waar hij voor zijn zoon preekte. Thuisgekomen bezocht hij samen met zijn grote vriend en broeder J.C. Philpot de jaarlijkse ontmoetingsdag in Calne op 8 juni, waar hijzelf om 11.00 uur preekte en Philpot om 3.00 uur. Ongetwijfeld hebben zij elkaars preken beluisterd. In oktober kwam John Kershaw van Rochdale om vier zondagen voor Warburton in Zion te preken. Zondag 24 oktober doopte hij acht personen en nam er één aan tot lid te Zion. Warburton scheen zelf niet in staat om de doop te bedienen, al zal hij zo goed als zeker de diensten hebben bijgewoond. Onduidelijk is, of Warburton in de maand oktober in Trowbridge is gebleven. Er is geen aanwijzing, dat hij ergens anders was. Mogelijk was hij niet in orde.

Over de plaatsen waar hij in 1853 verbleef, is weinig bekend. Onmogelijk is dat hij de hele maand april in Eden Street is voorgedaan. Het kasboek van Zion vermeldt dat in april £2 voor gastpredikanten is uitgegeven en in november £4 13s. voor hetzelfde doel. Eén van tweeën: hij was toen elders of hij was ziek. Het notulenboek noteert voor dat jaar twintig nieuwe leden, maar vermeldt niet de datum noch wie de doop heeft bediend.

Informatie over Warburtons bewegingen in 1854 ontbreekt. Mogelijk is hij niet weggeweest uit Trowbridge, hoewel uit het kasboek van de kerk blijkt, dat er in juni £4 5s. en in oktober D is uitgegeven ten behoeve van gastpredikanten. Dat zou dus kunnen betekenen, dat hij op die tijdstippen zich elders bevond. Op 24 september kwam John Warburton jr. vanuit Southill om in zijn vaders plaats de doop te bedienen. Twaalf personen werden gedoopt en uit andere kerken werden er twee aangenomen.

In Europa hadden zich tijdens Warburtons laatste levensjaren grote veranderingen voorgedaan. In februari 1848 brak er revolutie uit in Frankrijk. Het betekende het einde van de Franse monarchie. Koning Louis Philippe deed afstand van de troon en week uit naar Engeland. In Engeland kwam het in 1848 voor het laatst tot een oproer van Chartisten. De ontstentis die dit teweeg bracht, was groot. Een menigte van dertigduizend actievoerders probeerde op 10 april 1848 naar het parlement op te trekken om een petitie met twee miljoen handtekeningen aan te bieden. De regering riep de hulp in van 170.000 speciaal getrainde politietroepen, terwijl in Londen een militaire bezetting werd gelegd onder bevel van de hertog van Wellington. Warburton was juist in Londen, waar hij zijn gewone maandbeurt in Eden Street vervulde. Hij had er de dag tevoren, zondag 9 april, gepreikt. Nergens in zijn brieven verwijst hij naar deze gebeurtenis. Hij had zijn logies vermoedelijk bij Thomas Clowes in South Crescent 3, tegenover Tottenham Court Road, weliswaar niet in de onmiddellijke nabijheid van Westminster, maar dichtbij genoeg om uit de eerste hand geïnformeerd te kunnen worden. Het had een geweldloos verloop. De politie had de menigte, die zich op Kennington Common ten zuiden van de Theems had verzameld, verboden de Westminster Bridge te passeren. Toen men uiteindelijk de aangeboden petitie onderzocht, trof men onder meer de vervalste handtekeningen aan van koningin Victoria, de prinsgemaal en de hertog van Wellington. Dit bezorgde het publieke imago van de beweging een flinke deuk. Tenslotte verliep de beweging geheel. Die dag in april 1848 moet Warburton echter de onaangename avond die hij op 19 november 1838 in Timbrell Street, Trowbridge, had beleefd in herinnering hebben geroepen.

Op 1 mei 1851 werd de Grote Tentoonstelling door koningin Victoria en Prins Albert geopend. Warburton was de hele maand in Londen om in Eden Street te preken. Van Clowes' huis in South Crescent 3 was het maar een klein eindje naar Oxford Street, dus hoogstwaarschijnlijk zal hij er wel eens zijn gaan kijken. Het 'Crystal Palace' van Paxton was 647m lang en 143m breed, een enorme broeikas van gietijzeren zuilen, balken en wanden, overkoepeld met een glazen gewelf. Het dak overspande zelfs een paar iepen die ter plaatse in Hyde Park stonden. Joseph Paxton was opperhovenier op het landgoed van de hertog van Devonshire te Chatsworth. De helft van de tentoongestelde voorwerpen was afkomstig van Brittannië en haar koloniën, daarnaast waren er niet alleen inzendingen uit de meeste Europese landen, maar ook uit de Verenigde Staten. Het was een demonstratie van de grote vooruitgang, die door Brittannië onder Victoria was tot stand gebracht op het gebied van het fabriekswezen, de schone kunsten, weg- en waterbouw, machinebouw, industrie en spoorwegen. Naast de Ross-telescoop kon men er fototoestellen, geweven stoffen, edele metalen en Wedgwood aardewerk bezichtigen. Met een aantal van deze dingen was Warburton goed op de hoogte, want de laatste tien jaar had hij voortdurend gebruik gemaakt van Brunel's Great Western Line en dikwijls was hij door de Boxtunnel gekomen. Chique stoffen, zoals herteleer en Engels leer werden door firma's uit Trowbridge geëxposeerd. Lakenfirma's in Trowbridge, zoals die van Clark, Stancomb en Salterim werden als winnaars met medailles vereerd. Salter was de onderneming waarvan Warburtons schoonzoon, John Hayward, een medevenoot was, samen met de twee zoons uit John Hayward's eerste huwelijk, namelijk John E. Hayward en Edward P. Hayward. Tussen mei en oktober 1851 trok de tentoonstelling meer dan zes miljoen bezoekers. Veertienduizend inzenders stalden er hun waren uit.

Parijs werd begin december 1851 geconfronteerd met een Coup d'Etat. Louis Napoleon had namelijk als president het democratisch gekozen parlement buiten spel gezet en, na een volksstemming, zichzelf binnen twaalf maanden tot keizer Napoleon III van Frankrijk uitgeroepen. Dit moet Warburton herinnerd hebben aan vervlogen dagen, aan de angstige tijd van de napoleontische oorlogen in het begin van zijn huwelijk. Het jaar dat hij in

Trowbridge was gekomen, 1815, was tevens het jaar waarin die oorlogen beëindigd werden.

Op 27 maart 1854 brak er, voor het eerst in veertig jaar, weer een oorlog in Europa uit. Groot-Brittannië en Frankrijk kwamen Turkije te hulp en verklaarden Rusland de oorlog. De opzet van de Russen was het Turkse rijk in tweeën te delen, om hun macht uit te breiden in de richting van het Middellandse Zeegebied. De Krimoorlog, die hiervan het gevolg was, eindigde in maart 1856 met de ondertekening van het verdrag van Parijs. Hoogtepunten waren de slag bij de rivier de Alma (20 september 1854), de aanval van de Lichte Brigade (25 oktober 1854) en de belegering van Sebastopol (dat zich op 9 september 1855 overgaf). De oorlog kostte £76 miljoen en 25.000 doden. Trowbridge kreeg, ter herinnering aan de beroemde slag, een Alma Road. Zonder twijfel zal Warburton hebben gehoord van het werk van Florence Nightingale, de verpleegster uit Hampshire, die met haar helpers de gewonden op de Krim verpleegde.

In 1854 kwam John Warburton jr. opnieuw van Southill naar Zion, Trowbridge, om voor zijn vader de doop te bedienen. Op 24 september doopte hij twaalf personen en aanvaardde twee anderen als lid. In hetzelfde jaar kocht de gemeente van Eden Street, Londen, de kapel waaruit men in 1843 was weggegaan. Zo keerde de gemeente naar haar oude vergaderplaats in Gower Street terug. De heropening vond plaats op zondag 7 januari 1855. 's Morgens en 's avonds preekte John Kershaw van Rochdale en 's middags William Cowper van de Dicker. Het was voor John Kershaw een zaak van gebed geweest, dat de Gospel Standard gemeente van Eden Street weer mocht terugkeren naar de kapel in Gower Street. Hij schrijft dat hij, toen hij in Londen was, op een dag bij de kapel in Gower Street stond en smeekte dat de mensen die de kapel gebouwd hadden, eens daarin zouden mogen terugkeren.

John Warburton had voorheen tijdens het pastoraat van Henry Fowler vaak in de oorspronkelijke gemeente van Gower Street gepreekt. In zijn laatste levensjaren preekte hij opnieuw in hun oude kerkgebouw. Op zondag 8, 15, 22 en 29 april stond hij op de oude preekstoel van Gower Street, terwijl hij logeerde bij Thomas Clowes in South Crescent. De preek die hij op zondagavond 8 april hield, werd uitgegeven. Toen hij weer thuis was, preekte hij samen met zijn vriend J.C. Philpot op de jaarlijkse bijeenkomst in Calne.

Op 30 september ging hij weer voor in Gower Street, Londen. Dit zou de laatste keer zijn, dat hij op de preekstoel van Gower Street stond. Het zouden afscheidspreken zijn in 1855. Een mensenleeftijd had hij in Londen gepreekt, nadat hij in 1812 voor het eerst vanuit het noorden naar Londen was gekomen en William Huntington had ontmoet.

In 1856 werd hij tachtig jaar. Op 3 juni van dat jaar preekte hij voor het laatst op de jaarbijeenkomst in Calne. Zoals gebruikelijk ging Warburton om 11.00 uur voor en J.C. Philpot om 3.00 uur. Het was de laatste keer dat zij samen in het harnas stonden. Later in dezelfde maand was hij nog een zondag in Abingdon, waar hij tweemaal voor een talrijk gehoor preekte. William Tiptaft tekende bij die gelegenheid op: 'Velen hebben hem met zegen beluisterd. Hij dacht, dat het de tweede dienst niet meer gaan zou, maar hij kreeg kracht om een uur lang luid en duidelijk te spreken. Zijn ziel was als een gewaterde hof. Het was velen van Gods volk aangenaam hem te horen. Het Woord was die avond aan een dauw gelijk. Niet spoedig zal men zo'n gezegend uur vergeten.'¹⁵³ Zondag 17 en 24 augustus preekte Warburton in Hurstpierpoint bij Brighton. Vervolgens reisde hij door naar Brighton, waar hij zondag 31 augustus in West Street voor John Grace preekte. Dit was zijn laatste reis naar Sussex.

Op zondag 20 januari had John Grace tweemaal in West Street gepreekt, waarbij hij een collecte voor de armen in de gemeente van John Warburton had laten houden. Warburton

zou volgens afspraak op 12, 19 en 26 oktober in Gower Street voorgaan, maar het oktobernummer van The Gospel Standard berichtte: 'Tot onze spijt moeten wij u bekend maken, dat de heer Warburton vanwege toenemende zwakheid niet in staat is zijn afspraken voor 12, 19 en 26 oktober na te komen, zoals in het septembernummer aangekondigd.' In een boekje met de titel *Mr. Warburton's Last Days* schrijft John Warburton jr.: 'Het was ergens in oktober 1856, dat mijn geliefde vader ernstig ziek werd, naar ik begreep, als gevolg van een hartkwaal.' Zo werd het zilveren koord langzaam maar zeker ontketend.

HOOFDSTUK 13

De mens gaat naar zijn eeuwig huis

Tussen 1848 en 1851 verhuisde Warburton voor het laatst binnen Trowbridge. Niet duidelijk is, waarom hij zijn kleine huis in Georgische stijl in Waterloo Terrace, Union Street, verliet. Sinds 1832 had hij er gewoond. Blijkens de postadresgids van Wiltshire van 1848 woonde hij er in dat jaar nog, maar de volkstelling van 1851 geeft aan dat hij inmiddels was verhuisd naar Dorset House in The Halve. Dit was een huis van drie etages en aanzienlijk groter dan het vorige. Het was begin 19e eeuw in laat-Georgische stijl gebouwd. Hier bracht Warburton de laatste jaren van zijn leven door met zijn vrouw en twee dochters, Rachel en Ruth.

In het tijdschrift *The Earthen Vessel* (mei 1857, blz.98) is een verslag opgenomen van zijn laatste dagen en zijn sterven, door Job Rawlings. Het deelt mee: 'In maart 1856 voelde John Warburton dat zijn krachten afnamen. De leden stemden er mee in, dat iemand anders zondagsmorgens voor Warburton zou preken. Van die tijd af preekte hij één keer op een zondag: alleen 's avonds. Zijn preken waren eerbiedwekkend en vol gewicht. Zo ging het verder tot oktober, toen hij de tachtig jaar vol maakte. Kort nadien begaven zijn krachten het. Toen er hartklachten bij kwamen en hij het bed moest houden, hield hij er helemaal mee op.'

In mei 1857, een maand na het overlijden van zijn vader, publiceerde John Warburton jr. een verslag van diens laatste dagen, met een voorwoord van J.C. Philpot, zijn vaders vriend. Het biedt een tamelijk gedetailleerd overzicht van de periode oktober 1856 tot 2 april 1857, de dag van zijn heengaan. In het Voorwoord van dit 29 pagina's tellend boekje, dat in die tijd vier pennies kostte, zegt **J.C. Philpot**: 'De hoogachting en de toegenegenheid die ik mijn overleden vriend toedraag, evenzeer als het diepe respect dat ik voel jegens zulk een uitnemend dienaar van God, maakten mij dadelijk genegen dit liefdewerk aan te nemen (om dit boekje voor de druk gereed te maken). Toen ik hoorde, dat het werkje ten voordele van de nagelaten betrekkingen zou worden uitgegeven, voelde ik mij des te meer bereidwillig de hulp te bieden die in mijn vermogen lag, zelfs al zou het tien keer zoveel van mijn tijd en aandacht hebben gevergd (...) Het is een werk geweest dat mij inderdaad erg licht gevallen is, want ik heb nauwelijks één woord hoeven te veranderen.'

Dorset House, The Halve

In september 1835 ben ik door ds. Warburton gedoopt. Nooit zal ik de krachtige preek die hij die morgen hield, vergeten. Niet lang daarna ben ik naar Trowbridge gereisd om voor hem te preken. Ik heb daar een begenadigd volk aangetroffen, waarvan de meesten geestelijke kinderen van hem zijn. Verschillende keren heeft hij voor mij in Stamford en Oakham geprekt, nadat de Heere mij daar had geplaatst en er zijn daar nog personen die getuigen kunnen van de kracht en de geur waarmee hij sprak. Vele jaren hebben wij elkaar ontmoet op de jaarlijkse samenkomst in Calne, een welbekende en opmerkelijke ontmoetingsplaats van Gods kinderen in het district North Wiltshire. Daar was het gewoonte, dat wij beiden preekten en ik twijfel niet of de jaarlijks terugkerende ontmoeting heeft de hartelijke verstandhouding die er tussen ons was, telkens vernieuwd.

Ik heb ds. Gadsby treffende preken horen houden en het is mogelijk dat hij ds. Warburton in dat opzicht overtrof. Maar nooit heb ik een leraar ontmoet wiens gebed op de preekstoel en wiens spreken buiten de preekstoel zo vol gewicht was. IK heb werkelijk nooit iemand een zegen bij ontbijt of middagmaal horen vragen op de wijze zoals hij dit deed. Zo'n eenvoudige, eerbiedige en tegelijk kinderlijke toenadering tot God. In de weinige woorden die hij sprak lag zo'n zalving, dat de maaltijd er op een bijzondere wijze door geheiligd scheen te worden. Honderden, wellicht duizenden hebben getuigd van de kracht en de zalving die op zijn bediening rustte. Maar de zegen die hij voor Gods kerk geweest is, zal pas ten volle bekend worden op de dag dat de verborgen dingen van alle harten geopenbaard worden.

Het meest sprekende getuigenis treedt in de volgende bladzijden naar voren en is gelegen in zijn leven zelf. We zien de oude dienstknecht van God ondersteund op het ziekbed en gezegend met hetgeen waarvoor hij altijd op de bres gestaan heeft, namelijk een bevindelijke godsdienst. Zo mocht hij zich verheugen in de tegenwoordigheid en de kracht des Heeren en werd hij beweldadigd met een heerlijke en zegevierende uitgang.

In zijn leven bleef hij bij de bevinding en in zijn sterven bleef de bevinding in hem. Als christen was het zijn verlangen de zoete uitlatingen van Gods liefde in zijn ziel te ervaren en als leraar wenste hij de zondaar te ontgronden, de Zaligmaker te verhogen en het werk van de Heilige Geest in het hart te schetsen vanuit een gevoelige, levende en dagelijkse ondervinding daarvan in eigen gemoed.

Zoals hij geleefd heeft, zo is hij gestorven, onwrikbaar in de waarheid, zonder omgevoerd te worden met verscheidene en valse leringen of ingaande in hetgeen te hoog voor hem was. Hij speculeerde of redeneerde niet boven hetgeen hij kende en bij ervaring wist. In zichzelf zag hij steeds meer wat hij moest verfoeien en waarvan hij een afkeer had, maar in de Heere Jezus zag hij steeds meer wat hij bewonderde en beminde. Hij heeft zijn loop geëindigd. Hij heeft de goede strijd gestreden en zijn loop met blijdschap geëindigd. Hij heeft ons achtergelaten, nog zuchtend en kreunend in de wildernis, maar opziende tot dezelfde God en hopende op dezelfde rijke, vrijmachtige en overvloedige genade.' Gedateerd 5 mei 1857. J.C.P.

In het juninummer van The Gospel Standard jaargang 1857 wijdde Philpot een uitgebreide bespreking aan het boekje. Een groot deel van de recensie werd gevormd door het voorwoord van de biografie. Het zijn twee overzichten (voorwoord en recensie) die een duidelijk beeld geven van John Warburton en zijn werk. De schrijver was een bekwaam dienaar en geleerde, die hem kende en beminde; iemand die niet blind was voor zijn gebreken, maar zich evenzeer bewust was van hetgeen de Heere in hem had gewrocht en van hetgeen hij voor de kerk betekende. Het is een beoordeling uit de eerste hand van een

tijdgenoot. Het boekje van John Warburton jr. droeg als titel: *A Testimony to the Loving Kindness and Faithfulness of a Covenant God, as displayed in the last illness and blessed death of the late John Warburton, Minister of the Gospel, and for 42 years Pastor of the Church of Christ assembling at Zion Chapel Trowbridge.* (Een getuigenis van de goedertierenheid en trouw van een Verbonds-God, zoals getoond in het ziekbed en het gezegend sterven van wijlen John Warburton, dienaar van het Evangelie en gedurende 42 jaar pastor van de Kerk van Christus die samenkomt in Zion Chapel, Trowbridge') Southill, Bedfordshire, 23 april 1857.

John junior vertelt in zijn boekje, dat hij toen hij in november 1856 in Hurstpierpoint preekte, bericht kreeg van de familie met het verzoek ten spoedigste te komen. Toen hij in Trowbridge aankwam, trof hij zijn vader zeer zwak aan.

Deze vertelde hem hoe de Heere, eer hij ziek was geworden, liefelijk tot hem gesproken had. En hij vervolgde: 'Waar ik ook ging, daar was de Heere bij mij. Ging ik de tuin in, daar was Hij. Ging ik het tuinhuisje binnen, Hij ging met mij. Of in de houtschuur om hout te zagen en te hakken, ook daar was Hij bij mij. Hij leidde mij terug langs heel de weg die Hij met mij gegaan was, in voorzienigheid en genade. O, hoe verbroken was mijn ziel onder Zijn goedertierenheid. Ik zeg je, John, ik kon bijna niet verder, mijn lichaam scheen de liefdesuitlatingen van mijn God bijna niet te kunnen dragen. Tenslotte zei ik tot Hem: 'Lieve Heere, wat zult Gij met Uw arme worm doen?' O, ik verlangde ernaar dat Hij mij tot Zich nemen zou (...)

Kort daarna dacht ik aan mijn boek. Sommige mensen hebben gezegd, dat zij erdoor gezegend zijn. Het was lang geleden dat ik er in gelezen had, zodat ik het weer eens voor me nam. Maar, o John, hoe verbroken werd mijn ziel bij het lezen van de armoede en nood, de benauwdheid en de wanhoop, de ellende en de smart, waar Hij mij doorheen geholpen had. O, hoe zat ik aan Zijn voeten en waste die met tranen van dankbaarheid (...) Ik hoop, John, als ik de laatste adem heb uitgeblazen, dat niemand een woord over mij zal zeggen. Laat mijn naam in het stof verzinken, maar Jezus' Naam moet verhoogd worden voor eeuwig (...)

Ik verwonder mij, dat ik niet méér bezorgd ben over de kapel. Ik heb er altijd zoveel zorgen over gehad. O, de gebeden die ik onder tranen heb opgezonden voor de kapel, dat God er Zijn zegen over geven wilde, zowel geestelijke zegeningen als tijdelijke zegeningen! Maar nu is alles helemaal van mij afgenomen. Ik kan het alles overgeven in Gods hand (...)

Toen ik eens, vele jaren geleden, op weg was van Manchester naar Stand, zat ik tot mijn nek in de armoede, met een schuld die boven mijn hoofd was uitgegroeid. Ik zag geen mogelijkheid met eer hier doorheen te komen. O, wat beklagde ik mijn bitter lot! Maar hoe dierbaar bracht de Heere al mijn klachten spoedig tot zwijgen en stopte mijn mond, zodat geen duivel en geen murmurerend vlees zich lieten horen, want deze woorden van de dichter sprak Hij in mijn hart:

*Wanneer uw weg door vuur en druk zal gaan,
Zal Mijn genade rijk en overvloedig met u zijn.
De vlam zal u niet deren, verteren doet alleen uw schuim;
Uw goud dat wordt gezuiverd: ziedaar Mijn weg met u.*

*Tot in de ouderdom toe zal Mijn volk
Mijn soevereine Eeuwige en onveranderlijke liefde ervaren;
En wanneer de grijsheid hun slapen komt te tooien,
Draag Ik hen nog, als lammeren in Mijn schoot.*

De Heere sprak tot mij: 'Ik ben met u en zal u met eer door al uw bekommernissen heenleiden. U zult tot een gezegende ouderdom komen, grijze haren zullen uw slapen tooien en, ook als u oud geworden bent, zult u nog als een lam gedragen worden.' En hoe is dat Woord vervuld! Geloofd zij Zijn dierbare Naam.'

William Tiptaft kwam in november naar Trowbridge en preekte daar op zondag de drieëntwintigste en op dinsdag de vijfentwintigste in de Zionkapel. Tweemaal bracht hij, toen hij daar was, een bezoek aan Warburton, op zaterdagavond de tweeëntwintigste en nog eens op dinsdag na de avonddienst. In juni had Warburton voor het laatst een zondag voor hem in Abingdon gepreekt. Omdat hij zwak was, verwachtte men eigenlijk niet dat hij tweemaal zou kunnen voorgaan, maar zowel 's morgens als 's avonds had hij ongeveer een uur lang met kracht en zalving voor een groot gehoor gepreekt.

Brief van John Warburton aan William Tiptaft (9 juni 1856)

June 9/56

Travelling to

Dear friend

I have received
a note from Mrs Wilson
saying that by our share
being glad if I could supply
for you at Abingdon
on the 29th with Mr. Wilson
I should be very glad
indeed if my health and
strength was such
that I could feel it right
to engage to do so. But at
present I must decline
I am But I have had

Van het bezoek die zaterdagavond doet Tiptaft het volgende verslag: 'Hij zijn slaapkamer bij de haard en was blijkbaar bijzonder gesteld. De ervóór was een hemelse blijdschap in zijn hart gedaald, een vreugde, te groot om te bevatten. Het was met David: 'Gij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeïende.'

De dinsdag daarop trof ik hem in een andere gemoedstoestand aan. In plaats van God te loven en te prijzen, was hij biddende en smekende of hij Gods liefelijke tegenwoordigheid mocht en Hij hield zich niet groot, maar zei eerlijk: 'Ik moet nu als de arme tollenaar om genade smeken.'

In november kwam John Gadsby van Manchester naar Trowbridge om te zien. Op zijn vraag, of Warburton in zorgen was over zijn kerk antwoordde hij: 'Of ik zorgen heb over de kerk (de Zionkapel)? Soms is het m'n gevoel of ik nooit een kerk of een kapel gehad heb. Ik moet nadenken, voor ik in gedachten de weg naar de kapel kan vinden. Soms ik tot aan de hoek van de straat (nl. van The Halve en Union Street) en ik het niet verder.'

Dan gaat hij over op een ander onderwerp: 'O, als ik terugdenk aan Lane bij The Dove House! Ik herinner mij, dat ik met mijn twee kinderen (William en Sarah) op een keer thuis kwam en dat heel mijn hebben en houden was opgeschreven om verkocht te worden voor het betalen van de huur. En kijk nu eens! Hier lig ik, in veren kussens. (Hij rustte op een en werd met veren kussens ondersteund.)

Eens wandelde ik door mijn hier (Dorset House), toen ik een mand zag waarin vruchten en andere dingen die er geweest waren, die een vriend mij had toegezonden. Er stond ook nog een mand waarin een paar flessen wijn hadden gezeten. Daarna kwam ik keuken, waar alles in overvloed aanwezig was.

Ik zei: 'Is dit de oude Warburton, de arme bedelaar?' Looft de Heere (...) Is het niet een wonder dat die oude, prikkelbare dwaas als ik hier nu zo rustig liggen kan? Ik kan je verzekeren, jongen, ik heb nauwelijks iets om echt bezorgd over te zijn.

Wat kortademigheid is, daar ben ik sinds kort achter. In het begin vond ik het allemaal maar onzin en ik was vastbesloten mij er overheen te zetten ging weer preken en maakte me nog drukker dan gewoonlijk. Daarna voelde ik me veel beter en nu wist ik dus zeker, dat het niets te betekenen Maar... het was mijn laatste preek! Het verbaasde de dokter, dat ik niet dood gebleven was op de preekstoel. Ik weet nog, dat je vader (William Gadsby een keer hier was en dat ik met hem op bezoek ging bij dhr. Hayward. Het eerste stuk liep hij zonder ergens last van te hebben, totdat de weg een heel klein eindje, zeg ongeveer een halve meter, opliep. Toen stond hij stil om naar adem te happen. Ik zei: 'Wel man, je doet alsof je een berg aan het beklimmen bent.' Even later liep de weg weer gelijk en vanaf dat moment ging het lopen weer prima. Dus zei ik tegen hem: 'Het zijn vast zenuwen en meer niet.' Waarop hij zei: 'Zoals je zegt, niets dan zenuwen. Maar als jij de kwaal weet, John, vertel me dan ook het middel ertegen.' De lieve man! Ik ben er nu achter gekomen! Wat heeft hij jaren achtereen getobd met zijn kortademigheid en ik pas sinds kort.'

In januari ging hij geleidelijk achteruit door hartklachten en vechtopeenhoping. Veel last had hij van vocht in de benen. Af en toe kreeg hij een rustgevend middeltje, waarschijnlijk om in slaap te komen en ter verlichting van de pijn. Zijn gedachten gingen veel terug naar de tijd dat hij in het noorden woonde. Nu en dan sprak hij van z'n zondige jeugd, van Gods grote barmhartigheid, waardoor hij uit zijn duistere natuurstaat was geroepen, en van zijn verlossing onder ds. Roby in Manchester. Bijna een maand lang kon hij niet liggen en moest hij met kussens worden ondersteund. Steeds waren zijn kinderen bij hem, met name zijn twee dochters Rachel en Ruth, die thuis woonden; zijn zoon James, die in Trowbridge woonde, en zijn dochter mevr. Elizabeth Hayward, die vlakbij in The Laurels (nu

Ethendune), Hilperton Road, woonde. Ook Leah woonde dicht in de buurt, in Prospect House, Prospect Place.

Regelmatig kwamen de diakenen hem bezoeken. Zes diakenen waren er destijds. Richard Knee, boekverkoper in Church Walk en agent voor The Gospel Standard in Trowbridge, was diaken sinds 1825 tot aan zijn dood in 1864. Jacob Hawkins, die in 1851 tot diaken was benoemd, had een bakkerszaak in Hilperton Road. Hij overleed in 1876. De overige vier diakenen dienden allen sinds 1853. Samuel Moore (wiens graf zich naast dat van Warburton bevindt) was kruidenier en had een zaak in manufacturen in Castle Street. Hij overleed in 1868. John Philips was kleermaker in Roundstone Street. Hij leefde tot 1895. Isaac Waite stierf in 1870. De laatste, William Applegate, die in Roundstone Street woonde, overleefde hen allen en overleed in 1907. Oorspronkelijk ging hij naar Back Street Baptist Chapel, waar hij ook de doop had ontvangen. Van die kerk was Zion Church sinds 1813 een afsplitsing. Nadat hij de samenkomsten in Zion was gaan bezoeken, had hij tien jaar onder de wet geleefd, tot hij in 1850 onder de bediening van Warburton in de vrijheid was gesteld. Zijn vrouw Mary Ann Applegate behoorde tot de laatste groep die Warburton 7-7-1850 had gedoopt. Zij en William waren tegelijkertijd als lidmaat van de kerk aangenomen.

Soms had Warburton het verlangen om naar de kapel te gaan. Dan wilde hij weer preken en zijn gemeente vertellen wat de Heere aan hem gedaan had, vroeger en nu. Maar er waren ook tijden dat hij het gevoel had, dat hij zich als pastor moest terugtrekken. Dat zou voor de kerk een aanmerkelijke lastenverlichting meebrengen, want nu moest er een dubbel traktement worden opgebracht, niet alleen voor hém, maar ook ten behoeve van de gastpredikanten, die tijdens langdurige ziekte voorgingen. Zo gebeurde het, dat hij in januari zijn ambt neerlegde en afzag van verder traktement. Maar na hierover vergaderd te hebben, weigerde de kerk hierop in te gaan en zegde hem zes weken lang zijn volledige salaris toe. Toen die tijd verstreken was, kwam men opnieuw bijeen, met als resultaat dat men de overeenkomst met nog eens zes weken verlengde. Met het vocht in de benen ging het op dat moment een stuk beter en het leek er op, dat hij weer zou mogen herstellen en nog een jaar zou leven. Maar in de tweede periode van zes weken ging hij snel achteruit. Zijn eetlust verdween en tenslotte was hij de laatste twee weken van maart aan bed gebonden, terwijl er dag en nacht iemand bij hem bleef."

Toen zijn vrouw op een dag de kamer binnenkwam, stak hij z'n beide armen omhoog en zei: 'Hier zijn twee rebellen, door genade verlost! Enkel door genade. We hebben samen veel beproevingen doorworsteld! We hebben ruim zestig jaar met elkaar verkeerdt, maar het zal niet lang duren voor we elkaar weer zullen ontmoeten. En dan zullen we een eeuwigheid lang bij elkaar zijn, maar het is teveel voor me om aan de heerlijkheid te denken. Jezus, Jezus, Jezus, wanneer zal ik bij U zijn?'

Op 29 maart, de laatste zondag die hij beleefde, ontving hij een brief van een vriend. Nadat hij had gehoord wat er in stond, zei hij: 'Ik had zo graag nog één keer op reis willen gaan en mijn oude vrienden willen zien, om hen te vertellen hoe goed de Heere voor mij is en hoe dierbaar Hij mij is.' Die zondagavond merkte hij tegenover vrienden op, dat het voor hem lichamelijk en geestelijk een aangename dag geweest was en hoe gelukkig hij was met het zalig getuigenis van binnen, dat de Heere zijn God was. Met die vrede in zijn hart leefde hij tot de woensdag daarop. Die dag werd duidelijk, dat zijn einde naderde.

Donderdag 2 april werden alle in Trowbridge wonende kinderen bij het bed van hun vader geroepen. Zoals zij daar bijeen waren, was Sarah (mevr. Earl) de oudste met haar

negenenvijftig jaar, dan James, zesenvijftig, gevolgd door Elizabeth (mevr. Hayward) vijftien, Leah (mevr. Moore) tweeënvijftig, Rachel vijftig en Ruth vierenveertig. Gideon en John worden niet genoemd onder de aanwezigen en William, die in het noorden was blijven wonen, was kennelijk al overleden.

Een van de dochters vroeg hem: 'Vader, is Christus u dierbaar en verlangt u ernaar Hem in de heerlijkheid te prijzen?'

Hij hief beide handen omhoog en terwijl hij met één vinger wees, klonk het duidelijk hoorbaar: 'Niet te bevatten! Niet te bevatten!'

Tussen vier en vijf uur in de middag werd het erg moeilijk hem te verstaan. Het was ongeveer zeven uur, toen hij riep: 'Pen! Inkt!' Toen men hem het gevraagde had aangereikt, hield hij de pen vast, maar schrijven ging niet. Rachel vroeg hem wat het was, dat hij opschrijven wilde. 'Over de kerk? Of over de familie' Hij schudde zijn hoofd.

Toen hem gevraagd werd, of hij had willen vertellen hoe goed de Heere voor hem was, zei hij: 'Ja! Ja!' Maar terwijl hij niet duidelijk kon maken wat hij precies bedoelde, stak hij z'n beide handen in de lucht en probeerde met uitgestoken vinger wat te zeggen. Tenslotte zei hij: '*Hal.., hal...*' en toen met vaste stem, zonder te beven: '**Hallelujah!**' en werd in het zelfde ogenblik opgenomen tot voor de troon van God. Het was 7.15 uur op donderdag 2 april 1857.

De weekdienst in de Zionkapel was nog maar even begonnen, toen uit Dorset House in The Halve het bericht kwam, dat hun pastor was overleden. ds. William Hatton van Wolverhampton gaf juist een lied op. (Dit toont aan, dat het volgens de orde van dienst in Zion gebruik was, dat de dienaar zelf de verzen aankondigde.)

De aankondiging werd gevolgd door een stilte, waarna velen in tranen uitbarstten. Tenslotte werd er die avond in Zion een bidstond gehouden. Een tijdperk in de geschiedenis van de kerk werd afgesloten. Precies tweeënvijftig jaren waren er voorbijgegaan sinds John Warburton op de eerste zondag in april 1815 in de zaal op Wicker Hill zijn pastoraat in Trowbridge was begonnen. Maandagavond 6 april was er een ledenvergadering van de kerk in de Zionkapel, waar John Warburton jr. sprak. Hij bedankte de leden voor de grote vriendelijkheid waarmee zij zijn vader tot het einde toe hun steun gegeven hadden."

Donderdag 9 april schreef John Grace¹⁶⁵ vanuit Brighton: 'Mijn oude, geliefde vriend Warburton is op 2 dezer in vrede gestorven, in de leeftijd van 81 jaar. Zijn strijd is 'voorbij. Vrijdag wordt hij begraven. Zijn gemeente verzocht mij de begrafenis in Trowbridge te willen leiden, maar verplichtingen elders laten niet toe dat ik hieraan gevolg zou geven. Ik denk dat men zondag een begrafenispraak voor hem in Gower Street Chapel zal houden.'

Hoewel er tussen Warburton en John Grace een hechte vriendschap had bestaan, was de laatste niet in staat de begrafenis te leiden. Het is frappant, dat er ook onder de andere vrienden, zoals J.C. Philpot, John Kershaw, William Tiptaft en Thomas Godwin, niet één was die op die vrijdag naar Trowbridge kon komen; stellig om dezelfde redenen als John Grace.

De begrafenis was op Goede Vrijdag 10 april.

Om even voor elf uur verliet de baar Dorset House in The Halve. Het was een prachtige, heldere, windstille, warme dag, waarop de zon scheen." Zes leden van de kerk van Zion deden dienst als drager. Zij werden voorafgegaan door de twee oudste diakenen. Een van die twee zou Richard Knee geweest zijn, die op 25 juni 1820 te Ladydown Mill door Warburton was gedoopt. Het lijkkleed werd gedragen door de andere diakenen. Daarachter volgde te voet de familie; de afstand naar de Zionkapel was maar kort. Op het moment dat de kist de kapel werd binnengedragen, zette het koor op de galerij, dat onder leiding stond

van William Keates, een treurzang in. (Het is duidelijk, dat in de tweeënveertig jaar dat Warburton pastor was, er bij samenzang in Zion nooit van muzikale begeleiding sprake is geweest.) De baar werd op de bank bij de avondmaalstafel geplaatst.

Toen de kapel vol was, werden de buitendeuren gesloten, want de mensen bleven toestromen. De kapel was in rouwgewaad gehuld; de preekstoel met een zwart kleed overdekt. Rondom aan drie zijden hingen er van de galerij zwarte lakenstoffen in plooiën naar beneden. De dienst begon met gezang 467 uit het door Gadsby samengestelde gezangen-boek, onder begeleiding van voorzanger William Keates (op 3 december 1848 door Warburton gedoopt) en het koor.

*Waarom vrezen aan de golvende Jordaan,
Verschrikken voor de weg die u niet kent?
Zie ginds dat bloed eens stromen,
Dat draagt de vloek volkomen weg*

*De prikkel van de dood is weg door Jezus' kruis.
Toen Jezus van de aarde werd verhoogd,
Ging de koning der verschrikking op de vlucht,
Ontwapend en ten dode toe gewond*

*Nu is zijn taak te blijven
Om de heiligen van de zonde af te scheiden;
Aan 's hemels poort portier te wezen,
Om de pelgrims binnen te laten*

*En schoon zijn bleek en ijselijk gezicht
Een tijdlang grimmig naar ons staart,
Spoedig zal de Koning der genade ons verschijnen
En met vriend'lijk ogen eeuwig op ons zien*

**Grafsteen Bunhill Fields Londen van Joseph Swain,
Brits Baptistenpredikant (1761-1796)**

Ds William Hatton, pastor van Wolverhampton en zelf ook afkomstig van Lancashire (uit Warrington en Accrington; hij was de vader van Joseph Hatton (1821-1884)," pastor van Smallfield en Shaw's Corner, Redhill, Surrey) richtte het woord tot de gemeente.

Verder spraken ds. Robert Roff van Stow-on-the-Wold (pastor aldaar van 1842 tot 1862) en ds. William Mortimer (pastor van Chippenham van 1852 tot 1869).

Na afloop van de dienst werd de kist op een met paarden bespannen lijkwagen geplaatst, waarna de rouwstoet zich via Timbrell Street, Islington en The Down naar de nieuwe begraafplaats begaf.

Voor de baar uit liepen dhr Spragg (chirurg) en William Fowler Esq. (arts) en de predikanten ds. George Gorton, pastor van Milton-under-Wychwood, Oxon, ds. Pocock van Seend, ds. Nightingale van Southwick, ds. Hatton, ds. Roff, ds. Mortimer en andere vrienden. Het lijkkleed werd gedragen door de diakenen van de kerk.

Achter de baar volgde de rouwdragende familie: drie zoons, namelijk James, Gideon en John Warburton, en de beide schoonzoons John Hayward en Isaac Moore; gevolgd door kleinzons, acht jongemannen, namelijk John (37) en James (32), de twee zoons van James Warburton; Joseph (27) en Benjamin (22), zoons van Elizabeth Hayward; William (33), Edward (30), Reuben (26) en Frederick (24), vier zoons van Leah Moore; verder John Price, echtgenoot van een kleindochter en John Gadsby, zoon van William Gadsby en uitgever van The Gospel Standard.

Daarachter liepen, twee aan twee, honderd mannelijke leden van de kerk of van de gemeente en honderddertig vrouwelijke leden, allen in diepe rouw. De mannen droegen rouwbanden en handschoenen. Langs de hele route stonden belangstellenden en op de begraafplaats was een geschatte menigte bijeen van tussen de twee- en drieduizend mensen. De heer Foley, hoofdinspecteur van politie, hield toezicht en zorgde voor een onbelemmerde doorgang van de stoet.

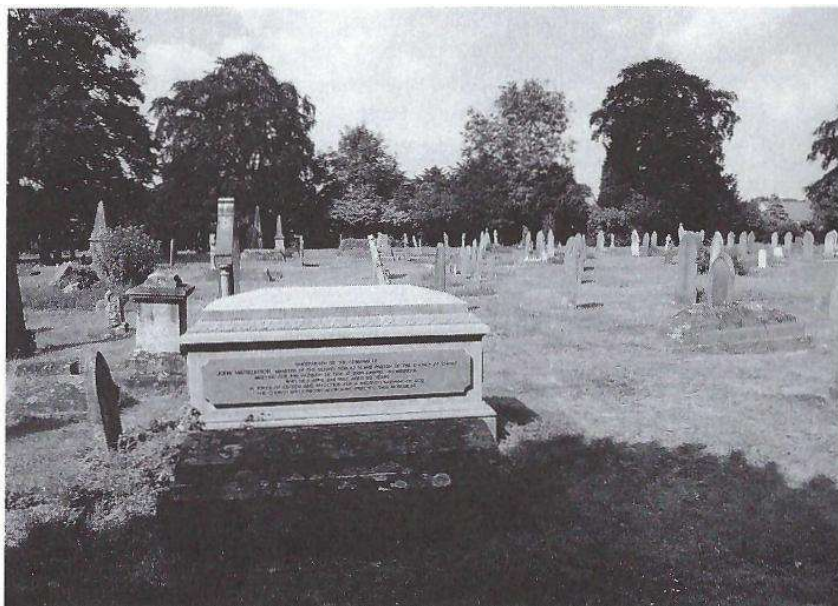
Bij aankomst op de begraafplaats (deze was kort daarvoor geopend en Warburton was een *van de eersten die daar een laatste rustplaats vonden*) hield ds. George Gorton een 'gevoelvolle en krachtige toespraak'. Daarna zong men onder leiding van William Keates en het koor gezang 468 uit Gadsby's gezangenboek. Het eerste vers luidt: 169

*De dood is geen vreselijke vijand meer,
Want met Christus zal ik regeren.
Met vreugde verlaat ik deze wereld vol ellende;
Voor mij is sterven gewin.*

W.W. Horne (1773-1826)

De zes verzen van deze hymne, met het refrein waarmee elk vers eindigt: *'Voor mij is sterven gewin,'* klonk op uit de mond van de verscheidene duizenden aanwezigen. Een zo talrijke schare in hun eigen plat Wiltshire dialect te horen zingen, moet een bijzondere ervaring zijn geweest. ds. Roff besloot de bijeenkomst met gebed.

Zo eindigde de plechtigheid op die prachtige lentedag in april 1857 en nadat de grote menigte was heengegaan, keerde de stilte terug. Een leven was geëindigd; wat bleef was niet alleen een dierbare herinnering, maar vooral een zegenrijke invloed.

Warburtons graf; op de voorgrond het graf van Isaac Moore,
erachter dat van Sarah en rechts James' graf

De gemetselde tombe met het stenen monument zou vijf jaar later opnieuw geopend worden. Toen werd zijn vrouw Lydia, die op 21 mei 1862 in de leeftijd van 85 jaar overleed, naast haar man begraven. De laatste jaren van haar leven had zij bij Rachel en Ruth doorgebracht, in het huis naast Prospect Place waar de Moore's woonden, juist tegenover Timbrell Street.

In 1870 zou het graf nog eens geopend worden, toen Rachel, die op 19 augustus van dat jaar overleed, er begraven werd. Het kasboek van de kerk vermeldt dat de kerk in 1858 £11 10s betaald heeft als bijdrage aan de kosten van de begrafenis van Warburton. Daarnaast liet de kerk op haar kosten een stenen monument op zijn graf plaatsen en een marmeren gedenkplaat boven de preekstoel in de Zionkapel.

Van de drie grondleggers van de Baptist Churches verenigd in de Gospel Standard waren er nu twee in de eeuwige rust ingegaan. Lag het begin bij de bediening van William Huntington en zijn tijdgenoten, na zijn dood in 1813 was het werk door William Gadsby, John Warburton en John Kershaw voortgezet en inmiddels was een nieuwe generatie naar voren gekomen met name J.C. Philpot, William Tiptaft, Thomas Godwin, William Cowper en vele andere dienaren, die op het moment van Warburtons overlijden in 1857 in ongeveer honderd kerken door heel het land voorgingen. The Gospel Standard is, sinds het blad in augustus 1835 begon te verschijnen, tot het belangrijkste orgaan van de kerken geworden. In 1841 verscheen het in een oplage van 7400, in 1847 was dat aantal toegenomen tot 9000 en het klom tenslotte in Engeland en daarbuiten tot boven de 17000. Wat deze kerken samenbond, was de sterke geestelijke saamhorigheid tussen de dienaren onderling. Het geheim daarvan vormde de openbaring van de waarheid door de Heilige Geest in het hart.

Noot: *W. Huntington was geen Baptist maar stond ermee op goede voet. Zij geloofsovertuiging dat de Wet geen regel des levens is voor de gelovigen, maar het Eeuwige Evangelie waarin alle blijvende geboden en inzettingen uit het Oude en Nieuwe Testament begrepen zijn, werd door hem op grond van de Schrift verdedigd.*

Het graf van John Warburton

UNDERNEATH LIE THE REMAINS OF JOHN WARBURTON, MINISTER OF THE GOSPEL FOR 42 YEARS PASTOR OF THE CHURCH OF CHRIST MEETING FOR THE WORSHIP OF GOD AT ZION CHAPEL TROWBRIDGE WHO DIED APRIL 2.1 1857 AGED 80 YEARS IN TOKEN OF ESTEEM AND AFFECTION FOR A BELOVED SERVANT OF GOD.

THE CHURCH AND CONGREGATION HAVE ERECTED THIS MONUMENT.

IN HIS MINISTRY HE CONTENDED FOR THE TEACHING AND TESTIMONY OF THE BLESSED SPIRIT IN THE HEART. AND SUPPORTED IN A LONG ILLNESS BY HIS CONSOLATIONS, DIED TRIUMPHANTLY IN JESUS.

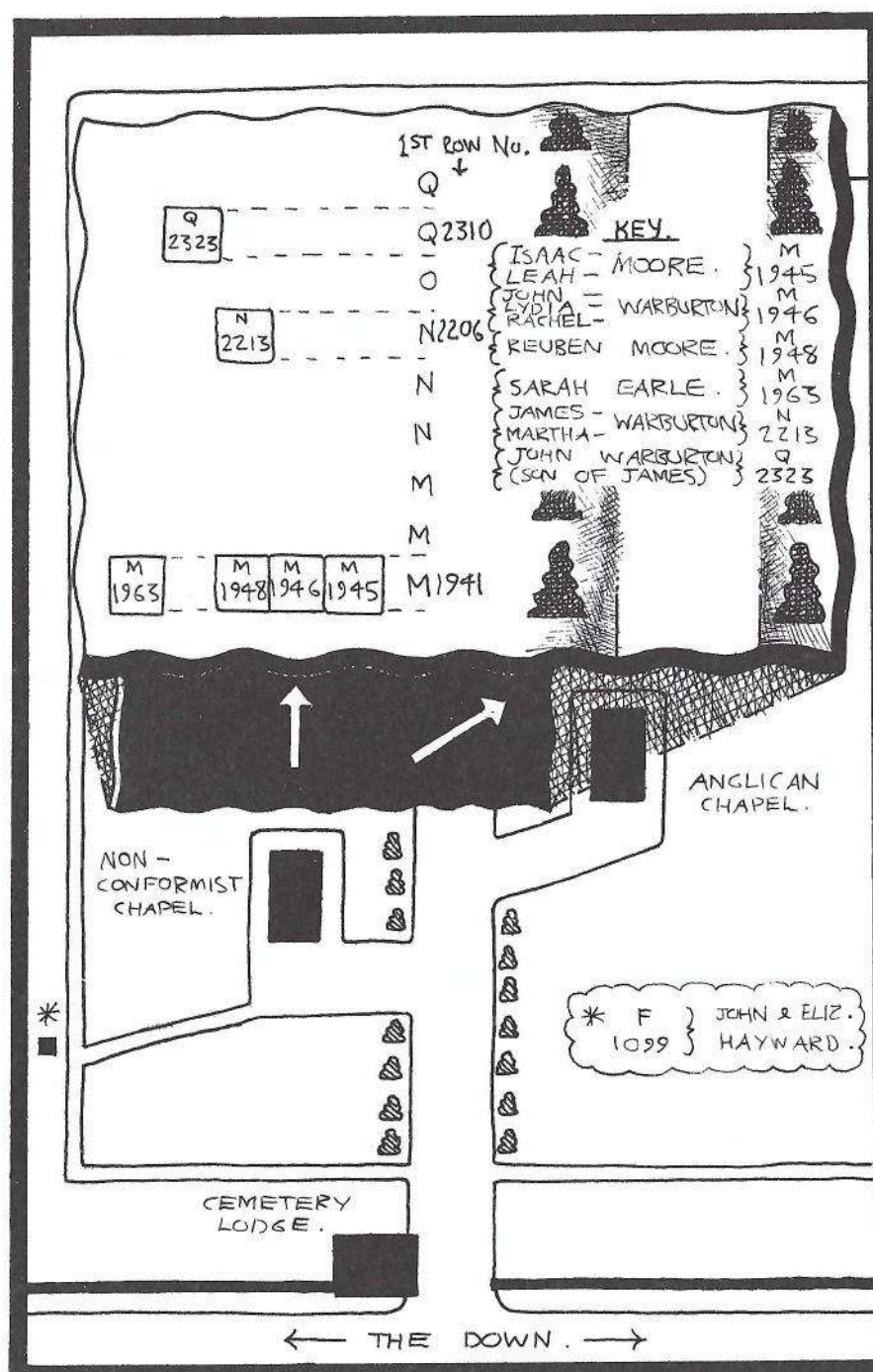
SECOND TIMOTHY IV. 7. 8.

John Warburton is iemand geweest aan wie God duidelijke leiderskwaliteiten had geschonken. Hij heeft, niet zonder moeilijkheden weliswaar, meer dan veertig jaar lang in Trowbridge een kerk van verscheidene honderden leden en een gehoor van duizend mensen bij elkaar weten te houden. Door het hele land heen, vooral in het noorden en in Londen, trok hij met zijn bediening een groot gehoor van mensen die zijn wijze van preken begeerden en wier harten erdoor getroffen waren. J.C. Philpot zei van hem: 'Buiten William Huntington en William Gadsby is er in deze laatste vijftig jaar (1807-1857) geen dienaar geweest die zo tot zegen was voor Gods kerk en die zoveel zegels op zijn bediening heeft gekregen.' Voor velen is zijn bediening het middel geweest van hun bekering tot God.

Toen zijn *Weldadigheden* voor het eerst verscheen, werd het, net als Bunyans Christenreis, overal gelezen, in het wevershuisje en het dienstboden-vertrek, in het gezin van de fabrieksarbeider en bij de middenstander thuis, in alle lagen van de bevolking van Engeland aan het begin van het Victoriaanse tijdperk. Sinds 1839 is het vele malen opnieuw uitgegeven in Engeland, in Nederland en in de Verenigde Staten. Het geldt, net als de Christenreis, als de neerslag van een stuk geestelijke ondervinding die tijdloos is. Als J.H. Philpot in 1932 schrijft over de herinneringen die er binnen zijn familie aan Warburton leven (*The Seceders* Vol.2, p.31), zegt hij dat Warburton 'in zijn voorkomen ontegenzeggelijk iets gedistingeerd [gewichtig, doorluchtig] had en vraagt hij zich af van welke kant van de familie hij dit geërfd had. Na een onderzoek van meer dan twintig jaar naar leven en werken van Warburton, zijn er nog veel onbeantwoorde vragen overgebleven.

Zo ontbreekt informatie over leven en sterven van Manoah; daarnaast zijn er ook veel brieven en preken die nog voor de dag moeten komen en verder is er een familiestamboom die tot vandaag doorloopt, maar nog veel hiaten bevat. Veel is daarentegen heel helder, bijv. dat hij naast William Gadsby en John Kershaw als een eminente opvolger van William Huntington geldt. De mantel van Huntington was op de schouders van voornoemd driemanschap gevallen en later zouden J.C. Philpot en zijn tijdgenoten ermee omhangen worden.

Na de dood van Huntington heeft Warburton een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de opbloei van de nieuw gevormde kring van Baptistengemeenten, die de naam 'Gospel Standard' aannamen. Deze 'Sanner of Truth' ('Banier der waarheid') (Ps. 60:6) wordt tot op vandaag gehandhaafd binnen de kerken van de Gospel Standard en in het blad *The Gospel Standard*. Dit maandelijks verschijnend orgaan is het langst bestaande godsdienstige tijdschrift in dit land. Vanaf de oprichting verschijnt het zonder onderbreking tot heden toe. De 'Banner' lijkt klein, maar hij is gebleven. Hij staat vandaag op de bres voor dezelfde waarheden als die waarvoor John Warburton in zijn tijd pal stond. J.C. Philpot heeft het bij gelegenheid van zijn dood puntig uitgedrukt: 'In zijn leven hield hij vast aan een bevindelijke godsdienst en in zijn sterven was het een godsdienst van bevinding die hem vasthield (...) Zoals hij geleefd heeft, is hij gestorven, de waarheid onwrikbaar vasthoudend.'

Overzicht familie Warburton

John Warburton geboren te Stand (Pilkington) 28 oktober 1776, trouwde in de parochiekerk te Prestwich 28 december 1795 met

Lydia Sandiford geboren te Radcliffe 4 mei 1777.

Uit dit huwelijk zijn de volgende kinderen geboren.

William geboren Pilkington (kerkelijk onder Prestwich) 1796

Sarah geboren Pilkington 16 april 1797

kind geboren Pilkington 1798, overleden 1800

James geboren Pilkington 10 augustus 1800

Elizabeth geboren Whitefield o/Prestwich) 20 november 1801

Leah geboren Whitefield 16 april 1804

Rachel geboren Whitefield 16 juni 1806

Gideon geboren Whitefield 14 september 1808

Manoah geboren Rochdale 23 januari 1811

Ruth geboren Rochdale 27 oktober 1813

John geboren The Halve, Trowbridge 4 augustus 1815

Rhoda geboren Brick Plat, Trowbridge juli 1817

William Warburton

William was de oudste van de kinderen van John Warburton. Hij was geboren in in Stand, in het eerste huis waar zij als gezin gewoond hadden, in Park Lane, dichtbij het huis met de naam The Dove. Waarschijnlijk ging hij, net als zijn vader, in de leer bij een wever. Op ongeveer veertienjarige leeftijd blijkt hij het ouderlijk huis te hebben verlaten. Mogelijk is hij bij zijn oom, de enige broer van zijn vader, in Whitefield gaan wonen. Toen zijn vader het noorden de rug toekeerde en in 1815 in Trowbridge kwam, was William plm. negentien jaar. Hij bleef in het noorden wonen. De enige keer dat hij nog genoemd wordt, is, als zijn jongste broer, John, in 1837 naar het Noorden trekt, bij hem logeert en bij de broer van John Warburton die ook William heette.

In 1837 was William rond de veertig en John jr. ongeveer tweeëntwintig. Hij nam John jr. mee naar John Kershaw om kennis met hem te maken. Het is onbekend, wanneer hij overleden is.

Als zijn vader in 1857 komt te overlijden, wordt zijn naam niet genoemd. Vermoedelijk was hij in die tijd dus al overleden. De archieven vermelden een gezin Warburton dat in Hope Street, Rochdale, woonde en drie kinderen had. De eerste was John, geboren 2 mei 1818, dan Hannah, geboren 11 januari 1824 en tenslotte Samuel, geboren 13 december 1830. De moeder van deze kinderen wordt Hannah Tweedale genoemd en als vader wordt William Warburton vermeld. Dit is treffend, want Tweedale is ook de naam van een van de stichters van kapel De Hoop. Van 1815 tot 1832 was James Tweedale diaken en diens moeder Jenny Tweedale behoorde tot de eerste negen lidmaten. Het feit dat William John jr. meenam naar John Kershaw wijst er op, dat hij in kapel De Hoop naar de kerk ging, of in elk geval John Kershaw kende. William was geboren in 1796, dus het is heel wel mogelijk dat het hier over een en hetzelfde gezin gaat.

Sarah Warburton

Sarah was de oudste dochter van Warburton. Ze had een voorechtelijk kind, dat rond 1816 was geboren, toen zij ongeveer negentien jaar was. Op 22 maart 1819 trouwde ze in de St.

James, parochiekerk van Trowbridge, met John Earl. Haar echtgenoot werd op 21 juli 1822 door Warburton gedoopt. Op 13 juli 1823 werd zij zelf door haar vader gedoopt. Volgens de gegevens van de nationale volkstelling van 1841 woonde zij in Prospect Place, Trowbridge, en had zij twee kinderen, Manoah, een smidsleerling, en Martha, beiden boven de vijftien jaar.

Het bevolkingsregister vermeldt dat Martha Earl in Waterloo Terrace, bij haar grootvader in huis woonde. In het geboorteregister van de Zionkapel staan twee kinderen van John en Ann Earl ingeschreven, Mary Ann Earl, geboren 11 oktober 1835 en John Earl, geboren 17 juni 1837. Mogelijk is deze John te identificeren met de in 1816 buitenechtelijk geboren zoon van Sarah en is hij op achttienjarige leeftijd getrouwd.

John Earl, de echtgenoot van Sarah, stierf in 1853 en werd in de Zionkapel begraven. Zelf overleed ze op 13 november 1877 op tachtigjarige leeftijd. Ze werd door Edwin Porter, pastor van Allington Baptist Chapel, begraven op de begraafplaats in Trowbridge in graf M 1963. Haar graf bevindt zich in dezelfde rij als dat van haar ouders (M 1946), om precies te zijn zeventien plaatsen verder. Het is een ongemarkeerd graf. Ze was vierentwintig jaar weduwe. Uit het feit dat Porter de begrafenis leidde is op te maken dat zij waarschijnlijk tot haar dood bij de Zionkapel gebleven is. Haar leven is in veel opzichten overschaduwd geweest door verdriet.

Het derde kind

Over het derde kind zegt Warburton niets. Het is niet bekend, of het een jongen was of een meisje. Het was ergens in het begin van 1798 geboren in de kelderwoning in Park Lane, Stand. Toen het geboren zou worden, kon zijn vrouw niet lopen van de reuma. Het was er namelijk zeer vochtig. Uiteindelijk bezweek het kind als gevolg van de erbarmelijke woonomstandigheden. In maart 1800 stierf het, ongeveer twee jaar oud.

James Warburton

Zes maanden na het overlijden van het twee jaar oude kindje werd James in de kelderwoning in Park Lane geboren. Zijn jeugd bracht hij door in Narrow Lane, Besses-o'th' Barn en in de pastorie van kapel De Hoop, Rochdale. Hij trad op 28 maart 1819 in de parochiekerk van Trowbridge in het huwelijk met Martha Edwards. Hij was wever, net als zijn vader. In het begin van hun huwelijk woonden zij in Shail's Lane, Trowbridge. Zij hadden vijf kinderen, waarvan drie meisjes jong zijn overleden.

De twee zoons waren: John geboren 27 november 1819 James geboren 1 januari 1825

John was wever. Hij had vier zoons en een dochter:

Manoah geboren 1851

Alma geboren 1855

George geboren 1857

Frederick geboren 1859

Frank geboren 1861

John is overleden op 9 december 1899 en begraven op de begraafplaats van Trowbridge in graf nummer Q 2323. Van deze tak wonen er tot heden nazaten in Trowbridge die de naam Warburton dragen.

James trouwde op 28 september 1845 met Elizabeth Webb. Hij was van beroep stoffenverver. Op 20 januari 1892 is hij overleden. Hij ligt begraven te Trowbridge Zijn is overleden 1899 overleden en zij ligt begraven in graf nummer P.

Elizabeth Warburton

Elizabeth trouwde op 13 januari 1825 in de parochiekerk van Trowbridge met de weduwnaar John Hayward (1791-1870). Zij was op 13 juli 1823 door haar vader te

Ladydown Mill gedoopt. Haar echtgenoot was directeur van de lakenfabriek van Salter. Hij was eerst getrouwd geweest met Mary Pourch. Zij was in 1822 overleden en in de Zionkapel begraven. Uit zijn eerste huwelijk had hij drie zoons.

John Edward geboren 5 januari 1816 - overleden 14 februari 1903

Edward Pourch geboren 7 oktober 1817

Samuel geboren 8 januari 1822

Elizabeth en John Hayward hadden acht kinderen.

Lydia geboren 26 oktober 1825

Marthageboren 5 mei 1828

Joseph geboren 11 maart 1830

Benjamin geboren 17 juli 1835

Verder James, Jesse, Mary en Alice, die wel in het testament van hun vader genoemd worden, maar waarvan geen geboortedata bekend zijn. Eenenzestig jaar lang is Elizabeth Warburton lid geweest van Zion. Zij is op 21 oktober 1884 in de leeftijd van tweeëntachtig jaar overleden. Zij ligt begraven op de begraafplaats te Trowbridge in graf nummer F 1099, bij haar echtgenoot, die op 19 januari 1870 was overleden.

Deze plaats wordt gemarkeerd door een fraai monument van graniet. Het is een familiegraf, waarin ook het lichaam van John Edward Hayward werd bijgezet. Deze was tot 1863 naast zijn vader mededirecteur van Salter's lakenfabriek. In genoemd jaar vertrok het gezin naar Upper Mills, vlakbij Cradle Bridge, waar zij een eigen lakenbedrijf begonnen. Helaas ging de zaak in 1879 failliet. Elizabeth heeft dit nog meegemaakt, haar tien jaar oudere man heeft het niet meer beleefd.

Vóór 1860 waren John Hayward, Samuel Salter en Jesse Gouldsmith medevennoten in Salter's lakenfabriek. In 1860 waren dat Jesse Gouldsmith, Jesse Gouldsmith junior, William Gouldsmith, John Hayward, John E. en Ed. P Hayward.

Omstreeks 1858 liet Jesse Houldsmith voor hemzelf een fraai huis bouwen in Victoria Road, dat hij de naam Rodwell Hall gaf. Toen John Hayward in 1870 overleed, had hij een nalatenschap ter waarde van £4000. De Haywards woonden in The Laurels in Hilperton Road. Edward Pourch Hayward bewoonde een groot huis in Cockhill, aan de weg naar Bradford-on-Avon.

De familie was eigenaar van twee huizen in Frog Lane, dertien huizen in The Halve, negentien huizen in Shail's Lane, vijf huizen in Islington, twee huizen in Brick Plat en één huis in Hilperton Road. Veel van deze bezittingen blijken John Hayward te zijn toegekomen van de zijde van zijn eerste vrouw Mary, een dochter van Edward Pourch, een lommerdhouder, die op The Conigre woonde. De vader van John Hayward, William Hayward, bezat eveneens onroerend goed. Hij had in 1817 een huis en een werkplaats in Union Street laten bouwen en was in 1816 in staat om £500 tegen 5 % rente aan Zion te lenen met het oog op de bouw van de nieuwe kapel. Van 1825 tot 1835 was hij diaken van Zion. James Hayward, broeder van John, was van 1825 tót 1850 eveneens diaken van Zion. Hij leende £100 tegen 5 % voor de bouw van de nieuwe kapel. Bij de Particular Baptists in Trowbridge waren welvarende families. Tot hen behoorde ook de Haywards. Bekend zijn ook de Houltons, eveneens behorend tot de Particular Baptists in Trowbridge. In de achttiende eeuw hadden zij goede zaken gedaan in de lakenhandel. Op royale wijze hadden zij de baptistengemeenten financieel gesteund.

Leah Warburton

Leah trouwde op 26 maart 1823 in de parochiekerk van Trowbridge met Isaac Moore. Hij was eigenaar van een verffabriek in The Courts, Trowbridge, en verhuurde een verffabriek in Bradford-on-Avon. In 1824, toen ze pas getrouwd waren, woonde het gezin in Castle

Street. Omstreeks 1831 verhuisden zij naar Timbrell Street, later naar Prospect House in Prospect Place. Isaac Moore was geboren in maart 1804 en overleed op drieënzestigjarige leeftijd in januari 1868. Zijn graf bevindt zich precies tegenover het graf van John Warburton (M 1945), maar het grafschrift op de tombe is vandaag de dag zo verweerd, dat het onleesbaar is geworden. Leah overleefde haar man ruim 21 jaar; zij stierf op 2 oktober 1889. Leah en haar man Isaac Moore kregen twaalf kinderen.

William	geboren 27 januari 1824
Rhoda	geboren 28 september 1825
Edward	geboren 2 december 1827
Ebenezer	geboren 4 november 1829
Reuben	geboren 17 november 1831 Frederick geboren 17 november 1833
Henry	geboren juni 1835 - overleden 16 maart 1836
Henry	geboren begin 1838 - overleden 2 november 1841
Charles	geboren 7 sept 1839 - overleden 7 december 1840
Ellen	geboren 1841
Julia	geboren 1844
Georgiana	geboren mei 1848 - overleden 15 juni 1848

De meeste van deze geboortedata zijn te vinden in het geboorteregister van Zion. Het begraafboek vermeldt de overlijdensdata. De vier jonggestorven kinderen zijn alle begraven 'bij de ingang van de Zionkapel, onder het voetpad, ongeveer in het midden', precies tegenover de graven van de kleine Rhoda (begraven 1820) en van Manoah (begraven 1839). De andere kinderen waren in leven toen hun vader op 3 mei 1862 zijn testament maakte, dat hij ondertekende in bijzijn van John Forster dienaar van het Eangelie te Witham in Essex, en John Gadsby van Cowley Hall, Middlesex.

Prospect House, dat nu gesloopt is, stond in Prospect Place, tussen Charlotte Street en Thomas Street, aan de zuidkant van de straat. Even voor zijn dood op 16 januari 1868 was Isaac Moore naar Bradford-on-Avon verhuisd. Een verslag van de begrafenis is te vinden in de Trowbridge Advertiser van 22 januari 1868. Het vermeldt dat de begrafenisstoet in het centrum van Trowbridge door blank staande straten moest waden om de begraafplaats te bereiken. Daar werd hij begraven door ds. Isaac Spencer, die van 1863 tot 1879 pastor van Old Baptist Chapel, Bradford-on-Avon was.

Als men uit de ligging van het familiegraf van de Moore's iets kan afleiden, dan is het de hechte verbondenheid van de familie met John Warburton en zijn vrouw. Zij waren het die zich in 1857 over mevrouw Warburton, Rachel en Ruth ontfermden en ervoor zorgden dat zij een woning konden betrekken naast Prospect House. Toen Leah op 2 oktober 1889 overleed, woonde ze in Bradford-on-Avon. Zij werd bij haar man begraven door ds. James Clark, de toenmalige (1886-1891) pastor van Old Baptist Chapel, Bradford. Zij schijnt als weduwe bij haar zoons in Bradford te hebben gewoond, die daar hun verffabriek hadden bij de rivier de Avon.

Rachel Warburton

Dochter Rachel is nooit getrouwd. Zij bleef thuis wonen en nam de verzorging van haar ouders op zich. Verder zijn er geen gegevens over haar. Zij moet haar moeder gezelschap hebben gehouden in de vele eenzame uren, als haar vader maandenlang van huis was om her en der te preken. Toen haar bejaarde moeder weduwe was geworden, nam zij de taak op zich om voor haar te zorgen. Ze overleefde haar moeder nog ongeveer acht jaar. Op de nog betrekkelijk jonge leeftijd van vierenzestig jaar overleed ze op 19 augustus 1870. Haar leven lijkt, evenals dat van Sarah, met een floers omgeven te zijn geweest. Maar misschien

is die beoordeling er geheel naast en is ze in haar ongehuwde staat heel gelukkig geweest, doordat ze een volledige vervulling vond in de verzorging van haar Godvrezende vader en moeder. In geestelijk opzicht is er over haar niets bekend. Ze is nooit gedoopt, maar ze bezocht, voorzover bekend, haar leven lang de samenkomsten in de Zionkapel.

Haar geboortehuis staat in Narrow Lane, Besses-o-the-Barn, en later is ze overal waar haar ouders gingen wonen, steeds bij hen gebleven. Ze zou vast veel hebben kunnen vertellen over de familie, met name over de talloze neven en nichten. Stellig woonde Martha Earl bij haar op Waterloo Terrace en natuurlijk buitengewoon interessant zijn, als ze een dagboek had bijgehouden...

Gideon Warburton

Gideon is op 14 september 1808 in Narrow Lane, Besses-o-the-Barn geboren. Zijn jeugdijaren, van 1811 tot 1815, bracht hij door in de pastorie van kapel De Hoop, Rochdale. Zes jaar was hij toen het gezin in april 1815 naar Trowbridge in het zuiden trok. Over zijn jeugd in Trowbridge is niets bekend. Toen het gezin in het huis met het rieten dak aan de Trowleweide ging wonen, zal hij misschien twaalf zijn geweest. Met zijn jongere broer Manoah, die toen tien jaar was, zal hij vast hebben genoten van wat er rond het huis en op het platteland te beleven viel. Toen de dood van Rhoda in 1820 het gezin in rouw dompelde, was hij oud genoeg om te beseffen wat dat betekende. Vierentwintig jaar was Gideon, toen John junior voor het eerst van huis liep. Gideon had zulke neigingen beslist niet. Wat hij voor werk deed, is onbekend. In 1837 was hij in Londen. Zijn vader kon nl. de nieuwe kapel in Calne op 17 mei van dat jaar niet openen, omdat hij naar Londen moest 'om Gideons zaken te regelen'.

Hij woonde in die jaren in de omgeving van Tottenham Court Road. Toen John jr. in 1839 naar Londen ging om werk te zoeken, zocht hij hulp bij Gideon, die hem vertelde hoe moeilijk het was om in Londen werk te vinden. Later trad Gideon in het huwelijk en woonde hij in Russell Road 33, Seven Sisters, Middlesex. In 1857 woonde hij in Trowbridge de begrafenis van zijn vader bij. Hij had één zoon, Henry Gideon. Deze was pianoleraar. Henry trouwde op 7 april 1860 in St. Pancras Old Church met Anne Jane Grey.

Zij kregen vier kinderen: Edith, Alice, Herbert en William Henry. Gideon overleed op 5 maart 1879. Er zijn geen gegevens bewaard waaruit blijkt, of hij was aangesloten bij een van de Particular Baptist Churches, waar zijn vader voorging. Nadat zijn zoon in de Kerk van Engeland was getrouwd, schijnt hij tot de Anglicaanse kerk te zijn teruggekeerd, de kerk waarvan zijn vader zich had afgekeerd.

Manoah Warburton

Over Manoah is nog minder bekend dan over Gideon. Onbekend is, welk beroep hij uitoefende. Hij is op 23 januari 1811 in de pastorie van kapel De Hoop, Rochdale geboren, slechts een paar weken nadat het gezin daar was komen wonen. Zijn vader gaf hem de naam Manoah ter herinnering aan de goedheid des Heeren die hij rond de tijd van zijn geboorte had mogen smaken. De eerste vier levensjaren werden in Rochdale doorgebracht. Daarna woonde hij vierentwintig jaar in Trowbridge, totdat een vroegtijdige dood hem wegnam. Hij lijkt zijn ouders niet geen overdreven moeite te hebben bezorgd. Net als zijn broers William, James en Gideon wordt ook Manoah in *Weldadigheden* bijna niet genoemd. Maar wat er van hem vermeld wordt, geeft grond om te hopen dat de vurige gebeden van zijn vader ten tijde van zijn geboorte verhoord zijn. Zijn vader had hem toen in zijn armen genomen en gesproken: 'Manoah is zijn naam. Moge de Engel des Heeren wonderlijk met hem handelen en zijn arme ziel aanzien. Zo geschiede het op Gods tijd.' Deze bede kan heel goed weerklank in zijn ziel hebben gevonden. Hij overleed op 4

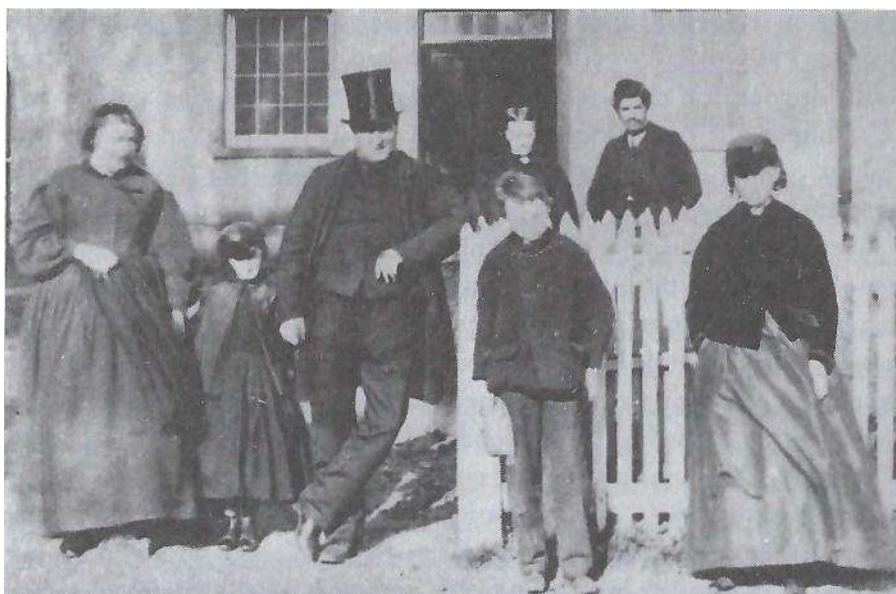
november 1839 en werd in de Zionkapel begraven, in hetzelfde graf als Rhoda, onder het pad bij de ingang van de kerk. Een grafsteen die zijn naam vermeldt, is er niet. In de vele brieven van zijn vader zoekt men tevergeefs naar mededelingen over het levenseinde van zijn zoon. Hij stierf op achtentwintigjarige leeftijd. Hij was ongehuwd.

Gezien de wijze waarop John Warburton opging in zijn kinderen en in het licht van wat hij geestelijk met hem had meegemaakt, moet de dood van Manoah een zware slag voor zijn ouders zijn geweest. Ware het niet, dat *Weldadigheden* al gedrukt was, Warburton zou er zeker enige woorden in zijn boek aan hebben gewijd.

Ruth Warburton

Ruth Warburton bleef net als haar zuster Rachel in het ouderlijk huis wonen. Op latere leeftijd, mogelijk pas na Rachels overlijden in 1870, trad zij in het huwelijk. Weinig is er over haar bekend. Heeft zij bijvoorbeeld ooit in de lakenfabriek gewerkt of was ze tot aan haar trouwen financieel afhankelijk van haar familie? Ze trok veel op met haar broer John, die twee jaar jonger was dan zij. Zij smeekte hem in 1837 thuis te blijven. Haar genegenheid voor hem en de tranen die zij om hem vergoot, geven sterk de indruk dat zij in hun jeugd als 'tweelingen' zijn opgegroeid.

Daarom verwondert het niet dat zij blijkbaar regelmatig te gast was in Southill, waar haar broeder pastor was, en dat zij daar tenslotte trouwde met Joseph Gudgin, een boer op Hill Farm, Warden. Plaats en datum van het huwelijk zijn tot nu toe niet bekend. Haar man, Joseph, overleed in de leeftijd van 78 jaar op 11 april 1894. Zelf stierf ze het jaar daarop, op 4 september 1895. Ze was 81 jaar oud en had al haar broers en zusters overleefd. Ze ligt begraven op het kerkhof van Southill Chapel, rechts naast het graf waar haar broer John ligt.

John Warburton jr. en zijn gezin

John Warburton

John Warburton junior bracht zijn jeugd in Trowbridge door en ging bij een kleermaker in de leer. Na een woelige puberteit trad hij op 19 juli 1838 in de parochiekerk van Trowbridge in het huwelijk met Emma Rudman, in tegenwoordigheid van zijn vader alsook van de bruids vader, William Rudman, kapper van beroep. Haar broer Cornelius

Rudman, die in 1848 diaken werd van Zion Chapel en in 1851 overleed, was eveneens getuige van de plechtigheid. Het eerste adres waar zij gingen wonen, was 13 Timbrell Street. Omdat John op zoek was naar werk, waren zij korte tijd daarna, in 1839, genoodzaakt naar Londen te verhuizen. Daar woonden zij eerst in Fenn Street in de binnenstad, later op de derde etage van een huis in Wells Street, ter hoogte van Oxford Street. Zij bezochten de kapel in Gower Street, daarna de diensten in Gadsby's Yard, Tottenham Court Road en uiteindelijk kwamen zij in 1843 bij Eden Street Chapel terecht. De preekarbeid van John nam in 1844 een aanvang. Op 11 oktober 1846 nam hij het beroep naar Southill aan. Aan die gemeente bleef hij als pastor verbonden tot aan zijn dood op dinsdag 19 januari 1892. De begrafenisdienst op maandag 24 januari werd geleid door Charles Hemington, pastor van de baptistenkapel St Mary-le-Port in Devizes. John doopte zijn vrouw Emma op 6 december 1846 in Southill.

Zij hadden acht kinderen:

John geboren 5 mei 1840 in Fenn Street, Londen
 Lydia geboren 22 augustus 1843 in Wells Street, Londen
 Ebenezer geboren 21 december 1845 te Southill
 William geboren 27 januari 1848 te Southill
 Manoah geboren 14 januari 1849 te Southill
 Phinehas geboren 5 augustus 1852 te Southill
 Ruth geboren 31 december 1854 te Southill.
 Elizabeth geboren 21 november 1859 te Southill

De oudste, John, overleed 8 februari 1899 en werd begraven op het kerkhof te Henlow.

Lydia werd de echtgenote van Richard G. Hitchcock. Zij heeft haar leven lang in Croydon gewoond en bezocht de kapel van West Street, dezelfde kapel die ook J.C. Philpot op het laatst van z'n leven had bezocht. Zij overleed 5 december 1924 en haar echtgenoot op negentigjarige leeftijd, in 1935. Zij liggen begraven op de begraafplaats in Queens Road, Croydon, tevens de rustplaats van J.C. Philpot.

Ebenezer trouwde op 10 september 1870 met Harriet Heaver. Ze woonde te Buxted Mill Suddes. Veel van de brieven van zijn vader zijn geschreven, toen hij zich op dit adres bevond. Zij hadden elf kinderen. Zijn vrouw Harriet is op 84-jarige leeftijd overleden op 8 maart 1933. Zelf is hij heengegaan op 14 april 1929, 83 jaar oud. Zij liggen begraven in de kapel der Independenten van Five Ashdown, Buxted. Daar hadden zij waarschijnlijk ook de samenkomsten bezocht.

Hun vijfde kind was Ebenezer, geboren 10 september 1879 en in 1903 gehuwd met Helen R. Newnham. Via deze zoon loopt de lijn van het geslacht over drie generaties naar het heden: Eric John Newnham Warburton, geboren 22 november 1904; Richard John Warburton, geboren 30 mei 1935; Charles Martin Francis Warburton, geboren 24 juli 1970.

Een zuster van Charles Warburton, Fiona M.L. Benham, heeft een uitgebreide genealogie van de familie Warburton samengesteld. Deze is van grote waarde gebleken bij het naspeuren van de verschillende takken, waarin het nageslacht van John Warburton senior zich verdeeld heeft.

William overleed, enige weken oud, op 5 maart 1848.

Manoah overleed te Clifton, op bijna negentigjarige leeftijd, op 1 oktober 1938. Hij ligt begraven op het kerkhof in Henlow.

Phinehas, de jongste van de jongens, ontpopte zich als een zwerver, net als z'n vader. Zijn ouders waren nog juist in leven, toen hij in april 1890, achtendertig jaar oud, scheep ging naar Amerika. Dit smartte zijn vader en moeder in hun levensavond zeer. Hij vond

evenwel een goed onderdak in Brooklyn, New York, bij de familie Axford. De Axford's waren dikwijls in Engeland geweest en mevrouw Axford had, toen ze jong was, John Warburton senior nog gehoord in de Zionkapel te Trowbridge.

Op 15 april 1891 trouwde Phinehas met Carrie Axford, een geadopteerde dochter van de Axford's.

In de Memorials (1892) bevinden zich op pag. 233-236 acht belangwekkende brieven die zijn vader naar New York geschreven heeft; twee ervan zijn gericht aan de heer Axford, twee aan zijn zoon Phinehas en vier aan mevrouw Axford. De heer Axford overleed in augustus 1891, een paar weken na de dood van Emma, Phinehas' moeder, die op 17 juli was heengegaan.

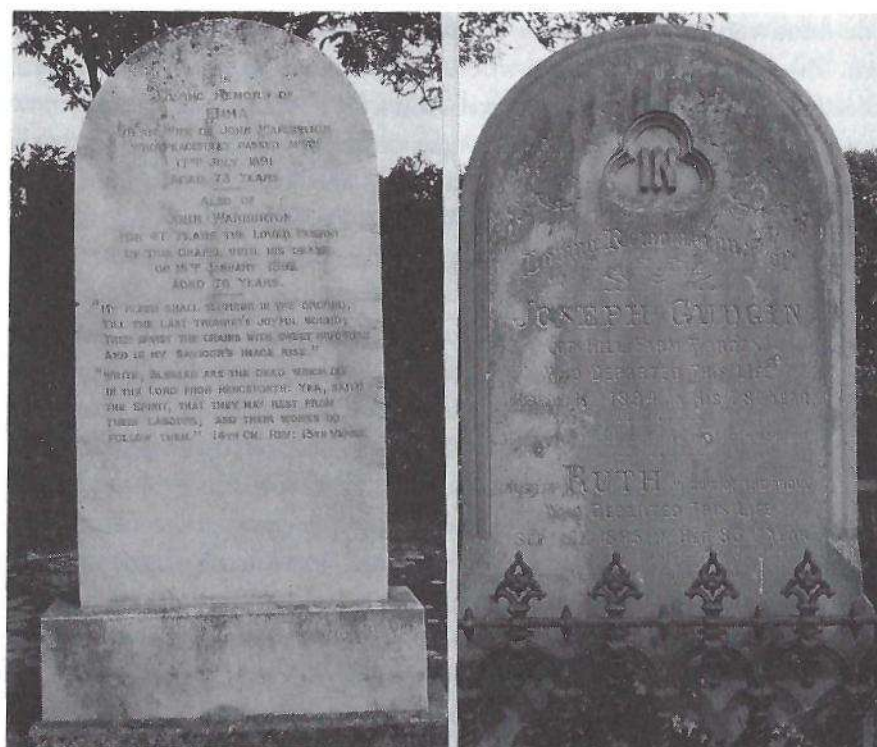
Phinehas en Carrie Warburton keerden naar Engeland terug en vestigden zich in Stanford-le-Hope, Essex. Carrie overleed op 10 februari 1931 en Phinehas op 7 maart 1933. Beiden liggen begraven op het kerkhof van Stanford-le-Hope.

Ruth trouwde met William Fane, een kruidenier met een zaak in Shefford, bij Southill. Een bitter leed trof haar, toen haar dochter Rhoda in de leeftijd van 18 jaar op 10 november 1896 overleed. Haar echtgenoot stierf op 26 oktober 1918, terwijl zij hem als weduwe nog een groot aantal jaren overleefd heeft; welf overleed ze op 31 maart 1942, op zevenentachtigjarige leeftijd.

Elizabeth geb. 21-11-1859 2 en half jaar na de dood van haar grootvader (de persoon die in deze biografie centraal staat). Zij was haar leven lang woonachtig in de omgeving van Southill, Bedfordshire, en is ongehuwd gebleven. Bijna tot het laatst van haar leven toe was ze gewoon met haar driewieler naar de kapel van de Strict Baptists in Clifton te fietsen. Haar adres was 19a Park Lane, Henlow. Ze stierf op 27 februari 1961, in de hoge leeftijd van 101 jaar. De begrafenis vond plaats op vrijdag 3 maart om 15.15 uur op de begraafplaats bij de kapel te Bedford.

Met haar ging de laatste van de derde generatie heen, waarmee een periode van maar liefst 185 jaar werd afgesloten, gerekend vanaf de geboorte van haar grootvader ('Old John Warburton') op 28 oktober 1776 en van die van haar vader (John Warburton Junior) op 4 augustus 1815 tot het overlijden van haar zelf op 27 februari 1961.

Buitengewoon spijtig heb ik het gevonden dat ik in augustus 1959 een bezoek aan de kapel in Southill heb gebracht en nooit heb geweten dat Elizabeth in die tijd nog in leven was en in Henlow woonde. Wat een schat aan informatie zou zij hebben kunnen verschaffen over haar familie! De Pulpit Bible in de baptistenkapel van Southill bevat een overzicht van het familieregister, met inbegrip van de geboorte- en overlijdensdata van de kinderen van John Warburton junior.

De graven van John Warburton jr. en zijn zuster Ruth

Bibliografie

Primaire bronnen

Zion Church Books v.a. 1813
 Zion Birth & Burial Registers
 Rochdale Church Books
 National Census Returns
 Post Office Directories of Wiltshire
 Pigott's Directories
 Wiltshire County Council Archives
 Parish Poor Relief Records
 Rate Books, Poll Books, Wills
 Trowbridge Cemetery Records
 Mercies of a Covenant God, by John Warburton, Reiner Publications 1974
 The Gospel of a Covenant God, Zoar Publications 1976
 Memorials of John Warburton Ira, 1893

Secundaire bronnen

Works of William Gadsby, 2 Vols, 1851
 The Gospel Standard Vols, 1835-1900
 Biography of William Tiptaft, by J. C.Philpot, 1972 edition
 Twenty Golden Candlesticks, by W.Doel, 1890
 Further History of the Gospel Standard Baptists, Vols 1-6, by S. F.Paul, 1951-1969
 The Seceders, 2 Vols, by J. C.Philpot, 1931-1932
 Strict Baptist Chapels of England, Vol.5, R.W.Oliver, 1968
 Wiltshire & Somerset Woollen Mills, K.Rogers, 1976
 Warp & Weft , K. Rogers, 1986
 The Book of Trowbridge, K. Rogers, 1984
 Chartist Studies, edited by Asa Briggs, 1962
 Industrial & Commercial Revolutions, L.C.A. Knowles, 1947

LEVENSBSCHRIJVING

JOHN WARBURTON Jr.,

DIENAAR DES EVANGELIUMS TE SOUTHILL,

UIT HET ENGELSCH BEWERKT DOOR

D. SCHOT, THOLEN.

1973

THEOLOGISCHE BOEKHANDEL G. KOOL - VENENDAAL

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG**

2022

Geachte Lezers!

De Uitgever verzocht mij een enkel woordje te plaatsen voor de brieven van wijlen de Eerw. en godzalige leraar J. Warburton, die u in dit geschriftje worden aangeboden.¹

Ik dacht mij hieraan niet te moeten onttrekken, lettende op de vrucht en stichting, die het arme Sion Gods, ook in ons zinkend Vaderland, heeft mogen trekken, uit diens levensbeschrijving, nu een wijle tijds geleden, door de pers onder ons bekend gemaakt.

Hoeveel hebben wij horen mededelen hoe het in hun ziel was ingeslagen, als zij vernamen wat die man, bij dagen en bij nachten leerde beoefenen en zij kwamen te missen.

Want immers wat had deze Warburton een zondestervend en zonedodend leven! En o, dat gedurig kleiner worden en dat hoe ouder, hoe armer. Hoe hij meer doorleven en bevinding kreeg van Gods eeuwige Verbondstrouw, hoe afhankelijker en hulpbehoevender hij zich leerde kennen, hoe hij al meer in de dagelijkse behoefte kwam om met alle zijn noden voor de tijd en voor de eeuwigheid aan de Genadetroon gebonden te liggen.

Door smartelijke wegen voor vlees en bloed geoefend, leerde hij met verzaking van alles, uit vrije genade alleen, op Hem leunen als de enige Grondslag, sterkte, troost en blijdschap van zijn ziel.

Anderen van Gods volk is dat geschriftje geweest tot troost en bemoediging, voor degenen namelijk, die door dezelfde paden van druk en kruis geoefend, een medegetuigenis der ziel daarin gevonden hebben.

Weer anderen is het geweest tot een onderwerp van spot en smaad. Het leven daarin verklaard was voor hen te arm, te vleselijk, te veel tijdelijke uitreddingen. Deze hebben over het hoofd gezien dat van de uitreddingen die de Heere zijn Kerk schenkt, de meesten betrekking hebben op tijdelijke omstandigheden, (zie Huntington, "Kassier der armen").

Mogelijk zijn er onder degenen die zich daaraan gestoten hebben, die vastzitten in hun bolwerk van Godsdienst en redeneerkracht, waardoor ze onder de schijn van Godzaligheid hun brood bedelen, dat ze ergo, zo verre verzonken zijn, dat ze dit afhankelijke leven niet eens meer verstaan willen. En waarom? Omdat hun leven er door veroordeeld wordt.

Weer anderen zijn door Warburton's boek veroordeeld, dat ze alle middelen durven aanwenden, om de tijdelijke noden te ontgaan.

O, wat al droeve omstandigheden, die wij liefst wilden verzwijgen! Gave God dat wij mistasten ook ten opzichte van vele bedienaren van het Woord van God

Hoeveel voor wie deze bediening een goudwinkel is geworden; hoeveel die volgens Ezech. 34, zich bekleden met de wol en het gemeste slachten, maar niet de schapen weiden.

Weer anderen zijn in de bediening zo hoog opgerezen, dat ze durven spotten met het bekommerd leven van een Warburton. Deze staan in de Bediening onbeweeglijk als een rots; zeggen alles in God te zijn kwijtgeraakt; worden nooit of te nimmer bewogen. Zij spreken het uit: "Dwaze Warburton". O, mochten dezulken eens omzien, en Davids leven gaan naspeuren, die wel verzekerd was en toch veelvoudig bewogen werd.

Nog zijn er anderen, laat mij zeggen, van de besten in dezen tijd, zo bebolwerkt in de studie, dat ze lachen om de armoede van een Warburton. Wel wordt de armoe' besproken en zelfs in het gebed naar voren gebracht, doch het is om de ogen van anderen te verblinden. Waren deze eerlijk voor God, zij beleven er niets van, ja walgen van die waarachtige armoede des geestes en daarom blijven zij uit de banden en uit de angsten, maar ook hebben zij niets van de vertroosting.

¹ Dit voorwoord is beschreven voorafgaand aan de publicatie van een aantal brieven van John Warburton Sr. Hierin zijn tevens opgenomen de levensschets van John Warburton JR met enkele brieven van hem. De brieven van Warburton SR zijn dus hierin niet opgenomen.

Voor dezulken was Warburton's boek, een boek voor leerjongens, voor kinderen, voor Zondagscholen. In geen geval iets voor zulke hoogbeweldadigde leraars, die de armoede zeer verre te boven zijn.

O, hebben dezulken er ooit iets van gekend, wat is het dan vergezonken, dat het lezen van die waarachtige armoede niet eens meer aanslaat in het gemoed.

Wij zullen er van afstappen. Er is over het leven van Warburton veelvoudig geoordeeld, meer wel dan wij hier genoemd hebben. Dit wetende, zagen wij er tegen op, toen ons gevraagd werd andermaal een voorwoordje te plaatsen voor een der werkjes van de heer Warburton.

De brieven die hier worden aangeboden zijn door de oude Warburton geschreven aan zijn zoon, die zoon, die, gelijk in de "Weldadigheden van een Verbonds-God" beschreven wordt, uit zijns Vaders huis was weggegaan en in de kazerne te Plymouth door Soevereine Genade is gearresteerd geworden. God greep hem daar in het hart en heeft hem daarna tot het werk der bediening uitgestoten.

Naar aanleiding nu van de aanvang van diens bediening te Southill zijn deze briefjes geschreven.

De brieven zelve zullen geen aanprijzing van ons zelf nodig hebben.

Voor zover wij ze doorbladerd hebben, dachten wij, kon het nog dienen tot bemoediging van deze of gene ellendige of ongelukkige, die met de Apostel van dage tot dage in zijn ellende, dood en armoede wordt ingeleid.

Hierin schrijft de oude man, die grijs geworden was in het werk der bediening, ja vijftig jaren daarin was werkzaam geweest met veel vrucht voor het Sion Gods, onder de bedauwing van God de Heilige Geest, aan zijn zoon, af te laten van alles wat geen God is en maar alleen te leunen en te steunen op Hem.

Deze zijnde in het eerste van zijn bediening, schreef gedurig uit zijn diepe banden, aan zijn vader, waarop de oude man hein telkens komt te onderrichten.

O mocht het nog eens verstaan worden in deze dagen om God nodig te krijgen in alle weg, opdat wij onze afgoden waarin wij thans opgaan en waaromheen wij als weleer de Baäspriesters dansen, ja alles voor opzetten, varen lieten.

Hoe verre, zeer ver staan wij van God af en verkiezen de vorm boven het wezen en wat wordt dit in alles openbaar, in hart, in huis, in Kerk en Staat.

Wij gaan op in geld en goed en offeren er het leven onzer ziel aan op, ja zinken al verder weg in de geest van de tijd, want dit kenmerkt zich in alles.

Gave God dat deze eenvoudige letteren van Vader aan Zoon ertoe mochten leiden om onze dwaasheid te leren zien en te verstaan en er een waarachtig wederkeren mocht gevonden worden tot die God, die ons gemaakt heeft.

Immers deze brieven moeten voor de opmerkende, veroordelen al het hedendaags gedoe, want hoe weinig wordt een Gods eer bedoelend leven gevonden, en wat is er daarentegen een opgang in beschouwing, gevoel, gemoed, kennis, gaven, rede en wijsheid.

Daarmede blijven wij uit de ware banden en missen wij de dagelijkse afhankelijkheid, de ware armoede. En toch alleen die wil God kronen met Zijn lieve Geest en Genade.

De God aller genade mocht dit geschriftje nog willen dienstbaar stellen tot onzen nutte, opdat onze ogen ontsloten worden voor de gevaarvolle tijden die wij beleven en wij onzen afstand bemerkende, ze leren bewenen voor het aangezicht Gods.

Leerden wij met een Efraïm op de heup kloppen en al rouwklagende uitroepen:

*"Wij hebben God op 't hoogst misdaan
en zijn van 't Heilspoor afgegaan.
Ja, wij en onze Vaad'ren tevens".*

Dat die dag eens aanbreke over het Sion Gods, want dan zou de Heere volgens Psalm 12 immers opstaan: "Om de verwoestingen der ellendigen, om het kernen der nooddruftigen zal ik nu opstaan zegt de Heere".

De Heere die in en met alles zijn eigen einde bekomen zal, zegene dit geschriftje tot Zijn eer en onze nut, is onze wens en bede.

Tholen, 4 Juni 1929.

W. BAAIJ Pz.

**Levensbeschrijving van John Warburton Junior,
dienaar des Evangeliums te Southill (Engeland).**

Immers is een ieder mens, hoe vast hij staat, enkel ijdelheid, Sela! Ps. 39: 5. Edel of onedel, rijk of arm, geleerd of ongeleerd, hetzij wijs geacht of voor een dwaas gerekend, in welken stand van het leven ook geplaatst, nochtans is een ieder mens, zonder uitzondering, hoe vast hij ook staat, enkel ijdelheid. Zo getuigt de eeuwige Waarheid: "en God zij waarachtig". Rom. 3: 4.

Wat een slag voor de hoogmoed des mensen, hoe vernederend voor de hoge waardigheid van de arme nochtans zichzelf verheffende schepselen, die zichzelf achten iets te zijn, daar zij niets zijn. Gal. 6: 3. Waarlijk het is zoo; het is de vaste waarheid met de mens, hij is enkel ijdelheid.

Neem maar de mens op zijn beste, toen hij was in de staat der onnozelheid, zelfs dan was hij der verandering onderworpen; want hoewel hij toen in eer stond, nochtans bleef hij daar niet lang en ofschoon hij in oprechtheid wandelde, weldra viel hij in de zonde: "Immers zijn de gemene lieden ijdelheid, de grote lieden zijn leugen; in de weegschaal gewogen, zouden zij tezamen lichter zijn dan ijdelheid". Ps. 65: 10.

De mens is alleen bestendig in het bijgeloof; alles wat in de mens en alles wat rondom hem is, gaat voorbij.

Dit is inderdaad een treurig en ongewenst nieuws voor degenen die hun schatten zoeken in de aarde, want hun bitter zoete beek van bedrieglijke genoegens zal weldra opdrogen en zal hun noch wortel noch tak van ware vrede en troost doen overblijven. De geestelijke staat van de gelovigen in Christus is wel geordend, hij is voor geen verandering vatbaar, hij is, noch kan niet onderworpen zijn aan de ijdelheid.

Een ieder van het menselijk geslacht heeft het kwade liever dan het goede; de leugen, dan gerechtigheid te spreken, Sela. Ps. 51: 5. "Zij zijn vervreemd van de baarmoeder aan; de leugenprekers dooien van moeders buik aan". Ps. 58: 4. De mens wordt als het veulen eens woudezels geboren". Job 11: 12.

Inderdaad een droeve erfenis. O, gij die de afgoden van een vrolijke, onbezonnen en verlorén wereld najaagt, denkt hierop, gij tracht: "uw buik te vullen met Oostenwind" - dit is uw lust, Job 15: 2.

In deze staat werd ik, ellendige, geboren te Trowbridge, op de vierden Augustus 1815, een jaar in de jaarboeken der geschiedenis zeer opmerkelijk, daar de vrede hersteld werd, na een langen, wreden, vernielenden en bloedigen oorlog.

Ik was het elfde kind, één werd er na mij geboren, een meisje, het twaalfde dus, zij heette Rhoda, en stierf als kind. Toen was ik de jongste, het troetelkind mijns vaders. Maar nooit was er iemand, die zich zulk een toegenegenheid meer onwaardig maakte, ik was zulk een vader niet waardig.

Vele keren na zijn dood heb ik geweend, als ik gedacht aan zijn vriendelijkheid en dat zo een goede, vriendelijke en teerhartige vader, zulk een ongehoorzamen zoon hebben moest. De vriendelijkheid die mij van hem ten deel werd, was iets wonderlijks, de behandeling daartegenover van mij was schandelijk. Het was niet anders en God liet dit toe, ja bepaalde het, dat dit alles niet ten kwade, maar ten goede moest medewerken.

"Alle dingen werken mede ten goede den genen die God liefhebben". Rom. 8: 28. De voorzienigheid Gods, stuksgewijze beschouwd, schijnt tegen ons te zijn. Er is geen schoonheid in de afzonderlijke delen voor een gebouw daargesteld, tenzij dan dat zij in de orde geplaatst worden.

Zo ook is het als wij Gods werk bezien ten halve, als verspreide stukken. Onze voetstappen door deze akelige woestijn worden niet gereguleerd of bepaald door onze verbeeldingen of bevattingen, maar door de wijsheid Gods, want God weet beter wat goed voor ons is, dan wij dit zelf weten. Als wij het einde konden bespeuren van het begin af, hoe opgewekt zouden wij zijn onder alle beschikkingen. De verdrukking on-

neemt ons niets van onze ware en wezenlijke blijdschap; het is veeleer een ruwe weg tot genietingen. Kwaad is datgene

wat ons van God scheidt, goed wat ons nader tot Kern brengt. De ongerechtigheden maken een scheiding tussen ons en God", werken dus altijd kwaad, Jez. 59: 2, maar de verdrukkingen doen ons Kern te ernstiger zoeken. Hoseá. 5: 15.

Zoo ondervond het mijn dierbare vader, niet alleen ten mijnen opzicht, maar in alle zijn grote moeiten en beproevingen, die hij een menigte had.

Toen ik nog een kleine jongen was, ont kwam ik ternauwernood aan de dood. Mijn zusters werkkamer was beneden mijn slaapkamer; en zij had juist het vuur aangemaakt, toen ik in mijn dwaasheid naar beneden ging met mijn kleren in de hand, om mij daarbij aan te kleden. Terwijl ik nu met mijn rug naar het vuur stond, vatte mijn hemd eensklaps vlam en in een ogenblik stond ik in lichte laaie. Gillende, vlood ik in de kamer daarnaast, terwijl mijn vader, moeder en zusters mij achterna kwamen en het vuur wisten te doven; doch ik was vreselijk gebrand. De littekenen hiervan zal ik tot mijn dood dragen, maar mijn einde was er nog niet. De mond der wijsheid zegt ons: Daar is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven. Pred. 3: 2.

De tijd van onze geboorte, de verschillende dingen die ons gedurende ons leven wedervaren, de tijd van onzen dood, het is alles in de hand van God. "Mijn tijden zijn in Uw hand". Ps. 31: 16.

God is de soevereine beschikker over de uitgangen van ons leven. Wat God wil en beoogt geschiedt ongetwijfeld.

En al wat zo geschiedt, wordt voortgebracht in de geschiktste orde. De bedoeling van Gods wil wordt genoemd: "den Raad Zijns willens. Ef. 1: 11.

En die moet en zal staan, want er is geen verandering in God, "Want Ik de Heere, worde niet veranderd". Mal. 3: 6. Tenzij Hij gebiedt, anders kunnen wij niet sterven.

Mijn vader heeft mij verteld, dat het een wonder was dat ik niet gestorven ben in mijn prilste jeugd, want ik was toen zo zwak en naar het scheen menig keer aan de poorten des doods. Nochtans, hier ben ik, ondersteund, bewaakt, gevoed en gekleed door het lieve, tedere, aller-beminnelijkste Wezen. De Verbonds-God van mijn ziel, het voorwerp van mijn hoop en de Rots van mijn sterkte. Menigmaal zeg ik: *Wat zal ik de Heere vergelden voor alle zijn weldaden aan mij bewezen?* Ik zal de beker der verlossingen opnemen en de Naam des Heeren aanroepen. Ps. 116: 12, 13. De psalmist geeft een zonderling antwoord op zijn eigen vraag, *Ik zal de beker der verlossingen opnemen*. Het is een wijs antwoord.

*De beste dank voor een als mij,
Ellendig, arm, ontbloot,
Is van zijn gift, zo souv'rein vrij
Te maken in de nood,
Een pleitgrond en Hem keer op keer,
Te vragen om nog meer.*

De beker der verlossingen, het deel van al des Heeren volk. Hoe zoet dezen beker op te nemen, die gevuld is met reddende genade, de Heere dank te zeggen voor al Zijn goedertierenheden aan zulke ellendige zondaren bewezen? Wat een onderscheid was er

tussen Zijn beker en de onzen; de Zijne was gevuld met toorn, de vreselijke vloek van God, de onze met barmhartigheid. Hij nam onze beker uit de handen om ons de beker der zegeningen te geven.

O, wat al zoete teugjes heeft mijn ziel uit deze beker genoten! Ja, en hij is nog altijd even vol, dorstige zielen mogen lange en grote teugen uit dezen beker trekken en evenwel vermindert hij niet tot in alle eeuwigheid.

God zij geloofd dat Hij mij doet zien en gevoelen de diepe armoede van mijn ziele en dat Hij mij aan zijn voeten brengt om naar barmhartigheid om te zien en gezegend zij die genade, die mijn ziele hopen doet op zijn barmhartigheid.

De zonden van mijn vleselijk hart begonnen, zelfs toen ik nog jong was, om mij daaraan over te geven. De eerste stap die de weg opende voor alle mijn toekomstige daden van losbandigheid, was mijn liefde tot ijdel en los gezelschap. Wij tonen de natuurlijke geneigdheid van ons gemoed uit het gezelschap dat wij er op na houden, gemeenzaamheid en samenspreking doet ons worden gelijk degenen waarmee wij verkeren. Elkeen wordt zonder twijfel door zijn gezelschap gevormd, van nature bootsen wij na die wij beminnen en met wie wij veel omgang hebben. "Die met de wijze omgaat, zal wijs worden, maar die der zotten metgezel is, zal verbroken worden". Spreuk. 13: 20. "En vergezelschap u niet met enen grammoedige en gaat niet om met een zeer grimmig man, "opdat gij zijn paden ziet en leert en een strik over uwe ziele haalt". Spreuk. 22: 24, 25.

Zijnde een jongeling, was mijn element door het land te zwalken en dat in gezelschap van andere jongelingen, overgegeven aan alle soort van ijdele gewoonten. Doch hier heb ik wederom oorzaak om God te loven en te prijzen, dat Hij mijnen weg telkens omtuinde en mij belette van mijzelf nog dieper te storten in de vreselijke kolken der zonde. Ik mocht doen wat ik wilde, maar mijn consciëntie geselde mij nu en dan geweldig, zodat ik bang was in het donker of als ik alleen slapen moest. Dikwijls heb ik de dekens over mijn hoofd getrokken, zodat ik daardoor verbazend zweette en ook bijna stikte, want ik beeldde mij in dat de Satan in de kamer was. Ik had er geen denkbeeld van dat hij in mijn hart was en niet in de kamer.

Deze aanvallen in en beroeringen van mijn gemoed waren evenwel van een niet geringe invloed op mijn losbandig leven. Ik zocht mijn gemoed tot kalmte te brengen door beloften en plechtige betuigingen, namelijk dat ik mijn levenskoers veranderen zou.

Maar vleselijke betuigingen en beloften, gedaan om de consciëntie te smoren, zijn als bolwerken van stro stoppelen, een vurige pijl van de Satan, steekt ze ras in brand, het was een zich beteren en zondigen en niets meer.

Wanneer het gemoed van de jeugd slechts een indruk had van de noodzakelijkheid uit te zien, met wie men verbintenissen aangaat, dan zou men meer op zijn hoede zijn.

O, wrede "vriendschap"! "Indien de zondaren u aanlokken en verwilligt niet". Spreuk. 1: 10.

Bij stukjes en beetjes brengt de mens zijn nek onder het juk. Zij die denken dat zij zoveel over zichzelf te gebieden hebben, dat zij zullen staande blijven, alhoewel zij de gelegenheden tot zonde niet mijden, met ijdele lieden blijven omgaan en de plaatsen der ongerechtigheid blijven bezoeken, kennen niet de onvastheid van de menselijke natuur. De raad van de wijze man is: "En komt niet op het pad der goddelozen; noch en treedt niet op de weg der bozen. Verwerpt dien; en gaat er niet door; wijkt er van en gaat voorbij". Spreuk. 4: 14-15.

Nu en dan kwam mijn vader er achter hoe mijn gedrag was en met welk gezelschap ik omging, de een of ander moet hem dit gezegd hebben. Met welk een vriendelijkheid en toegenegenheid berispte hij mij dan en bracht hij mij onder het oog wat de gewisse gevolgen daarvan zouden zijn. Wat een uren van smart zou ik mij bespaard hebben, had ik

zijn raad opgevolgd. En ik geloof dat hij zijn vermaningen deed vergezeld gaan met worstelingen des gebe ds. Nochtans scheen alles tevergeefs te zijn, want ik ging weerspanning voort op de weg der zonde. Dikwijls heb ik gedacht aan de woorden van de dichter Hart:

*"De Satan maakt zich arbeid,
Om somm'gen te doen razen,
Doch hij mij vond en hield altijd,
Gerust op 't pad der dwazen".*

Deze woorden drukken de gewaarwordingen mijner ziel uit. Niettemin ging mijn vader, zoals hij mij later heeft medegedeeld, voort met roepen en schreien tot de Heere, voor zijn onwaardige, verstandeloze zoon. Welk een rijkdom van barmhartigheden heeft God voor Zijn volk! Hij zal hen uitstorten de geest der genade en der gebeden. Zach. 12:10.

De tranen, zuchtingen en gebeden der gelovigen zijn een zaad, voortgebracht door de geest van God - een goed zaad. Zij zaaien in de geest en zullen uit de den geest het eeuwige leven maaïen. Deze zielswerkzaamheid noemt de Apostel "goeddoende" niet vertragen; want te zijner tijd zullen wij maaïen, zo wij niet verslappen". Gal. 6: 8, 9. "Het licht is voor de rechtvaardigen gezaaid en vrolijkheid voor de oprechten van harten". Ps. 97: 11. Hun gehele weg over door dit leven, wordt het gezaaid; het zaad moge soms lang verborgen liggen onder de harde kluiten van moeite en droefenis, de droogte van tegenstand moge er over uitgespreid zijn, maar in de voren der verdrukking ligt het zaad der vreugde, dat zich ontwikkelen zal tot een oogst van blijdschap.

O, gij wenende, treurende, verdrukte gelovige, ga voort! Zaai uw zaad, het moge voor een tijd verborgen liggen in de diepe voren, onder de sombere aardkluit, in de koude onvriendelijke winter, twijfelingen en vrezen mogen zich voordoen en alles zo het schijnt verloren zijn, *maar op het einde zult gij met gejuich maaïen.*

Toen ik veertien jaar was, werd ik in de leer gedaan bij een kleermaker, doch ik maakte in dit vak maar weinig vorderingen, want mijn hart was gezet op mijn zondige, vleselijke lusten, gelijk een David dorstte naar de waterstromen der genade, zo dorstte mijn ziele naar de vuile, zwarte, bedorven stromen der zonde.

Uit mijn eigene treurige ervaring, weet ik iets van de dwaasheid die er is, in het vleselijk gemoed van de mens. "En dat ook het harte der mensenkinderen vol boosheid is en dat er in haar leven onzinnigheden zijn in haar harte". Spreuk. 9: 3. En tenzij door de kracht Gods bedwongen, zal die geweldige, koppige, halsstarrige geneigdheid tot alle boosheid hare kracht ontplooien in opstand en vijandschap tegen God. Als slaaf van hun eigen lusten zijn ze bezeten van een legioen van duivelen. Mark. 5: 15.

Ja, gelijk de man in het Evangelie, zullen ze alle menselijke banden verbreken en van één scheuren. Ook kan geen sterveling zulke bezetene Gadarenen temmen. Wanneer een mens overgegeven is aan het geweld en de dwaasheid van zijn eigen natuur, wat wordt de ziel dan overwonnen door onbesuisde en vuile lusten, zij zullen weerspanning en met geweld op die weg voortgaan. Niets kan die woedende lusten betomen, dan alleen Hij die de zee haar perk zet. "Gij heerst over de opgeblazenheid der zee, wanneer hare baren zich verheffen, zo stilt gij ze". Ps. 89: 10.

Alleen de grote Bestuurder der Voorzienigheid kan de zondige wil bedwingen en het rumoer der lusten stillen. De Heere alleen kan een perk zetten aan de zee der goddeloosheid, deze zee zou alles overstromen, zo niet de Heere de lusten der mensen in hun goddeloosheid bedwong.

Omtrent deze tijd begon ik de hollen der ongerechtigheid te bezoeken, die ellendige kroegen, niet zo zeer om te drinken, dan wel om het gezelschap, want dronkenschap verfoeide ik en daarvoor bewaarde mij ook de Heere in zijn grote barmhartigheid.

Vloeken was mijn gewoonte niet, uitgenomen nu en dan als ik toornig was en mij dacht dat het dan verschoonbaar was. In kaartspelen, romanlezen en allerlei beuzelachtige dingen had ik mijn behagen. Te die tijde was er een zaak die mijn zondige genegenheden in de weg stond en dat was dat mijn vader er op stond, dat ik op een bepaalde tijd thuis zou zijn. Menigmaal heb ik tot mijn niet geringe ergernis, het gezelschap verlaten midden in het vrolijk tijdverdrijf, zo ik het toen noemde, waarop ik de schampere gezegden, het hoongelach en de smaad van mijn kameraden heb moeten aanhoren en dit louter om de voor mij pijnlijke berispingen van mijn vriendelijke en waakzame vader te ontgaan.

Op andere tijden ben ik verlokst geworden tot zeer laat te blijven en heb mij dan moeten bedienen van een of andere leugen, om mij te verschonen. O, hoe verlangde ik er naar, vrij te zijn van zulke onaangename banden! Ik wreef mij in de handen, bij de ijdele gedachte dat ik eerstdaags mijn eigen meester zijn zou. Maar helaas, helaas, was dit inderdaad het geval geweest, ik zou heden niet meer in het land der levenden zijn. Wat een grote barmhartigheid is het dat "we onszelfs niet zijn!". 1 Corinthe 6: 19.

De uitverkorenen zijn in hun zondenstaat in de hand van Gods liefde en barmhartigheid. Joh. 10:28-29. Hij heeft ze vastgehouden en zal ze niet los laten; Jezus, de gezegende Verlosser heeft het rantsoen betaald voor gevangene zielen. Er behoeft niets meer gedaan te worden bij wijze van verdiensten om ze te bevrijden uit de hand der gerechtigheid. En op zijn eigen tijd zal Hij door een daad van Zijn eigen levengevende kracht hen uit de heerschappij van zonde en Satan verlossen. Zolang de zonde regeert, is Satan in het rustig bezit, hij heeft het hart des mensen overweldigd en zijn troon van ongerechtigheid daarin opgericht en beheerst ze als zijn gewillige onderdanen. En dit blijft zo totdat "een sterker dan hij, hem overwint". Luc. 11: 22.

Een begeerte om het land te gaan doorzwerven en mijns vaders huis te verlaten vatte in mij post. Om welke redenen ik dit doen wilde kan ik niet zeggen en waarheen ik gaan zou, evenmin. Hoe vreemd dit schijnen moge, het is niettemin de waarheid. Ik besloot dus te gaan landlopen en een goed huis, een vriendelijke vader, een lieve moeder en zusters te verlaten. Wanneer ik nu nog over deze dingen nadenk schijnt het mij zo dwaas en bespottelijk toe, dat ik er mij niet genoeg over verwonderen kan. "Maar het dwaze der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijzen beschamen zou". 1 Corinthe. 1: 27. Wanneer ik op dezen mijnen zondigen loopbaan terug zie, wat roep ik dan al menigmaal uit met de geliefden Paulus: "O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods; hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen I". Rom. 11: 33.

God heeft het in zijn voorzienigheid zo bestuurd, dat ons geen reden van verachting tegenover anderen overblijft, want allen zijn gevallen in de kolk der zonden. Het enige onderscheid dat er is, is dat deze of gene, wordt toegelaten, tot een buitengewone laagte in de zonden weg te zinken, "opdat Hij zou bekendmaken de rijkdom Zijner heerlijkheid over de vaten der barmhartigheid". Rom. 9: 23. Van die man in Johannes 9, wordt gezegd dat hij blind geboren was en dat dit geschied is, opdat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden". Joh. 9: 3. Zo worden sommige arme zondaren toegelaten zich diep in de zonde te verlopen, opdat de genade Gods te heerlijker zoude geopenbaard worden te hunner zaligheid.

Verachte schepselen, arme verdrevenen, zullen door Hem aangezien worden, terwijl anderen, achtingswaardig in het oog der wereld, zullen voorbijgegaan worden. De Apostel zegt van zichzelf te zijn, "de grootste der zondaren, opdat Jezus Christus in mij, die de

voornaamste ben, al zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld dergenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigen leven". 1 Tim 1: 15, 16. Welk een dag zal dat zijn, wanneer alle de uitverkorene, verlost en geroepen kinderen van God, door Christus in de tegenwoordigheid van de heerlijkheid Gods zullen worden ingevoerd met een buitengewone blijdschap. Onder hen zal staan in de volkomenheid van des Zaligmakers werk, dat gedenkteken van barmhartigheid, de gekruiste moordenaar, op het laatste momentje gegrepen door de soevereine hand van eeuwige barmhartigheid, van de rand des puts van eeuwige smarten. Ook een Maria Magdalena uit wie de Zaligmaker zeven duivelen uitgeworpen had en aan wie Hij het eerst verscheen na Zijn Opstanding. Mark. 16: 9 en Luc. 8: 2.

Die schandelijke vrouw, die bij een ieder bekend stond als een beruchte zondares. Simon de Farizeeër achtte het zich tot schande, zulk een afschuwelijk schepsel naast zich te hebben, want zij was in zijn huis geslopen, gehoord hebbende dat Jezus er was. Zij stond achter aan zijn voeten, waste ze met tranen van droefheid en droogde ze af met het haar van haar hoofd. Deze man, dacht Simon, indien Hij een profeet ware, zou wel weten, wat een hoedanige vrouw deze is, die Hem aanraakt, want zij is een zondares.

Evenwel berispte de Zaligmaker hem hierover scherp en gaf hem te verstaan dat hij met al zijn gewaande vroomheid, nooit tranen van goddelijke droefheid gestort had en nooit die verootmoedigende daad der liefde en hoogachting bewezen had gelijk deze vrouw. Luc. 7: 36-50. Zo zij een schandvlek op aarde geweest is, zij is en zal voor eeuwig zijn een wonder in de hemel.

En Saulus van Tarsen evenzo "die dreiging en moord blaasde tegen de discipelen des Heeren", Hand. 9: 1, zal heerlijk schijnen in die doorluchtige Vergadering.

Ook zullen sommigen van de moordenaars van de dierbaren verlosser gekleed met de klederen der heerlijkheid dit zegepralend gezelschap vermeerderen. Hand. 2: 23-41.

Daarnevens een groot getal uit alle natiën en tongen, hoereerders, afgodendienaars, echtbrekers, dieven, gierigaards, dronkaards, smaders en woekeraars, zullen dan als gerecht-vaardigen, onder die zalige gemeente gevonden worden. 1 Corinthhe 6:9-11. "Tollenaren en zondaren zullen de eigengerechten voorgaan in het Koninkrijk Gods". Matth. 21: 31. In die doorluchtige dag zal de Heere wonderbaar worden in allen, die geloven. 2 Thess. 1-10. De dag van deze openbare heerlijkheid is vast bepaald. 1 Corinth. 15:24.

Welk een dag van verwondering zal het voor de heiligen zijn, wanneer zij bevinden zullen, dat het alles hun verwachting verre, zeer verre overtreffen zal; wanneer zij die duizenden, die eens in die droeve staat der zonde en in dierlijke wellusten geleefd hebben, nu zien zullen, "blinken gelijk de zon in het Koninkrijk huns Vaders". Matth. 13:43.

Niet slechts naar de ziel, doch ook naar het lichaam, zoo-even uit het stof en de staat des doods opgewekt, "nu gelijkvormig het heerlijke lichaam des Verlossers". Phil. 3: 21.

O, mijn ziel verwonder u! Welk een overgelijkelijke liefde! Welk een eeuwige barmhartigheid. En dit aan de snoodste der zondaren. De gedachten aan de eeuwige heerlijkheid heeft mijn ziel verslonden, zodat ik bijna vergeten heb de mesthoop van mijn vorige dwaasheid, zo hatelijk als het is.

Ik zal nu even terugkeren om een blik te werpen op de holligheid des bornputs, waaruit ik door genade gegraven ben. Jes. 51: 1. Het onverklaarbaar besluit om een zo goed thuis te verlaten, bracht ik in praktijk. Ik kan niet precies het jaar meer zeggen, doch op zekere dingen lettende, moet het geweest zijn in het jaar 1832.

Het was vastenavond, in de maand Maart. Ik vertrok met enige weinige dingen in een zak, bij mij, omstreeks zeven uur des morgens. Het goot water en al wat ik op zak had, was

zeven-en-een-halve cent; ook had ik een paraplu bij mij, doch deze wierp ik over de hegge, zodra de bui over was.

Zo vertrok ik. O, dwaasheid in top! De herinnering zelfs daaraan smart mij nu.

Ik ging in de richting van Westbury, omstreeks vijf mijlen van Trowbridge. Het eerste wat ik deed toen ik daar aankwam, was een jas te verpanden - de enige die ik met mij droeg - de enige die ik om het lijf had - en dat voor de som van 3 gulden. Nadat ik enige verversing genomen had, vertrok ik naar Warminster, een mijl of tien van Trowbridge gelegen.

Te Warminster geraakte ik in gezelschap van een landloper die mij van alles beroofde. In alle opzichten was hij precies de man die er de slag van had om iemand te verlokken, die zulk een los gezelschap beminde. Hij informeerde al direct of ik geld bij mij had en had dit ook al spoedig in zijn bezit, want toen ik 's morgens mijn nachtlogies betaald had, bevond ik mij zonder geld en zonder kameraad, want beide, geld en metgezel waren verdwenen.

Nadat ik echter een mond of wat brood, wat ik 's avonds had overgehouden, gebruikt had, vertrok ik naar Salisbury, een twintig mijlen verder dan Warminster. Hier liep ik op de weg, zonder geld of metgezel. Niettemin ging ik voort, zonder de minste vrees, met bedrieglijke denkbeelden als vervuld.

De honger deed zich weldra gelden, want jong zijnde, had ik een goede eetlust. Nu schoot mij niets anders over dan bedelen of sterven, dus vroeg ik bij enige bewoners aan de wegwijk om onderstand, en hierin had ik succes, want naar ik mij herinner, had ik, toen ik te Salisbury aankwam, enige stuivers, behalve dat ik reeds wat had uitgegeven onderweg, om wat te kunnen eten.

Hoe goed is toch de Heere! Wat een ingewanden van barmhartigheid jegens Zijn volk. In de stilte der eeuwigheid, vóór de grondlegging der wereld heeft Hij reeds bepalingen voor hen gemaakt, hen verkoren, hen gezegend, hen verordineerd tot aanneming tot kinderen door Jezus Christus. En als zij in deze wereld komen is Zijn oog der Voorzienigheid op hen. "Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af, van de buik mijner moeder aan zijt Gij mijn God". Ps. 22: 11. Van onze geboorte af zijn de eeuwige armen onder ons. De eeuwige Vader der barmhartigheid neemt ons onder zijn hoede van onze eerste ademtocht af. Van het eerste momentje onzes levens zorgt Hij en neemt ons in zijn beschutting en laat niet af met ons te zijn, totdat wij tot de aarde wederkeren. Jez. 45: 5. Nu ken ik er iets van, waarvan ik toen onkundig was.

Mijn verongelijkte en beledigde vader, als door droefheid verslonden, worstelde met Zijn God, ten mijnen behoeve, smekende de Heere om mij barmhartigheid te geven in de ogen der mensen. En de Heere hoorde en beantwoordde deze smekingen voor zijn ellendigen en rebellerende zoon.

Jacob in zijn ongelegenheid zocht 't aangezicht van Zijnen God: "En God de Almachtige geve U barmhartigheid voor het aangezicht van dien man," Gen. 43: 14.

Het was bij het vallen van de avond toen ik te Salisbury aankwam. Niemand kende mij en ook ik kende er niemand. Nochtans, de Heere, tegen wie ik zeer zondigde, zorgde voor mij. Lof zij zijn onvergelijkelijke barmhartigheid tot in eeuwigheid.

Ik ontmoette een man aan wie ik vroeg of hij niet wist, waar ik voor enkele stuivers nachtlogies zou kunnen bekomen. Hij nam mij toen van het hoofd tot de voeten op en sprak zeer vriendelijk tegen mij; hij vroeg mij ook hoe ver ik die dag wel gereisd had, ja tot mijn verwondering onderzocht hij mij tot zelfs in bijzonderheden toe.

Toen stak hij zijn hand in de zak en zei: "Hier is een kleinigheid om je te helpen". Het waren enige koperen muntstukken, maar tot welk een bedrag, ben ik nu vergeten.

"Nu", zei hij, "ik kan u een plaats wijzen waar gij een avondmaal, logies en ontbijt voor niets krijgen kunt" - ik geloof, dat hij deze "de Toevlucht" noemde - en, ging hij voort,

"dan houdt gij het kleine bedrag voor morgen, om je op uw reis te helpen". Toen bracht hij mij naar die plaats.

Nadat ik daar het avondmaal genuttigd had, ging ik naar bed. Het was er veel schoner en aangenamer dan men er zou hebben kunnen verwachten en daar ik erg vermoeid was viel ik spoedig in slaap. 's Morgens nam ik deel aan het ontbijt en nadat ik enige kleermakers bezocht had om werk te vragen, doch zonder resultaat, vertrok ik naar Winchester.

Op de weg ontmoette ik niets bijzonders en het was zes uur toen ik te Winchester aankwam. Ik deed toen onderzoek naar de kleermakersbeurs en daar verschaften men mij logies.

Dit was op donderdagavond, terwijl ik van huis gegaan was 's Woensdagmorgens. Des Vrijdagmorgens ging ik uit om werk te zoeken, maar dit gelukte mij niet. Daarop verliet ik Winchester om naar Southampton te gaan, alwaar ik 's avonds aankwam en bij navraag de beurs vond, waar mij logies en avondeten gegeven werd.

's Zaterdagmorgens vertrok ik naar Portsmouth en kwam 's avonds te Gosport aan. Nu daagde er een moeilijkheid op, ik was namelijk zonder centen. Tussen Gosport en Portsmouth voeren er veerbootjes die passagiers overbrachten voor één stuiver per persoon.

Ik vroeg hoe ver het wel was als ik het water omliep en men zei mij dat dit tien mijlen was. De honger kwelde mij, buitendien was ik vermoeid en uitgeput.

Toen dacht ik bij mij zelf "wat nu te doen? Tien mijlen lopen kan ik niet, doch als ik kon oversteken naar Portsmouth dan zou ik gaan naar de heer Doudney, hij is een vriend van mijn vader".

Zonder veel complimenten dus stapte ik in de boot, die juist naar Portsmouth zou oversteken. Toen ik aan de andere kant kwam, vroeg ik de veerman even naar mij uit te zien, daar ik binnen enige minuten zou terugkeren, wanneer ik klein geld had.

"In orde" zei hij. Menigmaal heb ik gewenst die man nog eens te mogen ontmoeten om hem te kunnen bedanken en mijn schuld af te doen.

Ik kwam te weten waar de heer Doudney woonde - hij was de vader van de tegenwoordige Dr. Doudney, van Bristol, een kind van God en bedienaar van het Evangelie, in de Kerk van Engeland.

Ik maakte mij aan de familie bekend en kreeg enige verfrissing. De oude heer Doudney was erg nieuwsgierig, meer dan mij wel lief was, doch daar er een rijtuig voor de deur stilstond, werd een verdere ondervraging voor het ogenblik onderbroken.

Enigen van het huisgezin zeiden: "Er houdt een rijtuig stil. O, zei de oude heer, het zal een van onze vrienden uit Londen zijn". Toen riep een van de familie uit: "Hier is de heer Warburton!". Nu moet ik mijn pen neerleggen, want een vloed van tranen en mijn gewaarwordingen beletten mij voort te gaan.

's Vrijdags hoorde mijn vader in welke richting ik gegaan was en ging mij achterna. De hand der Voorzienigheid bestuurdte hem zo, dat hij de gehele weg die ik gegaan was, volgde en voor zover ik mij kan herinneren kwam hij bij de heer Doudney, twee uren na mij aan. Wat er toen volgde kan wel vermoed worden, tranen van blijdschap vloeiden er overvloedig. Een zaak heb ik reden te betreuren en dat is de onwaardigheid van hem, die de oorzaak was van zo veel smart, pijn, moeite en onkosten voor zo'n vriendelijke, tedere en godzalige vader.

Doch kan in het besturen van deze onzinnige, dwaze en goddeloze handeling om mijn thuis te verlaten niet de hand Gods opgemerkt worden? Gewis ja. De aandrijving om dit te doen ging uit van de duivel en mijn boze hart, doch de alles-besturende wijsheid om het goede uit het kwade te doen voortkomen is uit God. Dit blijkt in de grote goddeloosheid der

Joden in het kruisigen van de Heere Jezus Christus. "Om te doen al wat uwe hand en uwe raad te voren bepaald had dat geschieden zou". Handl. 4: 28.

De voorzienigheid van God is een schone keten van gebeurtenissen, zo wijs aanééngeschakeld dat op het einde "alle dingen zullen medewerken ten goede, namelijk dengenen die naar Zijn voornemen geroepen zijn". Rom. 8: 28.

's Zondagsavonds predikte mijn vader te Portsmoth. Diezelfde avond werd een vrouw, die maandenlang in diepe zielesmart verkeerd had, onder die bediening in vrijheid gesteld, zodat zij met blijdschap huiswaarts keerde, zingende en prijzende de lof des Heeren.

Enige jaren naderhand, toen ik reeds was begonnen te spreken in de Naam des Heeren, vertelde zij mij de omstandigheid. "O", zei zij, "in welk een benauwdheid, diepe smart en twijfelmoedigheid had ik maanden achtereen verkeerd! Ik was bijna krankzinnig en geheel ten einde raad. "Nu, ging zij voort, op zekere nacht had ik een droom, een zeer opmerkelijke droom; in mijn droom kwam het mij voor dat ik aan het zeestrand stond; plotseling verhief zich een storm, de zee werd buitengewoon woest en de golven gingen zo hoog als wilden zij alles overweldigen.

Toen zag ik een man uit de zee opkomen, die over alle baren en golven naar mij toekwam. Hij kwam dicht bij mij en zei: "De Heere zal spoedig komen en u verlossen." Hieruit schepte mijn ziel moed en toen ontwaakte ik.

's morgens vertelde ik de droom aan mijn man en zei: "Indien ik ooit die man zie, dan zal ik hem herkennen. Ik kan zijn beeltenis goed voor mij brengen."

"Niet lang daarna", zei ze tot mij, "predikte uw vader op een Zondagavond. Ik en mijn man zaten reeds op onze zitplaatsen toen hij uit de kerkekamer kwam om de predikstoel te beklimmen. Ik wierp een blik op hem en mij tot mijn man kerende", zei ik: "Dit is de man, die ik zag in mijn droom". "God zij geloofd" zei zij, de Heere sprak door hem tot mijn hart en de zoete vrede die in mijn hart vloede kan ik nooit beschrijven".

Haar naam was Tylford.

Ik hoorde haar de bovengenoemde omstandigheden verhalen met diepe erkenning en aandoening des harten - Onze God is almachtig, Hij alleen kan wonderen werken - Laat dan Zijn volk op Hem vertrouwen. Gods voorzienigheid en genade beide ontsluiten Zijn macht en wijsheid. De Heere doe Zijn bevreesde, zwakke en geschudde volk op deze dingen acht geven, opdat het wantrouwen in Hem moge weggenomen worden.

Op Dinsdagmorgen daarop volgende vertrokken mijn vader en ik per diligence naar huis en kwamen des avonds aldaar veilig aan.

Naar het mij voorkwam, nam ik toen het vaste besluit mijn vroeger gezelschap te vermijden en mij goed te gedragen en voor enigen tijd ging dit best. Al zulke voornemens zijn luchtkastelen, die met één windstoot omver liggen. Een rukwind des Satans zal ze als kaf voor de wind verstrooien.

In het geheim sloot ik mij weer aan bij mijn oude makkers in de zonde en bezocht weer de oude plaatsen der ongerechtigheid.

Toen overviel mij opnieuw de lust om te gaan zwerven. Deze keer ging ik naar Grittleton, een dorp in Wiltshire, daar kreeg ik werk en bleef er gedurende de zomer tot aan de slapen tijd en keerde toen huiswaarts. Maar er was net zo min rust in mij, dan er in de zee is. Jesaja 57: 20.

Enige van mijn rondsletteringen ga ik voorbij, zonder daarvan melding te doen.

J.R. Broome schrijft:

John junior kon het echter nog steeds niet laten weg te lopen. Door eigen schuld moest hij daarom zijn vakopleiding voor kleermaker opgeven en had hij het ene baantje na het andere. Hij was in 1832 nog maar even thuis geweest, of hij liep weer weg...

Intussen was hij zeventien jaar en als puber bezorgde hij zijn ouders veel hoofdbrekens. Hij was niet in staat een geregeld leven te leiden en een goede baan te vinden. Veel van die dwaze zwerftochten gaat hij stilzwijgend voorbij en vertelt hoe hij, samen met zijn vriend Samuel Hurd, op een avond in het voorjaar van 1835 Trowbridge verliet en naar Londen trok, waar hij werk vond. Hij zegt: 'Als ik dezelfde energie, waarmee ik mij nu in vermaak en amusement stortte, in zaken had geïnvesteerd, zou ik het niet slecht gedaan hebben!' Vermoedelijk keerde hij na korte tijd weer naar Trowbridge terug.

In *Weldadigheden* vertelt zijn vader dat hij na 1832 tenminste vier keer was weggelopen. De eerste jaren dat het gezin in Waterloo Terrace woonde moeten zij vaak in angst hebben gezeten, als er weken voorbijgingen zonder dat iemand wist waar John jr. uithing.

In gezelschap van enen Samuel Hurd ging ik op zekere avond per wagen naar Londen. Ik geloof, toch ben ik er niet zeker van, dat het was in de Lente van het jaar 1835.

Ik kreeg daar werk en alles zou goed gegaan zijn, had ik maar zoveel lust gehad in mijn arbeid, als ik dit had in plaatsen van gemakkelikheden.

Kort daarna ging ik weer op de loop. Ik vroeg mijn kameraad, Samuel Hurd, of hij met mij mee wilde gaan naar Manchester.

"Neen" zei hij, ik gevoel veel voor zee en heb plan daarheen te gaan". "De zee is niets voor mij", zei ik, "ik ga naar Manchester". Ik zag hem naderhand nooit weer, we scheidden en ik ging naar Manchester.

Enige jaren daarna, hoorde ik, dat hij naar zee gegaan en verdronken was. De een aangenomen, de ander verlaten. Goddelijke Soevereiniteit! Niet één musje zal er op de aarde vallen zonder uwen Vader. Matth. 10: 29.

De voorzienigheid van God strekt zich uit over alle schepselen en alle dingen, groot of klein, niets geschiedt er door enkel toeval, want er zijn geen toevallige gebeurtenissen bij God.

Ik verliet Londen met voornemen naar Manchester te gaan, vele dingen ontmoette ik op de weg, waarvan ik er slechts één of twee noemen zal. de eersten dag ging ik tot St. Alban's. Toen ik Londen verliet had ik negentig centen op zak en wat brood en water, dit was alles. Ik kreeg ergens in St. Alban's logies en trachtte daar werk te vinden, doch dit liep tegen en toen nam ik mijn zwerftocht weer op.

Ene zaak kan ik niet vergeten, het was bijtend koud en er viel sneeuw. Ik kwam aan een herberg die aan de weg stond, waar juist één der omnibussen die op' Londen reden van paarden verwisselden en de stalknecht bracht de paarden in de stal. Dezen vroeg ik hoe ver het nog was naar Dunstable. "Vijf mijlen", zei hij, maar gij zijt toch niet voornemens nog vanavond daarheen te gaan?".

"Ja", antwoordde ik, maar wat ik er moet beginnen, wanneer ik daar kom, weet ik niet".

"Daar komt gij niet levend, zei de man en inderdaad ik was koud, vermoeid en hongerig, zonder een duit op zak.

"Aha", zult gij zeggen, "dat was uw verdiend loon", maar ... stop, wie onderscheidt u? Indien dit zo is, lees 1 Corinthe 4: 7. En als gij geleid wordt om op deze woorden behoorlijk acht te geven, dan zult gij aflaten van uit de hoogte te spreken.

"Kom binnen", zei man. Hij bracht mij toen in de gelagkamer, waar een aangenaam vuur brandde. "Ga zitten", zei hij, "en ik zal spoedig terug zijn". Binnen enige minuten bracht hij mij een pint bier en een goed stuk brood met een flink stuk vlees er op. "Ziedaar, ouwe

jongen, probeer eens, het zal u tenminste zo goed bekomen, als naar Dunstable te gaan. Ik kom direct bij je, als ik even mijn paarden zal verzorgd hebben".

Toen hij teruggekomen en gezeten was en zelve enige verversing genomen had, zei hij "Ik kan u een goede slaappleats geven op de warme stalzolder, daar hebt gij goed zuiver stro om op te liggen en warme kleden om je te dekken. Ikzelf heb daar ook menig keer geslapen, als onze herberg overvol was".

Ik geloof dat de God mijns Vaders zijn gebeden verhoorde en dat Hij in antwoord op zijn smekingen mij genade gaf in de ogen van deze man. Hem zij lof en aanbidding toegebracht! Wat Hij geeft, vergaderen wij en niet meer noch minder. Ps. 104: 28.

O, dat ik hem kon loven en prijzen naar de begeerte mijner ziel! "Het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij niet vernield zijn, dat zijn barmhartigheden geen einde hebben. Zij zijn alle morgen nieuw" Klaagt. 3: 22-23.

Met betrekking tot de tedere barmhartigheden onzes Gods staat geschreven: "Wie is een God gelijk Gij, die de ongerechtigheid vergeeft en de overtreding van het overblijfsel Zijner erfenis voorbijgaat? Hij houdt Zijn toorn niet in eeuwigheid, want Hij heeft lust aan goedertierenheid". Micha 7: 18.

Het aantrekken van nieuwe vrienden, hoe groot hun aantal ook, drukt niet die liefde uit, die men betoont, wanneer men de ingewortelde vijandschap van een gezworen vijand overwint en van een vijand een vriend maakt. God zegt niet dat Hij een welbehagen heeft in de engelen die nooit tegen Hem zondigen, dat zou te weinig zijn voor zijn oneindige Majesteit, te eng en te bekrompen voor de hoogte, diepte en breedte van zijn eeuwige liefde. Efése. 3: 18, 19. Het zijn de diepten van onze ellende, die bediend worden uit de diepten van zijn liefde.

De man die des avonds zo vriendelijk voor mij geweest was om mij te eten te geven en op de stalzolder een goede slaappleats te bereiden, overlaadde mij ook aan de morgen, bij vernieuwing, met zijn vriendelijkheid en gaf mij een flink ontbijt. Hij toch wist niets van mij af, noch waar ik vandaan kwam. God gaf het in het hart van de man en hij bracht de vriendelijkheid naar buiten die God in hem werkte, zo was hij Gods dienaar en mijn vriend.

Te die tijde echter schreef ik dit alles dwaaslijk toe aan de fortuin. Naderhand ben ik in staat gesteld geworden met dankbaarheid de hand van mijn hemelse Vader daarin te zien.

Nadat ik liet ontbijt, dat de man zo vrijgevig en opgeruimd mij toediende, genoten had, ging ik mijns weegs. Wanneer de honger mij perste en ik uitgeput raakte nam ik mijn toevlucht tot bedelen en daarin ontmoette ik altijd de hand der barmhartigheid en dat juist zoveel, dat ik niet van gebrek en honger omkwam.

Een of tweemaal vond ik nachtverblijf in schuren en zo ging ik voort, tot ik een ontslagen soldaat ontmoette. Ook hij moest naar Manchester en was ongelukkigerwijze er niet veel beter aan toe dan ik. Hij zei mij dat hij die dag nog niets gegeten had en, naar ik mij goed herinner, was het toen niet ver van twee uur.

"Dan staat gij er nog slechter voor dan ik", zei ik, "want ik heb nog vijf centen, hoewel dit ook alles is, wat ik in de wereld heb, hier neem die en koop er brood voor". Dit deed hij, want toevalligerwijze passeerden wij een winkeltje en inderdaad, de arme kerel verslond het, om het zo eens uit te drukken.

Zo gingen wij tezamen en deelden ook gelijk op, onderweg bedelende totdat wij kwamen in de nabijheid van Weedon.

Toen zei mijn kameraad: "Ik ken een sergeant in de kazerne te Weedon, die zullen wij gaan bezoeken".

Het zal bijna vijf uur geweest zijn, denk ik, toen wij in de kazerne kwamen. Spoedig vonden wij de sergeant. Hij ontving ons zeer vriendelijk en bracht ons wat voedsel. "Gij moet van nacht en morgen bij mij blijven", zei hij. Dit was goed nieuws voor mij, want

deels door het onsmakelijk eten, deels door de nacht in schuren door te brengen, was ik bijna ziek geworden. Wij bleven er dus de volgende dag en nacht en toen vertrokken wij weer.

Dan hadden wij weinig, dan weer niets, totdat wij nabij Stafford kwamen, ik was toen als uitgeput van gebrek en doodmoe van het voortdurend lopen, daarbij kwam dat mijn enkels zo gezwollen en pijnlijk waren, dat ik ternauwernood lopen kon. Toen wij in Stafford kwamen zag ik er uit als een arm, kreupel, ellendig schepsel, ik had geen duit in de wereld en dat in een vreemde plaats.

Wij gingen een straat in en ziet aan de deur van een bierhuis stond een sergeant die recruten wierf. Ik ging naar hem toe en zei dat ik dienst wenste te nemen. Daarop gingen wij binnen en hij gaf mij zestig cent, ook belastte hij wat eten, op zijn kosten. die nacht sliepen wij daar.

's Morgens liet ik mijn kameraad te bed liggen, daar ik met de sergeant meeding, om bij de dokter te worden onderzocht. De dokter wilde mij echter niet goedkeuren omdat mijn enkels zo gezwollen waren.

Toen ik weer bij de sergeant kwam en hem dit mededeelde, zei hij: "Onze dokter te Bolton zal u wel goedkeuren, als gij er heen gaan wilt, zal ik je een bewijs medegeven dat je hem kunt overhandigen, buitendien geef ik je zestig cent en nog een ontbijt".

"Natuurlijk wil ik gaan", gaf ik hem ten antwoord. Wij gingen toen terug naar het bierhuis en daar was mijn eerste werk naar mijn kameraad te gaan zien, die op dezelfde kamer met mij geslapen had. Tot mijn verbazing echter was hij met de noorderzon vertrokken en uit mijn pakje wasgoed had hij medegenomen twee paar schone kousen en een hemd, dus had hij mij ten laatsten nog beetgenomen.

Nadat ik het ontbijt dat de sergeant had besteld, genuttigd had, gaf hij mij zestig cent en een bewijsje voor de bevelvoerende officier van de kazerne te Bolton.

Nu had ik een gulden en twintig cent. Hoe ik buiten de stad gesukkeld ben weet ik niet, want inderdaad, ik was er slecht aan toe.

Niettemin gelukte het mij een paar mijlen buiten de stad te komen, daar opende ik het bewijs dat de sergeant mij had medegegeven, scheurde het stuk en zag af van mijn voornemen om naar Bolton te gaan.

Op dat ogenblik kwam er een omnibus aanrijden, die naar Manchester moest, de koetsier en conducteur voorop en twee dames er in.

Toen de koetsier stil hield, vroeg de conducteur aan mij: "Waar moet gij naar toe, ouwe jongen?"

"Naar Stone", riep ik. "Spring op dan, gij moogt een eind meerijden", zei hij.

Niets kon mij meer welkom zijn dan dit. Een weinig voortgereden zijnde zag ik mijn oude kameraad een eind vooruit lopen en toen wij hem voorbijreden, schudde ik nog mijn hoofd tegen hem, doch bleef evenwel zitten.

Te Stone aangekomen zijnde, vroeg de conducteur mij of ik nog verder wilde. Ik zei dat ik plan had naar Manchester te gaan.

"Goed, wij hebben geen passagiers, dus kunt ge blijven zitten en dan zullen wij er u brengen", zei hij. Weer een bewijs van de genadige goedertierenheid en vriendelijkheid van God, tegenover helwaardige rebellen.

O, wat een zorgende God, niet alleen voor zijn vrienden, maar zelfs voor Zijn vijanden. Zijn Naam zij geloofd. "Want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door de dood Zijns Zoons, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door Zijn leven". Rom. 5:10.

Ik denk dat het omstreeks zeven uur was, toen de wagen op zijn eindstation arriveerde, midden in Manchester.

Nadat ik de koetsier en de conducteur bedankt had voor mij zo een eind voort te helpen, ging ik een logies zoeken voor de nacht.

Daar stond ik in het midden van een der grootste steden van Engeland, vreemd aan iedereen en iedereen vreemd aan mij. De rust in de wagen had mij goed gedaan, want nu kon ik veel beter lopen.

Den nacht bracht ik door in een logement en des morgens informeerde ik naar de weg naar Rochdale. Daar vond ik mijn broer William en hij bracht mij bij de heer **Kershaw**. Deze sprak zeer vriendelijk tegen mij, ja de aangenaamheid en toegenegenheid die hij daarin openbaarde, persten de tranen uit mijn ogen. Doch meer dan alleen menselijke kracht wordt er vereist om een ziel van Satans macht te bevrijden. Niets minder dan de macht van Hem die bewezen is te zijn de Zoon van God en die in de wereld gekomen is om de werken des duivels te verbreken, kan dit doen. De duivel zoekt de eeuwige ondergang van het gehele menselijk geslacht, maar Christus is gekomen om zijn Koninkrijk te verbrekén, door de uitverkorenen als een vuurbrand te rukken uit de eeuwigen toorn. Geen van hun zal verloren gaan.

Van Rochdale ging ik naar Whitefield, waar mijn oom William, mijns vaders broeder, woonde. Hij ontving mij zeer hartelijk en ging met mij naar enen George Barrow te Radeliffe, een kleermaker, die mij werk verschaftte.

Mijn oom had een zoon gehad, die ook John heette. Dit was de aanleidende oorzaak dat mijn oom zeer veel van mij hield en ik er een buitengewoon goed kosthuis had. Ik bleef er zo al een maand of drie, want toen begon mijn vroegere geneigdheid weder te keren en mijn gedachten vestigden zich er op andermaal te gaan zwerven. Dit nu was de laatste keer, tenminste op zodanige wijze.

Nog zwef ik nu en dan door het land, doch wat een onderscheid! Voorheen tot droefheid van mijn vrienden, nu tot blijdschap van sommigen, die zich mogen verheugen in de boodschap, die God mij doet uitdragen. Van eeuwigheid af heeft God gedacht aan het onderwerp van liefde en barmhartigheid, opdat Hij in de volheid des tijds zou hebben een Gemeente uit arme zondaren bestaande en dat Hij deze Gemeente in de wereld zalven zou. Alzo zegt de Borg onder het zinnebeeld van "De Wijsheid" "Ik ben van eeuwigheid af gezalfd geweest, van de aanvang, van de oudheden der aarde aan". Spreuk. 8: 23.

In het voornemen Gods was zijn Gemeente in Hem gezalfd "Mijn vermakingen zijn met der mensenkinderen" vers 31. Wij zien het hoofd en de leden in de Raad des Vredes tezamen verenigd, Zach. 6: 13, zelfs "aleer de bergen ingeest waren, vóór de heuvelen was ik geboren". Spreuk. 8: 25. Dit was het grote doel, wat God beoogde in het scheppen der wereld. "Gij, Heere, zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid en de eer en de kracht, want gij hebt alle dingen geschapen en door Uwen wil zijn zij en zijn ze geschapen". Openb. 4: 11.

In niets neemt God zo een welbehagen dan in zijn Kerk en het welbehagen des Heeren zal door de hand van Christus gelukkiglijk voortgaan. Jes. 53: 10. Het welbehagen des Heeren is, dat Christus vele leden zou tezamen brengen tot één kerk of lichaam en wel uit alle geslachten en natiën, hen verenigende door de band des Vredes.

"De ijver des Heeren der heirscharen zal zulks doen", Jes. 9: 6. Het Evangelie zal veld winnen en voortgaan, ondanks al de pogingen der vijanden om dit te beletten. Wat een sterke bemoediging voor het geloof vloeit uit deze zaak, dat het werk van Christus ten onzen nutte genoemd wordt het Welbehagen des Heeren. Wij kunnen immers ook voor nodige dingen ons met des te meer vertrouwen tot de mensen wenden, wanneer wij weten dat het hun welbehagen is, ons die te geven.

Ziet de hand van Christus in zijn Gemeente te zalven naar Nieuw-testamentische wijze. Drieduizend werden er onder één predicatie bekeerd. Hand. 2: 41.

In het tezamen voegen, verenigen en zalven van zijn Kerk, beoogde God inzonderheid twee dingen, Zijn eigen heerlijkheid en de aanbidding van Zichzelf door zijn Kerk.

Het heeft de Vader behaagd dat in Christus alle volheid der genade wonen zou. Niet zodanig in Hem besloten dat zij niet kan te voorschijn treden, maar dat zijn Kerk in verscheidene wegen, tijden en omstandigheden, uit zijn volheid, genade voor genade ontvangen kan. Dit nu wordt niet teweeggebracht door menselijke kracht, menselijke geleerdheid, menselijke welsprekendheid of menselijke uitvinding, want dan zou de Kerk staan in de wijsheid des mensen, in plaats van in de kracht Gods. 1 Cor. 1: 5. Dit is het Woord des Heren: "Niet door kracht, noch door geweld, maar door mijnen Geest zal 't geschieden, zegt de Heere der Heerscharen". Zach. 4: 6: Daarom heeft de Heere, na de rijkdom Zijner goedertierenheid enkelen uit de dwaaste, geringste, onkundigste en ongeschiktste mensen uitgekipt, ze met genade begiftigd, voorbereid door een zoete bevinding en daarbij het nodige licht en verstand geschonken, om te kunnen dienen in Zijnen Wijngaard, teneinde het Evangelie te kunnen prediken. En wanneer dan hun voet gedoopt wordt in de olie der vreugde, dan zijn zij hunnen broederen aangenaam. Deut. 33: 24. Onder deze ben ik de ellendigste en de minste.

Maar om weder te keren. Ik heb kennis gemaakt met een jong mens, van even dezelfde aanleg om te zwerven als ik zelf. Wij kwamen overeen tezamen op stap te gaan.

Ik herinner mij niet de juiste tijd toen wij onze reis begonnen, dit alleen weet ik, dat het was in het vroege van de zomer van het jaar 1837.

Mijn kameraad had enig geld en ik ook een paar schellingen. Wij begaven ons op weg naar Birmingham, vandaar naar Cloucester, van Gloucester naar Cirencester en van Cirencester naar Trowbridge. Het was op een Zondag, des middernachts, toen wij daar aankwamen, doodop en zonder geld.

Ik ging naar het huis van een gehuwde zuster en klopte ze uit bed. Mijn vader was toen van huis en de heer Philpot had die dag zijn beurt vervuld. Mijn zuster, mejuffrouw Earle, gaf bericht aan mijn zusters die thuis waren, dat ik bij haar was, waarop mijn zuster Ruth dadelijk kwam aanlopen en zeer sterk bij mij aandrong dat ik naar huis gaan zou.

"Neen", zei ik, "dat nooit". Zij weende en smeekte mij toch naar huis weder te keren, doch hare tranen en smekingen waren niet van invloed op mij. O, snode ellendeling Ik haat mij zelf ! O, wat een barmhartigheid dat God mij niet met één klopp voor Zijn aangezicht wegdeed. Zijn Naam zij geloofd, Hij is goed. O, wonder van genade! "Gij hebt gaven genomen om uit te delen onder de mensen, ja ook de wederhorigen". Ps. 68: 19. Rebellen die tegen God hebben gerebelleerd, tegen de wens en de raad der ouders, tegen de Wet der mensen, worden vergund te delen in de rijkdom van zijn genade, en zich door de liefde te onderwerpen aan de gehoorzaamheid van de Zone Gods. Overgezet uit het koninkrijk der duisternis in het Koninkrijk der genade Gods, worden hun de weldaden toegedeeld, die voor boezemvrienden bestemd zijn.

Wanneer de genade het hart van een rebel overwonnen heeft en de sterkte der zonde daarin is neergeworpen, dan maakt de Heere der Heerscharen hen tot verheerlijking van Zijnen Naam, tot een levende tempel, waarin Hij wonen wil.

Als ik mij goed herinner gaf mijn zuster mij vijf schellingen. Daarmede gingen ik en mijn metgezel in de zonde, naar Bristol. Ik dacht er nu over om Trowbridge voor altijd de rug toe te keren. "De raad des Heeren zal bestaan".

Mijn kameraad en ik scheidden spoedig nadat wij Bristol verlaten hadden; wat van hem geworden is, weet ik niet.

Nadat hij mij verlaten had, kreeg ik weinig te eten, somtijds dacht ik van gebrek om te komen. Nochtans ging ik voort in uiterste onwetendheid. Een goed thuis te verlaten voor armoede, voden om 't lijf, en ellende.

Ene zaak kan ik niet vergeten, duizend keren wel heeft mijn ziel er met dankbaarheid over nagedacht. Gedurende verscheidene dagen had ik rond gedwaald, ik leed honger en sliep in schuren of waar ik maar onderdak krijgen kon. Op zekere middag zette ik mij neer op een hoop stenen aan de wegwijk liggende en daar was juist het punt waar een zijweg uit de hoofdweg liep. Daar enige tijd gezeten hebbende stond ik op om mijn weg te vervolgen, toen er een stem tot mij scheen te zeggen: "Ga die weg in". Dit had zulk een kracht op mij dat ik terugging om die weg eens te bezien. Nadat ik een ogenblik die weg had ingezien en niets vindende wat mij aantrok, keerde ik terug de hoofdweg in.

Ik had nog slechts enige treden gedaan of weer kwam de gedachte in mij op: "Ga die weg in". Deze keer ging ik inderdaad die weg in en vond het een eenzame weg, er stonden bomen aan weerszijden en dat maakte hem nog somberder. Toen ik zo voortwandelde kwam er in mij op, dat dit juist de plaats was om diefstal te plegen. Terzelfder tijd zie ik een heer aankomen, ik nam hem goed op en toen hij nabij gekomen was zag ik dat hij een gouden horlogeketting droeg. Nu werd ik krachtig aangevallen hem om het horloge te vragen. Ja ik kwam tot het besluit alles op 't spel te zetten om het te krijgen.

Met deze boze overlegging in mijn gemoed ging ik op hem toe en zou juist om het horloge vragen, toen mij op 't zelfde ogenblik de moed ontzonk, mijn hart sloeg mij en mijn lichaam beefde bij de gedachte dat Gods oog mij zag en dat Hij mij in één ogenblik zou kunnen doden.

Ik ging dus die heer voorbij, in het besef dat ik een misdadiger was, want God alleen kende mijn gedachte.

Een honderd meter verder kwam ik aan een huis, waar een vrouw aan de poort stond. Zij vroeg mij of ik op de weg een kleine jongen tegengekomen had. Ik zei Ja", en beschreef hem, hoe hij er uit zag. Ik had hem met andere kinderen zien spelen. "O", zei ze, daar ben ik blij om".

Ik vroeg haar toen mij wat water te willen geven en tot mijn verwondering zei zij: "Wilt je er niet wat inkomen en rusten?" Dit aanbod nam ik gretig aan en volgde haar in huis. Zij zette nu wat brood en vlees op tafel, zeggende: "Je bent welkom".

Zonder verder onderzoek maakte ik van de maaltijd gebruik en at ik tot verzadigen toe; in plaats nog van water, bracht zij bier. Toen ik opstond om mijn reis te vervolgen gaf zij mij bovendien nog enige stuivers in de hand.

Nu, vanwaar komt dit alles, dan van de hoge hand Gods? Hij die een Abimelech wederhield van tegen Hem te zondigen Gen. 20: 6, wederhield mij dat ik geen openbare roverij pleegde. Voorts, als ik bijna van honger omkwam en het van zwakheid zou moeten opgeven, gaf Hij het in het hart van een vreemdelinge mij eten voor te zetten. Hoe waar is dit Woord: "De harten van allen zijn in de hand des Heeren". Spreuk. 21: 1. "En het vee op duizend bergen is Mijne". Ps. 50: 10. "En het goud is mijn en het zilver is Mijne". Hag. 2: 8.

Hij is de Almachtige God, bezitter van hemel en aarde en de Vader der eeuwigheid van Zijn beminde volk. mijn ziele, loof de God aller genade, want niemand heeft meer oorzaak; Hij heeft uw leven verlost van het verderf, door koping, door kracht en door dagelijkse zegeningen. Daarom, "Laat al dat in mij is, Zijnen heiligen Naam loven. De Heere denkt aan Zijn volk". Ps. 40:17.

Hij dacht aan hen in de eeuwigheid. Hij denkt aan hen wanneer zij in deze wereld komen, in al hun omzwervingen, wanneer zij de begeerten van hun vlees zoeken te voldoen; Hij denkt aan hen in hun pelgrimsreis nadat zij door genade geroepen zijn. Hij denkt voortdurend aan hen, want zij zijn in zijn handpalmen gegraveerd.

Ik was nu op weg naar Exeter. Het was op de avond van de 10de Juli 1837, dat ik daar aankwam. Op de morgen van de 11de tekende ik bij het 37ste regiment voetvolk. Nadat ik mij verbonden had kreeg ik enige dagen vrij vóór ik naar Plymouth, het station van het regiment, heen moest; en met schaamte moet ik het nu belijden, die dagen waren, zoals ik dwaselijk dacht, gouden dagen van genoeg; tot zulk een lage staat was ik vervallen. Maar de zaligheid is uit genade, opdat God daarin verheerlijkt worde. Hij kipt somtijds de grootste der zondaren uit. Mannasse werd geroepen nadat hij toverij gepleegd had. Saul als een Godslasteraar. Tollenaren en hoeren gaan in het Koninkrijk Gods. Math. 21: 31. O, zoete genade, hoe dierbaar. is het geklank dat een goddeloze als ik tot zaligheid brengt.

Op zekere dag waren ik en nog enige rekruten onder leiding van een korporaal, naar Plymouth Citadel gegaan.

Alles was nieuw voor mij; de plaats nieuw, het gezelschap nieuw, de koers van leven - die van een soldaat namelijk - alles nieuw. Niettemin gevoelde ik mij al direct thuis; het was erg aangenaam, vermaak volop, geen besnoeiing van de vleselijke begeerlijkheden.

"Nu heb ik het eerst bij het rechte eind", dacht ik, alleen mijn plicht doen en zindelijkheid in het oog houden en dan kan ik verscheiden uren per dag gaan waar ik wil, zonder dat er over mij kan gesproken worden".

Een ding ben ik mij goed bewust, namelijk, dat noch zonde, mensen of boze geesten een ziel kunnen dringen voorbij de lijn, of over de grens, door God bepaald. Zo dit waar was, dan zou niet één ziel gered worden. Een ieder staat van nature in vijandschap tegenover God, onder de heerschappij der zonde en is een gewillige slaaf van zijn begeerlijkheden. Wanneer een gelovige terugblikken mag op zijn afgelegde weg, op dat deel van de weg, dat overschaduwd was door de donkere wolk des doods, toen hij de aandrang van zijn vleselijke lusten volgde, dan zal hij zien dat een ongezien oog over hem waakte, dat een ongeziene kracht hem bewaarde en dat, wanneer hij aan zichzelf was overgelaten geworden, hij gewis zich zoude gestort hebben in de eeuwigen ondergang.

Hoe menigmaal gedenken degenen, die van de bodem des puts zijn opgehaald, aan de overklimmende en wonderlijke genade van God, die hun verlost van hun ijdele wandeling. Zij worden daardoor opgeleid tot de fontein, verkiezende liefde, uitverkoren in Hem, voor de grondlegging der wereld, Eféze. 1-4. Ja, in het voornemen Gods, waren zij de Zijne, toen zij niet aan Hem konden denken.

Eerdat rust voor eeuwig op het hoofd van de verlossende liefde, die ons deed stilstaan, toen wij waren op het hellend vlak naar de hel toe. Hij kwam ons opzoeken en haalde ons op uit het slijk van onzen onwedergeboren staat en zette onze voet op de rots der eeuwige waarheid.

De tijd was nu aangebroken, bepaald in Gods eeuwiger raad, om mij te stuiten in mijn zondenloop. Noch zonde, wereld, dood of hel kan de ziel één ogenblikje langer vasthouden. De waarachtige bekering is zeer tegenstrijdig aan de denkbeelden van velen, die denken dat zij een handje moeten helpen; daarom spreken zij van de aangebodene genade en dat de Heere klopt aan de harten van arme zondaren en dat zij de macht bezitten deze genadige aanbieding aan te nemen of te verwerpen. Dit is slechts een verbeelding in de hersenen van de vrijewil-drijvers. Het heeft geen grondslag in het Woord van God. De eeuwige Waarheid zegt: "Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag uwer heikracht". Ps. 110: 3. En wederom: "Welke niet uit de bloede, noch uit de wil des mans, maar uit God geboren zijn". Joh. 1: 13. En wederom: "Maar wanneer het God behaagd heeft, die mij van mijner moeders lijf aan afgezonderd heeft en geroepen door zijn genade, Zijnen Zoon in

mij te openbaren". Gal. 1: 15-16. Nog eens: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke". Joh. 6:44.

Het werk der Wedergeboorte is krachtadig en wonderbaar. Het is een opstaan van de dood in het leven. "En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden". Efëze. 2: 1.

Toen wij vielen in de afgrond van de geestelijken dood, was het in het beeld van de gevallen 'Adam. "En gelijkerwijs wij het beeld des aardsen gedragen hebben, alzo zullen wij ook het beeld des hemelsen dragen". 1 Corinthe 15: 49. De weldaad der wedergeboorte is een vrucht, springende uit de dood en de opstanding van Christus. God heeft de genade en is de God des Vredes alleen als bevredigd door de dood van Christus.

Jezus Christus is hun rantsoen, de fontein des levens voor onze zielen en zo komt de eer van onze algehele herstelling alleen toe aan onzen Verlosser. Licht en leven komen in de consciëntie op het ogenblikje der wedergeboorte. "De opening Uwer Woorden geeft licht, de slechte verstandig makende. Ps. 119: 130.

Het eerste werk van de Geest is ons een gezicht te geven van onze snoodheid en zondigheid en in ons te werken een vrees voor de verdienden toorn, daarom ook genoemd een geest der dienstbaarheid en het is ook een vreselijke dienstbaarheid. De verschijning van de oude zonden in ons, kwelt de ziele dag en nacht. De pijlen des Almachtigen komen in, welker vurig venijn des mensen geest uitdrinkt, en de verschrikkingen Gods rusten zich als in slagorde tegen de zondaar. Job. 6: 4.

Iedere pijl die God in ons hart drijft, hebben wijzelf gemaakt; onze zonden zijn als pijlen tegen God, die Hem noch wonden, noch schaden kunnen. Nu, God, bij wijze van spreken, neemt deze pijlen, doopt ze in toorn en schiet ze terug in onze borst. Met te zondigen beginnen wij de oorlog tegen onszelf.

O, wat een heirleger van zwarte, monstrueuze zonden zetten zich tegenover de ziel. Regiment na regiment; hier komt een compagnie van vloeken, daar een compagnie van leugens, daar een eskadron van kaartspelen, daar een legioen van onreine gedachten. Er is geen ontvlieden aan zulk een heirleger; zij zijn van binnen, en inwendige wonden en ontsteltenis is het verschrikkelijkst. Een gewonde geest is iets vreeslijks.

Daarom zegt de Heere: "Ik zal u straffen en zal 't ordentlijk voor ogen stellen". Ps. 50: 21.

De zonden van gedachten, van onze kindsheid, van onze mannelijke jaren, van onbeschaamdheid. De zonde is zoet in het bedrijf, maar gal en alsem in herinnering. De Athëisten spotten met zulke schriftuurplaatsen, die ons zeggen dat wij rekenschap zullen geven van alle onze daden; maar in de dag der rekening, zullen zij tot hun bittere spijt de waarheid daarvan verstaan. "Gij stelt onze ongerechtigheden voor U; onze heimelijke zonden in 't licht uws aanschijns". Ps. 90: 8. Het licht van Gods aangezicht doorzoekt de donkerste plaatsen. Onze zonden zijn niet alleen voor Zijn aangezicht wanneer ze bedreven worden, maar ook daarna, wanneer de daad geschiedt, ja, lang vergeten is, snijdende gedachte voor iemand, die over zijn zonden bekommerd is.

Ofschoon de Heere de zonden van Zijn uitverkoren volk zal en wil vergeven op grond van de voldoening van Zijn Zoon, die de breuk heeft hersteld, die hun zonden gemaakt hadden, toch zal Hij Zijn volk doen zien en gevoelen, dat zonde, zonde is, en dat hun zonden Hem mishagen.

Hij zal ze kastijden om hun zonde. Maar in zijn berispingen, hoe hard ook de slag van zijn roede zijn moge, beoogt de Heere een zaak, namelijk de zaligheid hunner ziel.

Voor het duistere verstand, zijnde onder de tuchtroede des Heeren is de zaligheid het verst af. God werkt in de bevinding van Zijn volk tegenstrijdig de natuurlijke rede. Een dreigend afwijzen verandert Hij in toelachingen, smarten in blijdschap, vloeken in zegeningen, en kwaad in goed. Dit heeft mijn ziele keer op keer ondervonden. Met betrekking op de Goddelijke roeping, zingt de dichter Kent:

*"De vindenstijd komt ras en snel,
De ziel geroepen wordt van hel -
en zondenpad; God buigt het hart,
Vernieuwt de wil, geeft zondensmart,
En keert de voet naar Zion heen,
Hij voert met smeking en geweën".*

Saulus van Tarsen was op weg met zijn hoogmoedige, bedriegelijke belijdenis, en vervolgde de Kerk van Christus.

Maar de tijd komt, "Tot zover zult gij gaan en niet verder". Geen stap verder kon hij doen in de dienst van zijn ouden meester. Van dat ogenblik af, hij was nabij Damascus, kwam genade, licht en waarheid in zijn hart; en totdat de dood aan zijn sterfelijk leven een eind maakte, was de Satan hem een vijand en hij een vijand van de Satan. God handelt en zal altoos handelen geheel vrij, overeenkomstig Zijn eigen soevereine wil. En hoe zijn de bedelingen Zijner genade. De fontein van genade en liefde waaruit die voortspruiten is toch één en dezelfde. In sommigen werkt de Heere krachtig door en brengt ze tot grote zaken in betrekkelijk korten tijd. Doch laat Zijn werk in langen of in minder langen tijd geschieden, het is toch altijd krachtdadig. Diep of minder diep, het eind daarvan is in ieder geval hetzelfde, namelijk de zaligheid.

Plymouth was de plaats door God bepaald, waar een eind komen zou aan mijn dwaze zondeloop. Ik heb dikwijls gedacht dat er nooit een dwaas was die mij evenaarde, in zich zo te laten om en om leiden door de duivel en dit alleen om een dwaas idee te bevredigen, wat slechts gevonden wordt in het gezelschap der dwazen.

Naar Plymouth moest ik gaan en ik ging er ook heen.

Daar beliefte het de Heere mijn hart om te wenden, wat tot gevolg had eerst een inwendige en toen een uitwendige opstand. Zo vreeslijk als dit was, ik vocht niettemin tegen de overtuiging van mijn consciëntie, mijn best doende om mijn gewaarwording te onderdrukken door nieuwe zondedaden, doch iedere verse daad vermeerderde het gewicht der schuld.

NOTA. Het spijt ons dat in de levensbeschrijving van de heer Warburton juist hier een gedeelte ontbreekt, doch de twee volgende brieven zullen enigermate de opening kunnen aanvullen. Deze zijn geschreven in de kazerne te Plymouth.

(C. H.)

Plymouth, 8 Augustus 1837.

Lieve Vader en Moeder.

Ik ben beschaamd om aan u te schrijven, nochtans vind ik geen rust totdat ik u in kennis gesteld heb waar ik ben.

Wat moeten wel uwe gewaarwordingen geweest zijn sedert de tijd dat ik ben heengegaan Ik kan mij uw verbazing voorstellen, wanneer ik u mededeel dat ik soldaat ben.

Ik tekende voor de dienst te Exeter, want ik moest dit doen of sterven.

"Maar", kunt gij vragen, "was er dan aanleiding of reden om van huis te gaan"?

Neen, die was er niet en ik heb dus alles aan mijzelf te wijten. Ach, vader, ik heb in deze laatste veertien dagen al wat onrust doormaakt. O, wat al uren van smart en pijn, die ik nacht en dag doorbreng en daarbij de wroeging van een schuldige consciëntie. Wie kan dit dragen? Gave God dat Hij mijn leven wegnam, opdat ik het ergste weten mocht.

Welk een smart heb ik u aangedaan en wat al uren van droefenis om mijnentwil!

Waarom ben ik geboren en tot wat einde? dan om de maat vol te maken om dan tot in eeuwigheid weg te zinken.

In de kazerne is het voor mij een hel, de een vloekt, de ander zingt, en voor de Zondag net zo min eerbied alsof zij beesten zijn. In de namiddag ga ik een wandeling doen, geheel alleen en zo ellendig als 't maar mogelijk is en niemand is er waaraan ik mijn hart eens luchten kan. Maar ik heb mij dit alles zelve berokkend en het is derhalve een roede die ik zelf gemaakt heb; o, in welke diepten van zonde ben ik al geweest. Hier moet ik over stilzwijgen, want ik durf het niet openbaren. Ik zal het mij zo genoeglijk mogelijk maken. Ik verwacht nog voor dit jaar ten einde is, van hier naar Indië te gaan, misschien al in October. Gaarne wilde ik u nog eens zien voor ik ga, ofschoon een blik mij als doorboren zon; maar ik kan dit niet verwachten. Ik zal dus eindigen, doch voor ik eindig, mag ik u Om vergiffenis vragen?

Neen, ik durf het niet, ook wil ik niet, want nooit zal ik kunnen geloven dat gij mij ooit weer zult willen aanzien of tot mij spreken. Kondt gij echter uw hart geneigd gevoelen om mij enig geld te zenden, dan zal ik dit met dankbaarheid aanvaarden want ik heb geen soldij, daar mijn gehele soldij moet worden aangewend om mijn uitrusting te betalen.

Ik heb slechts twee maaltijden per dag, des morgens krijgen wij één pond brood, geen boter en een pint koffie en des middags wat vlees en brood, voor 's avonds niets. Had ik dus een weinig geld om des avonds wat te kunnen nuttigen, dan zou mij dat zeer te pas komen, maar ik durf niets verwachten.

Durf ik nog vragen om een brief van u? Ja ik kan niet sluiten zonder deze gunst van u te verzoeken, al was het ook de laatsten die gij ooit van plan waart te zullen zenden.

En dan vraag ik nog of u zo vriendelijk zou willen zijn, mij een uwer vrienden te Plymouth te willen noemen, die ik zou mogen bezoeken om er een half uurtje door te brengen in rust, want die kan ik in de kazerne niet vinden.

Groet al mijn broeders en zusters en inzonderheid mijn zuster Ruth; arm schepsel, ik denk dikwijls aan haar.

Ik ben goed gezond. Van uwe gebeden houd ik mij verzekerd.

John Warburton,

Gewoon soldaat in het 37ste Regiment Voetvolk,

Plymouth.

Laat mij zo spoedig mogelijk van u horen.

Plymouth, 14 Augustus 1837.

Lieve Vader.

Van morgen ontving ik uw brief en de inhoud daarvan sneed mij als 't ware in stukken, niet omdat deze zo wrang was, maar door de warme toegenegenheid die u openbaarde. Zulk een vriendelijkheid had ik nooit kunnen verwachten met het oog op de behandeling die U van mij ten deel viel.

Gij wenst dat ik Uw brief oprecht en eerlijk zal beantwoorden en dit zal ik doen, wetende dat het oog van die God, die de wereld in stukken stoten en ze weer scheppen kan, op mij neerziet.

Gij wenst te weten of ik naar huis zou willen komen of niet. Ja vader, heel graag en dan thuis te blijven zolang ik leef en ik wenste wel dat ik thuis in 't zicht had, hoe ras zou ik bij u zijn.

Ik geloof dat, als gij mij alles voor de voeten geworpen hadt wat ik gedaan heb, mijn gemoed niet zo aangedaan zou geweest zijn, dan het nu was bij het lezen van Uwe vriendelijke letteren, hedenmorgen.

Ik moest wenen toen ik de inhoud las. Welke ellendige onwaardige schepselen zijn wij! En waar zouden wij terecht komen, konden wij onzen eigenen weg blijven bewandelen God alleen weet het. Wat moet wel de hel zijn, als de prikkel van een schuldige consciëntie hier op aarde reeds zo scherp is?

Gij wilt onderzoek doen, om mij van de dienst ontslagen te krijgen en op de gewone wijze daarmee voortgang maken, door het geld te zenden? Ik denk dat dit een 20 pond zal bedragen. Natuurlijk zult gij wel vernemen, de manier hoe het geld te zenden.

Ik geloof dat het beste zou zijn, wanneer Izaak More eens informeerde hij de Sergeant-majoor van de troepen te Trowbridge. Laat het dan zijn met allen mogelijke spoed, want ik verlang uit deze hel hier op aarde, ontslagen te zijn en Uw aangezicht weer eens te zien.

Nu moet ik eindigen. Vanmorgen moesten wij vijf mijlen marcheren om het onbehaaglijk gezicht te aanschouwen dat er een soldaat gezeseld werd; hij ontving 150 zweepslagen.

Ik hoop dat u deze in gezondheid zult ontvangen. Het halve pond heb ik ontvangen en ik dank er u hartelijk voor.

Groeten aan allen.

Ik blijf,

John Warburton.

Adresseer: John Warburton,
37ste Regiment Voetvolk,
Gewoon soldaat, No. 1263,
Plymouth.

Schrijf spoedig en laat mij weten hoe de zaken staan.

Ik keerde spoedig uit dienst terug, gelijk in mijns vaders boek, "Weldadigheden van een Verbond-God", verhaald wordt.

In Juli van het jaar 1838 huwde ik. De eerste maal dat mijn vrouw zag, was ten huize van haar broeder; hij was een der diakenen van mijn vader. Mijn vrouw had jaren achtereen

onder de bediening mijns vaders gezeten en deze was zeer aan haar ziel gezegend geworden.

Wat God besloten heeft zal geschieden. Ik zei bij mijzelf: "indien ik ooit tot een huwelijk kom, is dat mijn vrouw" en nadat wij gehuwd waren, vertelde zij mij, dat zij eenzelfde indruk daarvan gehad had. Dus werd het huwelijk voltrokken op de 19en Juli 1838, in de parochiekerk te Trowbridge.

"En gij zult gedenken alles des weegs die u de Heere uwe God deze veertig jaar in de woestijn geleid heeft". Deut. 8: 2.

Ik heb maar altijd te klagen over een slecht geheugen, inzonderheid in geestelijke dingen en zaken van geen belang, waartegen ik strijd om ze kwijt te worden, kleven mij aan.

Ik heb er wel eens een weinig troost uit gehad, wanneer ik anderen, die ik geloofde dat God in waarheid vreesden, dezelfde klacht heb horen uitstorten. De dierbare Apostel beleed van zichzelf: "Zo vind ik dan deze Wet in mij, als ik het goed wil doen, dat het kwaad mij bij licht. Rom. 7: 21. Het smart mijn ziel dat ik voortdurend geneigd ben de goede en altijd beminlijke Weldoener van ziel en lichaam te vergeten. O, dat ik de gehelen dag aan Hem gedenken mocht! en dat de herinnering van zijn goedheid des nachts mijn hart verblijden mocht.

Hoe vriendelijk heeft de Heere Zijn volk ontmoet in deze hun zwakheid, in de belofte van de indachtigmakende Geest. "Maar de Trooster, de Heilige Geest, welken de Vader zenden zal in mijnen Name, die zal u alles leren en zal u aandachtig maken alles wat Ik u gezegd hebbe". Joh. 14: 26.

Hoe aangenaam voor onze ziel, wanneer het zijn Majesteit behaagt, ons te verkwikken, doordat Hij de omstandigheden van zijn goedheid, barmhartigheid en vriendelijkheid, die Hij ons in onze omzwervingen door de woestijn heeft doen ontmoeten, te binnen brengt. Soms doet de harp van on ze ziel de aangename toon horen: "Loof de Heere mijn ziele; en al wat binnen in mij is Zijnen heiligen Naam. Ps. 103:1. Van morgen werden mij enige omstandigheden, die betrekking hadden op mijn bediening en die door de allesbesturende hand van de Goddelijke Voorzienigheid waren te voorschijn geroepen, te binnen gebracht.

Het was niet lang nadat wij gehuwd waren, toen er gedachten in mij opkwamen, *dat ik de een of anderen dag, zou geroepen worden te spreken in de Naam des Heeren.*

In de beginne beschouwde ik ze als ijdele gedachten, zij schenen mij vermetel toe.

"Wat" zei ik, "zo'n onkundig schepsel als ik ben, zal het wagen durven te spreken in de groten Naam van Jehovah?"

Nooit, neen nooit; zoiets kan niet zijn.

Wat ik echter al deed om deze gedachten ten onder te houden, 't hielp al niets, zij bleven opborrelen en soms waren zij vergezeld van een kracht des gebeds, die ik niet kon weerstaan Zij brachten in mij teweeg, zuchten en tranen en een aankleven dat als dit toch zo zijn moest, de Heere dan in een zó gewichtig werk voor mijn aangezicht wilde heengaan.

Nauwlettend gaf ik acht of er een of ander zich voordoen zou, dat ik als een gunstig teken beschouwen kon, doch tot mijn verwondering scheen alles èn van binnen èn van buiten, de zaak meer dan tevoren op de achtergrond te dringen.

Ik kon echter de gedachten daaraan niet kwijt worden, zij keerden telkens in mijn gemoed terug.

Het jaar 1839, het jaar nadat ik gehuwd was, was voor ons inderdaad een jaar van beproeving. Met de uitwendige zaken ging het zeer gedrukt, want week na week geen werk, geen inkomen en een schrale tafel voor mij.

"Ach", zei ik bij mijzelf, "prediken, jawel, die er zin in hebben mogen prediken, maar ik nooit!" Nu en dan was ik er vrij van, over dit onderwerp te denken en dan kwam het weer in mijn gemoed terug, met meer kracht dan ooit. Menig keer in de zomer van bovengenoemd jaar, heb ik gedwaald door de eenzaamste lanen en velden, die ik maar vinden kon, rondom Trowbridge, met het doel om over het werk der bediening te kunnen nadenken, wam dan scheen het met groot gewicht op mijn ziel te leggen, ja somtijds was mijn gemoed in die eenzame plaatsen er zo mede opgenomen, dat ik mijzelf vergat en waar ik was.

Dan gebeurde het wel dat enig gedeelte van liet Woord van God in mijn gemoed kwam en een lichtstraal van boven daarover viel. Dan werd het in mijn hart als een brandend vuur. Jer. 20: 9 en als in gedachten verdiept, noemde ik mijn tekst en sprak er van, terwijl de heggen, de bomen en het gras de toehoorders waren.

Kwam ik weer tot mijzelf, dan heb ik mij veroordeeld dat ik zulke losse denkbeelden kon herbergen en dan trachtte ik menigmaal God te bidden ze van mij weg te nemen, doch hiertoe kon ik nooit komen, want mijn gewaarwordingen beletten mij altijd op de een of andere wijze.

Maar wat de zaak mij als een onmogelijke deed voorkomen, was een spraakgebrek, dat ik namelijk stotterde en wel zeer erg.

Toen ik hierover nadacht, kwamen deze woorden in mijn gemoed: "Wie heeft de mens de mond gemaakt? Exod. 4: 11. Zij kwamen met zulk een kracht in mijn ziel, dat ik van blijdschap uitriep: "De zaak moet en zal geschieden. Loof de Heere mijn ziel".

De uitwendige zaken schenen mij toe slechter dan ooit.

Geen werk en geen vooruitzicht in de toekomst. De winter stond voor de deur en mijn ziel zonk neder bij de gedachte van armoede te moeten lijden en ik vreesde die niet te kunnen ontgaan.

De vreselijke opstand die bij de ogenblikken in mijn hart opkwam tegen de soevereiniteit van God in de weg van zijn voorzienigheid, deed mij beven, en bracht mij op mijn knieën om mijn zonden te belijden en vergiffenis te zoeken.

Dus werd ik geoefend en heen en weer geslingerd in mijn gemoed, somtijds gelukkig en tevreden, op andere tijden vol murmurering en dan wederom geloof in oefening om te vertrouwen op de Heere. Het geloof ziet uit naar en verlaat zich op God, het ziet niet op hetgeen in bezit is, zij het ook weinig of veel; het geloof ziet genoeg in God voor de tijd en voor de eeuwigheid, daarom zegt het: "Ik zal vertrouwen en net vrezen".

Van een zaak was ik verzekerd, en dat was dat wij moesten vertrekken uit Trowbridge, want werk konden wij niet vinden en iedere deur van hulp of onderstand was gesloten. Dit greep mij geducht aan en in mijn hart vocht ik ertegen.

Op zekere dag, toen ik geheel alleen thuis was en mijn deel nam van de leeftocht die wij nog hadden, en dat was zeer weinig, kwam mijn hart in opstand. Het was mij alsof de Satan op mij losgelaten was, toen plotseling de lieve Zaligmaker in Zijn omwandeling op aarde, onder de aandacht kwam. Ik dacht aan zijn armoede en dat Hij niets had, waarop Hij het hoofd kon neerleggen. Dit bracht mij aan zijn gezegende voeten. Ik achtte mij niet waardig dat Hij een oog van ontferming op mij slaan zou. Luc. 5: 8.

Er is een zoete kracht in de liefde van God, niets kan haar overwinnen, maar zijn liefde zal overwinnen de macht van Satan. En het ongeloof, en een zoete kalmte in de ziel brengen, al is daarin een vreselijke ontsteltenis. Dit heb ik dikwijls ondervonden.

Ten slotte nam ik het besluit en mijn vrienden stemden daarmee in, dat ik werk zou gaan zoeken te Londen. Het was in de maand November van het jaar 1839, dat ik op een avond plaats nam in een van de omnibussen, om naar Londen te gaan en reisde de gehele nacht

door. Die avond was mij inderdaad een zeer bange avond en hoe het te Londen uitvallen zou, was mij" een zaak van zeer groot belang.

Bijna de gehele nacht door was mijn ziel ernstig smekende of de Heere de weg voor mij banen wilde. Menigmaal trachtte de vijand mij te doen ophouden van Zijn aangezicht te zoeken, mij inwerpende dat de Heere mij tot een vijand geworden was en dat in alles waaraan ik de hand slaan zou, Hij blazen zou, dat niets dan ellende, armoede en honger mij wachtte, doch hij werd niet toegelaten de overhand te krijgen, "De Geest des Heeren hief een banier tegen hem op. Jes. 59: 19.

De ganse nacht werd mijn gemoed bijzonder kalm gehouden, mij werd gegeven op de Heere te vertrouwen en van Hem af te hangen.

Ik was als een kind dat zijn vader om een gunst vroeg en zonder dat er enig woord in mijn gemoed werd ingedrukt, geloofde ik zeker dát de Heere mij werk zou doen vinden.

Wat is het een grote genade in tijden van beroering in staat te worden gesteld op hem te vertrouwen! David zei van zijn God: "Want Gij zijt mijn verwachting, Heere, Heere, mijn vertrouwen van mijner jeugd aan". Ps. 71: 5. Het was een opwekkende herinnering voor hem, die hem bracht bij de dagen zijner jeugd toen hij des Heeren bijstand ontwaarde als hij ging om Goliath te ontmoeten en daaruit kreeg hij vertrouwen dat de God van zijn jeugd hem niet zou verlaten in de ouderdom.

Toen wij nabij Londen kwamen kon ik mij niet weerhouden van de Heere er voor dank te zeggen, dat Hij mijn ziel aan Hem deed kleven, en in eenvoudigheid zei ik Hem, dat, als Hij zich verwaardigen wilde voor mij, arme behoeftige zondaar te zorgen, Hij dan mijn God zou zijn.

Te Londen gekomen zijnde, ging ik naar mijn broeder in Tottenham Court Road. Hij zei dat Londen in een treurigen staat verkeerde, er niets te doen was, de handel als 't ware stil stond en dat iedereen klaagde over de slechte tijden. "Uw reis zal te vergeefs zijn", zei hij. "Duizenden van uw ambacht zijn buiten werk en ik heb spijt, dat gij gekomen zijt".

Doch alles wat hij zei had geen invloed op mij, mijn ziel was bedaard, vertrouwende op de Heere.

Ten slotte zei ik: "Gideon, ik zal werk krijgen."

"Gij zijt net als de rest van het platteland", zei hij, als zij in Londen komen, geloven zij, dat zij wonderen zullen doen".

"Neen" hernam ik, "ik denk geen wonderen te doen, maar werk zal ik krijgen".

Nadat ik mij een weinig verkwikt had, ging ik de stad in, naar enen Meneer G. Doudney, in de Fleetstreet, enen neef van de Heer Doudney te Portsmouth, waar ik terecht gekomen was, toen ik die dwaasheid deed met van huis te gaan, gelijk door mijn vader is verhaald geworden in zijn "Weldadigheden van een Verbonds-God".

Nadat wij een weinig met elkaar gesproken hadden, zei hij: "De handel is zeer slecht, er gaat niets om; evenwel zal ik u werk geven".

Daarop ging ik terug naar mijn broeder en mijn ziel loofde intussen de Heere voor zijn goedheid. Ik bevond dat Hij mijn God was en dat Hij mij niet verlaten zou. O, wat een begeerte had ik in mijn hart, om des Heeren volk op te wekken, hun vertrouwen op Hem te stellen!

Ik zond om mijn vrouw en wij kwamen te Londen wonen.

De bediening had de boventoon in mijn gemoed, gedurende al de tijd dat wij te Londen woonden. De voorzienigheid nam een keer, want het werk hield op en weken aaneen was er niets te doen.

Nu kwam de bediening met nog meer kracht op mijn hart. Zij drukte zeer zwaar op mij. Het kwam mij voor, alsof de Heere alle deuren toesloot, behalve de bediening. Zo ik dacht, zo geschiedde liet ook, doch in zulk een weg bij de ogenblikken, dat het mij bijna tot

wanhoop bracht. Mijn geloof werd zeer op de proef gesteld en het werd zeer geschud, maar ging niet onder.

Ik kreeg kennis aan een Meneer Moser. Onze kennismaking rijpte weldra tot een nauwe vriendschap.

Bij zekere gelegenheid wandelden wij te samen in de buurt van Wellsstreet, Oxfordstreet, de straat waarin wij toen woonden. Dit was, voor zover ik mij kan herinneren, op het eind van het jaar 1843. Onze bedoeling was uit te zien naar een plaats om een kleine handel te beginnen. Wij konden echter niets uit speuren, zoals wij dit wensten en daarom gaven wij het ook op verder te zoeken. Wij gingen dus weer terug.

Voor wij scheidden vatte hij mijn hand en terwijl hij mij aankeek, zei hij: "Ik geloof zeker dat God een ander werk voor u uitgedacht heeft" en zo verliet hij mij.

Een zoet vertrouwen rees in mijn hart op, toen mijn vriend deze woorden uitsprak en in mijn binnenste zei ik: "Amen, Hij doe also".

Wat mij nochtans een raadsel was, was dit, dat hoe meer het vertrouwen in mijn hart oprees dat het zou geschieden, hoe donkerder en ontmoedigender de zaken van buiten toeschenen. O, hoeveel mijlen heb ik op verschillende tijden afgewandeld, rondom het Regents-park en dan elke stap biddende, om des Heeren bestuur en leiding. Soms beefde ik bij de gedachte dat hoogmoed hieraan ten grondslag lag.

Op zekere keer, naar ik mij herinner en ik hierover nadacht, klonken deze woorden zeer duidelijk in mijn hart: "Het dwaze der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijze beschamen zou en het zwakke der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij het sterke zoude beschamen". 1 Corinth. 1: 27. Dit was een hartsterking voor mij. Al voortwandellende, zei ik: "Zie, hier ben ik! Het dwaze, niet het wijze, maar het dwaze. God zegt het: het zal geschieden".

Ik ben een grote dwaas in de achting van allen die mij kennen. "Dat het Woord des Heeren waar worde".

Het kan geweest zijn op het eind van het jaar 1843 of aan het begin van 1844, dat enen Jonathan Reeves, van Rochester, in Kent, mij schreef dat er te Rochester enige mensen gewoon waren in een kamer te vergaderen, om aldaar godsdienst te houden, en dat het hun aangenaam zijn zou, zo ik genegenheid daartoe gevoelde, voor hun op te treden. Zij hadden gehoord dat ik nu en dan wel eens een woordje sprak in de *Edenstreet-kapel*. Ik geloof, doch ik ga er niet zeker van, dat het was in het jaar 1842 dat ik, met nog zes anderen, aanving bijeenkomst te houden in Gadsby Yard, Tottenham Court Road, en vandaar gingen wij naar de Edenstreet. De gemeente daaruit voortgekomen vergadert nu in de *"Gowerstreet-kapel"*.

Om kort te gaan. Het briefje van Jonathan Reeves bracht mijn gemoed niet weinig in beweging. Ik antwoordde niet direct en ofschoon ik er om gebeden had en inderdaad geloofd dat het de wil des Heeren was dat het geschieden zou, nu het er echter op aankwam, kon ik niet ja of neen zeggen.

Toen ik liet uitstelde de brief te beantwoorden, kreeg ik een ander briefje, waarin men mij mededeelde dat zij een indruk hadden, dat het de wil van God was dat ik komen zou, en zij derhalve daarop aandrongen.

Die avond ging ik in het Regentspark om de zaak te overdenken. De uitroep van mijn ziel was: "Heere onderwijs mij, gaat U voor mijn aangezicht; "Heere zend mij".

Terwijl ik aldus wandelde en bad, gevoelde ik een liefde in mijn hart ontspringen tot arme zondaren, tot het volk van God en tot de Heere Jezus, een liefde die ik niet kan beschrijven. Ik ging vandaar de kortste weg huiswaarts en schreef terug dat zo het des Heeren wil was, ik op Zondag de 28en Januari 1844 bij hem hoopte voor te gaan.

Een dag of wat nadat ik geschreven had dat ik komen zou, zonk mij de moed in de schoenen, als ik er over nadacht. Ik wenste zelfs dat ik ziek worden mocht. "O", zei ik, "wat zal ik nu aanvangen? Dwaas die ik ben en altijd geweest ben. Wat zullen de mensen er wel van zeggen? Ik zal een voorwerp van nieuwsgierigheid en spot zijn, zij zullen op mij neerzien als op een die het gezond verstand ontbreekt".

De werkzaamheden van mijn gemoed en alles wat ik om die zaak reeds doorgemaakt had, scheen mij toe als louter bedriegerij van de Satan. Ik verzamelde al de argumenten die ik mogelijk maar bedenken kon tegen deze inwerpingen, maar mijn argumenten tegen de kracht des duivels waren als stro of verrot hout. Job. 41: 27.

Weg was opeens al mijn kracht en sterkte door één stoot van de vijand. Sommigen zeggen ons, dat men de duivel wederstaan moet en Gods Woord zegt het ons ook: "Wederstaat de duivel en hij zal van U vlieden". Jac. 4: 7. Maar het zegt ons ook, hoe dit moet gedaan worden - niet door menselijke kracht, maar door het geloof.

"Uw tegenpartij, de duivel gaat om als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden". Den-welken wederstaat, vast zijnde in het geloof". 1 Petr. 5: 8, 9

En wederom: "Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kondt staan tegen de listige omleidingen des duivels". Ef. 6: 11. Jozua, de hogepriester, staande voor het aangezicht des Heeren en de Satan zijnde aan zijn rechterhand om hem te wederstaan, was niet tegen hem opgewassen. De Heere bestrafte hem en zo stelde hij de bevreesde in vrijheid. Zach. 3:1-6.

Maar wat het meest invloed op mij maakte, waren zodanige gedeelten van de Schriftuur die deze ingeving schenen te begunstigen, gelijk als: "valse Apostelen, bedrieglijke arbeiders, haar veranderende in Apostelen Christi: En het is geen wonder, want de Satan zelve verandert zich in enen Engel des lichts". 2 Corinthe 11: 13, 14.

Dan zei ik: "Nu geef ik het op, het is alles bedrog. Wat zal ik beginnen? Ik kan niet gaan en wil ook niet. Ik zal weer schrijven en zeggen, dat zij mij niet verwachten moeten". Doch hiertoe kon ik niet komen.

Ging ik om mijn knieën te buigen en te trachten te bidden, dan kwam zo een duisternis over mijn geest, zulk een vreselijke verwarring in mijn gemoed, zulke vreselijke verschrikkingen dat ik er geheel van overwonnen werd, dan kon ik geen woord voortbrengen, de tranen vloeiden dan overvloedig en mijn hart scheen 'van smart te barsten. Het was met moeite dat ik mij wederhield van openbaren opstand tegen God.

Doch nadat ik vele dagen zo gekweld was en in mijn gemoed besloten had niet te gaan, kwamen op zekeren dag deze woorden, die mijn hart vernederden en deden smelten "om de verwoesting der ellendigen, om het kermen der nooddruftigen, zal ik nu opstaan, zegt de Heere, Ik zal in behoudenis zetten, die hij aanblaast" Ps. 12: 6.

Een aangenaam licht scheen in mijn ziel en bij de woorden "de ellendigen", zag ik, dat ik door de verdrukkingen, verzoeking en beproevingen gebracht was in een staat van de uiterste hulpeloosheid.

De zucht der benauwdheid, voortkomende uit de waren nood, was tot God opgegaan.

Dat de Heere opstond voor de ellendige en hem in vrijheid zette, zag ik, was de gehele inhoud van het werk der verlossing. Hij, de Zaligmaker, stond op, nam de menselijke natuur aan in vereniging met Zijn goddelijke natuur en werd mens. O, gezegende Verborgenis I De oude van dagen, een kind, de Wetgever gebracht onder de Wet, de Auteur van alle zegen en gelukzaligheid, tot een vloek gesteld, de Onschuld tot zonde, de Fontein des Levens nederzinkend in de kaken van de dood, om te bevrijden en te verlossen degenen, die uit alle hun macht tegen hem streden. Hierin openbaart zich de genade in haar vollen glans. In het "in behoudenis stellen" zag ik de uitverkiezing van de ellendige en nooddruftige in Christus, van voor de grondlegging der wereld.

Christus toch is van eeuwigheid tot eeuwigheid; wat er derhalve moge voor doen in de weg, hetzij armoede, verlies, kruis, beproeving, vallen, opstaan, geloof of vrees, niets kan hem doen omkomen; zijn kracht en veiligheid ligt daar en nergens anders. Gezegende Waarborgt een sterke houvast in dagen van moeite. En o, de liefde en barmhartigheid van de Eeuwige Geest om dit bekend te maken en krachtig te doen ontwaren in het hart. Nu dacht ik dat de zaak in mijn gemoed tot klaarheid was gebracht en dat niets voortaan mij zou kunnen beroeren. Toen zou het mij aangenaam geweest zijn om op te gaan en te spreken in de Naam des Heeren, ik kon toen mijn gehelen last op de Heere werpen en op Hem vertrouwen.

De bepaalde tijd om naar Rochester te gaan naderde vast. Ik had maar weinig, zeer weinig werk; we gingen steeds achteruit en ik kon het niet voorkomen dat we in schulden geraakten. Daardoor geraakte ik verdiept in de dingen van deze wereld en dit bleek een strik voor mij te zijn; armoede staarde mij in het aangezicht; komen moest zij, wat ik ook hiertegen deed.

De oude slang sloop ongemerkt binnen en wees mij op de voorspoed van de goddelozen - dat het hun welging, hoewel de vreze Gods voor hun ogen niet was. Toen ik hierover nadacht werd ik zo verbijsterd dat ik mij daarover geen oordeel vormen kon. Ja, het ongeloof was zo sterk in mij, dat ik het bestaan van God ging in twijfel trekken of er wel een God was en ik gevoelde zulke gedachten in mij opkomen ten opzichte van zijn wijsheid, liefde en barmhartigheid, dat ik begon te beven. Ik durf geen van die ellendige dingen aanroeren, die in mijn gemoed opborrelden; ik moet ze voor mijzelf houden. Ik kon er niet van ontslagen worden. Zo ging ik voort, dagen achtereenvolgend, de goddelozen benijdende, want ik zag dat het hun voorspoedig ging. De dwaasheid in top; zo onkundig was ik.

In deze gestalte ging ik tot op Woensdag, de 24en Januari, de Woensdag voor ik naar Rochester gaan zou. Werk had ik niet, wij hadden slechts enige stuivers en daarbij in schulden. O, dacht ik, in zo een toestand te prediken is onmogelijk! Ik ging naar de winkel om te zien of er enig werk was, doch kwam zonder terug.

Des Woensdagavonds hadden wij onze gewone weekdienst in de Edenstreet-kapel. Op mijn gang derwaarts zag ik voor sommige deuren rijtuigen staan met de liverijknechts er naast.

"Zie eens", fluisterde een stem in mijn binnenste, "deze mensen gaan naar de schouwburg of naar de balzaal. Zij hebben een rijtuig om in te rijden, zij dienen de duivel; en gij naar de kapel gaande om God te aanbidden moet te voet en nog wel in armoede en ellende. Waar is nu de goedheid, de barmhartigheid, de rechtvaardigheid van God, in zijn vijanden te onderhouden en zijn vrienden van gebrek te doen omkomen"?

Door deze inwerping geraakte ik op de grenzen der wanhoop en in die toestand trad ik de kapel binnen. Dominé Sears van Clifton, predikte die avond, maar wat zijn tekst was of wat hij gezegd heeft, weet ik niet. Mijn gemoed was in zo een opgewonden toestand dat ik niet in staat was naar iets te luisteren. Bij het eindigen van de dienst was ik als de rusteloze oceaan, die door storm in beweging gebracht, niets dan slijk en modder opwerpt.

Ik zag enen Meneer Mander van Wolverhampton en trachtte een ontmoeting te vermijden, doch hij vatte mij bij de hand en vroeg met veel belangstelling naar mijn gezondheid.

Ik zei, dat ik mij niet erg wel gevoelde. "Gij moet een wandeling met mij doen" zei hij. "Neen", antwoordde ik, "gij moet mij verschonen". Hij wilde echter niet aflaten, dus moest ik een wandeling met hem doen.

De heer Mander en ik kwamen in geestelijke zaken goed overeen en deze vereniging bestond reeds van vroeger. Wat echter een tegenzin in mij verwekte om met hem mede te

gaan was, dat ik vermoedde dat hij over geestelijke zaken, spreken zou en ik gevoelde mij juist allesbehalve geestelijk gestemd.

Terwijl wij onze wandeling begonnen, was de eerste vraag die hij mij deed, "wel, hoe gaat het van binnen"?

Ik herinner mij de gedachten die op 't zelfde ogenblik in mijn hart opkwamen; "het is voor u gemakkelijk over geestelijke dingen te spreken, was mijn kas zo goed voorzien als de uwe, dan kon ik al zowel spreken als gij".

Ik beantwoordde zijn vraag echter met deze woorden: "Ternedergeworpen, doch niet verworpen". Wij gingen toen al pratende verder tot wij kwamen aan Eustonplein, daar bleef hij staan en zei: "Ik wil u niet verder lastigvallen, ik heb in mijn zak een pakje voor u dat ik te Bath klaar maakte; er zit een briefje in dat de bedoeling ervan toelicht, komt het u van pas, zo laat jonathan en David alleen van de zaak weten, vaarwel", en zo verliet hij mij.

Ik begon het pakje te betasten en voelde iets gelijk geld en naar ik dacht, van de grootte als schellingen. Neen, dacht ik weer, geld kan het niet zijn, hij weet niets van mijn omstandigheden af, hij kan er niet aan gedacht hebben mij geld te geven. Niettegenstaande echter deze redenering kwam ik tot de overtuiging, dat het geld moest zijn en versnelde derhalve mijn tred.

Mijn hart begon te breken en ik riep uit "O, Heere ik ben het niet waardig, neen ik ben het niet waardig!" Hoe meer mijn hart vernederd werd, hoe meer het verbrak en zo trad ik mijn woning binnen, die was op de tweede verdieping van een huis in Welsstreet, Oxford Street. Ik trok het pakje uit mijn zak en mijn vrouw vroeg wat het beduidde. Toen zei ik haar, dat de heer Mander het mij gegeven had en dat wij nu wilden zien wat daarvan de inhoud was. Toen ik het touwtje waarmede het saámgebonden was, had doorgesneden en het opende, kwamen er tot mijn verbazing vijf pond uit. Onmiddellijk daarop scheen er een straal van heerlijkheid in mijn ziel, die lichaam en ziel beide geweldig aandeed. O, de dierbaarheid die ontsloten werd in de Goddelijke voorzienigheid, kan ik niet beschrijven. Ik was er van overwonnen, berstte in een vloed van tranen uit en riep uit: "Loof de Heere, o mijn ziel en al wat binnen in mij is Zijnen heiligen Naam I"

Beest dat ik ben, ik heb degenen benijd die God niet vrezen en die hun deel hebben in dit leven, weinig eraan denkende dat de Heere voor een wijle tijds zijn voornemen verborg, opdat Hij zijn liefde en barmhartigheid te heerlijker zoude openbaren in mijn uitreddingen.

"O", riep ik uit, "ik kan niet tot Zondag wachten, ik moet nu de straat op gaan' om te verkondigen wat God gewrocht heeft". Mijn vrouw verzocht mij bedaard te zijn, "want, zei zij, de mensen zullen het horen". "Dit is juist wat ik bedoel", gaf ik ten antwoord.

Gene dan die waarlijk verootmoedigd zijn geworden, kunnen melding maken van de zoetheid en dierbaarheid die met de verlossende en uithelpende hand van God vergezeld gaat.

"Hoe"! riep ik uit, "de oneindige God die de wereld gemaakt heeft en nog draagt en onderhoudt, wil acht geven op zo'n nietig stof gelijk ik ben? Hoe zielsvernederend! Deze goedertierenheid, gevoelde ik; die mij tot Hem trok, terwijl tegelijkertijd mijn snoodheid zo groot scheen. Ik gevoelde de terugslag; de gewaarwordingen van iemand in zodanig geval kunnen door woorden niet weergegeven worden. O, de vernedering des geestes, de zelf verfoeiing, het in 't niet wegzinken!

Ik gevoelde zulk een liefde tot de Heere, dat ik toen geloofde, nooit weer te zullen kunnen twifelen. "Zij zal mij gedurig voor ogen zijn", dacht ik "en dat zal genoeg zijn". Geen twijfel, geen vrees, als men bevindt dat God met ons is. Welk een zoete vrede genoot mijn ziel! De Heere gaf acht op mijn geringe zuchtingen en in antwoord daarop gaf Hij meer dan waarom ik gevraagd had. Naar het mij toescheen zat ik waarlijk aan zijn voeten, waste ze met tranen van blijdschap en droogde ze af met het haar van mijn hoofd.

Het duurde enige tijd voor ik in staat was het briefje te kunnen lezen, want mijn ogen waren vol tranen. Zoveel ik er mij van herinner luidde het als volgt:

Lieve broeder.

Vandaag, gaande straat in straat uit te Bath, om mijn zaken waar te nemen, werd u op mijn gemoed gebracht als verkerende in armoede en in beproevende omstandigheden.

In het eerst gaf ik er weinig acht op, maar, bij het bezoeken van verscheidene winkels, kwam uw geval zo krachtig voor de geest, dat ik er aan denken moest, en een stem van binnen zei: "Gij moet hem helpen". Ik zei: "Heere, hoeveel moet het zijn"? En de stem antwoordde: "Vijf pond".

Ik ging naar mijn logement en heb nu gedaan overeenkomstig de indruk van mijn gemoed. De Heere zegene u.

Ik blijf, lieve broeder de uwe in de band der liefde,

Charles Mander

Bij het lezen van het briefje brak mijn ziel opnieuw uit om de Heere te loven. Te Londen was ik gemeenlijk, ontevreden en opstandig tegen des Heeren beschikkingen, ja, zelfs de wijsheid van zijn werken betwifelend. Zij schenen mij toe zo krom als een slang. O, was er geen eeuwige barmhartigheid, ik had moeten wegzinken in de eeuwigen ondergang! Terzelfder tijd dal ik zulk een toorn in mijn vleselijk gemoed tegen God voelde oprijzen, legde Hij mijn omstandigheden op het gemoed van mijn vriend, ofschoon meer dan honderd mijlen van mij verwijderd en gaf het in zijn hart om mij bij te staan. Dit is genade, vrije genade, zoet in de uitredding, zoet in herinnering, zoet in de belofte, zoet in het leven, zoet in de dood en zoet in de heerlijkheid. Bij de ogenblikken is het mij als de zoetste toon. O, dat ik hare kracht meer en meer ervaren moge!

Maar helaas, dikwijls gevoel ik zulk een vleselijkheid in mijn ziel dat ik zelfs niet een gedachte aan God heb.

Mijn uitroep is nog: "O God, wees mij zondaar genadig!" En het schijnt dat dit zo blijven zal, zolang ik in dezen tabernakel ben.

De genade van God is een zoet onderwerp voor verlorene zondaren, zo was het voor David in de 136en Psalm; op het eind van elk vers zegt hij: "Want zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid"; het is of hij er niet over uitgedacht komen kon. Jezus Christus is de genadegift. Zacharias zingt daarvan in zijn lied, toen zijn tong was losgemaakt nadat hij maanden was stom geweest: "Opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vaders en gedachtig ware zijns heiligen verbonds" Luc. 2: 72.

Maar om weder te keren. Op Zaterdag de 27en Januari ging ik naar Rochester en kwam er veilig, omstreeks halfzes 's avonds, aan.

De vrienden bij wie ik logeerde, brachten mij na theetijd in een, kamer waar ik afgezonderd kon zijn. Hoe zal het nu morgen gaan, dacht ik?

Toen begon mijn hart te bezwijken, want geen enkel woord maakte indruk op mijn gemoed. Ik trachtte de Bijbel te lezen, maar was zo vol van lasterlijke gedachten dat ik het boek toesloot.

De Satan kwam terug wreder dan ooit en bestormde mij met tegenwerpingen ten opzichte van de Drie-eenheid, de eeuwigheid van God, de opstanding der doden, de onsterfelijkheid der ziel, zó, dat ik wijken moest voor zijn helse redeneerkunde. Ongeloof begon nu zijn werk te doen. "Nu is het al ver gekomen", zei ik toen ik bij het vuur zat. Ik ben hier naar toe gekomen om over God en de dingen der eeuwigheid te spreken en mijn gemoed is

in zodanige toestand, dat ik zelfs het bestaan van een God en de opstanding der doden ga betwijfelen.

Het is vreeslijk wat de duivel kan doen als hij toegelaten wordt. De natuurlijke kracht van de mens kan zo min de aanvallen van de Satan weerstaan, als een dor blad een orkaan. Ieder kind van God, hoe lang ook op de weg des levens, heeft in een of ander tijdvak van Zijn bevinding de waarheid ervan ondervonden.

Toen ik trachtte te bidden, was mijn hart zo hard als een steen. O, de geslepenheid van de tegenstander! Van een verzoeker werd hij nu een beschuldiger, en legde alle zijn snode argumenten voor mijn voeten. Hij begon mij te zeggen dat ik een groot monster in de zonde was, dat ik, nadat de Heere zijn goedertierenheid, barmhartigheid en vriendelijkheid zo klaarlijk bewezen had, mij zo spoedig van Hem had afgekeerd, ja zelfs nu verkeerde op de grens van een totale verloochening van Hem.

Mijn ziel waggelde binnen in mij en ik verwachtte dat de oordelen Gods mij treffen en te niet maken zouden. Wat een zware strijd is dit.

Ten slotte slaakte ik deze zucht: "O, Heere ontferm U mijner! O, Heere help mij, och, Heere help mij!"

Mijn ziel begon te smelten en de woorden van 1 Corinthe 3: 11 kwamen met majesteit en kracht in mijn ziel: "Want niemand kan een ander fundament leggen dan 't gene gelegd is, 't welk is Jezus Christus". De gehele nacht, uitgenomen de tussenpozen dat ik sliep, waren deze woorden voedsel voor mijn ziel.

Vier zaken zag ik in deze woorden:

I Hij was het fundament van de waarheid van God.

IJ Hoe de Geest Hem legde in de harten van Zijn volk, zodat het is Christus in hen en hoe de gelovigen op Hem gebouwd worden.

IJI De onmogelijkheid dat degenen die op Hem gegrond zijn, zouden kunnen overwonnen worden.

IV De ijdelheid dergenen die trachtten een ander fundament te leggen.

Ik sprak van deze zelfde woorden en ondervond veel vrijheid in het spreken en de weinige mensen die er te zamen gekomen waren, zeiden dat het hun goed was daar geweest te zijn. Des Maandags keerde ik huiswaarts, de Heere dankende dat Hij zijn goedheid aan zoo'n nietig schepsel had willen betonen.

In de namiddag van diezelfde dag, hoorde ik van de **dood van ds. Gadsby** van Manchester, die in vrede was heengegaan des Zaterdagavond de 27en Januari.

Toen het bekend werd dat ik in de Naam des Heeren gesproken had, was dit voor velen een groot wonder. Sommigen lachten en zeiden: "Een paar maanden en dan is het met zijn prediken uit". Anderen zeiden dat ik het mijn vader nadeed. Er waren dus verschillende meningen over mijn eenvoudig, stamelend prediken, zowel als er die waren over de prediking van Christus.

Weer anderen zeiden: "Het kan uit God niet zijn dat vader en zoon prediken, wij hebben daarvan nooit gehoord". En wanneer mijn ziel dan terneder gedrukt was, wat zeer dikwijls het geval was, deden zulke woorden mij nog dieper zinken.

Hoe het dan ook zij, ik had vele bemoedigingen en vele ontmoedigingen, veel was er dat mij terneder wierp en ook veel dat mij weer op hielp. Dit heb ik ondervonden, te allen tijde, dat God Zijn Woord bevestigt, beide in verdrukkingen en in uitreddingen. Hij is de Onveranderlijke en niemand kan Zijn hand afslaan.

De dag van voorspoed en van tegenspoed volgen elkaar op, evenwel zijn de dagen van voorspoed zeer kort geweest en de dagen van tegenspoed zeer lang. Ik wist dat er lieden waren die het oog op mij hielden en die blijde zouden geweest zijn, zo zij maar iets ten mijnen laste hadden kunnen voortbrengen. Het duurde niet lang of zeer tot mijn

verwondering, kreeg ik een andere uitnodiging van Rochester.. Zij moedigden mij aan om te komen, zeggende dat God het Woord gezegend had en dat zij hoopten dat ik wederom komen zou. Hieraan gaf ik gehoor.

De tweede keer was de kleine kamer overvol en het volk scheen verlevendigd. Onze God is een God van wonderen. Hij werkt te allen tijde wonderen voor en in Zijn volk. In het kiezen van zijn instrumenten handelt Hij wonderlijk. Hij kipt uit ongeschiktsten. Wat zij in zichzelf zijn doet niets ter zake, wat hinderlijk is kan Hij wegnemen en wat ontbreekt kan en wil Hij hen schenken.

Van die tijd af werden op vele plaatsen deuren voor mij geopend; er waren maar enkele Zondagen, dat ik niet bezet was. Naar Hitchin ging ik verscheidene keren. Ook ontving ik een uitnodiging om te Barton te prediken, een mijl of negen van Southill gelegen; het was, geloof ik, in Juni 1844. De juiste Zondag kan ik mij niet herinneren; er was een schare van mensen uit de omgeving van het dorp.

Ik kreeg een uitnodiging naar **Southill**, ik denk het was op het eind van Juli, juist bij het begin van de oogst. Ik verbond mij, wanneer er niets in de weg kwam, op de vastgestelde datum daar te zijn. Tevoren was ik in kennis gekomen met een Meneer Fane, een winkelier, die te Shefford woonde. Als ik te Hitchin predikte kwam hij mij beluisteren, ofschoon hij wel zeven mijlen rijden moest.

Toen dan de tijd voor mij aanbrak om naar Southill te gaan, ging ik des Zaterdags met de omnibus naar Shefford en overnachtte aldaar bij mijn vriend Fane. Het ligt mij nog vers in het geheugen dat, toen ik 's Zondagsmorgens opstond en een paar malen de tuin op en neer wandelde, ik zo donker, zo opgesloten en in benauwdheid des geestes verkeerde, dat ik niet wist wat te doen; het scheen mij toe of mij iets vreselijks overkomen zou. O, hoe wenste ik, dat ik niet gekomen ware. Dit is de dag waarin mijn prediking en godsdienst een einde nemen zullen, want ook de mensen hebben het voorspeld: "een paar maanden en dan is het uit met hem". Zo overlegde ik bij mijzelf.

Wat een liefde gevoelde ik tot die mensen, zij zijn mijn beste vrienden. Zij konden mijn hoogmoed doorzien, want ik dacht waarlijk dat het niets anders was.

Mijn vriend mijn benauwdheid bemerkende, trachtte mij op te beuren, door te zeggen, dat de Heere verschijnen zou tot mijner hulp.

"Wij zullen een goede dag hebben", zei hij, want toen ik van morgen in het gebed was, ontving ik veel vrijmoedigheid de Heere te vragen om u en het volk nabij te zijn. Doch al wat hij zei had geen invloed op mij, ik was ternedergedrukt en geen mens kon mij opbeuren.

Na het ontbijt ging ik weer in de tuin en zette mij neer in het tuinhuisje. Hier weende, smeekte en kermde ik en al wat ik zeggen kon, was: "Heere help mij". De vijand wierp in: "Gij moogt schreien en smeken, maar het is met u uit, gij kunt met prediken wel ophouden". Deze en dergelijke woorden werden mij ingeblazen en zulke vreselijke vloeken klonken in mijn ziel, dat zij mij geheel ontstelden, vrezende dat ik ze zou uitspreken.

Maar even voor mijn vriend mij kwam roepen, daar het tijd was om op te gaan, gaf mij de Heere een weinig verruiming, want een stem fluisterde in mijn ziel: "Wie weet?"

Ik werd in staat gesteld het alles in zijn handen te geven en gevoelde een onderwerping aan Zijn soeverainen wil, indien het Hem behagen zou mijnen mond te sluiten en dit verstrekken zou tot Zijn eer. "Zijn wil geschiede".

Heilige plaats. Klove der Steenrotse, de natuur sneuvelt hier. De schoenen van vleselijke lusten worden hier uitgedaan en de schoenen van de bereidheid des Evangeliums des Vredes aangetrokken. Het is goed in de dag des tegenspoeds op de Heere te wachten en

een weinig te vertrouwen op Hem, want deze kent Hij als de voorwerpen van zijn zorg en liefde.

Eindelijk vertrokken wij naar de kapel, twee en een halve mijl verwijderd van Shefford. Toen wij aan het rijden waren, keek mijn vriend mij in het aangezicht en zei met tranen in de ogen: "Kom, schep moed! De Heere zal verschijnen".

De woorden klonken mij door de ziel: "De Heere zal verschijnen". "Ja, dat zal Hij", werd mij in de ziel gefluisterd.

De tijd der godsdienstoefening aangebroken zijnde, gingen wij de kapel binnen die overvol was.

Het was mij gemakkelijk bij het lezen en onder het bidden kwam ik zeer onder de indruk; ik worstelde inderdaad om een zegen en daarvan ben ik overtuigd dat de geweldenaars het Koninkrijk Gods met geweld nemen.

De woorden die mij op de ziel gebonden werden om over te spreken waren deze: "Op deze Petra zal ik mijn gemeente bouwen; en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen". Matth. 16: 18.

Toen ik de woorden gelezen had, stond ik een ogenblikje te overdenken wat ik zeggen zou. De kapel was meer dan vol en elk oog was op de predikstoel gericht.

Daar stond een jong mens, slank en opgeschoten en bleek van aangezicht, vol vrees, die op dat ogenblik niet wist waarmede aan te vangen. Doch onmiddellijk daarop viel er licht over de woorden, zodanig, dat de woorden en zaken mij even snel voorkwamen als ik ze kon uitspreken. Het was mij een aangename tijd en voor menige ziel was het een ziel de vervendigende tijd; inderdaad vele van onze oude vrienden kunnen zich deze dag nog herinneren, de dag van mijn eerste komst onder hen.

Het woord werd door de Meester der Verzamelingen als nagelen geslagen in een vaste plaats. Voor mij was de kapel een Bethel, want ik ontwaarde dat het een huis Gods was. "Hoe lieflijk zijn Uw woningen, o Heere der Heirscharen". Ps. 84: 1.

Wat deze zo beminlijk maakt is de geestelijke dienst, de lof des Heeren bezingende; de dienaren van het Evangelie, gekleed met klederen des heils, uitroepende de blijden tijding van genade en barmhartigheid. En door het geloof ziet men daar de groten Hoge priester, wandelende tussen de kandelaren, alles toebrengeende wat nodig is, opdat het licht opga over allen, die Gods gunst niet kunnen missen. De vergadering der heiligen is mij soms zeer dierbaar. Inderdaad de wereld biedt geen vergezicht, dat zo opwekken kan, als de vergadering der gelovigen met het Lam Gods in het midden van hen.

Toen de morgendienst geëindigd was, kwam tot mijn verwondering het volk rond mij staan, sommigen lachten, weer anderen weenden van blijdschap. "O", zeiden zij: "wat heeft de Heere gewrocht".

En wat werd ik er onder vernederd? Nog minder dan niets. Ik had behoefte de mensen te ontvlieden opdat ik eens vrij uit wenen mocht tot lof van de genade, die mij te beurt gevallen was.

Mijn vriend Fane zei: "Ik zei het u dat wij een goede dag zouden hebben en wij zullen die ook hebben." Dit zei hij met verbrokenheid des harten, onder de indruk van des Heeren goedertierenheid.

Des namiddags sprak ik over dezelfde woorden en wederom genoot ik veel vrijheid en de Heere zegende bij vernieuwing het Woord Zijner genade en deed het zijn een Woord des levens voor vele zielen. Inzonderheid was het dit voor een arme vrouw, die uit nieuwsgierigheid gekomen was, om de jongeling te horen, waarover zo veel gesproken werd. De Heere bracht door zijn barmhartigheid het woord met overtuigende kracht in haar ziel.

Nadat de avonddienst geëindigd was, verzocht men mij voor zes achtereenvolgende Zondagen te willen prediken, want de vergadering was te dier tijd zonder vastaangestelde leraar. Hierin stemde ik toe. Daarna verzocht men mij voor drie maanden, tot ik ten slotte op de 11 en October 1846 als leraar van deze gemeente optrad.

Hier eindigt de heer Warburton Jr. zijn levensbeschrijving.